

**RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
XV.**

RÁKOSI VIKTOR
SIPULUSZ
HUMOROS ELBESZÉLÉSEI

NEGYEDIK SOROZAT

**BUDAPEST MDCCCCIV
RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET R.-T,**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

AFRIKAI UTUNK.
KARAKISZELOVICS DRAGOMIR ÖTLETE.
A VIZI BIZTOS.
AZ ÖRÖKSÉG.
A VIZSGAI MAJÁLIS.
A KÚRA.
AZ ÖSSZEESKÜVŐK.
LÁTOGATÁS A VIDÉKEN.
KÓRHÁZBAN.
TAVASZI SÉTA AZ ÁLLATKERTBEN.
MÁSODIK SÉTÁM AZ ÁLLATKERTBEN.
BESZÉLGETÉSEK.
GYERMEKKOROM.
A KORÁNKELÉS KÁRA.
Dr. BONCSEV KALANDJAI.
HOGY FŐZTEM BE CSERESZNYÉT?
UTAZÁS A VÁGON.
KÉT APRÓSÁG.
TAVASZ.
SIPOS PÉTER HALÁLA.
MEGSEBESÜLÉSEM TÖRTÉNETE.
A TANÁCSOS UR TITKA.
AZ ÉN PÁRTFOGOLTAM.
A TENGERPARTON.
MÓRICKA NAPJA.
A JÓSLAT.
NEM ESZEM TÖBBÉ SÜKETFAJDOT.
A MUZSA.
MARISKA.
LOVAGIAS ÜGYEM AZ AUTOMATÁVAL.
NYARALÁS.
A KÁLÓCZYAK.
VÉGE A NYARALÁSNAK.
PEPI NÉNI LEVELET IR.
KALANDJAIM AZ AUTOMOBILLAL.
A HÓ ALATT.
A MI SZEGÉNYÜNK.
ALSÓS.
BESZÉLGETÉS A DIÓFA ALATT.
AZ ISPÁN FELESÉGE.
REGÉNYÜNK.
A VÁMHÁZ TITKAI.
A PAPA ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

AFRIKAI UTUNK.

Egy kis tulzással azt merném állítani, hogy Őszi Konráddal ikrek vagyunk. Egy faluban születtünk, egy esztendőben, egy napon és egy órában - csak hogy különböző anyától. Apáink is annyira különböztek egymástól, hogy az egyik falusi jegyző volt, a másik pedig (az enyém) tanító. Születésünk Parabutyon történt. Ne keressék önök, hogy hol van Parabuty. Én is sokáig kerestem, de nem találtam meg; pedig engem gyöngéd emlékek fűznek e faluhoz s mégis elveszítettem a szemem elől. Talán kivándorolt Amerikába.

Ifjuságomat nem akarom önöknek elbeszélni. Én is épp úgy megettem gyerekkoromban az éretlen gyümölcsöt, mint mások, épp úgy kirázott a hideg tőle, mint másokat s a doktorok épp oly kevésbé tudtak meggyógyítani, mint másokat. Bevallom, hogy ennek nagyrészt az édesapám volt az oka, a kinek a negyvenes években a hosszú hideglelése töltött káposztaevéstől mult el s a ki azóta rendíthetetlenül hitte, hogy a hideglelésnek egyetlen orvossága a töltött káposzta. Hiába mondta neki az orvos, hogy manapság a hideglelés is más, a töltött káposzta is más, mint akkor s a mi a negyvenes években orvosság volt, az most méreg. Apám nagy leleményességgel töltött káposzta kivonatot készített s minden órában két evőkanállal beadott. Én azonban mindezek dacára életben maradtam s abban a helyzetben vagyok (a miben parabutyi ember még sohase volt), hogy életem folyását elmondhatom önöknek.

Iker barátom, Őszi Konrád, szebb és erősebb gyerek volt, mint én s mivel vitatkozásokban és verekedésekben mindig engedtem neki, az a hírem támadt, hogy én vagyok az okosabb. Ezt lassankint ő is elhitte s így sikerült föléje kerekednem. Szerénység nélkül legyen mondván, tényleg a legokosabb ember voltam Parabutyon s atyám ebben annyira elbizakodott, hogy husz éves koromban kényszerített elhagyni szülőfalumat és elmémet szélesebb körben megpróbálni. Ő így okoskodott: Parabutyon emberemlékezet óta nem született okos ember; ha tehát végre egy születik, annak a világban magasabb hivatása és rendeltetése van.

- Eredj fiam, keresd hivatásodat és töltsd be rendeltetésedet.

Szegény öregnek ezek voltak utolsó szavai; azután - elutazott Berettyó-Ujfaluba.

Én sokszor elvesztettem az utcán egy-két hatost: kerestem is; egyszer kerestem apám elveszett lovait; kétszer kerestem a spájzkulcsot, melyet az asszonyok rendszeren elveszítnek; pénzt, is kerestem néha, de még hivatást nem kerestem soha, s így atyám rendelete nagy aggodalommal töltött el.

Őszi Konráddal együtt elutaztunk Budapestre. Parabutyi ember még a fővárosban nem próbált szerencsét, mi voltunk az első. Felvittük magunkkal Csopakot is, a harangozó fiát. Ez volt a legostobább ember Parabutyon a mikor inasunknak őt választottuk, így okoskodtunk: Vagy okos ember az inas, vagy ostoba; ha okos ember léte bolondot követ el, mérgeledünk vele; de ostoba embertől úgy sem várunk egyebet, mint ostobaságot s így előre meg vagyunk mentve minden mérgeledéstől.

Budán béreltünk lakást, egy fűszerkereskedőnél, a ki jól értett a fűszerkereskedéshez, de annál rosszabbul a ferblihez. Már pedig nem szerezhetsz annyit egy jó fűszerkereskedő, a mennyit egy rossz ferblista el ne tudna veszteni. Még mi velünk is ferblizett s az első hó végével, mikor vagyunk fölött szemlét tartottunk, örömmel láttuk, hogy van két rud szalámi, két mázsa kuba-kávét, négy üveg héring s két láda magyar bors tiszta nyereségünk. A lakást magyar borssal fizettük ki s én a többit is vissza akartam adni jó pénzért, de Őszi Konrád azt mondta, hogy neki eszméje van. Ha Őszi Konrád azt mondta, hogy neki eszméje van, az mindig számárság volt. De azért úgy tettem, mintha nagyon kíváncsian várnám az eszmét.

- Barátom, - kezdé Konrád, - legyünk kereskedők.
- Ferblivel, vagy a nélkül?
- Ferbli nélkül, de fűszerrel.
- Hogy-hogy?
- Ha így halad a ferbli tovább, félesztendő alatt az egész fűszerkereskedés a mienk lesz. Beleülünk és folytatjuk.
- Érted te a kettős könyvvezetést, Konrád?

- Mi az?

- Hja, barátom, ha te nem érted, én neked meg nem magyarázhatom.

- Miért?

- Mert magam sem értek hozzá. Egyes könyveket még csak el tudnék vezetni, de hogy a kettős könyvet hová vezetném, arról sejtelmem sincs. Ehhez nem elég a nyolc iskola, a mit mi végeztünk. Ehhez vagy több, vagy kevesebb kell.

Őszi Konrád busan a szalámira hajtotta fejét: belátta, hogy kettőnknek együttes elméje, mely Parabutyon üstökös volt, itt csak halvány mécsvilág, a mely még a kettős könyvvezetés éjjelét se képes bevilágítani.

Mivelhogy fűszerkereskedő házigazdánkkal nem akartunk többet kártyázni (helyszüke miatt: nem volt hova rakni a nyereséget), felmondta nekünk a lakást. Ő szolid fiatalembereket akart, a kik szépen otthon ülnek és ferbliznek. Mi pedig egész nap csatangoltunk és hivatásunkat kerestük.

E tekintetben bizony szomorú tapasztalatokat tettem. Kutattam, hogy kik találták meg a hivatásukat és hogyan találták meg. Azt láttam, hogy minden csizmadia a politikát tartja hivatásának; a választott politikusokban pedig többnyire csizmadiát fog a közönség. A kisiparosok a szőlőtermelést tartják hivatásuknak, s a mint egy kis pénzre tesznek szert, szőlőbe ölik. A színházi sugó azt hiszi, hogy neki tragikusokat kellene játszani; a színész viszont a képviselőház szónoki babérait áhítozik. A zenekar leglármasabb embere, a nagydobos, a csöndes furulyát szeretné fujni. A furulyás irigyli a nagydobost, mert valahányszor ez belevág, az egész közönség oda néz. Minden lakó (pedig mennyien vagyunk lakók!) azt tartja hivatásának, hogy háziur legyen. Ha pedig háziur, akkor azt tartja hivatásának, hogy minél több háza legyen. Szóval, nem találtam embert, a ki azt mondta volna magáról: én megtaláltam hivatásomat.

Egy este kipirult arccal jött haza Őszi Konrád, ikerbarátom, egyik hóna alatt óriási könyvvel, a másik hóna alatt térképpel. Letette a könyvet, kibontotta a mappát, jobb öklével ráütött a könyvre, bal öklével a mappára s harsány hangon kiáltott:

- Eszmém van.

- Már megint.

- Gyerünk Afrikába!

- Gyerünk! - mondtam és fogtam a kalapomat, - no küldjek komfortábléért?

- Hallgass rám, Péter, - folytatá Konrád, - ma este a földrajzi társaság ülésén voltam, a hol Afrikáról olvastak föl. Fogalmad sincs arról, hogy ez miféle ország. Kitanult fehérek helyett tanulatlan feketék lakják. Ott az észet nem nyomják el, mint Európában, hanem az ész nyomja el a szerencseneket. Adó nincs, a földet csak piszkálni kell s úgy fizet, mint a köles, még ha

buzát vet is bele az ember. A szent János-kenyér mellett a szent János-zsemle és szent János-kifli lóg a fákon. Napszámosok könnyen kaphatók; ugyanis a szerecsen hetenkint tíz nyaklevest szokott kapni a fehértől. Ha én megígérem, hogy csak három nyaklevest adok neki, ezért már eljön dolgozni, mert hét nyakleves tiszta nyeresége van. Ide nem kell kettős könyvvezetés. Ez is egy átkos európai találmány. Bővebb fölvilágosítást különben ez a mappa és ez a könyv nyújthatnak.

Kinyitottuk a könyvet, szétterítettük a mappát. Mindenekelőtt konstatáltuk, hogy Afrika. Azután fájdalommal konstatáltuk, hogy Parabutyt nincs meg Afrikában, amit végtére is nem lehet rossz néven venni tőle, mert hisz Afrika sincs meg Parabutyan. Konrád oda bökött a sötét világrész közepébe, mely egészen fehér volt és mondá, hogy ott laknak a legfeketebb szerecsenek, a kiket az egész civilizált világ se tud fehérre mosni. Oda kell igyekezni parabutyi észszel s dugszadagon fogunk visszatérni. Nem lehetetlen, hogy véletlenül nagy utazókká leszünk s nevünket szárnyaira kapja a hír. Ragyogó színekkel festettük ki a jövőt s a könyvnek felét elolvastva, boldogan tértünk nyugalomra.

Másnap elhatároztuk, hogy a kártyán nyert kuba-kávéval fogjuk afrikai jövőnk alapját megvetni. Kávét ültetünk és termelünk. Termelünk pedig nemcsak fekete kávét, hanem pikkolo feketét, kapucinert, csésze kávét habbal és föllel. A kávéházi civilizációt be fogjuk vezetni Afrikába.

Konrád megvakarta fejét s mondá:

- Pajtás, egy baj van ezzel a kávéval.

- Micsoda?

- Az, hogy nekünk tengeren kell Afrikába menni; a kávé pedig a tengeren megromlik a sósviztől és sós levegőtől.

- Biz' ez baj, - feleltem busan.

- Szerencsére van ismét egy eszmém, - kiáltott Konrád.

Már megint! Rövid idő alatt a harmadik. Ez az ember még belebolondul ennyi észbe!

- No mi az? - sürgettem.

- Eszmém ez: Egész kávékészletünket meg fogjuk pörköltetni s úgy visszük magunkkal Afrikába.

Belecsaptam Konrádnak a tenyerébe. Ez a fiú csakugyan nagyon okos ember, kár, hogy az eszét belülről viseli s így nem látszik.

Készüljünk tehát az afrikai utra. Még pedig először úgy, hogy szoktassuk el magunkat Európától.

Ezt úgy kezdtük, hogy gyakran kijártunk Ujpestre, a hol akkor ázsiai állapotok uralkodtak. Azután amerikai vesszőn termett bort ittunk az *Indiához* címzett városligeti csapszékben s utcaseprők közé jártunk ebédelni, mert ezek civilizálatlan emberek. Uri emberekkel csak szupécárdások alatt álltunk szóba, mert ilyenkor vadak voltak. Gyakran elmentünk hangversenyre a Vigadóba, mert csak ott szoktathattuk magunkat azon primitív állapotokhoz, melyek majd Afrikában mindennaposok lesznek.

Hogy a szenvedéseket megszokjuk, gyakran eljártunk akadémiai felolvasásokra s adót fizettünk, bár nem lettünk volna kötelesek. Nagyban öregbítette afrikai hangulatunkat az is, hogy folytonosan szerecsendiót ettünk és Csopakot feketére suvikszoltattuk. Vasárnap szabad volt neki kimosakodnia. De hétfőn reggel újra fényesre keféltük s így járt egész héten. Az a

haszna volt belőle, hogy nem kellett mosakodnia. Az egész környéken ő vele ijesztgették a gyerekeket.

Az idegen nyelvekkel gyöngé lábon álltunk. Budán laktunk s ott nehéz az angol nyelvet (a melyre leginkább szükségünk volt) elsajátítani, mert Budán csak egy angol lakik s az is Budakeszen született, ősei 300 év előtt elvábosodván. Elhatároztuk, hogy a meddig a civilizáció tart, addig süketnémáknak adjuk ki magunkat s azontul a szerecsennyelvet fogjuk használni.

- Tudsz te szerecsenül? - kérdé tőlem Konrád.

- Mindenki tud szerecsenül, - felelém.

- Hát hogyan van az szerecsenül: harangöntő?

- A harangöntő szerecsenül is csak harangöntő. De nem ez a fő. A négerek nyelve, minthogy mindig háboruskodnak, többnyire csataordításokból áll. Ezt hamar megtanuljuk.

- Jó, - felelt Konrád, - de mit csinálnak békés időkben?

- Békés időkben a szerecsenek nem beszélnek, csak az orrukat dörzsölik egymáshoz. Nagyon derék nép az, bár kissé műveletlen. Nyakkendőt csak a főnökök viselnek, de egyebet aztán nem is.

- Nagyszerű! - kiáltott Konrád.

Egyre nagyobb kedvet kaptunk az afrikai uthoz. De előkészületeink még nem voltak befejezve.

Rendes látogatói lettünk az állatkertnek, a hol szemet hunytunk az európai állatok előtt, de majd elnyeltük az exotikus barmokat. A struccal szinte tegeződtünk, az oroszlán barátságosan ordított ránk, mikor eléje léptünk, csak a zsiráfnak nem tudtuk magunkat bemutatni, mert olyan magasan hordta a fejét, mint egy miniszter. Eljártunk a Nemzeti Muzeumba és a vizi-lovon meg az elefánton legeltettük tekintetünket. Én a vizilovat meg is boxoltam egyszer, a miért Pulszky Ferenc igazgató el akart fogatni. Szerencsémre a muzeumi örök csonka aggharcosok. Pulszky utánam szalasztott két őrt: az egyiknek a fél lába fából volt, ez nem ért utól; s másíknak megvolt a két lába, utól is ért volna, de kezei hiányoztak és nem foghatott el. Hanem azért így szólt:

- A törvény nevében foglyom.

Megvetőleg néztem a waterlooi csata utolsó maradványára s így feleltem:

- Hja, bácsi, ahhoz nem elég a törvény; kéz is kellene.

S fűgét mutatva neki, ott hagytam. Ő pedig szitkozódott, de úgy hallottam, hogy nem engem, hanem azt az öreg ágyut szidta, mely kezeit a század elején elsodorta.

Mig ezek a dolgok történtek, addig Konrád megalkudott egy paksi gabonaszállító hajóval, mely minket Afrikába volt elviendő. A gondolat nagyszerű volt: a dunai utazás hozzászoktat bennünket a tengeri utazáshoz s mi a Fekete-tengeren, Kaspi-óceánon, Mármora- és Földközi-tengeren s egyéb vizeken át épp oly biztosan elérünk Afrikába, mintha egyenesen neki tartanánk. Csak egy kicsit sokáig tart s a főelv benne az, hogy mind a vizig szárazon menjünk.

Fegyverekkel jól ellátva, hajóra szálltunk. Fegyverzetünkben nem utolsó helyet foglalt el egy régi ágyucső, mely a Nemzeti Muzeum udvarán használatlanul hevert s mi magunkévá tettük, mert Pulszky a becsületes elvivőnek öt forint jutalmat ígért - mit máig sem adott meg. Ezzel az ágyucsővel mi egész Afrikát meghódíthatjuk. Mert a szerecsen tűzéség nyilasokból áll s a nyíllal lövöldöző szerecsennek egy semmivel se lövöldöző ágyucső is imponál.

Egy szép nyári napon bucsut vettünk a fővárostól s fegyvereinkkel, kávénkkal, két erszény készpénzzel és Csopakkal, kinek megengedtük, hogy egészen kimosakodjék, megindultunk Afrika felé. Első állomásunk Duna-Földvár volt. Megnéztem az órát, már hat órával közelebb voltunk Afrikához.

Itt ült be hozzánk egy öreg török zarándok, a ki Budáról, a Gül Baba sirjától ment haza Ada-Kaléba gyalog, de nem birta tovább Duna-Földvárnál. A vén muzulmán özvegy ember volt. Öt felesége meghalt s csak öt anyósa maradt életben. Nagyon elbámult, mikor megtudta, hogy Afrikába igyekszünk. Kijelentette, hogy ha így haladunk, két esztendő alatt ott leszünk. Ő járt Afrikában, mint a szultán katonája, még abban az időben, mikor ott az emberhust mészárszékekben árulták s a fehér ember husa olyan csemege volt a szerecsennek, mint manapság egy európainak a fácánpecsenye. Az előkelőbb néger házak mindig tartottak az éléskamrában egy kis hideg európaít.

- Legdrágább volt az angolsült... akarom mondani sült angol. Hej, szép idők voltak azok.

És Mohamed öreg követője jóizüeket csettentett a nyelvével. Mi rémülten néztünk össze. Ez a török zarándok emberevő. Én megszólaltam:

- Bácsi, maga is evett már embert?

- Egyszer elfogyasztottam egy kirántott végrehajtót, ugorka-salátával.

- De hisz maga nem szerecsen.

- Nem is ettem volna meg azt az embert. Hisz ha valaki emberevő, nem kezdi az adóvégrehajtón! Egyszer tizedmagunkkal a Szahara egyik oázisára vert a vihar, minden élelmiszer nélkül. A negyedik napon sorsot hoztunk, hogy kit együnk meg, mert az éhhalál környékezett bennünket. A sors a végrehajtót érte a mi igen szívesen megettük őt, bár nagyon rossz falat volt.

Borzadtunk ettől az embertől, de azért barátságot kötöttünk vele. A vén turkus sok hasznosat tudhat nekünk mesélni Afrikáról. Holdas éjszakákon kiültünk a lassan uszó hajó tetejére s jól elláttuk őt dohánynyal és fekete kávéval, a saját kávénkból. A kávé megoldotta a nyelvét, mint a gyaurnak a bor s elkezdett regélni.

- Bizony, gyermekeim, a civilizáció ma már Afrikát is elrontotta. Európa és Afrika között ma már semmi különbség sincs, még színre nézve se: csak hogy az európai ember belülről viseli a feketeséget; ha kifordítanak, épp olyan fekete lenne, mint a nubiai néger. A szegény gyermekeket felruházó egyesületek helyett ott szegény gyermekeket fehérre meszelő egyesület működik; mert a forró Afrikában teljesen elég, ha a gyereket télire kimeszelik, egyéb öltözet nem kell neki. A szegényebbek még ezt se viselik. Van ott Vöröskereszt-egyesület is, a háboruban megevett harcosok özvegyeinek segélyezésére. A föld olyan termékeny, hogy ha nem vetünk is bele semmit, buza terem rajta, ha pedig pláne vetünk is bele búzát: akkor kisülve adja vissza, mint kenyeret. A dió ott akkora, mint a fejem s úgy hívják, hogy kókuszdió. Azért ott csak a leggazdagabb emberek engedhetik meg maguknak azt a fényüzést, hogy karácsonyestére aranyozott dióval lepjék meg a gyermekeket. Hogy mégis a karácsonyfára diót aggat-hassanak, kénytelenek óriási fákat beállítani a szobákba s hogy e fák beférjenek a szobákba, kénytelenek óriási házakat építeni, rengeteg nagy termékkel. Mivel pedig a nép ezt nem bírja el, egyáltalán a nép nem épít semmit, hanem vagy sátrak alatt, vagy az erdőben lakik. Különösen bámulatosak az őserdők, a melyek - mint az erdők általában - Afrikában is fából vannak; de e fák oly sűrűek, hogy nem látni tőlük az erdőt. Vadállatok Afrikában már nincsenek: a legutolsókat Európába hozták s itt ketrecben mutogatják. A mi Afrikában maradt, az mind megszeldült; ott az elefántok hátslovakul szolgálnak; az oroszlanokat boltok elé

szereződtek eleven cégérnek; a krokodilusok pedig mind a temetkezési vállalat szolgálatában állanak s a halottas kocsik után cammogva, krokodilkönnyeket hullatnak. Ugy ám, fiam.

Az öreg mohamedán megpihent, nagyot szippantott a csibukjából s újra beszélni kezdett. Mi azon gondolkoztunk, hogy mi ebből az igazság és mi a hazugság. Azt tudtuk, hogy általában a török ember nem szokott hazudni; de azt is hallottuk, hogy a korán nem parancsolja az igazmondást. Azonfelül egy nép, melynek a házasságról olyan furcsa fogalmai vannak, birhat az igazságról is egészen sajátságos mohamedán fölfogással. Mindebből az következik, hogy a mi törökünk tiszta igazságnak tarthatja, a mit elmondott, de mi nem tudtuk, hogy mit tartunk róla.

Második állomásunk afrikai utunkban Paks volt. Itt átszálltunk egy szerb hajóra, mely üresen haladt lefelé. A török követett bennünket.

Negyednapra Szerbia elé érkeztünk. A szerb partok elhagyottak voltak, csak egy kis falunál láttunk egy asszonyt, a ki a Dunában mosott. Messzelátóval néztünk rá.

- Ejnye be szép asszony! - mondtam a kormányosnak.

- Meghiszem azt, - felelt ő, - ez az asszony nem más, mint Natália szerb királyné.

- Igazán?

- Persze. A családi szennyest mossza.

- Vagy úgy!

Ötödnap a török megkérdezte, hogy miért megyünk tulajdonképp Afrikába?

- Kávéültetvényesek leszünk. Kivágjuk az őserdőt s teleültetjük kuba-kávével.

- Mennyi kávét visztek magatokkal?

- Két métermázsát.

- No ez elég lesz.

Hatodnap az öreg török unalmában arra adta a fejét, hogy megvizsgálja a kávékat. Egyik zsákot a másik után bontotta ki, s egyre furcsább képeket vágott. Végre megszólalt:

- Halljátok, fiuk! Az egész kávékészletet megpörköltétek?

- Az egészet. Hogy meg ne romoljon a tengeren.

A jámbor muzulmán háromszor megrántotta a saját bajuszát. Török embernél ez nevetést jelent.

- No ti ugyan bölcsen cselekedtetek. Hisz a pörkölt kávé nem kel ki.

(Ez az ember annyit hazudott már nekünk eddig, hogy ez a tiszta igazság a legnagyobb képtelenségnek tetszett.)

- Ugyan mit beszél! - förmedtünk rá egyszerre.

A török újra mosolygott a föntebbi módon, de most már négyszer rántotta meg a bajuszát, a mi török nyelven zajos derűtséget jelent.

- Mondjátok csak, szerelmes gyermekeim, hát ugyan a pattogatott kukorica kikelne-e, ha elvetnék? - kérdé.

- Nem! - feleltünk.

- Nohát, a kávénak ugyanaz a pörkölés, a mi a kukoricának a pattogás. Ezt a kávét föl-adhatjátok, meg is ihatjátok, a vízbe is dobhatjátok, de el nem ültethetitek.

Mondanom se kell, hogy nagyon le voltunk forrázva s e naptól kezdve mélyen elhallgatunk.

Orsova tornyai tüntek föl a szemhatáron. A vén török kászolódni kezdett s nekünk emlékül átadott egy-egy példányt *A fővárosi előljáróságok újjászervezése* című röpiratból. Mindjárt láttuk, hogy ezt Gerlóczy polgármestertől kapta, a ki ily munkák osztogatásával igyekszik Budapestet az idegenek közt népszerűsíteni. Nagy elhatározás fogamzott meg bennünk. Oda léptünk a török elé s szólánk:

- Muzulmán bácsi, messze van még Afrika?

Ő kivette rézből készült nagy keleti óráját, mely csak az éveket és hónapokat mutatja, s felelt:

- Még egy évetek és tizenegy hónapotok van hátra.

Kicsit gondolkoztunk, aztán újra megszólalánk:

- Muzulmán bácsi, vegye meg a kávékat.

S mikor ezt mondtuk, egy fájdalmas sóhaj szakadt fel a keblünkből. E pillanatban váltunk meg gondolatban a legsötétebb Afrikától.

Kikötöttünk Ada-Kaléban, s a törökök megvették a kávékészletünket. Mi pedig a pénzünkkel elmentünk Bulgáriába, s mivel mi sem tettünk érettségit, az a remény kecsegtet, hogy megtesznek bennünket bolgár minisztereknek... Ha nem, - akkor mint emeritált afrikai utazók fogunk visszatérni. Nem mi volnánk az első afrikai utazók, a kik sohase látták Afrikát.

KARAKISZELOVICS DRAGOMIR ÖTLETE.

I.

Karakiszelovics Dragomir apja, Kara... (stb. a név nagyon hosszú s ha mindig kiírnám, a „beszély” félórával később készülne el. Time is money.) Szvetozár, jómódu szerb kereskedő volt Vácon. Mikor Szvetozár e híres városban letelepedett, még akkor sokan voltak ott rácok. Most már csak a fegyintézetekben tartogatják őket magnak; mert a rácoknak az a szokásuk, hogy magyar városokból kihalnak. Ott van Győr, Komárom, Esztergom példája. Mikor Kara Szvetozár oda költözött, még két teljes tarokkparti került -vics végződésű urakból, mire Dragomir iskolába került a piaristákhoz, már csak egy szerb tarokkparti ütötte a Velzerben, s mire Dragomir az iskolából kikerült, már csak magyarok segítségével tudtak egy partit összeállítani. Ekként magyarosodott el a tarokk mestersége Vácon. Dragomirnak a tarokkban semmi hasznát se tudták venni s ezért apja elhatározta, hogy Pestre adja, hogy ott az orvosi tudományokat igyekezzék elsajátítani. Vesse magát a család immár más ágra; az eddigi Karák, a mennyire a szájhagyomány vissza tud emlékezni, mind kereskedők voltak s Dragomirra várt a föladat, hogy veleszületett tehetségeit más téren érvényesítse.

Dragomir tehát Pestre költözködött, s nagy passzióval - furulyázott esténként szerény hónapos szobájában. Nappal ellenben inkább hegedült; a délelőtti órákban egy nemzeti színházi muzsikushoz járt, a kitől hegedülni tanult. A mi tudományt délelőtt magába szedett, azt délután mindig kiadta, mert ilyenkor művészi szomjat érző algimnáziumi tanulókat oktatott a két hangszerben. A dolog tiszta nyereséggel járt, mert míg őt ezért fizették, ő mesterének (a ki cseh volt) minden hónap elején egy „szláv testvéresülési ünnep”-pel szurta ki a szemét, a mikor is folyt a sör s a „Bestebe draga ljuzbezna” kezdetű szerb nemzeti dal. Az elázott cseh ilyenkor nepomuki szent János vizes hamvaira esküdött, hogy semmi fizetést el nem fogad Dragomir barátjától. Dragomir ezt nem is erőltette.

Persze a művészet ilyenén szenvedélyes ápolása nagyon hátra szorította az orvosi tudományokat s Dragomir soha rájuk se gondolt volna, ha egyszer meg nem betegszik. Vért hányt és köhögött. Az orvos úgy ahogy talpra állította s végezetül azt a jó tanácsot adta neki, hogy utazzék Olaszországba, különben elpatkol.

II.

Tehát vagy a mennyország, vagy Olaszország. E kettő közt volt választása Dragomirnak. Ő egyiket sem ismerte, de Olaszországról már sok szépet hallott, a mennyországról pedig nem hallott semmit; tehát inkább az előbbi választotta. Csakhogy ehhez pénz kellett. Mig ennyi pénzt zeneleckéből beszerez, addig ingyen eljut a mennyországba.

A töprenkedésnek az lett a vége, hogy elutazott Vácra, furulyájával a hóna alatt, az apjához, a ki csöndesen árulgatta azt a mindent, a mi vegyeskereskedésében kapható volt.

Mikor a váci állomásról a város felé gyalogolt, szembe találkozik Szvetozár ur első segédjével, a ki a táviróhivatal felé sietett.

- Nini, Dragomir ur; akkor vissza is fordulok.
- Hát hova igyekezett?
- A telegráf hivatalba, önnek egy táviratot küldeni.

- Mi az, nézzük?

A távirat csak ennyiből állott:

„Karakiszelovics Szvetozár ma reggel 9-kor meghalt.”

Tehát őt fenyegették a mennyországgal és az öreg ur utazott el oda! Dragomir meghatva borult az édesapjára, kinek feje össze volt roncsolva a fölismerhetetlenségig. Mert igen csodálatos módon halt meg. Agyonütötte a saját neve. A boltajtó előtt állt s fejére szakadt a nehéz címtábla, mely roppant betűkkel messze hirdette: „Karakiszelovics Szvetozár vegyeskereskedése.” Ha a neve rövidebb lett volna, akkor a tábla is bizonyosan rövidebb lett volna, s nem sebzí halálra az öreget. Bezzeg a szemben lakó „Kun Pál” cipész táblája egy gyereket se fenyeget halállal.

Meghalt az utolsó rác Vácon s temetésére eljöttek mindazok, kik vele annyit tarokkoztak, vagy boltjában vásároltak. Kivitték a két kápolna mellé, a dombos temetőbe, a hol felesége már régóta hallgatta a föld alól a távolban csillogó Duna mormogását. Dragomir meg volt hatva a temetésen, de nem sirt, a közeli dolgok nagyon sajtatták szívét s azért a messzeségbe meresztette szemeit, a ködre, a mely a Naszály tetején ült, s lassan hömpölygött le a városra, a fegyház sárga tömegére s a püspöki dóm tetejére, honnan ünnepélyesen kongott a legöregebb harang.

Azután hazament a homályos boltba, levett egy ostort az ajtó elől, ráült egy zsákra s míg az ostorral pattogatott, addig gépiesen fogyasztotta a cukros mandulát, melynek szeretete még gyermekkorából maradt rá.

Pedig akkor még nem is tudta, hogy egyéb sem az övé abban a boltban, mint az a cukros mandula, a mit megeszik.

Megtudta nagyon hamar. Még be se gyepesedett az új sir a temetőben, már Kolompár János neve tündöklött Szvetozáré helyén. Ez volt Szvetozár ur egyik partnere a tarokkban s főfőhitelezője az életben. Ezé lett az egész bolt. Szvetozár ur nagy rendetlenséggel hagyta hátra az üzletet. Még egyéb adósságai is voltak. Dragomir mindent eladott és mindent törlesztett. Hóna alatt a furulyával, gyalog ment ki a vasuti állomásra. Zsebében két marék föld, az egyik az apja sirjából, a másik az anyjából. Ezek voltak összes családi emlékei.

III.

És ekkor Dragomir nagy kedvet kapott elutazni a mennyországba, de mindjárt. Az orvos hosszú terminust tűzött ki, minek vesződjék odáig?

És az a két marék por olyan beszédes volt, mikor az ifju a tulvilágon jártatta gondolatait. Ugy el tudta susogni, hogy ott nem kell potom áron tehetségtelen fickókat hegedülésre tanítani, nem kell cseh muzsikusz ingadozó barátságát ivással megszilárdítani s tőle potyaleckéket kicsalni, egyszóval, nem kell *létezni* az embernek.

Vessük le hát ezt a terhet!

Fényes őszi napon elment a Dunapartra, hol suhancok rothadt gyümölcsessel dobálóztak s száz meg száz városi kofa heves nyelvcsatát folytatott a vidéki parasztasszonyokkal, kik olcsóbban mérték a gyomorrontást. Fölszállt a „Fecske”-re, mely egy csomó csevegő emberrel, kacagó gyermekkel, füstös matrózzal kacéran ingadozott szép Pest és ős Buda közt. De egyiknek sem adá határozottan kegyét, hanem végre is a kettő között, a Margitszigeten kötött ki.

Itt egy fiatal nő szállt a hajóra s Dragomir mellé ült. Dragomir soha se volt szerelmes, a nőkkel általában nem foglalkozott, csak azokat szerette, a kiket megvethetett. Olyan nővel soha se találkozott, a kinek szív- vagy észbeli felsőbbbségét kénytelen lett volna érezni. Pedig ő a nőben vagy olyant keresett, hogy ő hajoljon meg előtte, vagy olyant, a ki előtte hajoljon meg. A ki olyan volt, mint ő, nálánál se nem fölebbvaló, se alábbvaló, az iránt nem érdeklődött.

Ezt a melléje ülő nőt se nézte meg. A „Fecske” e közben a Margitszigethez is hűtelen lett s nekivágott Ujpest irányában a széles Dunának, mely a szigeten fölül egy hatalmas ágban hömpölygeti a habjait. Dragomir fölállt s nézegette a vizet, várván a pillanatot melyben ő e vizen legkényelmesebben átuszhatik a másvilágra.

Egyszerre csak sikoltást hall maga mögött, hátrafordul s látja, a mint egy női alak a hullámok közt eltűnik. Körültekint, a nő, a ki az imént még mellette ült, hiányzott. A hajó hármat fűtül, utasok és matrózok szaladgálnak, a kapitány harsány hangon parancsokat osztogat, a gép megáll, a kormos gépészek is előbujnak odujokból, a mentőcsónak lecsapódik a vízre.

És az ár viszi sebesen a boldogtalant lefelé. Néha-néha eltorzult arcát a hajó felé fordítja s ilyenkor kitör az elszörnyedés az utasokból, de azért senki a világért le nem venné a tekintetét a rémes látványról. Oly jól esik az érző kebelnek az efajta elszörnyedés!

Hohó Dragomir, mit csinálsz? A bolond fiu ugy látszik *mutyiba* akar öngyilkosságot elkövetni. Kalapját ledobva, a vízbe veti magát. De őt bizony nem forgatja meg a hullám, mert erőteljes tempóval uralkodik rajta; ni ni, mit akar ez? Utána ragaszkodik a küzködő hölgynek, megragadja hosszú hajánál s kiemeli a vízből. Azután hanyatt fekszik s mellén keresztbe fekteti a fuldoklót. A matrózok nemsokára odaérnek s mind a kettőt fölszedik. A hajón az öngyilkosjelölt csakhamar magához tért. Dragomir fogadja a gratulációkat; de ő jobban szeretné, ha a kalapját megtalálná, ezt azonban már ellopta egy hivatását még a komoly pillanatban sem feledő tolvaj. Dragomir boszusan félreül, zsebébe rakja kezeit, *sárosan* huzza vissza. Apja, anyja emléke, melyet magával hozott utolsó útjára - *sár*.

IV.

A hajó a megmentés munkájában egész Ó-Budáig jött vissza s ott még egyszer kikötött. Dragomir kiszáll s kalap nélkül, gyalog indul haza Pestre, a kis temetőutcába. Utcagyerekek futottak utána s gunyosan kiabáltak, hogy hova tette a kalapját? Felnőttek is utána nézegettek s mondogatták, hogy valami szegény bolond. Igazuk is volt. Megmentett egy emberéletet, de elvesztett egy kalapot s kérdés, hogy ér-e annak a nőnek annyit az élet, mint neki ez a kalap? Ő elmegy elemésztetni magát s nemcsak maga tér vissza elevenen, hanem még mást is megakadályoz haló szándékában.

Otthon elfogta a köhögési és vérhányási roham. Mikor egy kissé csillapult, behívta a házigazdáját, hogy diskuráljon vele. Ez szolgált esti lappal s figyelmeztette őt egy érdekes ujdonságra.

Az az ujdonság csakugyan nagyon érdekes volt. Le volt benne írva Dragomir hőstette. Nagy tér jutott benne K. országgyűlési képviselőnek, a ki saját őszi kabátját adta a nőre, B. miniszteri tanácsosnak, a ki saját fogatán (nem tekintve, hogy vizes lesz) vitte őt a kórházba, M. főváros háztulajdonos szeretetreméltó nejének, a ki elájult, egy másik urhölgynek, a ki gondos ápolással magához térítette. Végül konvencionális dicséreteket kapott az életmentő, a ki saját élete kockáztatásával ugrott a hullámok közé. Neve különben Nagy János, a másik estilap szerint Kis Péter, legalább ezt mondta a hajóskapitánynak.

Dragomir jóízűt kacagott, de megbánta, mert a köhögési rohamot ez fölingerelte s ujult erővel visszatért.

Tisztelt hölgyeim! Nagyon sajnálom, de nem fejezhetem be úgy, a hogyan önök kétségkívül óhajtanák, hogy tudniillik Dragomir megismerkedik a nővel, a kit megmentett s boldog pár lesznek. Dragomir útját vágta e szép tervnek, mert másnap este agyonlőtte magát. Házigazdája az asztalon a következő levelet találta:

„Elevenen úgy se láttak soha tanárain, legalább halva kerüljek szemeik elé. Fogadom érte köszönetüket. Mert úgy engem kellett volna tanítaniok, így pedig még belőlem tanulhatnak. *K. D.* orvostanhallgató.”

A VIZI BIZTOS.

A feleségemnek volt egy narancsvirágos kalapja lilaszín szalagokkal. Volt egy dorongnyelű napernyője, csipkével beszegve s ha kinyitotta, himzett fecskék voltak láthatók rajta. Nekem volt egy fehér cilinderem és egy sárga, füzös bocskorom: ezek a dolgok kényszerítették minket arra, hogy a fővárosba költözködjünk. Falun nem érvényesíthettük se a kalapot, se a napernyőt, se a fecskéket, se a bocskort. El voltak veszve. Ha fölvevük, kinevettek, ha nem vettük föl, mi busultunk. Elhatároztuk tehát, hogy ott hagyjuk a falut s Budapestre hurcolkodunk, hol szabadon viselhetünk mindenféle ruhadarabot.

Volt nekem itt egy jóbarátom, a kivel legénykoromban Frimm hülyenevelő intézetének a majálisán ismerkedtem meg. Sokáig beszélgettünk akkor egymással s mindegyikünk abban a nézetben volt, hogy a másik hülye és az intézethez tartozik. Mindegyikünk úgy vélekedett a másikról, hogy hülye létére elég okos ember. Mikor aztán kölcsönösen kisült a félreértés, akkor mindegyikünk konstataulta a másikról, hogy okos ember létére elég hülye.

Sokáig állott a barátságunk, de végre én vidékre kerültem s azóta nem törődtünk egymással. A mint azonban a fővárosba értem, első gondolatom ő volt. A második a muzeumi ásványtár. A harmadik az állatkert.

De a gondolatok a végrehajtás stádiumában megfordultak. Így került az első helyre az állatkert.

Most is fülembe cseng az elefánt bőszült ordítása, melyre feleségem narancsvirágos kalapja és fecskés napernyője indította.

- Hallja az ur, - mondá az őr, - az állatokat ingerelni tilos.
- Hozzá se nyultam.
- Akkor ifjúkori emlékeket ébresztett föl benne a becses neje.
- Hallja az ur, - felelém méreggel, - az embereket ingerelni tilos.

Még ilyet nekem! Hogy becses nőm egy elefántban ifjúkori emléket ébreszt!

- Ne tessék haragudni, - szólt az őr, - ez az elefánt gyermekkorában hagyta el Afrikát s azóta nem látott narancsvirágot.

Ez már igaz, ezt elfogadom. Magam is mindig könyezem, ha boltajtó előtt nádpálcát látok; az az én ifjúkori narancsvirágom. Szép, hogy egy ekkora darab bestiában is van emlékező tehetség.

A majomketrec előtt harmadik gondolatom találkozott az elsővel: ott láttam állani jóbarátomat, a mint császárszömlyével etette a majmokat.

Megvártam, a míg a császárszömlye elfogyott s akkor keresztnevén szólítottam őt:

- Náci!

Oly érzékenyen ejtettem ki e szót, hogy nemcsak az összes emberek, de az összes majmok is odafordultak. Csak Náci maradt érzéketlen. Ugy látszik, eltévesztettem a nevét. Egy általánosabb nevet kell választanom, ha már elfelejtettem az igazit.

- János! - sóhajték közelebből és epedőbben.

Erre már megfordult. Eltaláltam.

- Nini, te vagy az, Mihály?

(Engem se így hívnak, de az mindegy.)

- Én.

- S ez becses nőd?

- Ugy van, becses nőm.

A bemutatás megtörtént, s nagyon örültünk egymásnak. Megtudtam azt is rögtön, hogy őt Ignácnak hívták, de megmagyarosította Jánosra. Karöltve haladtunk ki a kertből. A távolból még mindig hallatszottak az érzékeny elefánt ifjúkori visszaemlékezésének hangjai.

Abból a körülményből, hogy János barátom ráér délelőtt majmot etetni, azt következtettem, hogy ő valamelyik kerületi előljárásánál dolgozik. Nem is csalódtam. Befolyásos ember volt és sokat lendíthetett az én dolgomon.

Egy budaujlaki kugliversenyen bemutatott egy tanácsosnak, a ki megígérte, hogy protezsálni fog, de csak ha új hivatalokat szerveznek. Mert a régi hivatalokra már több ezren elő vannak jegyezve.

Rövid idő múlva fölhivatott magához.

- Tud ön éjszakázni? - kérdé.

- Tudok is, szeretek is, - felelem. Csak nem éjjeli őrnek akar kinevezni? gondolám.

- Képesnek érzi-e magát a vízi biztosi állás betöltésére?

- Mi az?

- Tudja, ezek a fővárosi emberek roppantul pazarolják a Duna-vizet. Nem sajnálják, mert hát rossz. A mi szűrőink pedig nem képesek elég vizet szolgáltatni. A publikum azt a keveset is fecserli. Ennek meggátlására nevezzük most ki a vízi biztosokat.

- Értem.

- Szigorúnak és lelkiismeretesnek kell lenni, hivatalos órái nincsenek, de éjjel-nappal mindig inspekciózhatik.

- Értem.

- Fizetése 800 forint. Lakbérre úgy sincs szüksége, mert joga van annál a polgárnál megszállni, a kit vizpazarláson kap.

- De feleségem is van.

- Ugy? Akkor mondjuk így: 600 forint fizetés és 200 forint lakbér.

- Ez már más.

Egy hét múlva megkaptam a kinevezésemet s a rákövetkező éjjel a Józsefvárosban megkezdtem a működésemet.

Legelőször is a kávéházakban intézkedtem, hogy egy vendég csak egy pohár vizet kapjon, akármeddig ül is ott. Azután meghagytam, hogy a szőlőt ne merjék vízben megmosni. A kocsmárosnál elrendeltem, hogy a bort ne merjék vízzel hamisítani. Éppen jókor érkeztem a József-utca: pincetűz volt s rengeteg nagy csöbrökkel hordták le a vizet, oltani a tüzet. Én a csöbröket azonnal konfiskáltam s poharakat adattam az emberek kezébe. A tűz máig sem aludt el, de legalább tíz hektoliter vizet megmentettem.

A lakók legnagyobb része alvást szimulált, de én több lakásba rendőri hatalommal behatoltam s egy helyen csakugyan találtam egy urat, a ki mosakodott. Éjjel tizenkét órakor! Ez már csak világos vizpazarlás. Azonnal fölirtam a nevét s megígértettem vele, hogy ennek fejében a másnap reggeli mosdást el fogja mulasztani. Együttal ott is háltam nála.

Másnap körutamban három gondosan elrejtőzött *akvarell*-festőre bukkantam. A törvény nevében fölhívtam őket, hogy három nap alatt térjenek át az olajfestészetre. Én nem fogok kerületemben víz-festészetet tűrni. Ez a legnagyobb vizpazarlás.

Azután a fürdőket vettem sorba s elrendeltem, hogy mindenki csak fél kád vizet kapjon. Ez is elég. Betiltottam az olcsó hust, mert annak hig a leve, a mi vizpazarlással jár. Olcsó, népszerű röpiratokat terjesztettem a lakosság közt, melyekben bebizonyítottam, hogy a vizivásnál kártékonyabb valami nincs. Az ópiumevéssel hasonlítottam össze.

Büszkén mondhatom, hogy a vízi biztonsági működés nyomai legelőször az én kerületemben kezdtek mutatkozni.

Először is a borivás óriásilag terjedt s a népgyűlések és verekedések egymást érték a Józsefvárosban.

Másodszor: nem fürdött senki s a fürdőket bezárták.

Harmadszor: a tüzesetek elharapóztak, mert senki se mert vízzel oltani. A bort meg sajnálták rá.

Negyedszer: a gutaütések a borivás következtében szintén elharapóztak.

Ötödször: én magam is teljesen elszoktam a víztől s minden éjjel inspekciós multságokat rendeztem bor mellett.

Hatodszor: e miatt a feleségem elvált tőlem, magával vivén narancsvirágait és fecskéit.

Hetedszer: elvált tőlem a főváros is, mert a józsefvárosiak az általam megutáltatott vizet titokban annál dühösebben pazarolták.

Igy jutalmazták meg a legbuzgóbb és leglelkiismeretesebb hivatalnokot.

Összes ismerőseim szakítottak velem, kivéve az afrikai elefántot, a ki mindig bömbölt, ha engem meglátott. Eszébe jutott, hogy egyszer én kísértem a narancsvirágos hölgyet. Most még jobban bámultam az emlékező tehetségét.

Ha ő engem látott: siratni kezdte Afrikát; ha én őt láttam, siratni kezdtem a feleségemet. Az ő fájdalma nagyobb lehetett, mert belehalt s a múzeum kitömte: én nem haltam bele s mai napig se vagyok kitömve.

AZ ÖRÖKSÉG.

Hazánk egész kucsmás és kucsmátlan ifjúsága közül nekem van tán a legfösvényebb keresztapám.

Születésemkor egy tajtékpipát ajándékozott az - apámnak (igaz, hogy én még akkor nem voltam dohányos).

Mikor már szaladgálni tudtam, ezt a pipát eltörtem. Ezért apám megvert. Mért nem a keresztapámat verte meg? Az már nagyobb is volt, mint én, meg a veszedelmes (és törékeny) pipát is ő ajándékozta.

Minden vasárnap hozzájuk kellett mennem ebédre (egy faluban lakván). Kamasz fiai ezt az alkalmat arra használták föl, hogy engem elverjenek. Így vasárnapjaim, melyeket a tiszteletes ur állítása szerint az Uristen is pihenésre teremtett, tönkre voltak téve nyugalom tekintetében.

Egyszer a kamaszok elmentek valami szomszéd falusi bucsura, csak a legkisebbik fiu maradt otthon. Ezen azután összes vasárnapjaimért boszut álltam.

Elpáholtam, aztán lefogtam, s az orrát egy kőbe ütöttem. (A nyomorult mindig a lábaimat fogta, mikor bátyjaival verekedtem.)

Nosza, ezt meglátta a keresztanyám. Ahajt lecsipett, s virgácsal vert meg (öt-hat ág összefűzött nyirfavessző; luxus, én egygyel is megelégedtem volna).

Innen kezdve nem is ebédeltem náluk többet s az a hasznom lett, hogy most már nemcsak vasárnap, de hétköznap is elverték, a mikor tudniillik csak összetalálkoztunk.

Végre tiz éves koromban egy háromágu penecilust kaptam keresztapámtól; ezzel prima intrada mindjárt elvágtam mindakét kezemet (szerencsére nem volt több), erre aztán elvették tőlem, s aznap ebédet sem kaptam.

A mint ebből kitetszik, gyermekkorom viharai mind keresztapámmal vannak kapcsolatban.

És még azt kívánták, hogy én szeressem a keresztapámat. (Azért az egy szolgálatért, hogy tél közepén hideg víz alá tartott a feleségével. Mikor én mindig a nyarat és a meleg vizet szeretem.)

Nem is szerettem. El is ment a faluból, egész családjával; de mint később értesültem, nem efölött való bújában.

Feljött Pestre és itt fogpiszkáló-gyárat alapított, de belebukott. Már azt nem tudom, hogy az emberek általános megfogtalanodása vagy pedig elszegényedése következtében? Első esetben nincs miből, második esetben nincs mit kipiszkálni.

Sokáig, vagy kétszer kilenc esztendeig nem hallottam róla semmit.

Akkor aztán levelet kaptam tőle, hogy ő kivándorol Amerikába (ezt hamarabb is megtehetette volna), s ujbpesti nyaralóját rám hagyja (ezt pláne hamarabb megtehetette volna).

Pompás! Milyen nagyszerűen be fogom én fejezni az árnyas fák suttogó lombjai közt öt felvonásos drámámat, melynek négy felvonása már négyszer készen volt, de az ötödik felvonással sehogy se boldogultam. Ehhez falusi nyugalomra volt szükségem.

Ebben az időben Sámuellel laktam együtt, a ki művésznövendék és rajztanárjelölt volt s Munkácsynak készült. Örökké bibliai témákat pingált. Illés próféta, a mint tüzes szekeren mennyeknek országába lóvasutaz, az irgalmas szamaritánus, s Jónás, a cethalas kékjutazó. Az

elsőből készen volt a mennyeknek országa, egy kékre mázolt vászon, a másodikból a szamaritanus számara, a harmadikból a sötét színű tenger (ennek vizében uszkál persze a cethal, s ebben tartózkodik Jónás).

Sámuelnek is nagy örömet okozott a villa. A szabad természet majd inspirálni fogja őt is s több szerencséivel fogja vászonra vetni a nagyszabású jeleneteket.

Egy verőfényes vasárnapon, jókor reggel, mikor egész Budapest kifelé tódul a zöldbe, mi is kiballagtunk Sámuellel Ujpestre.

Szép helyen feküdt a villa nagyon. Csak az volt a baj, hogy a gyufagyár is nagyon szép helyen feküdt, - éppen az én villám mellett, s mindig onnan fujt a szél mifelénk. Szatira, hogy a szalámigyár a város másik végén feküdt; s még ha itt feküdt volna is, a milyen szerencsétlen ember vagyok, bizonyos, hogy annak a szagát nem én felém hordta volna a szél.

Különbözik ugyanez a kénköves szél akácfák lombjait ringatá udvaromon, s ezért megbocsátottam neki.

Tehát az udvar árnyékos volt, de a ház kicsi. Mindenesetre megért egypár száz forintot, s szegény keresztapám tisztára megbolondult, mikor ezt rám örökbe hagyta. Vagy keresztapai kötelességeit akarta ezzel egyszer s mindenkorra leróni?

Még aznap délután kihurcolkodtunk egy rengeteg nagy butorszállító kocsiban. Ez egyszerre nagy tekintélyt szerzett az egész szomszédság előtt. A nyomorult világ a külszín után indul. (Nem is engedték meg, hogy a butorszállító kocsi tartalmát a szomszéd megpillanthassa, kivéve a zongorát, mely Sámuelé volt.) A butorszállító kocsi impozáns terjedelmének köszönhetjük, hogy a szemben lakó szatócs, s a negyedik szomszédban bort áruló kocsmáros még az este korlátlan hitelt nyitott. Fel is használtuk s üritettük a poharat keresztapám egészségére, s üdvözlő táviratot is akartunk számára küldeni, de az adressze nagyon hiányos volt (ti. Amerika, utolsó posta Transilvania vagy talán Pensilvania?)

Este lőn; a láthatáron szikrázó lokomotivok dübörögve ragadták az o. m. á. v. társaság vonatait; a rákospalotai erdőből az asztalos- és cipészifjuság dalegyletének sikerült kiüzni az alvó madarakat idáig hangzó bömböléseivel; egy bús szerelmes az ötödik ház előtt, szuszogó harmónikán, a „Halászleányt” nyeggette.

Kint az udvarban a fák alatt üldögéltünk, átadva magunkat az idilli életnek. Pista inasunk, ki hordárnak készült, de „tanonc” éveit nálunk töltötte, csibukot töltött, s mi boldog pöfékelésbe merültünk. Már láttam a füstön keresztül az ötödik felvonást, a végső kifejlést kibontakozni; Sámuel inspirált lelkében már a cethal motoszkált, s mi ragyogó szemeket meresztettünk egymásra: itt meg fogjuk alkotni remekműveinket.

- Holnap reggel munkához látunk! - kiáltám lelkesen Pistának, s kezet szorítottunk erősen, férfiasan.

És visszavonultunk hálósobánkba, melynek falát keresztapám képe fődte, mely őt összeesküvő-kosztümben ábrázolta. (Ő is Almásyékka konspirált, s hozzávaló ruhát készítettett magának.)

... És robogott a láthatáron a vasut, harmonikázott a szurtos Romeó, az erdei vad cipészek és asztalosok dalolának; mi pedig szelid horkolással aludtuk az igazak, egészségesek és villatulajdonosok álmát.

Én természetesen ötfelvonásos drámám premiéréjéről álmodtam. Óriási hatás. Paulay elérzékenyedve dőlt karjaimba, s én örömben kiugrottam az - ágyból. Reggel hat óra lehetett.

- Nem hallod a közönség riadalmát? - kiáltám Sámuelnek, a ki az ágya szélén ült, roppant kikelve magából.

- Hallom én, pokoli dörömbölését valami szivtelen lakatosnak.

Csakugyan, mintha a világ összes rézüstjeit az ajtónk előtt verték volna a világ összes rézművesei.

- Mit jelentsen ez? - szóltam rémulten, de egyszersmind óriásit ásitva.

- Te, ha ekkorákat tudsz táogatni, modellül választalak a cethalhoz.

- Magad pedig lehetnél Jónás a cethal fenekén; elszontyolodottabb már ő se lehetett, mint te most. Különben ne viccölj, hanem mondd meg, hogy mit jelent ez a láрма?

- Már elküldtem Pistát kémszemlére.

Pista bedugta ábrázatját és a kisubickolt cipőket.

- Nagyságos ur kérem, itt lakik a szomszédunkban Slezák János kazánkovács, s dolgozik husz legénnyel.

- No, szépen vagyunk, - mondtam csüggedten, s visszafeküdtem az ágyba - Pista te, hány óra lehet a faluban?

- Hatra jár.

Sámuel gyorsan öltözködni kezdett.

- Hova sietsz, polgártárs?

- Fölhasználok az alkalmat, ha már ilyen korán keltem, megnézem a napfölkeltét; tudod, festőnek látni kell az ilyeneket.

Ő kisietett, én pedig csibukra gyújtottam. Tíz perc múlva csüggedten visszajött.

- Nos, szép volt?

- Barátom, elkéstem, azt mondta a szatócs, hogy a nap már másfél óra előtt fölkelt. Pedig ő tudja, mert idevaló.

- Talán őt is Slezák ur zavarta föl olyan korán ördögi mesterségével?

És eközben szakadatlanul csatázott odakint a pörölyök és kalapácsok serege. Már végre nem tudtunk hova lenni idegességünkben; el, el ebből a kínszenvedésből!

- Megállj Sámuel! Előbb átmegyek Slezák urhoz, talán lehetne vele egy okos szót váltani.

Átmentem. Az udvarban különböző nagyságu kazánok; az egyikből kihuztam egy legényt, s fülébe ordítottam, hogy Slezák urral szeretnék beszélni.

- Nem lehet.

- Miért?

- Látja ott azt az óriási kazánt? Abba negyedmagával belebujt reggel 6 órakor s csak déli 12 órakor bujik ki. Addig annak készen kell lenni.

- Kár, mindjárt meg is ebédelhetne benne.

- Csakhogy a gyerekek nem férnének benne.

Ekkor vettem észre, hogy vagy nyolc darab Slezák-ivadék mozog körülöttünk. Egyik mászik, másik szalad, de valamennyi bömböl. Ezt azonban csak láttam, de nem hallottam (még sem olyan bolond mesterség ez a kazánkovácság - többszörös családapákra nézve).

- Hát majd délben visszajövök. (Ez az egész diskurzus olyan hangon folyt, mintha mindegyikünk egy-egy ezredet komandirozna.)

A legény visszabujt a kazánba, s dühödten kalapálni kezdett; én pedig sietve lódultam tovább, áldva Penszilvániában bujdosó keresztapám emlékét.

Délre pontosan megjelentem Slezák urnál. Csöndesség volt, a szörnyetegek ebédeltek. Slezák ur asztala körül egy feleség és nyolc gyerek. Visitottak és Slezák ur hosszú fakanállal kopintgatta a különböző nagyságu és benőttségű fejeket.

- Hát hogy' megy az üzlet, szomszéd ur? - kérdem.

- Köszönöm, komiszul.

- Komiszul? Hisz hajnal óta folyton dolgoznak, s eldolgoznak még tán délután négyig is.

- Nyolcig, kérem, nyolcig!

Hátra tántorodtam.

- És mégis panaszkodik?

- Hisz munka csak volna, de rosszul fizetnek a megrendelők.

- De ugy-e, Slezák ur, nem megy a munka mindig olyan hangosan, mint ma?

- Hangosan? Kérem, ez a világ legcsöndesebb mestersége, ha megszokja az ember. Különben ma csak tiz legényem dolgozott; holnaptól kezdve mind a husz munkában lesz, (Huj, huj! hogy akadna torkodon a gombóc, melyet éppen lenyeltél! - gondoltam, de nem mondtam.)

- Hát az egész mesterség csak abból áll, hogy fog egy kalapácsot, s dönget vele valami kazánt?

- Van még egyéb fortély is, de ez a legnehezebb.

- Hát az „egyéb fortélyok”-at miért nem gyakorolják, miért választják éppen a legnehezebbet?

- Nem volt ön sohasem kazánkovács? - kérde bizonyos megvetéssel.

- Nem, sőt nem is szándékozom. Belebolondulnék.

- Azt ne higgye; hanem egyébként nem ajánlom a mesterséget. Látssa, olyan rosszul megy, hogy például ez a telek és ház, a hol lakom és dolgozom, eladó 600 forintért, s nem vagyok képes megvenni. Mert ez nem az enyém ám, csak bérbe birom.

- Hopp, kazánkovács, véged van, - gondolám magamban örvendezve.

A mester e percben fölkapott egy kalapácsot, s nagyot ütött a legközelebbi kazánra. Az izmos legények fölugráltak, s munkához készültek.

- Különben, mivel szolgálhatok, tisztelt szomszéd?

- Én m. kir. propeller-vállalkozó vagyok, s pár gőzkazánt akartam kiszemelni. Most már kifogytunk az időből, majd holnap visszatérek.

- Alászolgája! - szólt s a következő percben elnyelte egy kazán.

Mire hazaértem, már folyt a dübörgő-mennydörgő munka Slezáknál. Sámuel bekötözött füllel pingált. Rögtön leoldta.

- Tán fogfájást kaptál, piktor?

- Inkább a fogam fájna, azt ki lehetne huzatni, de a fületem muszáj meghagynom. Különben mesterséges csöndet varázsolok magam körül.

- Talán „csendélet”-et készülsz fösteni?

- Könnyű a drámaírónak. Hát mit végeztél Vulkán szomszédunkkal?

Elbeszéltem Sámuelnek Slezák Achilles-sarkát, a 600 forintot, a mit majd a szomszédok összeadnak, a telket megvesszük, s neki fölmondunk.

- Pompás! - kiáltá Sámuel. - Délután mindjárt megkezdhetjük a szomszédlátogatást.

Kopogtattak.

- Szabad!

- Jó napot uraim! Én Korpádi Gergely, nyug. megyei levéltáros vagyok. Itt lakom a Slezák mester tulsó oldalán, hallottam, hogy az irodalom és művészet kitünőségei költöztek ide, óhajtottam megismerkedni. Honvéd és emigráns voltam, Budavár és Branyiskó láttak küzdeni, Török-, Olasz- és Angolország bujdosni...

- Ujpest pedig fecsegni, - gondolám.

- Hát az urak kik?

- Tetszett mondani, hogy az irodalom és művészet kitünőségei vagyunk, nem tetszett csalódnunk; és pedig az irodalomnak én vagyok a kitünősége, a művészetnek pedig Sámuel barátom.

- Igen örvendek. Becses neve?

- Apám huszárkapitány volt 48-ban, evett rácot, németet, horvátot, muszkát, s még sem rontotta el a gyomrát. Rá tiz évre megismerkedett mamámmal, s én vagyok a fiuk; Sámuel barátom éppen így járt a papájával és mamájával.

- Ab ez igen érdekes. Becses neve?

- Apám sokat beszélt önről Bor... Kor... de mégis Kor... nem, Bor...

- De igenis Kor...

- Jobb a bor, mint a kor; tehát Kor...

- ...pádi; igenis.

- Tehát Korpádi ur, jó, hogy jön. Mit szól ennek a Slezáknak az istentelen lármájához?

- Ah, uraim, nem képzelik, mennyit szenvedek hat hónap óta, reggeltől estig. Inkább visszamennék ágyudörgés, puskaropogás közé, de ez megöl.

- Éppen arról van szó, hogy őt elpusztítsuk innen.

- Föltétlenül elfogadom az önök tervét, bármi legyen is az.

- Pár rongyos forintba kerül az egész.

- Potomság!

- Különben majd délután személyesen teszem tiszteletemet.

- Örvideni fogok: de már uzsonnára elvárjuk mindkettőjüket.

Ezzel Korpádi ur elfutott.

Slezák közvetlen szomszédjai voltak: a tulsó oldalon Korpádi, háta mögött monsieur Mirbeau, francia nyelvmester. Ez utóbbi rám volt bízva, a távolabbi szomszédok Sámuelre maradtak.

Három óra tájban leverten kullog haza Sámuel. A távolabbi szomszédok hallani se akartak Slezák kibecsüléséről. A szatócsnál vásárolni szokott, a korcsmárosnál mulatnak a legényei, egy csizmadiánál szintén rendes kuncsaft és így tovább.

Maradtunk hárman az összeesküvéshez. Fel, először is Mirbeau urhoz!

Megindultam. Mirbeau udvarán egy öreg asszony és egy vén macska üldögéltek.

- Ide haza van a maitre? - kértem az öreg asszonytól.

- Csak tessék bemenni.

Kopogtatásomra senki se válaszolt, hát csak benyitottam.

Égő spirituszlámpa előtt alacsony vén emberke ült, és figyelmesen nézte a láng fölött csüngő lombikot, melyben valami barnás lé forrott. Többszörös köszönésemre se válaszolván, odaléptem, és vállára ütöttem. (Csak nem alchimista?) Fölugrott.

- Bon jour, monsieur Mirbeau! én a szomszédja vagyok, és szomszédi fontos beszélni valóim vannak.

Az egyik sarokba tipegett, és valami trombitát szedve onnan elő, azt a markomba nyomta.

- Tessék ezen keresztül beszélni, az ön hangja nagyon gyöngé. (Hangcső volt.)

Az én hangom gyenge? Ezt se mondta még senki. A debreceni országos dalár-ünnepélyen négyszáz hangból kihallatszott.

Sértett tenorom egész erejével bele tutultam a kürtbe, hogy minden, jóra való föld négyfelé repedezett volna.

- Hangosabban! - és a másik füléhez tartotta a hangcsőt.

- Mit szól ahhoz a veszett lármához, melyet a szomszédban ez a kazánkovács csinál, s hajlandó-e az ellene indított mozgalomhoz csatlakozni?

- Hát a szomszédban egy kazánkovács lakik? - kérde elbámulva.

- De iszen bácsi! nem az én hangomban van a hiba, hanem a maga fülében, - rikoltám elkeseredetten.

- Bevallom, hogy egy kicsit hiányos a hallásom, - mondá zavarral, - de azért magát megtanítom franciául.

- Köszönöm! - Nincs olyan tudóm, hogy én öntől franciául megtanulhatnék! Hát ez itt mi? (s a lombikokra, görebekre, forrasz-csővekre és kisebb-nagyobb orvosságos üvegekre mutaték).

- Ez? - folytatá ujult zavarral, - ez saját tanulmányom - lesz. Szer a süketség ellen.

- Ki ne találja, boldogtalan gallus, hisz akkor meg nem maradhat a környéken. Örüljön, hogy süket.

Ezzel mérgesen és fölsülve ott hagytam őt.

- Nos, a gallus cantans hogy fogadott? - kiáltá elem otthon Sámuel.

- Barátom, nem hallja az a tulajdon hangját se, olyan süket az, mint a föld.

- Hahahahaha! - nevetett Sámuel, - ezzel ugyan felsültünk. Most már csak Korpádi urba vethetjük reményeinknek horgonyát.

Négy óra mult, uzsonnára mentünk. A Korpádi kisasszonyok tömege fehérbe öltözve várt, kint a kertben kitűnő uzsonnát találtak: hideg haboskávét, dinnye, alma, körte, sütemény, szőlő. Én két kisasszonynak udvaroltam, Sámuel háromnak (mert öten valának, s az uzsonnát meg kellett szolgálni).

- Képzelse, kedves Korpádi ur, a szomszédság mitsem akar tudni ennek a Slezáknak az elpusztításáról.

- Nem?

- Nem bizony! kettőnknek kell a 600 forintnyi összeget előteremteni.

- Kettőnknek?

Szünet.

- Szabad kérdenem, miféle Slezákról van szó? - kérde Korpádi ur igen ártatlanul.

- Hát erről az ördögös kazánkovácsról!

- Hát kazánkovács lakik a szomszédban?

- Persze, a ki azt a rettentő lármát csapja.

- Ne mondja.

(Sámuel hunyorgatott rám, mintha azt mondaná, látod, ez is süket, csak hogy a 600 forinttól.)

Korpádi magaviseletére csak egy magyar szó van: „smucig.” Annyira dühbe hozott, hogy minden további barack a torkomon akadt. Csakhamar fogtam is a kalapomat és Sámuel társaságában elvonultam.

- Hát mit csinálunk most? - kérde a piktor.

Egy szót sem szóltam, csak vonszoltam őt Slezákhoz. Slezák pihent.

- Majszter ur! én délelőtt itt jártam magánál, akkor panaszkodott, hogy ezt a telket nem tudja megvenni. Tudja mit? Itt van a szomszédban az én telkem. Örökáron eladom magának 50 forintért, holnap mindjárt elfoglalhatja, át is iratom magára, de csak egy föltétel alatt.

Slezák szája az előterjesztés alatt akkorára nyílt, mint egy kazántorok.

- A föltétel pedig, - folytatám, - az, hogy maga mind a husz legényével három nap és három éjjel szakadatlan és oly iszonyuan dolgozik, hogy az épületek megsiketüljenek, a süketek meg megveszekedjenek.

- Gilt! - és Slezák ur oly hatalmasat csapott a tenyerembe, mintha az is lapítani való kazán volna. Aztán sorra elmasiroztatta mind a nyolc gyermekét, a kik apjuk hálájának kézcsókkal, „cvikipuszival” stb. adtak kifejezést, úgy, hogy frissmosott fehér nadrágomat örökre pocsékká tették.

A szerződést még aznap megkötöttük. Slezák fizetett, és én Sámuellel, keresztapám arc-képével és egyéb butordarabokkal, beköltöztem Pestre.

Öt nap múlva találkoztam Korpádival a Kerepesi-uton.

- Tyü! kedves szomszéd ur.

- Csak volt, volt szomszéd.

- Annál jobb önre nézve. Képzelve, az a rettenetes Slezák...

- Miféle Slezák?

- Az a veszekedett kazánkovács...

- Miféle kazánkovács?

- Ugyan kérem, a kit ön el akart pusztítani...

- Hogy akartam volna én elpusztítani egy kazánkovácsot? Mesebeszéd.

- No jól van, - szólt Korpádi ur mérgesen, - tehát az a kovács, a kiről ön nem tud semmit, öt nap óta éjjel-nappal dolgozik, feleségem, leányaim ideggörcsökben hevernek, a környék szökik.

- És ön is szökik, úgy látom.

- Önhöz jöttem be, mondjon föl annak az embernek, pusztítsa el a villájából.

- Kérem, kérem; én azt eladtam neki egyszer s mindenkorra, semmi közöm hozzá. Ha akarnék, sem segíthetnék a dolgon.

- No hát alászolgája!

- Tisztelem a kisasszonyokat.

Másnap kimentem Slezákhoz, óvatosságból fekete nadrágban. Megdicsértem, hogy a szerződésen felül teljesítette a föltételt, és kértem, hogy úgy minden hónapban egyszer csinálja meg az éjjeli heccet. Ő megígérte, s mikor elváltunk, így szólék:

- Slezák gazda, van még önnek megkereszteletlen gyermeke?

- Lesz, - mondá önérzettel.

- Hát hívjon meg - keresztapának.

- Gilt! - és paroláztunk.

(Szegény kis Slezák, a ki nincs.)

A VIZSGAI MAJÁLIS.

A jó Isten többek között kellemes bariton hanggal áldott meg. A bariton hangomnak rám nézve sok káros következménye volt. Ha visszatekintek multamra, melyet egyáltalán nem lehet lassu méltósággal hömpölygő folyamhoz hasonlítani, szinte elijedek, hogy anyagi viszonyaimnak zilálásához a bariton hangom mily nagy mértékben hozzájárult. Voltak korszakok életemben, persze jó régen, mikor legnagyobb örömet abban találtam, ha egy tükröt betörhettem. És ez az aktus rendszeren azon kezdődött, hogy a cigányt magam mögé állítottam, s a hangomat megeresztettem, a hogy' a jó uri kocsis a négy lovat neki eresztve, szilajul vágat tova. Ez az első állomás. Az utolsó állomás a tükör. Ennek a csengő bariton hangomnak különben, igazságtalan volnék, ha ezt is be nem vallanám, sokat köszönhetek. Köszönhetem első sorban azt, hogy nem lettem énekes. Ha rossz hangom lett volna, bizonyosan állami stipendiummal külföldre küldtek volna, képzés okából, de mivel jó hangom volt, ezt a veszedelmet elkerültem. Köszönhetem továbbá azt, hogy a piarista gimnáziumban mint dalárdista oly fényes szolgálatokat tettem az iskolai dalkörnek, hogy a számtanból és a fizikából, noha nem sokat tudtam, sohase buktattak meg. A tanár urak szivesek voltak belátni, hogy jó lélekkel nem lehet az olyan fiunak szekundát adni, a ki a husvéti passiójátékok alkalmával Krisztust énekliz az ifjusági templomban. És a szép bariton hangomnak köszönhetem első szerelmemet is... Önök természetesen első sorban azt kérdezik tőlem, hogy ez a szerelem házassággal végződött-e? Megnyugtathatom az érdeklődőket: nem végződött házassággal, a minek az oka többek közt az volt, hogy akkortájt összes jövedelmem havi harminc forintra rugott, a mit az apámtól kaptam. Tessék havonként csak két tükröt számítani, azonnal rájönnek, hogy a fogyasztási adó emelkedéséhez nagyon csekély összeggel járultam hozzá.

De azért bátor leszek elmondani első szerelmem történetét, annál is inkább, mert a Pallaslexikon ezt nem jegyezte föl rólam.

A mint az érettségit letettük, ős piarista szokás szerint a Margitszigeten nyári mulatságot rendeztünk. Ez az első alkalom arra, hogy a szabaddá lett diákember kirugjon a hámból. Ha leteszi az érettségit, akkor már joga van éretlenségeket elkövetni. Egyik iskolatársunknak az apja nyomdász volt, ő ingyen kinyomtatta és szétküldte a meghívókat. Most következett a Margitszigeti vendéglős és a cigány. Ezek, fájdalom, nem tartozván atyáink közé, rideg üzleti álláspontra helyezkedtek, s a vendéglős ötven, a cigány husz forint előleget kért. Az egész osztálynak összes vagyona harmincnégy forint volt. Mit csináljunk? Volt köztünk egy báró, a ki már értett valamit az uri élethez: ő azt tanácsolta, hogy vegyünk föl váltóra száz pengőt, a mi megmarad, azt fölosztjuk. Az eszme pompás volt s természetesen mindenkinek tetszett. Trafikban vettünk egy váltóblankettát, s kitöltöttük száz forintra. De itt megakadtunk. Nem tudtuk, hány embernek kell aláírni. Végre is azt határoztuk, hogy annyian aláírjuk, a hányan csak ráférünk. A jelesen érettek nevei legfölül jöttek, utána a többi. A kik megbuktak és pótérettségire utasítottak, azokat természetesen nem vettük be. Így is voltunk elegenden. Azóta se láttam ilyen óriási váltót. Vagy tizen bocsátottuk ki s huszonketten forgattuk.

Mikor ez készen volt mindegyikünk zsebetette az érettségi bizonyítványát, s az egész csapat beállított, - mit gondolnak hová? Az Első Hazai Takarékpénztárhoz. Alább nem is adtuk. A portásnál bejelentettük, hogy a piarista gimnázium most érettségizett ifjusága tisztelegni óhajt az igazgató urnál. A portás a fejét csóválta, de mégis fölvezetett az igazgatóhoz.

Beeresztettek a szobába, a hol egy nyájas képü öreg bácsi volt, a ki kíváncsi szemmel nézett ránk. Itt a fiuk engem toltak előtérbe, ki az önképzőkörben a szónoklattanból első díjat nyertem. Én tehát szónokoltam. Előadtam röviden jövetelünk célját, s aztán remegő kézzel átnyújtottam a váltót. Az öreg ur ámulva nézett rám, ránk, meg a váltóra, aztán lerogyott egy

székre és oly harsogó kacajra fakadt, hogy a hivatalnokok összefutottak. Az Első Hazai főnállása óta ott még ilyen jóízűet nem kacagtak. Végre letörölte a könnyeit és fölállt, miközben én indignálódva megszólaltam:

- Ha nem hiszi igazgató ur, hogy azok vagyunk, a kiknek magunkat mondjuk, itt a zsebünkben az érettségi bizonyítvány.

- Hiszem, fiaim, hogyne hinném. De minek maguknak a pénz?

- A majális költségeire.

- Ugy! És hány éves maguk közül a legöregebb?

- Tizenkilenc multam, - vágta ki a szenior.

Az igazgató komolyan nézett ránk.

- Jól van, fiuk. A váltótok nem ér egy petákot se, de hajdanában én is piarista diák voltam s magam is rendeztem ilyen majálist. Azért adok nektek a magam zsebéből száz forintot. A majális után megfizetitek.

A fiuk megint előretoltak s én újra kivágtam egy kis szónoklatot, mely cicerói modorban hálánk örökkévalóságáról szólt. Az igazgató ur pedig elővett egy százast s átadta nekem.

(Azóta nagykoru és váltóképes ur lettem, de soha semmiféle takarékpénztárban ilyen nyájas igazgató bácsit nem találtam.)

Bocsássanak meg, hogy ennél az epizódnál ily sokáig időztem s az első szerelem kissé háttérbe szorult. De ne feledjék, hogy egy uri ember életében a váltó épp oly nagy szerepet játszik, mint a szerelem.

Most erre térek át.

Ő egy miniszteri osztálytanácsosnak a leánya volt, fehér ruhában, fekete hajában piros rózsával. Első pillanatra láttam, hogy körülbelül olyan idős, mint én, de az a tudat, hogy én letettem az érettségit, ő pedig nem, megacélozta bátorságomat, s a tánc és udvarlás terén oly nyugodt biztossággal léptem föl, mint egy hatodéves joghallgató.

Ő is jól mulatott velem, de a szünóraig nem mutatott melegebb érdeklődést. Ekkor azonban összeültünk egy kicsit a cigánynyal mulatni, s én közkívánatra megeresztettem a baritonomat (főntebb említettem már, hogyan eresztettem meg, s újabb hasonlat nem jut eszembe). Ettől fogva ő nagyságának vége volt. Mintha hipnotizálva lett volna, úgy meredt rám, s a mint én ezt észrevettem, természetesen azonnal fülig szerelmes lettem belé.

Reggelig vele táncoltam s minden fél órában egy nótát kellett neki énekelnem. E nélkül talán a varázs megszakadt volna. Meg kellett ígérnem, hogy meglátogatom őket.

Hajnali három órakor ment az utolsó hajó. S mi édes volt hajdan ez a virradati hazatérés a Margitszigetről. Még a hajón is egyre táncoltunk, kurjongattunk, énekeltünk, miközben derengő félhomály borult az alvó városra és a hatalmas Dunára... Ezuttal, fájdalom, elestünk ettől a romantikus hazameneteltől, mert a zord vendéglős lefoglalta az egész kompániát, hogy leszámoljon vele.

Reggel hatig tartott a leszámolás, oly sikerrel, hogy a kompánia egész vagyona gyanánt öt forint husz krajcár maradt a zsebünkben. Az egész jövedelem ráment pezsgőre, sörre, virágra, cigányra. Mindenki erre a kontóra cigarettázott, szivarozott, huzatott, hozatott. Summa-summárum, a száz forint takarékpénztári kölcsön törlesztésére egy fityingünk se maradt.

Képzeltető, hogy sirtak a bús magyarok, mikor a legelső reggeli hajóval jöttünk befelé a városba. A báró, a kinek a latinból mindig rossz kalkulása volt, s az ékesszólás tekintetében Cicerótól semmit se tanult, összegyűjtött bennünket, s a következő nagyhatású beszédet mondta:

- Fiúk! A kompániának van száz forint adóssága, melyért mindnyájan becsületbelileg felelősök vagyunk. Ezekkel szemben összvagyonunk öt forint husz krajcárba rug. Pedig nekünk ezt a száz forintot még ma ki kell fizetni, mert soha többet az életben többé úgy együtt nem leszünk, mint ma, s ha ma nem fizetünk, az a száz forint soha ki nem fizetődik...

- Ugy van! Ugy van!

- De hát mit csináljunk?

- Van egy eszmém, - folytatta a praktikus báró.

- Halljuk, halljuk!

- Harmincketten vagyunk. Tizennégyünkön frakk van. Négyünknek van órája. Becsapjuk, mindaddig becsapjuk, míg a száz forint össze nem gyűl s menten visszafizetjük.

Óriási helyeslés, különösen azok részéről, a kinek se órájuk, se frakkjuk nem volt.

Reggel nyolc órakor már ott álltunk Friedländer király-utcai magánzálogháza előtt, hol gyalázatosan bántak el velünk. Összesen a tizennégy frakkért s a négy óráért százket forintot kaptunk.

És mi történt?

Kilenc órakor megjelentünk Takarékpénztári bácsinál a százassal, s oh egek, - meghatva ekkora becsületességtől, - visszaadta a százast.

Hát még ha látta volna, hogy nyári felöltőnk alatt becsületes szivünk van, de frakkunk nincs.

Azt hiszik önök, siettünk vissza Friedländerhez földi javainkért?

Oh, dehogy, a tizennégy frakktalan és a négy volt óratulajdonos összeállt s a százast elmulatta.

Harmadnap kerültem haza ingujjban. Még a felöltőm is ott maradt valahol zálogba.

S a kis leány?

Mihelyt kialudtam magamat, meglátogattam őket. Természetesen megénekeltetett. De mivel baritonom olyan volt, mint a repedt fazék, kiábrándult belőlem.

Ilyenek a nők!

A KÚRA.

- Epizód egy tisztviselő életéből. -

Jogászkorom óta tisztviselő vagyok és pedig nem is a legrosszabbik fajtából.

Bejutni könnyen bejutottam a minisztériumba, mert az apám kétszáz voks fölött rendelkezett abban a kerületben, mely a miniszteremet volt szíves képviselőjévé megválasztani.

De már az előmenetelem nagyon lassu volt. Sokan voltunk tisztviselők, köztük, fájdalom, olyanok is, a kiknek az apja három-négyszáz vokssal, egész kerületekkel, sőt vármegyékkel rendelkezett.

Mindazonáltal nem voltam elégedetlen. Elég tisztességesen meg tudtam élni a fizetésemből, mert szmokingom és frakkom mindig rendben volt, s így a zsurokon pompásan megálltam a helyemet.

Télen vacsora-költséget nem ismertem. Pogácsa, szendvics, Bismarck-kenyér volt a napi táplálékom, több csésze tea társaságában. A minisztérium ifjúsága lelkesen támogatta egymást, s a szezon elején többnyire gyűlést tartottunk, melyen kiosztottuk a szerepeket, A módosabb fiuk a legszerényebb zsurokra is eljárak, s nekünk engedték át azokat a családokat, a hol sonka és hideg roszbif is került az asztalra.

A kellemes élet akkor kezdett szomorura válni, mikor elbetegesedtem.

Különös! Sokszor voltam ideges életemben. A gyomrom is gyakran fájt, mikor jól kikoplalva huszonöt-harminc szendvicset megettem egy este. De különben egészséges voltam, mint a makk.

Egyszer aztán - s itt jön a különös - elkezdtem betegeskedni; nem volt ez idegesség, a gyomrom se fájt, mégis az orvos azt mondta, hogy *ideges gyomorbajom* van.

Megtettem, a mit kishivatalnok létemre sohse mertem megpróbálni: szabadságot kértem.

Kollégáim kinevettek. Csak próbáld, ugy se kapsz. Hogy éppen ideges gyomorbaj miatt kapjon valaki szabadságot, olyan betegség alapján, melynek legnagyobb része képzelődés.

De én nem riadtam vissza, hanem beadtam a kérvényemet.

Másnap a szolga berohan hozzám: a kegyelmes ur hivat.

Először ért ez a szerencse, képzelhető, hogy nagy izgatottsággal siettem a miniszterem szobájába.

Kihallgatás lévén, egész csomó ember várt az előszobában. Engem mégis rögtön bebocsátottak.

A kegyelmes ur fölemelte kezét, melyben jövöm volt letéve, s megszorította a jobbomat.

- Maga szabadságot kér? - szólt, miután figyelmesen végignézett.

- Bátorkodom...

- S csakugyan az a baja, a mit a kérvényben ír?

- Az, kegyelmes ur.

- S hogy jutott hozzá?

- Sejtelmem sincs róla, kegyelmes uram.

- S mik a tünetei?
- Kegyelmes ur kételkedik?
- Nem én, csak érdeklődöm.
- Nem tudok enni.
- Én se.
- Nem tudok aludni.
- Én se. Folytassa.
- Nem tudok dolgozni.
- Én se.
- Mindezek következtében roppant ideges vagyok, se éjjel, se nappal nincs nyugtom.

A miniszter fölkel, néhányszor végigsétált a szobán s aztán így szólt:

- Ez az. Ez az ideges gyomorbaj. Ez az én betegségem is.
- Hogyan? A kegyelmes ur is?

A miniszter szomoruan igent intett.

- Ugy van, *ifju barátom*. Már miniszter koromban kaptam. Bizonyos, hogy a magáéval egészen ellentétes életet élek s mégis megkaptam. S mondjon le, ifju barátom, a gyógyulásról...
- Hogyan, excellenciád nem ad szabadságot?
- De adok, csak figyelmeztetem, hogy úgy is hiába minden, egész életében hurcolni fogja az igát...
- De legalább megpróbálom...
- Azt megteheti...

S míg kint emberrel telt előszoba várakozott, a kegyelmes ur oly kegyes volt, hogy elmondta betegségének összes tüneteit.

S az én szívem ujongott ezalatt. Az ideges gyomorbaj az a szál, mely engem a kegyelmes urhoz fűz. Ugy beszélünk róla, mint egy kedves ismerősünkről, tudakozódunk hogyléte felől... Mégis a jó Isten semmit se tesz hiába, s az ő kezében még a bajból is áldás fakad.

Büszkén tértem vissza a szobámba: nekem van valamim, a mi az egész minisztériumban csak a kegyelmes urnak van: nem hiu rang, nem is hitvány földi kincs (értsd: nagy fizetés), nem népszerűség, avagy köztisztelet, hanem ideges gyomorbaj.

Másnap a kegyelmes ur újra hivatott és tudakozódott a felől, hogy minő éjszakám volt. Midőn minden himezés és hámozás nélkül megvallottam, hogy köszönöm, komiszul töltöttem az éjszakát, arcán gyöngé derű futott át. Ő nem köszönte, de szintén komiszul töltötte kegyelmes éjjelét.

- Nézze, Laska, én magának többet adok, mint szabadságot. Én magának ajánlólevelet adok a margitszigeti kezelőorvosomhoz.
- Ugyanahhoz, a ki excellenciádat nem tudta kigyógyítani?
- Ugyanahhoz. Van neki most egy új gyógymódja, a melylyel a gyomoridegességet orvosolja.
- Excellenciád talán már próbálta?

- Nem, édes Laska...

(Édes Laska! Hihetnek-e füleimnek?)

- Nem, édes Laska, nem próbáltam... még senki se próbálta... Ön lesz az első, édes Laska... ön lesz a tengeri nyul... bele fog kerülni az összes európai szaklapokba... mint világító szövetnek fog lobogni a tudomány mezején... Citalni fogják késő századok.

Én a boldogságtól megsemmisülten álltam ott, s csak akkor tértem magamhoz, mikor a kegyelmes ur így szólt:

- A pénztárnál vegyen át erre az utalványra kétszáz korona rendkívüli segílyt. Megérdemli, még sohse volt szabadságon...

Boldogan ki- és eltántorogtam.

Másnap már a Margitszigetre költözködtem, s ajánló-levelemmel azonnal jelentkeztem a kegyelmes ur kezelőorvosánál. A következő reggel belefogott a kúrába.

Nem volt nagyon mulatságos dolog.

Reggel hatkor fölverték az ágyamból s kétfokos hidegvizes lepedőbe csavartak. Ebben feküdtem két órát. Mikor megizzadtam, jeges vízzel locsolgattak, mire visszadermedtem. Mikor már olyan állapotban voltam, mint a miskolci kocsonya, hogy már csak pislogtam, akkor száraz lepedőkkel addig dörgöltek, míg vér nem fakadt ki a bőrömből. Azután jött a gyomor-masszázs. Ugy meggyomroztak külön e célra betanított dijbirkózók, hogy két napig elájultam.

Harmadnap a kegyelmes ur is a szigetre költözködött, naponta együtt sétáltunk, s részletesen el kellett neki mondanom a kúra hatásait.

Mondhatom, hogy kitűnő volt: egy hónap múlva úgy aludtam, mint a bunda, úgy ittam, mint a pinty és úgy ettem, mint a farkas. Boldogságomat fokozta, hogy miniszteremnek legkedvesebb embere voltam, s úgy látszik, ideges gyomorbajom egész karrieremnek megvetette az alapját.

Mikor szabadságom lejárt, a miniszter megölelt, én pedig, mint egy győztes hadvezér, meggyógyulva, mint ő excellenciája barátja, tekintélyben meggyarapodva, vonultam be a hivatalba.

A továbbiak már tragikusabban hangzanak.

A kegyelmes ur behunyt szemmel, előreszegzett fejjel rohant bele az új kúrába és végigszenvedte annak minden gyötrelmeit.

És nem gyógyult meg!

Mogorvábban, mint valaha, tért vissza a hivatalba, s az én létezésemről többet nem vett tudomást.

Elszakadt köztünk az egyetlen kapocs, az ideges gyomorbaj.

Búsan, de egészségesen hajtom le fejemet hivatali asztalomra: ha ki nem gyógyítanak, azóta már osztálytanácsos lehetnék.

AZ ÖSSZEESKÜVŐK.

A new-orleansi *Tigris*-fogadó nagy terrasán, honnan szép kilátás nyílt a kikötőre és a tengerre, minden este megfordult egy meglehetősen exotikus alakokból álló társaság. Vacsora után jöttek oda frissítőket szürcsölni és a néger zenekart hallgatni. Valamennyien fehér ruhát és nagy panama-kalapot viseltek s jámbor kereskedőnek látszottak. Egy fehér volt köztük, a többi fehér és indián keverék, egy pedig tiszta szerecsen.

Én akkor szintén New-Orleansban voltam, - beszélte az a barátom, a ki szivességből amerikai történeteket szokott nekem hazudni. - Egész Amerikát végigkóboroltam már, mint pincér, ujságíró, bányamunkás, tramway-kalauz és cirkusz-kocsis, de seholy tudtam zöld ágra vergődni. Legutóbb egy marhaszállító vonathoz szerződtem ököritatónak, s így kerültem New-Orleansba. Ott aztán vége szakadt mindennek. Két napig erőteljesen koplaltam, a harmadik napon egy éjjeli kávéház szerződtetett pincérnek. Csak az volt a baj, hogy a kávéházban hamisan kártyáztak, miért is a rendőrség egy éjjel az egészet körülfogta s a bandát az áldozatokkal és a személyzettel együtt letartóztatta, a kávéházat pedig becsukta.

Huszonnégy óráig voltam a börtönben, akkor kiderült, hogy én csak pincér vagyok és eleresztettek.

De a börtön javamra vált. Megösmerkedtem ott egy uriemberrel, a ki agyonlőtte a hitelezőjét s a világ zajától elvonulva várta az esküdszéki tárgyalást. (Notandum: biztos volt a fölmentésről, mert a hitelezői kar Amerikában is ellenszenves testület, s az esküdtek közt mindig több az adós, mint a hitelező.)

Ez az ur világosított föl engem affelől, hogy Amerikában milyen speciális és fényes keresetforrások nyílnak.

- Nézze, ön szélesvállu, bikanyaku, nyílt, bátor tekintetű fiatalember. Valószínűleg kalandos hajlamai is vannak, különben nem hagyta volna ott azt a megférgesedett Európát. Mindezt tekintetbe véve, ön arra, lent délen, jobban boldogulna, mint itt az Egyesült-Államokban. Sajnálom, hogy én most e miatt az uzsorás miatt ülök, különben együtt tarthatnánk. Mert Venezuelában készül valami, s az elszánt fickók ott sokat szerezhetnek.

- Milyen foglalkozás kínálkozik ott nyereséggel?

- Ön mindenestre mint katona menjen le, aztán lásson hozzá, hogy pénzt csináljon.

- Hogyan kell oda lemenni?

- Ha kiszabadult, menjen egyenesen Patters bizományi irodájába, hetedik avenue harminc-negyedik szám. Ott keresse Rikardot és neki mondja meg, hogy Storton küldi.

A neveket gondosan följegyeztem.

Este börtöni vacsoránkat együtt költöttük el, a mi annyit tesz, hogy ő, a ki vendéglőből hozatta, meghitt engem. Falatozás, porterezés közben leplezetlenül elmondtam neki ifju éveim történetét, s az amerikánus egészen megkedvelt.

- Nohát, most már többet mondok magának, ifju barátom, mert látom, hogy becsületes fickóval van dolgom. Én tulajdonképp a venezuelai forradalom ügynöke vagyok...

- Ugyan? Hát nem ölt meg senkit?

- De, fájdalom, igen. A mint elfogtak és idehoztak, egy óra múlva jelentik, hogy menjek a parlourba, az ügyvédem akar velem beszélni. Az ügyvédem? Én még senkit se biztam meg ezzel a tiszttel. Fölmegyek, egy idegen urhoz vezetnek, a ki bemutatja magát, mint ügyvéd és a Patters-cég megbízottja.

- Mi tetszik?

- Elvállalom az ön védelmét, tehát affelől is nyugodt lehet, de nem azért jöttem.

- Hát miért?

- Ön itt úgy van elhelyezve, hogy szabadon járhat-kelhet a fogház keretén belül, s így mindenki megismerkedhetik. Itt nagyon sok verekedő, elszánt vagy elvetemedett, mindenre képes gazfickó összegjön. Minthogy cégünk most Venezuelában készül vállalkozni, szüksége van efféle alakokra, a kik egy kis fegyháznak, pár revolvergolyónak a bordáik közt oda se néznek s föl se veszik, ha holnapután Karakasz város ligetének legmagasabb fáira huzzák őket.

- Nos?

- Toborozzon nekünk innen embereket. Kap fejenként egy dollárt.

- S előleget?

- Tíz dollárt.

- Rendben van.

Paroláztunk s ügyvédem kifizetvén az előleget, eltávozott. Így csiptem én meg magát, nem barátságból, de üzletből adtam a jó tanácsokat. De azért ezek a tanácsok nem rosszak. A maga helyzetében igazán okosan teszi, ha elfogadja. De most jön a barátság. Itt van, fogja ezt a vasgyűrűt, mely Bolivar, a nagy dél-amerikai szabadsághős fejét ábrázolja. Ezzel menjen el a *Tigris*-fogadóba... Tudja, hol van?

- Tudom, ott szoktam esténként ácsorogni, hogy a néger-muzsikát hallgassam.

- Éppen este, a muzsika alatt van ott egy társaság...

- Azt hiszem, sejtem, melyikről van szó. Egypár mesztic, egy fehér, meg egy szerencsen...

- Az. Tudja, kik azok?

- Nem.

- Az egyik mesztic Crespo, Venezuela elkergetett köztársasági elnöke. A többiek a tábornokai. Éppen most készülnek Venezuelába. Csak lépjen oda hozzájuk, mutassa be magát, mutassa meg a Bolivar fejet, s mondja azt, hogy maga is az el-hombraiak közül való.

- Kik azok az el-hombraiak?

- Mikor Crespo csatavesztetten menekült, már-már elcsipték. El-Hombrához értek. Csak tábornokai voltak vele, s vagy ötven főnyi lovas. Ekkor a lovasok elállták El-Hombránál a város végét, s ott két óráig föltartóztatták az ellenséget. Ezalatt Crespónak sikerült a *Hirondelle* nevű francia hadihajóra menekülni kíséretével együtt. Igaz, tud franciául?

- Tudok, két évig tanultam Párisban. Miért?

- Ez az ön személyét és el-hombraiságát nagyon autentikussá teszi, mert a hős lovascsapat legnagyobb része franciákból állott...

- De talán kárt okozok önnek, ha ezt a gyűrűjét elveszem.

- Nem. Nekem van még egy.

- Tehát ön az el-hombrai hősök közé tartozik?

- Eszem ágában sincs. Csak vettem két gyűrűt két frankért, gondolván, hogy hátha valamikor szükségem lesz rá.

- Valamit jelentenek ezek a gyűrűk?

- A lovascsapat még korábban kapta ezt az elnöktől, számos csatákban tanúsított vitézségéért. Ezzel a gyűrűvel tehát Crespo önt biztosan elfogadja el-hombrai hősnek.

Köszönettel fogadtam a fölvilágosításokat, a gyűrűt, egy a Patters-céghez intézett levelet s másnap érzékeny bucsut vevén amerikanusomtól, egyenesen a céghez siettem.

Több szobából álló iroda volt, de hátul nagy udvart láttam, mely tele volt hordókkal.

- Rikardot keresem, - ezt mondtam az első szobában, valami irnokféle embernek.

- Beljebb!

Két szobával beljebb egy öreg embert láttam papirok fölé hajolva olvasni.

- Rikardot keresem.

Föl se nézett. Pár percig vártam. Végre eluntam magam.

- Rikardot keresem, - szóltam hangosabban.

Megint nem hederített rám. Ekkor már dühbe jöttem. Nagyot vágtam ököllel a papirosai közé.

- Hallja, Rikardot keresem, Storton küldött.

Fölugrott. Azt hittem, lelő. Nem ez történt.

- Bravó, ifju ember, önben van energia. Ön a mi emberünk. Ön mindig bele fog vágni, a mikor szükséges. Itt van dohány, pipa, üljön le, gyújtson rá, mindjárt elvégezem a dolgomat.

Ezzel visszaült s olvasott, illetőleg számított tovább. Én meg egy sötét sarokban helyet foglaltam. Egyszer csak nyílt az ajtó, s egy magas, ideges yankee-alak lépett be egy férfias, szép mesztic-cel.

- Crespo elnök ur nagyon türelmetlen. Még nincs készen?

- De igen. Az elnök urnak tizezer bolivár személyes előlege van.

- S mennyit adhat még?

- Sajnálom, elnök ur, egyelőre nem adhatok többet.

- Maga megint zsarolni akar. Hisz már iszonyu uzsorát lekötöttem érte!

- Bocsánat, elnök ur, uzsoráról szó sincs. Irtóztató a kockázatunk. Hisz e pillanatban a pápa közelebb áll a világi hatalmának a helyreállításához, mint ön a venezuelai elnökséghez...

E percben a nagy néger rohant be egy távirattal, melyet átadott Crespónak. Ez az ablakhoz futott, megtántorodott és elsápadt. A távirat kiesett a kezéből, a yankee fölkapta és hangosan elolvasta:

A képviselőház elnökét agyonlőtték, a csapatok egy része Crespot élteti, Blanco elnök La Guayrába menekült.

- Közelebb van, mint gondoltam, - mormogta a yankee, - jöjjön, elnök ur.

S karon ragadva Crespót, nyájas szavak közt a belső szobába tuszkolta, a honnan egy félóra mulva meglegedettségtől sugárzó arccal az elnök a szerecsennel együtt sietve távozott.

Én ott maradtam, kaptam két dollár előleget, egy revolvert s hátul a nyitott kocsiszinben lakást. Ott már több ilyen magamfajta jó firma volt.

Este kijött hozzánk az öreg Rikard, a kivel délelőtt olyan goromba voltam.

- Fiuk, ma a következő dolgok lesz... Azaz ott kezdem, hogy ki ösmeri Crespó szerecsen generálisát?

- Én ösmerem.

- Nos, ma este tiz órakor lesbe álltok négyen a három pálmánál, s mikor arra megy hazafelé a generális, irgalmatlanul elboxoljátok. Megértettétek?

- Igenis meg, - feleltem, - s mit vétett a gazember?

- Ahhoz semmi közöd, a te dolgod a kapott parancsokat vakon végrehajtani... Neked különben (tette hozzá halkabban) megmondom, hogy a délelőtti távirat hamisítvány volt, hogy megpumpolhassanak. Karakaszbán minden csöndes.

Távozóban visszaszólt:

- A ki a rendőrségre jut, ne féljen, majd megszabadítjuk. De ott is néma legyen, mint a sir.

... Este a lesből nagy verekedés támadt. A négert becsületesen elvertük, de mi is kikaptunk a környékről összefutott négerektől.

Ez volt a venezuelai szabadságharc első ütközte.

LÁTOGATÁS A VIDÉKEN.

I. Löwinger ur.

Engedtem ismét a csábításnak, kölcsönkértem az Operától egy Tell Vilmos-kosztümöt és elmentem egy vidéki barátomhoz nyulra vadászni. (Én nem tehetek róla, hogy Nubia párduca annyi gyáva nyulat szül, hogy még az én puskámat is meghívják pusztításukra.)

Ha a történelem tudomást venne rólam, mint vadászról, kétségkívül nem a *Sólyomszem* vagy *Vadölő* névvel, hanem a *Nyulak öröme* elnevezéssel ruházna föl. Azokon a vidékeken, a hol én vadászni szoktam, a legtöbb nyul hallatlan hosszú életet él, hatalmas fehér szakállat ereszt, s tekintélyes penziót huz a munkás- és cselédsegélyző és nyugdíjpénztárból. Egész vidékek élnek abból, hogy ilyen nyul-Matuzsálemeket, mint természeti ritkaságot drága pénzért eladnak a külföldi muzeumoknak. Sőt egy-egy megyében vadászati megjelenésem különös természeti tüneményt idéz elő: más vármegyéből nagy nyulcsaládok százával fölkerekednek, s oda költözködnek, a hol az én puskám hangját hallják. Képzelem, hogy mikor a tarlón végigballagok, a nyulanyák hogyan emelik föl az árkokban, bokrok mögött csemetéiket, mondván, hogy itt megy az a megfordított Tell Vilmos, a ki a gyermek fejére tett háromemeletes házat se találná el, s a kinek apátok, anyátok, nagyapátok, nagyanyátok az életüket köszönhetik. S képzelem, hogy én olyankor nyul-módra milyen meleg és szives óvációban részesülök.

Ezen önéletrajzi adatokkal tartoztam, mielőtt történetem elmondásába fognék. Vajha csak önéletrajzi adatokkal tartoznám, akkor mindig pontosan fizetnék.

Lementem tehát a vadászatra, s ott megtörtént velem az a baleset, hogy bokán lőttek. Nem hiszem, hogy a nyulak tették volna csufságból. A nyul hálás és nem szatirikus állat. Valami hozzám hasonló vadásztársam tehette, a ki mindig mást talál, mint a mire céloz.

Leestem a hóra s kiabálni kezdtem. A vadászok természetesen odasiettek, s egypár parasztember is megjelent, a kik irigykedve néztek rám. Mert ha őket éri a lövés, biztos az ötven forint kárpótlás.

Kocsira tettek és bevittek a szomszéd kisvárosba. Eleinte a kórházba akartak szállítani, de kisült, hogy azt előtte való nap meszelték s azért három napig egyáltalán nem volt betegfölvétel. Azért a fogadóba szállásoltak.

Az orvos természetesen azonnal kéznél volt, s rövid idő alatt kiszedett a lábamtól tizenhét szem sörétet. Azután bekötözött és teljes nyugalmat ajánlott. A városban gyorsan hire futamodott, hogy egy fővárosi író van itt, a ki vadászaton súlyos sebet kapott.

Az első, a ki meglátogatott, Löwinger Péter volt, a helyi sajtó képviselője, banktisztviselő és az összes fővárosi lapok levelezője.

Először is azt kérdezte, hogy nem alkalmatlan-e?

- De igen, - felelém nyugodtan, - mert az orvos abszolút nyugalmat ajánlott.

Erre Löwinger ur levetette kabátját és szólt:

- Akkor csak rövid ideig fogok maradni.

És leült.

- Először is azt tessék megmondani, hogyan történt a baleset?

Elmondtam. Savanyu képet vágott.

- Ez az egész?

- Mit? Maga tán azt akarja, hogy keresztül lőtt mellel feküdjem itt?

- Isten ments, bár nekem sokkal jövedelmezőbb volna.

- Hogy-hogy?

- Nem tetszett hallani, hogy az összes budapesti lapok levelezője vagyok?

- De igen.

- Nos, ha uraságodat nagyobb baleset érte volna, azóta már gyönyörű, színes tudósítások repültek volna dróton a főváros felé, s uraságod hörgését már azóta Budapesten is hallanák.

- Hagyja csak, Löwinger ur, jobb ez így.

- Önnek mindenesetre jobb, de nekem bizony nem. Hígyje el, a toll embereinek ez a nyomorult fészek alig ad kenyeret. Itt nincs törvényszék, nincs egyetem, nincs lüktető élet, félreesünk a nagy világ zajától. Itt csak kocsmai verekedések és apró tüzek vannak, ebből pedig nem lehet megélni... Budapesten sokkal több kocsmai verekedés, sokkal több apró tűz van, a nélkül, hogy az ottani lapok tudomást vennének róla, hát miért irjanak a kis-bürgözdiről. Hígyje el, sohse hittem, hogy az írói pálya ilyen rögzös legyen.

- Tanácsolok én magának valamit. Lépjen le erről a pályáról.

- Nem lehet, uram, a ki egyszer belekóstolt, az többet nem képes elhagyni.

- De hisz maga banktisztviselő!

- Ugyan, hagyjuk azt a rongyos koronaszövetkezetet. Hisz épp azért vagyok kénytelen az irodalom tuskés mezején vérző lábakkal kóborolni, mert a bank rosszul bánik az alkalmazottjaival s rosszul fizet.

- Talán rosszul megy?

- Nem, de azt hiszem, a többség lop.

- Hát miért nem leplezi le őket? Látta, ez már előkelő irodalmi tevékenység volna.

Löwinger egy darabig elámulva nézett rám, aztán szólt:

- Ez pompás eszme, tüstént följegyzem. Burkolt szavakkal írok valamit a fővárosi lapoknak, erre az igazgatóság megijed, fölemeli a fizetésemet, én pedig elhallgatok.

Ragyogott az arca, a mikor ezt mondta.

- Most pedig egy szivességet kérek.

- Parancsoljon.

- Önnek két hónappal ezelőtt egy könyve jelent meg. Itt van a zsebemben. Tessék egy dedikációt beleírni.

- Mit?

- Hát például ezt: *Löwinger Péter kedves író társamnak - a szerző.*

- Adja ide.

Beleírtam. A fiú erre vérszemet kapott.

- Azután itt van kérem a szabóm lányának az emlékkönyve. Tessék ebbe emléksorokat beírni.

- Adja ide, erre van már nekem egy formulám. Minden emlékkönyvbe ezt szoktam beírni.

- Mi az?

- Hallgassa meg: *Rövid az élet, örök a sir, Bolond, a ki emlékkönyvbe ír.*

- Bravó, nagyon szellemes.

Ezt is beírtam.

Löwinger most már úgy játszott velem, mint macska az egérrel. Feneketlen zsebéből még egy emlékkönyvet húzott ki.

- Ez, kérem, a Viktória-kávés feleségének az emlékkönyve. Ez az a kávéház, a hol háromezer-hatszáz feketével tartozom. Tegye meg, az ég szerelmére, kolléga ur és írjon bele valamit, de újat.

- Érdeke magának, hogy írjak bele?

Löwinger lesütötte a szemét.

- Igen nagy érdekem.

- Mi? Csak ki vele bátran.

- Az asszony megígérte, hogy hatszáz kapucinert töröl.

- No, ez esetben irok; adja ide a könyvet.

Odaadta a *Souvenir* föliratu albumot s én beleírtam a következőket:

Az élet olyan, mint a budai alagút: rövid és sötét.

A kolléga ezzel is meg volt elégedve, de láttam, hogy még óhajt valamit.

- Löwinger, csak bátran előre, mit akar még?

- Ne vegye rossz néven, csakugyan volna még egy kérelmem. Legközelebb egy verskötetem jelenik meg, írjon ahhoz egy előszót.

- Miféle versek lesznek benne?

- Legnagyobb részük a helyi adóhivatal ellen irányul.

- Bravó, ezt szeretem. Magam is ellene vagyok mindenféle adóhivatalnak. Nagyon szívesen megírom az előszót.

- Elhozzam a kötet kéziratát?

- Az nem szükséges.

- De itt van a zsebemben.

- Hát csak maradjon a zsebében.

- No jó, de ennek fejében kérek egy, de csak egyetlenegy szívességet: írjon vezércikket helyi lapom legközelebbi számába.

Ezt is megígértem, s végre Löwinger megelégedetten távozott.

S önök azt hiszik, hogy én haragudtam az ifjura? Eszem ágában se volt. Hisz ez a szenvedélyes érdeklődés az író személye iránt nálunk az irodalomnak legnagyobb szerencséje. Az ilyen ifjak csinálják az írónak és munkáinak a legnagyobb reklámot.

Pár hét múlva Budapesten kezembe került egy lap, s abban a kis-bürgözdí koronaszövetkezet ügye. De csak úgy homályosan, gyöngéd célzásokkal megspékelve. Az ügynek azonban folytatása nem lett. Löwinger tehát elérte fizetésfölemelési célját.

Később értesültem csak, hogy épp ellenkezőleg történt. Az igazgatóság a rejtelmes fenyegetésekre dühbe jött és leszállította Löwinger fizetését. A mire Löwinger megijedt és elhallgatott.

II. *Löwinger ur folytatása.*

Löwinger *A nép joga* című lapot szerkesztette s alig huzta ki szobámból a lábát, megjelent nálam Kovács, *A nép joga és vidéke*, tehát a konkurrens lap szerkesztője.

A bokám roppantul égett s ezért bizonyosan morózus képet vághattam, mert ez volt az első szava:

- Ugy-e, ez a Löwinger-gyerek nagyon fölbosszantotta?
 - Az is, de meg a bokám is fáj.
 - Hát miért eresztette be?
 - Nem kérdezett meg. Bejött szó nélkül.
 - Sajnálom, hogy megelőzött. Uraságodra nem fog valami előkelő fényt vetni a vele való érintkezés. S mondhatom, hogy Löwinger látogatása következtében már is veszített nimbuszából.
 - Nem baj. Majd egypár könyvet írok s ezzel helyre ütöm.
- Kovács meglehetősen kicsinyléssel mosolygott.
- A nagyvilág, az irodalomtörténet és az utókor előtt lehet, de a mi városunkban nem. Nem tudja, hogy Löwinger a kaszinóból kigolyózták?
 - Ezt valóban nem tudtam. És miért?
 - Mert lapjában megtámadta a főispánt.
 - És igaza volt?
 - Persze. Hisz épp ezért golyózták ki. Vannak igazságok, melyeket uri ember elnyel, de úgy elnyel, hogy ha négyfelé vágják se tudják benne megtalálni. Löwinger egy ilyen titkot eresztett a pletyka szárnyára s ezért bünhődnie kellett. Mondja csak őszintén, uram, hányféle rendet ismer?

Bámulva néztem rá.

- Mit akar ebből kisütni?
- Csak feleljen, majd meglátja, hogy milyen érdekes lesz a folytatása.
- Hát én ismerek erkölcsi világrendet.
- Helyes. A ki ebbe beleütközik, az tragikus hős lesz és el kell buknia. Így tanultuk az iskolában. Hát még?
- Aztán van még a törvények és intézmények által biztosított társadalmi rend.
- Ugy van. A ki ebbe ütközik, arra rendőr és tömlöc vár. S aztán?
- Több nincs.

- Dehogyan nincs. A harmadik a legfontosabb. Ez az úri rend, melynek igen erős törvényei vannak, ha nincsenek is könyvbe foglalva. Ennek a fő elve: *ne szólj szám, nem fáj fejem*. A ki ilyesmi ellen vét, azt aztán vagy lepárbajozzák, vagy kigolyózzák, mint Löwinger.

- Mi volt specialiter az ő esete?

- Az ő esete a következő: A képviselőválasztások alkalmával a főispán államköltségen hidat ígért a bánfalvi parasztnak, ha a kormányval tartanak. A parasztnak azt kívánták, hogy adja írásba, a mire a főispán patetikusan így kiáltott:

- Hát a magyar ember szava maguknak már nem ér semmit?

A mire visszavágott egy öreg magyar:

- Igen, a parasztné!

Denikve, írást nem kaptak, a kormánypárttal tartottak, de aztán hidat se kaptak, mind e máig napig nem kaptak. Ezt a dolgot szellőztette Löwinger s e miatt golyózták ki a kaszinóból. Ezért kapaszkodott azonnal önbe, azt híván, hogy ezzel a maga pozícióját emeli, pedig csak az önt rontja.

- Azért jött, hogy ezt nekem megmondja?

- Nem. Szeretném tudni, hogy kért-e öntől valamit Löwinger a lapja számára.

- Kért egy vezércikket.

- Csak nem fog neki írni?

- De igenis írok, még pedig a háromféle rendről, melyről az imént beszéltünk s megtámadom a kaszinót.

- Ez jó lesz.

- Gondolja?

- Nagyon jó lesz, mert Löwinger úgy elverik érte, mint a kétfenekű dob.

- Akkor nem írom meg.

- De csak írja meg, Löwinger a verést reklámnak tekinti.

- És a kék foltokat?

- Azok a reklám költségei. Minden reklámot meg kell fizetni.

Gyöngye sebláz kezdett bennem borzongani, s azért felszólitottam Kovácsot, hogy szabja rövidre látogatását.

- Csak most akarom előadni a kérésemet.

- De gyorsan.

- Hány napig marad itt még uraságod?

- Az a körülményektől függ.

- Mondjuk három napig.

- Mondjuk.

- Ennyi nekem elég. Ugy-e *A rezervisták* című énekes bohózatot ön írta?

- Csak átmagyarosítottam franciából. Miért kérde?

- Mit szólna hozzá, ha a darabot a helybeli szintársulat előrántaná, s a *szerző jelenlétét* hirdetve, zsufolt házat csinálna? Önnek dicsőség, nekem és még egy lénynek boldogság.

- Ki az a még egy lény?

- Kövesdombi Angyalka, a magyar színművészetnek legszebb, de legmellőzöttebb csillaga. Ön csak azon föltétel alatt jelenik meg, a közönség rombolással egybekötött tapsainak engedve, - s erre nagyon kérem, - ha az igazgató a fő női szerepet Kövesdombi Angyalkának adja.

- Jó. A szerelem olyan nagy betegség, hogy a ki benne szenved, azt felebaráti kötelességünk támogatni. De most támogasson maga is a betegségemben, azaz menjen a sárga fenébe.

Kovács fogta a kalapját.

- És szólhatok, hogy senkit se ereszszenek be?

- Szólhat.

Eltávozott, én befelé fordultam és elaludtam. Nem tudom, mennyi ideig aludtam, de mikor fölébredtem, Löwinger látta az ágy lábánál ülni.

- Maga az?

- Én. Remélem, nem haragszik.

Meg se pisszentem.

- Mióta ül itt?

- A mint Kovács elment, azonnal jöttem. Lestem rá. Tetszik tudni, oly csillagok vagyunk, kik egymást kergetik. Ugy-e, ellenem intrikált a gazember?

- Körülbelül. Elmondta az ön kigolyóztatásának a történetét.

- Ő beszél, a kit a népkörből kigolyóztak? Egy sokkal kevésbé kényes körből, mint a kaszinó? Őt még a népkörben sem fogadták el dzsentimennek.

- És miért golyózták ki?

- A polgármesterről azt írta, hogy a közkórházi szénnel füttet s az ápolónők nála cselédkednek.

- S igaz volt?

- Nem. Épp azért golyózták ki a népkörből, mert hazudott.

- Tudja mit, Löwinger, önt is kigolyózták, őt is kigolyózták, tehát kvittek egymással. Nincs mit egymás szemére vetni. Hát béküljenek ki!

- Nem lehet, uram, akkor valamelyik lapot meg kell szüntetni. Ha mi nem piszkolódunk, akkor semmi értelme annak, hogy Kis-Bürgözdön két lap legyen. A békébe valamelyik belehal. Így meg mindkettőnknek csinos mellékjövedelme van. Hát a vezércikket megírja?

- Nem. Pedig volna egy jó témám.

- Mi?

Elmondtam neki.

- Nem jó téma, mert a kaszinó a héten visszagolyóz. A főispán bukik és nekem megbocsátanak. Mi van még?

Elmondtam neki őszintén Kovács tervét a *Rezervisták*-kal. Akkorát ugrott, mint egy ház.

- Ez már szemtelenség! Önt ilyenbe beugratni. Ismeri azt az utálatos kis patkányt?

- Kit?
- Kövesdombi Angyalkát.
- Nem.

Löwinger föl s alá járt.

- Nohát majd gondoskodom róla, hogy ez a svindli ne történjék meg... Hisz a *Rezervisták*-at nem is ön írta!

- Persze nem.

- No megállj, Kovács! Uram, itt óriási botrány lesz. Ajánlom, hogy utazzék el...

Nem utaztam el, s a dologból csakugyan nagy botrány lett. Majd meglátják.

III. A harc.

Igazán az ördög munkája volt, mely engem arra kényszerített, hogy sebesült lábbal több napokat töltsék Kis-Bürgözdön s így résztvegyek a Löwinger és Kovács közt dúló primadonna-harcban.

Tudnivaló, hogy én megigérttem Kovácsnak, hogy csak azon föltétel alatt leszek jelen mint szerző a *Rezervisták* előadásán, ha a fő női szerepet Kövesdombi Angyalka, hazai színművészetünk egyik legharmadrendűbb csillaga játssza.

Tudnivaló az is, hogy ezért Löwinger, *A nép joga* című lap szerkesztője haragra lobbant és bosszút esküdött.

E lobbanás és ez esküvés első következménye *A nép jogá*-nak egy külön kiadása volt, melynek egyetlen cikke *Merénylet a közönség ellen* címet viselt.

A merénylet kétféle volt. Az első az, hogy az igazgató önálló nagy szerepben föl meri léptetni Kövesdombi Angyalkát, holott ő még a kóristanői szintvonalon is mélyen alul marad. A második az, hogy a szerző jelenlétével készülnek becsapni a közönséget, holott a jeles író (tudniillik én) csupán fordította a darabot. Ilyen merényletet tervez nem az igazgató, hanem Kovács ur a közönség ellen, a szintársulatót *A nép joga és vidéke* című szennylapjával szándékozván terrorizálni és tervének elfogadására kényszeríteni. És éppen most jön ezzel a tervvel, a mikor városunk aranytollu főjegyzőjének, Szivárvány Ambrusnak *A bajadér titka* című három fölvonásos népszínműve el van már fogadva előadásra, a szerepek ki is vannak osztva, s a közönség alig várja, hogy szem- és fültanuja legyen a helyi szerző diadalának, mely egy rugással költővé avatja és a Parnasszus tetejére löki a főjegyzőt.

Egy óra múlva jött *A nép joga és vidéke* külön kiadása, feleletül az ellenlapra. Ez a Löwinger ellen irányuló kigolyózási indítvánnyal kezdődött, hogy a közönség tisztában legyen azzal, *manapság minő fráterek fognak tollat első lábuk hasított csülkei közé*. Azután áttért Kövesdombi Angyalka tehetségének magasztalására, s a mit valaha Rachelről, Sarah Bernhadról, Márkus Emmáról és Küry Kláráról írtak, azt hideg vakmerőséggel átírta Kövesdombi Angyalkára. Majd áttért arra, hogy a jeles író (tudniillik én) igaz, hogy nem írta a *Rezervisták*-at, de átmagyarosította, s egész lelkét belelehelte. Aztán a közönségnek mindegy, akármilyen alkalmából: ha egyszer az ismert író láthatja, azzal ugyan nem törődik, hogy írta-e vagy fordította a darabot. Áttérve Szivárvány Ambrusra, kijelentette, hogy a főjegyző ur még fiatal ember s egy-két hétig várhat, hogy a halhatatlanság kapui előtte kinyíljanak. Ez nem sürgős, de a *Rezervisták* előadása sürgős, mert a fővárosi író eltávozik körünkből, mielőtt a nyulsörétek megengedik. Végül jött a *Lóláb* című fejezet. A lóláb nem volt más, mint Szigetlaki Kricsi,

Löwinger ifiur kedvence, színművészetünknek ezen méltán és joggal mellőzött ötödrendű csillaga, kinek föllépéseit az jellemzi, hogy olyankor mindig alarmirozzák a tűzoltóságot, mert a közönség oly rohamosan tódul ki, mint színházi katasztrófák alkalmával szokott. Nem a főjegyző dicsősége nyugtalanítja tehát Löwinger szomszédot, hanem Szigetlaki Kricsit akarja előtérbe helyezni a bajadér címszerepében. Ez a rugója egész föllépésének.

Ez volt Kovács felelete s a városban mind a két lapot kapkodták.

A botránynak első kellemetlenségei engem értek. Estefelé ugyanis beállit hozzám egy ur s bemutatja magát, hogy ő Szivárvány Ambrus főjegyző.

Aggódva tekintettem rá, mert nagy paksaméta volt a hóna alatt.

- Tessék helyet foglalni.

Leült.

- Sajnálom, hogy mint konkurrenszek állunk szemközt.

- Hogy-hogy?

- No, az ön darabja, meg az én darabom. Miért nem akarják önök, központi írók, hogy a vidék is érvényesüljön?

- Mi nem akarjuk? Vannak erre nézve bizonyítékai?

- Hogyne volnának? Itt van az én esetem *A bajadér titká*-val.

- Nos?

- Évek óta pályázom vele az Akadémián, a Népszínháznál, a Nemzeti Színháznál. Eredetileg tragédia volt és a Teleki-díjra küldtem. Azután átdolgoztam bohózzattá és a Karácsonyi-díjra pályáztam. Átdolgoztam, mert ez pályázati föltétel volt, II. Endre korára, s beküldtem a Kóczán-díjra. Nem sikerült. Átdolgoztam népszínművé, visszautasították...

- Megálljon, kérem. Hátha rossz?

A főjegyző rám bámult.

- Ez nem jutott soha eszembe.

- Lássá, ezen kellett volna kezdeni.

- De hisz ha ezen kezdem, akkor ennek természetes folytatása, hogy leteszem az írói tollat?

- Ugy van.

Megvetőleg mosolygott.

- No, ugy-e, hogy önök központiak a vidéki tehetségek ellen törnek... No, de én nem haragszom, csak igazságot kérek. Végre szemtől-szembe állok egy íróval, egy kritikussal...

- Nos?

- Engedje meg, hogy fölolvassam a darabomat.

Sápadtan dőltem vissza vánkosomra.

- Nem várná meg, kedves főjegyző ur, míg egy kicsit föllábadok?

- Nem lehet. Akkor ön nyomtalanul elutazik s az elolvasásból nem lesz semmi.

Elpirultam, mert a vesémbe látott.

- Engedje meg legalább, hogy megvacsoráljak.

- Ó, kérem, csak tessék. Alapjában véve én nem vagyok rossz ember.

Lassan vacsoráltam, hogy egy kissé lélekzetet vehessek. Szivárvány ur nem volt türelmetlen. Kibontotta a paksamétát és a torkát köszöri. Alig nyeltem le az utolsó falatot, hozzáfogott *A bajadér titká*-nak a fölolvadásához. A népszínmű-variánst olvasta föl.

Mondhatom, hogy sok főjegyzőt láttam már, de ilyen rossz darabot még soha. Ezt a darabot a spártai iskolákban taníthatták volna: példaképeül annak, hogyan nem kell darabot írni. Nem annyira unalmas volt, mint inkább ostoba. A török hódoltság idejében játszott s a bajadér a temesi basának a háremhölgye volt. Nem mondom el a meséjét, elég, ha én elnyeltem. Mikor vége volt, a szerző diadaltól és izzadságtól ragyogó arccal nézett rám.

- Nos?

- Mit nos? - kérdém halkán, kimerülve.

- Visszavonja?

- Mit?

- A *Rezevisták*-at.

- Hogyne, nagyon szívesen.

- S nem állja útját annak, hogy helyette ez kerüljön színre?

- Nem, sőt ellenkezőleg.

- Bravó, végre egy igazságos ember.

A főjegyző föluggott s izgatottan sétált föl s alá a szobában.

- Az előadás után bankett lesz. Hajlandó ott ön engem a fővárosi irodalmi társaságok nevében üdvözölni?

Még nagyon gyöngye voltam, megigértem.

- Mint új csillagot?

- Ez a frázis már kiment a divatból.

- Nem baj, nálunk még új és hat.

Itt egy ötletem támadt.

- Nem bánom, mindenbe beleegyezem, de egy föltétel alatt.

- Nos, mi az?

- Ha a másik fő női szerepet Kövesdombi Angyalka játssza.

- Itt a kezem.

Az alkut megkötöttük. Így legalább Kovács szíviügyén is lendítettem valamit.

... Megvolt az előadás. Ilyen sikert még a világ nem látott. A szerzőt hetvenkétszer kihívták. Huszonkét koszorút kapott. Koszorút kaptam én is, Angyalka is, Kricsi is. A lámpák előtt megjelentem én is, Angyalka is, Kricsi is, Löwinger is, Kovács is. Az ötödik fölvonást megújrazták, s én azt a tapasztalatot tettem, hogy nincs rossz szindarab, csak meg kell találni a hozzávaló publikumot.

... Így végződött az én kis-bürgözdí vadászatom.

KÓRHÁZBAN.

Hogy én miért mentem be az Uj-Szent-János-kórházba s ott miért töltöttem egy hetet, arra nézve többféle hír kering a városban.

Az Uj-Szent-János-kórház, most már, miután kiszabadultam belőle, őszintén megmondhatom, gyönyörűen berendezett, kitűnően vezetett, s jeles fiatal orvosoknak rokonszenves csapatával ellátott városi kórház. A Svábhegy tövében, a fogaskerekű-vasut állomása mellett fekszik, s ha a beteg emberek nem vennék annyira igénybe, az egészségesek is szívesen elnyaralnának benne. Sokkal olcsóbb, mint a svábhegyi nyaralás, s ha az embert baleset éri, nem kell a mentőkért telefonálni első segélyért.

Ez a helyszin. Most lássuk a verziókat.

Első verzió: Nagyon sok föltaláló jár hozzám, azzal a kéréssel, hogy föltalálmányát hozzam nyilvánosságra, vagy ajánljam a miniszternek. Ujabb időben különösen repülőgépekkel és automobillal jönnek. Egypár föltalálót már gép nélkül kiröpítettem a lakásomról, de némelyikkel komolyan szóba kell állni. Így tehát el kellett mennem egy újfajta automobil első próbautjára. Hárman ültünk bele, a föltaláló, a *chauffeur*, meg én. Elindultunk a Margithid budai fejénél s gyönyörűen haladtunk, míg a masina a régi Szent János-kórháznál meg nem bolondult s óriási bakugrásokkal el nem kezdett száguldani. A chauffeur azt mondta, hogy percenként százhatvan kilométernyi sebességgel haladtunk. Sejtelmem sincs róla, hogy tudta kiszámítani, mert mi összesen tíz másodpercig haladtunk, akkor puff, krekk, nyekk, hárman háromfelé röpültünk, az automobil pedig megpukkadt. Ez az Uj-Szent-János-kórház előtt történt, a hová minket bevittek, az automobilt is. Mindnyájan meggyógyultunk, az automobilt kivéve.

Második verzió: Pár esztendő előtt egy testi-lelki jóbarátom kardpárbajra készült s én fölvittem a magyar atlétikai klubba, hogy paukoljak vele. Akkor a klubban divatban volt az ugynevezett basibozuk-roham, melynek az volt a jelszava: *ne védj, csak támadj!* Erre tanítottam be az én barátomat oly fényes sikerrel, hogy a bolond rám rohant, s engem, a ki mit sem sejtettem, úgy vágott kupán, hogy a kardja eltörött s engem úgy kötöztek, mint egy rendes párbaj után. A mulatságos az volt, hogy másnap a párbaj színhelyén barátom ellenfele bocsánatot kért, a nyomorfiak kibékültek, én pedig négy napig feküdtem. Ebből az időből csodálatosképpen nekem egy acélszilánk maradt a bőröm alatt, sokáig szerényen visszavonulva élt ott zajtalanul, míg végre fölfedezték és Latzkovics Elemér doktor kioperálta.

Harmadik verzió: Ősidők óta volt a nyakcsigolyámon egy kolibrítójasalaku és nagyságu anyajegyem. Ez volt egyetlen szülei örökségem. Büszkén mondhatom, hogy nem költöttem el, sőt gyarapítottam, a mennyiben az évek folyamán már akkorára nőtt, mint egy pulykatojás. S mivel orvosi körökben mindig azt hallottam, hogy a sebészet is pang, elhatároztam, hogy a magam részéről is egy kis munkát adok a doktor uraknak.

Akármelyik verziót fogadják is el ténynek, annyi bizonyos, hogy egy ragyogó téli napon Willfrida testvér benyitott a Szent János-kórház sebészeti pavillonjának nyolcadik számú szobájába s kért, hogy menjek le a műtőterembe, mert az orvos urak várnak.

A kábitóan, sőt vakítóan tiszta üvegteremben a fehérkabátos orvos urak lekötelező, nyájas mosolylyal fogadtak. A téli nap bágyadt sugarai a metsző eszközök százain csillogtak. Ledobom a kabátomat, sebtiben, mint a párbajnál szokás, - de megvallom, ez nyomasztóbb érzés, mint a párbaj előtti. Mert ha valakiben 999 csöpp gyáva vér és csak egy csöpp bátor vér van, még annak a drukja is megszűnik, mihelyt a kardot a kezébe adják. Ez az egy csöpp bátor vér

felülkerekedik, terrorizálja a többit, s az ember, ha a legpesszimisztikusabban fogja is föl a dolgot, így szól: *Lehet, hogy kapok, no de adok is és védem magamat.* De itt, mint az áldozati bárány, lehajtod a fejed s megadással várod a vágást.

- Kivánja, hogy elaltassuk? - kérdi Ludvik igazgató ur.

- Ha szükségesnek gondolják.

Itt megszólalt Manninger Vilmos doktor:

- Kérem, nem kloroformmal altatunk.

- Hát?

- Étherrel.

- S mi a különbség?

- Nem olyan veszedelmes, mint a kloroform, s nincsenek olyan kellemetlen következményei. A kloroformtól napokig rosszul van a beteg.

- Tessék.

És mialatt Latzkovics felgyürte az ingeujját, Seyfried doktor az étherrel meglocsolt sisakot az arcomhoz közelítette. Szempilláim nehezedtek, kellemes zsibbadtság fogott el, mint mikor sok, de jó pezsgőt iszik az ember. Azután végtelen fáradtság szállt tagjaimba. Mintha két éjjel szupécárdást táncoltam volna. Valami végtelen gyönyörűség fogott el arra a gondolatra, hogy fogok én most itt mindjárt aludni. Még hallottam az orvosok beszélgetését, de már nem értettem. Elmém rest volt működni, a kerekei egyre lassabban forogtak, s öntudatom másodpercről-másodpercre csökkent. Nem volt kellemetlen érzés. Ezek után a meghalást is ilyenek képzelem, hisz lehetetlen, hogy kéjjel ne töltsse el a haldoklót az a gondolat, hogy micsoda nagy pihenés következik ott túl, az ismeretlen országban...

Elaludtam. És álmodtam. Oly intenzíve álmodtam, hogy ilyenre még nem volt eset életemben, habár híres vagyok rendkívül élénk álmaimról, álomban való hangos beszédemről és alvajárásomról. Az éther tette. Azt álmodtam, hogy az orvosok döbbenve állnak meg fölöttem s konstatálják, hogy az operáció életembe fog kerülni. S rövid habozás után mégis hozzáfogtak. Jól emlékszem rá, hogy erre, de csak egy másodpercre, szédület fogott el. Aztán képek vonultak el előttem. Az asszony, kitől ma reggel, mikor kocsira ültem, hogy ide jöjjenek, egy könnyű csókkal bucsuztam el. A kis gyerekek, a kik az asszony előtt a földön játszottak. Aztán magam előtt láttam azt a momentumot, mikor a Margithidon a ragyogó verőfényben átrobogtam... Még egyszer előttem állt a gyönyörű, fényben uszó város, a csillogó Duna, nagyot sóhajtottam, s ez a gondolat futott át rajtam:

- Az élet mégis szép; de jó volna még ebből a napfényből néhány lélekzetet szippantani. Isten veled, világ!

Erre elsötétedett előttem minden.

- Hogy' érzi magát? - kérdezte Latzkovics.

Az ágyon ültem, s bambán néztem magam elé.

- Élek?

- Hogyne!

- Köszönöm.

- Mindennel készen vagyunk. Csekélység volt az egész.

A fejemhez kaptam. Akkora turbánba volt kötve, hogy Szulejmán császár se viselhetett különbet. Mély lélekzetet vettem, az éther mámora egyszerre kiröppent belőlem.

- Kissé sápadt, - szólt Manninger doktor, - rosszat álmodott?

Elmondtam neki.

- Hetven percentje az étherrel narkotizáltaknak nagyon kellemeset álmodik. Harminc percent azonban rendesen a halálát álmodja meg.

- Nohát, én azt álmodtam meg!

Egy óra múlva már vidám társaságban, a kórházi orvosokkal együtt ebédeltem. Egymásután jöttek a nagy ebédlőbe a különböző osztályokról az ifju tudósok. S ők, a kik reggel nyolctól kezdve délig a szenvedéssel, a halállal néztek farkasszemet, véres kabátjukkal gondjukat is levetették, s itt, legalább mig együtt ebédeltek, egymásnak tréfás, szellemes, kedves csipkedésével igyekeztek elüzni a sötét képeket. De a legvidámabb kacaj közt is olykor-olykor hirtelen nagy csönd támadt, s nem egy ifju arcon komor barázdák jelentek meg: mindegyiknek eszébe jutott egy-egy súlyos betege, a ki talán a halállal vívódik, s a kinek halálos sóhajtása mintha most szállt volna el fölöttük.

TAVASZI SÉTA AZ ÁLLATKERTBEN.

Nem tagadom, sőt nyíltan bevallom, hogy rettentő kegyetlen apa vagyok. Ide hallgassanak: én ki szoktam szurni a gyermekeim szemét. Még pedig azzal szoktam kiszurni, hogy tavasszal és ősszel kiviszem őket az állatkertbe. Olcsó mulatság, olcsóbb, mint a színház, mely nem is foglalkoztatja őket oly sokáig, mint az, a mit az állatkertben látnak. Valahányszor a gyerek rosszkodik, nyüögösködik, magyarul szólva, szekirozza a szüleit, én egész ártatlan arccal mesélni kezdem, hogy milyen újfajta zsiráfok érkeztek legutóbb az állatkertbe. Sokkal hosszabb a nyakuk és sokkal foltosabbak, mint az eddigiek. Erre a legrosszabb kölyök is abba hagyja a sirást, figyel, végül bátortalanul megkérdi, hogy ugy-e papa, megnézzük az újfajta zsiráfokat. Természetesen megígérem, de csak úgy, ha jók lesznek. Az is természetes, hogy a gyerekek egy ily jelenet után pár napig kitünően viselik magukat.

Pár nap múlva azonban megint rájuk jön az a rendes gyerekbetegség, hogy nem akarnak hust enni. Ekkor következik a mese a fehér elefántról, mely éppen tegnap érkezett meg a messze Ázsiából az állatkertbe. Két napig úgy fogy az asztalnál a hus, hogy a legöregebb vegetáriánusokat is a guta kerülgetné. Mikor a fehér elefánt varázsa halványul, fölvonultatok egy kéngurut, azután egy jegesmedvét, majd egy vizilovat s így lassanként a magam felelősségére benépesítem az állatkertet, mindenféle vadállattal.

Mikor pedig a Gyurkát a számtanból nagyobb szorgalomra akarom serkenteni: akkor jön a tromf, az afrikai fekete oroszlán, mely oly irtóztatón tud ordítani, hogy mindenki meg-siketülne, ha vattát nem dugdosna a fülébe. Ettől kezdve a Gyurka bámulatos gyorsasággal ki tudja számítani, hogy a fűszeres hány métermázsa datolyát ad el egy esztendőben, ha naponta nyolcvan dekát vesznek nála.

Mert azelőtt úgy volt a dolog, hogy Gyurka órákig eltűnődött azon a gondolaton: milyen jó volna, ha a papa volna ez a fűszerkereskedő, mennyi ingyen datolyát lehetne akkor enni. Végre aztán rászóltam:

- Kész már a föladat?
- Nincs.
- Hát min töröd annyi ideig a fejedet?
- Papa kérem, nagyon nehéz.
- Mutasd!

Megnézem. Egy kicsit meghökkenek. A számtanban mindig gyöngye voltam.

- Jó, jó!
- Megcsinálja, papa?
- Dehogy. Ezt, fiam, magadnak kell megcsinálni. Akár jól, akár rosszul, de neked kell megcsinálni.
- De hátha nem tudom?
- Akkor... akkor majd beszélek a fűszeressel. Ösmerem.

Ezzel otthagytam a fiut. Gyurka újra álmodozásokba merült, ő valószínűleg úgy állította föl a tételt: Ha egy fűszeresnek három fia van, mennyit tudnak ezek egy év alatt megenni, föltéve, hogy mindennap nyolcvan dekát esznek meg? Nem is tagadható, hogy a téma így sokkal rokonszenvesebben van fölállítva.

Jó óra múlva benyitok a fiuk szobájába, vajjon Gyurka hogy' áll. Még ő fogad ezzel:

- Papa, ugy-e azt mondta, hogy ismeri ezt a fűszerest?

- Azt mondtam.

- Szokott oda járni?

- Nagy ritkán.

(Ekkor vettem észre, hogy Jenő és Palkó, a kisebbek, csoportosulnak és élénk kíváncsisággal tekintenek rám. Vajjon mi készül itt?)

Gyurka pedig folytatja a kihallgatást.

- Mondja csak, papa, van annak a fűszeresnek fia?

- Van.

- Igazán? - kiáltották mind örömmel.

- Igazán.

- Hány?

- Kettő. De minek kérdezitek?

- Lássá, mi azokkal barátkozhatnánk. Az egyikkel én, a másikkal a Jenő. A Palkó meg eljön kibicelni.

(Ezt jól beosztották.)

- Aztán miért akartok ti velük barátkozni. Nincs nektek elég jóbarátotok?

Itt már Palkó, a legártatlanabb, elárulta a dolgot.

- Igen, papa, de ennek a fűszeresnek sok datolyája van.

(Vagy ugy!)

- Nem lehet, fiuk, mert az egyik a negyedik gimnáziumba jár s nagy hozzátok, a másik pedig... a másik pedig kanyaróban fekszik...

Még ezzel se tudtam őket lefegyverezni, mert Gyuri merészen elélem állt és így szólt:

- De papa, a datolyának nincs kanyarója.

Ez egy pozitív, megdönthetetlen igazság, ez ellen harcolni, ezt megcáfolni nem lehet. Értelme pedig az volt, hogy én a fűszeres barátomtól az esetben is hozhatok haza datolyát, ha a kisebbik fiu kanyaróban szenved.

Ekkor a végső eszközhöz nyultam: fölvonultattam a fekete oroszlánt az ő utólérhetetlen ordításával, s így végre a Gyurka is elkészült az ő föladatával.

Februárius vége felé az állatok száma már oly rengetegre szaporodott, hogy gondolkozni kezdtem, nem volna-e okos dolog a tavaszi látogatást már is megtartani.

Egy levél érkezése döntő hatást gyakorolt elhatározásomra.

Egy vidéki rokonom, a ki Budapesten mindig nálam lakott, meghalt, s örököül rám hagyott öt darab részvényt, még pedig az Állat- és Növényhonosító-Társaság részvényeit.

Ez az a társaság, mely az állatkertet fõntartja.

Arra a kérdésemre, hogy jelzett részvényesi minőségem mire jogosít föl, ügyvédemtől azt a feleletet kaptam, hogy olcsóbban járhatok az állatkertbe.

Bravo, ez sokat ér az olyan apának, a ki fiainak közművelődési programjába az állatkert látogatását rendes pontul fölvette.

Zsebrevágtam tehát az öt részvényt, hónom alá vettem a három fiut és kiadtam a jelszót: az állatkertbe.

Zsufolásig megtelt konflisunk lova a Damjanich-utcában megcsökönyösödött s bár a sarki rendőr karddal ütötte, sehogyse akart tovább menni.

Nagy népcsődület támadt. Suszterinasok a Bob herceg keringőjét fűtyülték, apró gyermekek pedig elhasznált lóvasuti jegyet kértek tőlünk. Ez a két járvány dühöng ma Budapesten.

A ló kirugott s egy polgártársunkat oldalba tisztelte. A polgártárs összeesett, a rendőr följegyezte a nevemet, s én borzadva gondolok ama számos szép tavaszi délelőtre, a melyet kihallgatásra várva, a kerületi kapitányság előszobájában fogok tölteni.

Gyalog haladtunk tovább. És ekkor Gyuri megrántotta a kabátomat:

- Papa!
- Mi baj?
- Vattát hozott magával?
- Minek a vatta?
- Hogy a fülünket betömhessük.
- Mért akarod te a füledet betömní?
- Hát elfelejtette?
- El.
- Hogy a fekete oroszlán bögsétől meg ne süketüljünk.

Vagy ugy! Hideg borzongás futott végig rajtam. Eszembe jutottak összes hazugságaim, melyekkel ősz óta a gyerekeket traktáltam. A szokatlanul hosszú nyaku zsiráfok, a jeges-medvék, a kénguruk, s igazán nem tudtam, hogy mit csináljak? No, majd ott jut valami az eszembe.

Az ajtónál büszkén előmutattam a részvényeket, a pénztáros bizonyos csodálattal nézett rám. Ritkán láthatott állatkerti részvényest.

- Kérek olcsóbb jegyeket.
- Tessék. Darabja huszonöt krajcár.
- És mennyi rendesen?
- Harminc krajcár.

(Ezért ugyan nem érdemes részvényesnek lenni.)

- Kérek a gyermekeknek is olcsóbb gyermekjegyet.
- Bocsánat, ők nem tekinthetők részvényeseknek. Ők a rendes gyermekjegyeket fizetik. Vagyis tizenöt krajcárt.

Fizettem és bevonultunk.

Az állatkert meglehetősen néptelen volt. Mig a fiuk a homoru és domboru tükrökkel mulattak, odaintettem egy szolgát.

- Hallja, van fekete oroszlánjuk?

- A világon sincs olyan, hát még itt.

- Hát fehér elefánt?

- Az már van a világon, de itt az sincs.

- Hát jeges medve, kék gúru?

- De furcsa gusztusa van az urnak. Az sincs.

- Hallja, itt van magának egy korona, mondja ezt meg a fiaimnak. Nem azt, hogy nincs, hanem hogy kanyaróban fekszenek.

A három fiu (kipróbált kanyarójárványos gyerekek, a kik a legkisebb bárányhimlőt se mulasztották el soha) ebbe az egybe belenyugodott.

Miközben tovább sétáltunk, a szolga is velünk jött. Megkérdeztem, hogy mi haszon vár itt a részvényesekre?

- Semmi.

- Hát az olcsóbb jegy?

- Az se.

- De hisz én olcsóbb jegyet vettem.

- Dehogyan vett! Ha a városban, a trafikban veszi, felnőtteknek husz, gyermeknek tíz krajcár.

Elhültem.

- Hát ki veszi meg a jegyeket eredeti árban?

- Senki.

- Ki veszi meg a drágább olcsó jegyeket?

- A részvényes.

- És ki veszi legolcsóbban?

- A közönség.

... Nahát megállj, Társaság! A tavaszi közgyűlésen az igazgatóságnak nem adjuk meg a fölmentvényt! Legalább mulatok a pénzemért!

MÁSODIK SÉTÁM AZ ÁLLATKERTBEN.

A multkor megírtam, hogy a véletlen öt darab állatkerti részvényhez juttatott, s így zajtalanul, föltűnés nélkül beléptem az ugynevezett vagyonos osztályba, melynek kiírtására nálunk vörös plakátokon szokták föl hívni a munkásokat. A munkások ezt már annyira megszokták, hogy vasárnaponként vagy a Tatterszallban, vagy a Szabadságtéren, vagy egy kocsmában irtogatják a vagyonos osztályt, mely pusztul is szemlátomást, elannyira, hogy maholnap én az öt állatrészvényemmel a leghatározottabb tőkepénzesek sorába emelkedem.

A részvényekből első hasznom az volt, hogy a gyerekeimmel sokkal drágábban eresztettek be az állatkertbe. Itt megvigasztalt az a körülmény, hogy ha többet fizetek, legalább részvényeim értéke emelkedik s nagyobb lesz az osztalék.

Első látogatásom után pár napra meghívást kaptam egy értekezletre, mely hivatta lesz az állatkerti részvénytársaság közgyűlését előkészíteni *s az exotikus állatok tenyésztésének reformakcióját megindítani.*

Aláírva: *az állatkerti reformpárt.*

A föl hívás hangsúlyozta, hogy az állatkerti intézmény korhadtt alapokon nyugszik, s a nemesebb lelkek földadata új vért önteni beléje, s az egészet nyugateurópai színvonalra emelni.

Ez a föl hívás élénken föl keltette kíváncsiságomat. Igazán szerettem volna megtudni, hogyan öntünk mi vért az oroszlánba, s hogyan emeljük nyugat-európai színvonalra a zsiráfot.

Elmentem tehát az értekezletre. A mint sejtettem, úgy is volt: az értekezletet egy ügyvéd hívta össze, a ki azon kezdte, hogy elmondta összes beszédeit, melyeket a kerületi körökben, követválasztásokon, bizottsági tagválasztásokon s a törvényszék előtt nem mondhatott el, nyilatkozott a társadalom romlottságáról, a szociális forradalom közelségéről, melynek az állatkert részvényeseit nem szabad készületlenül találnia, s azért itt az ideje, hogy tömörüljünk.

Erre a jelenlevők elkiáltották, hogy tömörüljünk, s aztán az ügyvéd ur indítványára engem egyhangulag megválasztottak elnöknek.

Most már volt hivatalom is: *a tömörülni óhajtó állatkerti reformpárt elnöke.*

Megráztam egy előttem heverő csöngetyűt (ennyit már tudtam az elnöki teendőkből), mire bejött egy szolga, a kivel az ügyvéd ur egy pohár vizet hozatott magának s erre én az ülést megnyitottnak nyilvánítottam.

- Halljuk, halljuk! - kiáltották a reformpártiak.

Ezek talán valami programbeszédet várnak tőlem. No jó! Elkezdtem:

- Tisztelt uraim! Nem rég ideje tartozom még az állatkert kötelékébe... akarom mondani az állatkerti részvényesek kötelékébe, s így talán nem is vagyok képes arra, hogy kellően ecsetelni tudjam azon súlyos bajokat, melyekben Állatkertünk leledzik, de ígérem, hogy a gyűlést pártatlanul fogom vezetni, a szólásszabadság szent elvét respektálom, s kérem önöket is, hogy türelemmel hallgassák meg a szónokokat. (*Élénk éljenzés.*) Fölkérem az értekezlet összehívóját, hogy panaszainkat, vágynkat, bajainkat és terveinket előadni sziveskedjék. (*Halljuk, halljuk!*)

Csengettem, a szolga újra megjelent, az ügyvéd ur újra megivott egy pohár vizet s kezdé:

- Tisztelt uraim! Örömmel konstátálom, hogy meghívásomra az állatkertet fentartó állat- és növényhonosító részvénytársaság tagjai nagy számmal jelentek meg. Mindnyájan tudjuk,

uraim, hogy részvénytársaságunk pang, részvényeinkért osztalékot évek óta nem kaptunk, ketreceink célszerűtlen berendezésénél fogva legdrágább állataink eldöglenek, vagy állandóan betegek. E mellett az igazgatás oly slendrián, hogy tavaly például az elefánt foghuzására kétszázhetven forintot költöttek. *(Nem lehet!)* De igenis lehet! Majd mindjárt kiszámítom. Az operációhoz tizenhat fogorvost hívtak meg. Tizenkettő fogta az elefántot, négy pedig huzta a fogat. Ebbe a négy fogásba később még befogtak két lovat. Csakis így tudták egyesült erővel a boldogtalan baromnak az agyaráat kirántani. *(Ez csak nem került kétszázhetven forintba!)* Ne feledjék el uraim a narkózt! Két dézsa kloroformot szippantattak föl az elefánttal, hogy elaludják s mikor fölébredt, oly gyöngye volt, hogy két hétig kezelteni kellett egy indiai ezredorvossal, a ki az angol ágyukat vivő elefántok mellett szolgált mint doktor. Ez került legtöbb pénzbe. A hanyag felügyeletnek tulajdonítható az is, hogy tavaly a beduinok két kényurut megettek, a majmokat pedig megtanították pipázni, úgy, hogy azóta sorra döglenek, mint ősszel a légy. Hát a medve? Mit szólnak a medvéhez? *(Halljuk, halljuk!)* Az igazgató azzal kedveskedett egy lakomán a vendégeinek, hogy Bábit, a nagy medvét, a nagy medvék csillagát, részvénytársaságunk büszkeségét, megölette, s mint medvesonkát és medvekocsonyát föltálaltatta... Ez így tovább nem mehet. Én, a ki az egész világ állatkertjeit bejártam és ismerem, mondhatom, hogy ez így nem mehet tovább. Meg kell buktatnunk az eddigi rendszert és új igazgatót kell választanunk. *(Élénk helyeslés.)* Föltettem a kérdést, nem akarok senkire pressziót gyakorolni, egy időre eltávozom, tessék nyugodtan tanácskozni.

Az ügyvéd ur eltávozott, mire fölállt egy ur, hogy kicsoda, nem sikerült megtudnom, s a következő beszédet mondta:

- Tisztelt uraim! Mindenben osztom a tisztelt előttem szólott részvényestársam nézeteit, csak egyes adatait vagyok bátor megcáfolni. Arról, hogy az elefánt beteg és hónapokon át tartó kezelése kétszázhetven forintba került, senki se tehet. Az lett volna a hiba, ha gyógyítás nélkül pusztulni hagyták volna. Az elefánt busásan behozza a költségeket, pláne mióta a gyerekeket lovagoltatjuk rajta, husz fillérjével. Azután a mi társaságunk nem nyereszkesedésre alakult, ez egy tudományos célú társaság, mely a közművelődést szolgálja, kinek jut eszébe, hogy a részvényeiből még hasznót is lásson? Hisz nem vagyunk mi olyan koldusok! Igaz, hogy a beduinok következtében a majmok döglenek, s a fekete gazemberek két kényurut megettek. De a beduinok oly sok tiszta jövedelmet hoztak, hogy azon száz majmot és ötven kényurut vehetünk. Azután Bábi, a medve... igaz, én is ettem belőle, de Bábit nem ölte meg senki, Bábi megdöglött magától... de az igazgató ur gyöngédségből nem árulta el, hogy annál jobban essék a vendégeinek. Mondhatom, hogy a mostani igazgatónál jobb, alkalmasabb embert keresve se találhatunk, a ki igazán egész életét ennek szentelte. *(Zajos éljenzés. Fölkialtások: Halljuk az elnököt!)*

Nem volt mit tennem, megint dikcióznom kellett.

- Tisztelt értekezlet! Én is mindenben osztom úgy a t. előttem szóló, mint az ő előtte szóló t. előttem szóló nézetét. *(Élénk helyeslés.)* Az elefántról, a medvéről és a kényururól, valamint a beduinokról és a majmokról szóló fölvilágosításait megnyugvással vesszük tudomásul, de azt hiszem, a közóhajt tolmácsolom, mikor egy homályos pontra nézve akarok fölvilágosításokat. *(Halljuk, halljuk!)* Mi, igaz, hogy nem vagyunk nyereszkesedésre alakult társulat, de arra se, hogy többet fizessünk, mikor az állatkertbe megyünk, mint a közönség. *(Hosszantartó élénk helyeslés.)*

A második számú szónok erre fölugrott s így kiáltott:

- A szabadjegyek a részvényes urak és összes családtagjaik számára már utban vannak. Együttal ünnepélyesen hozzáteszem, hogy ha a részvényesek fizetnének valamit, akkor a részvényesek őrmestertől lefelé bizonyára a felét fizetnék.

Frenetikus tetszésvihar tört ki erre a nyilatkozatra. Megráztam a csengetyűt, csend lett s a szolga újra bejött.

- Hozzon tizenhat pohár sört! - szólt a második szónok.

Igy ért véget az előértekezéslet. Az ügyvéd ur, a ki azt hitte, hogy időközben megválasztottuk őt igazgatónak, nemsokára visszajött, de rögtön eltávozott, és többé nem jött vissza.

BESZÉLGETÉSEK.

Dél van, a képviselőház büfféjébe most kezdenek szállingózni a képviselők; a hosszú asztalhoz, mely a ház dunai falával párhuzamosan halad, a mamelukok telepsznek le, a másik falnál az ellenzékiek foglalnak széket. Erősebb raj csak akkor jelenik meg, mikor egy alapos honatya a katonai javaslatok alkalmából a második pún háborúról kezd előadást tartani. Az ujonnan jöttek körülnéznek, s rokonszenvük szerint ülnek le. Nemsokára megtelnek az asztalok s megindul a beszélgetés.

Tegnap éppen egypár jó beszélgető ember került össze és sokan ültek az asztaluk körül, hogy élvezhessék a társalgást, mely a párbajjal és a párbajellenes ligával kezdődött.

Beleszól egy apa, a kinek a fia a gimnázium első osztályába jár:

- Én mondom nektek ebben a dologban a legérdekesebbet. Tudjátok-e, hogy a mozgalom már a legkisebb gimnázisták közt is hullámokat ver?

- Ugyan. Mi közük nekik a párbajhoz?

- Semmi, ez tény. De megfelelő formában a mozgalom már köztük is nyilatkozik.

- Hogy-hogy?

- Hát idehallgassatok. Az osztály meglehetősen élénk, jó verekedő, temperamentumos fiukból áll, sok erős egyéniség van köztük, ezek aztán persze összeütköznek és léniával, összefűzött könyvekkel ugyancsak ütik egymást. Én, őszintén szólva, nem bánom a tájtékozó vérnek illetén kitöréseit, s a fiamnak a következő utasítást adtam: Ne bánts soha senkit, különösen náladnál gyengébbeket, de ha téged bántanak, akkor soha meg ne ijeds és meg ne retirálj, még ha nálad erősebb fiúval volna is dolgod. A fiu számos kék foltokat hozott haza, de nem panaszkodott, én pedig nem szóltam bele a dolgaiba. A minap hazajön és elém áll.

- Papa, képzelje, tagja vagyok a becsületbiróságnak.

- Miféle becsületbiróságnak?

- Hát az iskolában már nagyon sok volt a verekedés s a Bandi indítványára, a ki ujságot is olvas, elhatároztuk, hogy alakítunk egy becsületbiróságot és két fiu ha összevesz, nem szabad neki verekedni, hanem mi élénk kell terjeszteni.

- Aztán?

- Mi megmondjuk, hogy melyiknek van igaza.

- S aztán?

- A kinek nincs igaza, azt a becsületbiróság elnöke pofonvágja.

- És hány tagja van a becsületbiróságnak?

- Az öt legerősebb fiu.

- S ki az elnöke?

- Szilvási, a ki ötünk közül is a legerősebb.

Élénk derűtséggel tudomásul vettem a becsületbirósági tag ur előadását, s átnyújtottam neki egy darab frissen kent vajaskenyeret, - aztán megfedekeztem az egészről.

A napokban, ugy félkettő tájban, hazamegyek a Házból, s pár perccel utánam betoppan a fiu. De milyen állapotban! Az arca össze-vissza karcolta vérzett, s inge a nyakán el volt tépve. De a szeme ragyogott.

- Mi bajod, Bódi?

- Papa, ma becsületbíróági tárgyalásunk volt.

- Hogy történt a dolog?

- Nagyon érdekes volt, papa! (Itt a fiu eldob könyvet, kabátot, sapkát és kiáll, mintha szavalni akarna.) Majd elmondom, csak vigyázzon. A Kuncz és a Sárosi összevesztek s éppen meg akarták támadni egymást, mikor mi észrevettük, lefogtuk őket és íteltünk. Papa, a Sárosinak nem volt igaza, biztos, mert az összes fiuk a Kuncz mellett vallottak, pedig a Sárosi mindig sárga cukrot hoz az iskolába és ezért sok jó barátja van. És azért a Szilvási azt mondta, a becsületbíróság és az ítélet előtt meg kell hajolni és ezzel iszonyuan pofonütötte a Sárosit. De a Sárosi se rest és iszonyuan visszaütötte a Szilvásit. Papa, én azt hiszem, hogy a Sárosi erősebb, mint a Szilvási, de eddig nem tudtam, mert nem láttam verekedni. Szilvási ordított, hogy a becsületbíróság meg van sértve és erre mink mind az öten elkezdtük püfölni Sárosit, a min az osztály feldühödött és egyszerre rátámadt az egész becsületbíróságra. Papa, még maga olyan verekedést nem látott, de én se. Valóságos csata volt, melyben az egész osztály résztvett. A vége az lett, hogy benyitott az osztályfőnök s lefogott egy csomó fiut, a kik ott maradtak bezárva. Engem szerencsémre éppen a pad alá vágta és így nem látott meg.

Mit csináljak a kölyökkel? Meg nem büntethetem, mert ha uszik az áramlattal és ugyanazt a számárságot csinálja, a mit a többi negyven fiu, ezért csak nem lehet megbüntetni. Az volna a megdöböntő, ha nem volna olyan gyerek, mint a többi negyven. Az anyja adott rá másik inget, lemosta sebeit, s rendben volt.

Másnap Bódi csak négykor jött haza. Az egész becsületbíróság be maradt zárva.

Mikor ezt nekem este jelentette, így szóltam hozzá:

- Hát most abbahagytátok az egészet?

- Dehogy, papa! Ezt nem mondta az osztályfőnök ur.

- Hát mit csináltatok?

- Szilvásinak olyan dagadt az arca a pofontól, hogy elcsaptuk az elnökségből.

- Azért?

- Persze! Az Elemér, a kinek az apja báró, azt mondta, hogy a kaszinóban is ez a szokás. A kinek ennyire földagad az arca egy pofontól, az nem lehet becsületbíróági elnök. Igaz ez, papa?

- Van benne valami. És most ki lesz az elnök?

- A Sárosi, hisz nem is lehet más.

- Ugyan miért?

- Mert sokkal erősebb, mint a Szilvási.

... Ilyen alakot ölt a tiz éves fiuk közt a párbajjelenes mozgalom.

... Az elnöki csengetyü megszólalt, odabent a pún háboruk története véget ért s a képviselők besiettek a tanácskozó-terembe.

GYERMEKKOROM.

A multkor fölszólított egy ifjúsági lap, hogy irjam meg a gyermekkoromat úgy, hogy mások épülhessenek belőle.

Elég furcsa kis fölszólítás, mondhatom. Hisz én gyermekkoromban épp olyan tehetetlen, komikus, együgyű kis ember voltam, mint a többi emberfia. Abból ugyan nem épül senki, még akkor se, ha a mostani eszemmel tanácsokat fűzök hozzá.

Pedig mondhatom, elég mozgalmas gyerekkorom volt. Mozgalmas, mint a kor, melyben születtem.

Már akkor Magentánál és Szolferinónál a francia sasok véres sebeket ejtettek az osztrák kétféjű sason, s Magyarországon derengeni kezdett a hajnal első sugára. Ezt a politikában úgy hívták, hogy 1861.

Hogy ezzel a mi kis falunkba is micsoda remények vonultak be, arról nekem sejtelmem se volt. A porban mászkáltam s ámuló tekintetemet az udvaron sétáltattam, mely akkor nekem óriásinak tetszett. A verebek mindmegannyi struccmadárnak tetszettek előttem, s a kutyáinkra oly tisztelettel tekintettem, mint ma az oroszlánokra.

Egyszer aztán csodálatos változást vettem magamon észre: fölemelkedtem a porból s járkálni kezdtem. Ekkor már nagyobb távolságokra is merészkedtem: a kertbe, az istállóig. Egy napon a mezőről hazahajtott bivalyok ott legeltek az udvar közepén. Szépen elmentek mellettem, nagy, barna szemüket rám meresztették, egy meg is állt, jól megnézett, rám fujt, én meg az orrát ütögetve, azt mondtam: *Ne, bivaly, ne!*

(Most meg nem tenném!)

De mikor anyám és a dada kétségbeesett kiabálással rohantak felém, azt hivén, hogy a hatalmas állatok összegázoltak, akkor nyilván a veszedelem tudatára ébredtem, mert bömbölni kezdtem.

Ebből viszont ők sejtették, hogy valami bajom van és - hideg borogatást raktak a fejemre.

Ettől kezdve messze elkerültem a bivalyokat, nem mintha féltem volna tőlük (hisz nem bántottak!), hanem, mert jól megjegyeztem magamnak, hogy a bivaly olyan állat, mely után hideg borogatás következik.

Volt nekünk többek közt egy vizslakutyánk, melylyel apám mindig vadászni járt. A mig erre használták, nagyon büszke volt és velünk gyerekekkel sohase játszott. De aztán apám szemei romlani kezdettek, s a puska többnyire a szögön lógott. A vizsla nem dolgozott, minek következtében elhízott s lassankint hozzánk törődött. Mi persze nagyon örültünk, hogy a jeles ebnek méltóztatott leereszkedni hozzánk s nagy figyelmet szenteltünk neki. Érdekes, hogy ettől kezdve Bundás, az öreg házörző kutya s két kölyke ellenséges lábra helyezkedett a vizslával, mely kiturta őket a gyerekek szeretetéből. A négy kutya folyton marakodott egymással s egyszer annyira össze-vissza harapdálták egymást, hogy apám utoljára levette a puskát a szöggről s agyonlőtte mind a négy kutyát.

Mikor megértettem a dajkámtól, hogy többet nem hallok az ugatásukat, többet nem futnak elélem, mikor reggel kimegyek az udvarra, többet nem ülhetek rájuk és nem cibálhatom a szőrüket: keservesen sirva fakadtam. Legjobb barátaimat vesztettem el ezekben a kutyákban.

Akkor Sümegről hoztak egy olyan játék-barányt, a melyen igazi gyapju volt és mozgatta a fejét.

Az egész falu gyerekserege összefutott, hogy a bárányt megnézzék és én reggeltől estig mozgattam a fejét, hadd lássák és irigyeljék, s azt hittem, hogy most én vagyok a legkülömb gyerek az egész faluban.

Az egyik bátyám madzagot kötött rá, a másik egy kis kokasharangot akasztott a nyakára s én boldogan huzogattam mindaddig, míg a mesternek a fia egy pokoli eszmét nem adott.

Azt, hogy nézzük meg, van-e lelke és hol van? A mester fia előre is kijelentette, hogy bizonyosan van, mert ha nem volna, nem tudná mozgatni a fejét.

Ez világos. Nos, hát nézzük meg.

A mester fia tudta az eljárást is, hogy kell a bárány lelkét megkeresni.

Egy reggel nagy óvatossággal, hogy senki meg ne lásson, kivonultunk a kertbe hárman: a mester fia, a bárány, meg én. Rosszul mondtam, négyen voltunk, egy darab vajaskenyeret is vittem magammal.

Az orgonabokrok javában virágoztak s mi alájuk helyezkedtünk. Először is megettük a vajaskenyeret, melyet természetesen megosztottam a mester fiával. A bárányt is megkináltuk, de az csak bámult ránk sárga, buta üvegszemeivel és nem evett.

Akkor a mester fia elővette a bicskáját, kifeszítette a bárány szemeit, s a fényes üveggyöngyöket zsebetette.

Azután megcsavarta a bárány fejét és leszakította. Belenéztünk és egy acélrugót láttunk, melyen a bárány feje állt.

A mester fia azt mondta: - *Ez a lelke.*

- Jó, - feleltem én, - de most tedd vissza a fejét.

A mester fia azonban kivette az acélrugót is, zsebetette és eltűnt az orgonabokrok közt. Bizonyosan átmászott a Zsupánék kertjébe.

Egy darabig csak vártam, azután annak a sejtelve kezdett bennem derengeni, hogy itt valami nagy gázság történt s ordítva futottam be a kertből.

Ott valahogy lecsillapítottak egy papírsárkánnyal, s megfeledkeztem az egésztől.

De pár hét múlva találkoztam a mester fiával, a ki fellökött s hatalmas barackot nyomott a fejem búbjára.

Ebből aztán azt következtettem, hogy a mester fiát a bárányhistóriáért odahaza hatalmasan elnadrágolták s ezért állt boszut rajtam.

A mester maga különben egy bozontos bajuszu, kócos haju, morózus, urgylölő ember volt, a ki mindig panaszkodott, békétlenkedett s a felsőbb hatalmak ellen zugolódott.

Az idősebb leánytestvéreim, a kiket már betüre fogtak, sokszor elvittek engem is az iskolába, s ott egy sarokba ülve, mozdulatlanul és félelemmel néztem a mester szikár alakját, a mint nádpálcával a hóna alatt dörmögve föl s alá járt s hol jobbra, hol balra osztott ki egy-egy ütést. De mindig valami megjegyzés kíséretében.

- Nesze, Peták! Te parasztgyerek vagy, hát neked kijár. Nem vagy uri gyerek, neked vastag a bőrod, kiállod. (*Ujra suhint jobbra.*) Nesze, Kovács, máskor is öltsd ki a nyelvedet! Hogy a Gázsitól láttad? Az teheti, az uri gyerek, ezer holdja van az apjának, örüljete, hogy egy olyan uri familia leereszkedik ide közénk, szegény parasztok közé.

És én szepegve gondolkoztam azon, ugyan én uri gyerek vagyok-e, vagy pedig parasztgyerek, s vajjon kapok-e én is pálcáutést?

A mester koronkint szurós tekintetet vetett rám, de nem bántott.

Itt gyermekéletem érdekesebbre fordult, mert kisdéd körébe belépett egy szamár, egy valóságos, eleven szamár.

Meghalt ugyanis Márton, a falu öreg vak koldusa, s hátrahagyott egy kétkerekű kordélyt és egy szamarat. A koldus hagyatékát a község elárverezte s a kordélyt és a csacsit az apám megvette nekünk, gyerekeknek.

Képzelfető, minő diadalordítást csaptunk, mikor a béres az új szerzeményt hazavezette. Mi magunk és játszópajtásaink rohammal bevettük a kordélyt, a csacsit kivezette a béres az utcára, s elindította a falun végig.

Különös. A csacsi a legközelebbi kapunál, a Gerecsék kapujánál megállt. Kiabáltunk rá, ütöttük, piszkáltuk, nem volt megmozdítható. Ekkor az udvarról kijött Gerecsné, megnézni, hogy miért veszködünk. A csacsi figyelmesen nézte az asszonyt, megvárta, hogy az odalépjen a kordélyhoz, aztán magától tovább indult.

Ekkor Gerecsné megmagyarázta a dolgot. Az állat, mint a falu koldusának szamara, szokva volt ahhoz, hogy minden kapu előtt megálljon, s megvárja, hogy onnan kijöjjön valaki, s adjon valamit a gazdájának. Mikor ezt látta, magától elindult, hogy a legközelebbi kapu előtt újra megálljon.

Mit csináljunk?

A mester fia hiába állt eléje és hiába ordította a fülébe, hogy: *Nem koldust viszel már, szamár!* A csacsi egykedvűen ránézett, s megmaradt régi erkölcsiben.

A mint kiértünk a faluból, s a kertek alatt megkerültük, a mezei uton pompásan elballagott. Otthon az udvarban is szépen cipelt bennünket, de a faluban hasznavehetetlen volt. Nevettek rajtunk, ha végigmentünk rajta a nagy utcán. (Hogy miért hívták nagy utcának, mikor több se volt a faluban, ez máig is rejtély előttem.) Nincs az a vicinális, mely többször megálljon, mint ez a mi szamarunk. (Ezt a mostani eszemmel teszem hozzá.)

E közben megtörtént, hogy az elöljáróság kinevezte az új koldust. Eleinte alkudoztak a türjei koldussal, a ki vak volt és így nagyobb értéke volt, de az nem akarta odahagyni Türjét, mely sokkal nagyobb volt, mint a mi falunk. Erre aztán a mi falunkból neveztek ki egy öreg, dolgozni nem igen tudó embert koldusnak. A bíró nyakába akasztotta a Márton tarisznyáját, kezébe nyomta a Márton botját s beszédet intézett hozzá, melyben intette, hogy legyen becsületes koldus, meg ne próbáljon dolgozni, vagy más faluban koldulni, mert szégyene volna a falunak, ha azt hinnék, hogy még koldusát se tudja eltartani.

Péter bácsi aztán (így hívták őt) beállított hozzánk és elkérte tőlünk a szamarat. Apám oda is adta neki, taligástul. Most is élnek, ha meg nem haltak...

... S oly különös, hogy én mindezekre olyan jól emlékszem, de azt nem tudnám megmondani, hogy a múlt hét szerdáján kikkel vacsoráltam együtt.

A KORÁNKELÉS KÁRA.

A közmondásokról mindig azt tanultam, hogy szinméz-bölcsesség rejlik bennük. A legnagyobb részüket komolyan is vettem. Egy kis részüket meg is próbáltam végrehajtani. Így például, hogy többet ne mondjak, ezt, hogy: *Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok*. Teljes életemben mindig megelégedtem a mai verébbel, a minek az a káros következménye lett, hogy nekem örökké csak veréb jutott, míg mások térdig járnak a tűzokban.

Ellenben van egy közmondás, mely iránt mindig szuverén megvetéssel viseltetem, s ez az: *Ki korán kel, aranyat lel*. Ahányszor én korán keltem, csupa szegény embert láttam ébren. Lehet, hogy ezek komolyan vették a közmondást s aranyat akartak lelni. De mivel én korán reggel mindig csak szegény emberekkel találkoztam, ebből egyuttal a közmondás hiábavalósága is kitűnik.

Most már térjünk át az én esetemre. A közmondás iránt való megvetésemből kitűnik, hogy későnkelő ember vagyok. Kettőt nem szeretek a világon: lefeküdni és fölkelni. De a fölkelés föltétlenül a kellemetlenebbik. Aludni is jó dolog, de ennél sokkal édesebb tovább aludni. Ha engem hatkor reggel távirattal fölvernek az ágyból, nagyon hálás vagyok, mert utána fejlődmi kéjjel huzom fülemre a takarót és alszom az igazak álmát.

De most már határozottan térjünk át az én esetemre.

Az elmondottaktól világos, hogy a korán fölkelésre, helyesebben a fölkeltésre absolute nem vagyok berendezve. Nyáron, mint szalmaözvegynek, van egy inasom, a kinek egyéb dolga sincs, mint engem fölkelteni (innen származik a neve is: *a józsefvárosi költő*), de télen, mikor a familiám itthon van, egészen másképp áll a dolog. Van három cselédem. A szakácsné nyolckor köteles a vásárcsarnokba menni, tehát nyolc óra előtt öt perccel kel föl. Az első szobaleánynak orvosai megtiltották, hogy hét óra előtt fölkeljen, különben egész nap káprázik a szeme. A második szobaleány fölkel ugyan hatkor, de mivel egy kicsit csúzos, hattól-hétig, szintén orvosai tanácsára, masszirozza a lábait.

És most már akármi legyek, itt sülyedjek el ezen a helyen, ha át nem térek az én esetemre.

A mult héten reggel félhatkor egy küldöttség volt Budapestre érkezendő, melyet többek közt nekem is fogadnom kellett.

Ez azt jelenti, hogy legkésőbb háromnegyed ötkor talpon kell lennem, nehogy az állomásról elkésem.

Barátaim azt a tanácsot adták, hogy le se feküdjem. Kereken visszautasítottam, mert ha az embernek másnap az eszére szüksége van, nem lehet az éjszakát átvirrasztva tölteni.

Elővettem a cselédeimet. Egyik se vállalkozott a fölkeltésre. Nyíltan és határozottan visszautasították a rájuk váró feladatot.

Fölhivattam a házfelügyelőt. Többszörös családapa, a ki nappal gyárban dolgozik, éjjel pedig házfelügyelő.

- Hánykor szokott maga fölkelni?

- Hatkor.

- Akkor nem segíthet rajtam.

- Mi tetszik?

- Nekem szombaton hajnali háromnegyed ötkor kellene fölkelnem.

- Vállalkozom, mert a kis fiam minden éjjel pontosan félőtkor fölébred és tejet kér. De mivel nem kap tejet, bömböl s erre fölébredek.

- Megtörténhetik azonban, hogy a kedves neje éppen szombaton tejet ad a kicsikének, mire az nem bömböl és maga nem ébred föl.

- Nem történhetik meg, mert a tejes csak hatkor hozza a tejet. Különben intézkedhetünk másképp is.

- Hogyan?

- A viceházmesterrel pont félőtkor fölkeltem magamat.

- Helyes. De ki kelti föl a viceházmestert?

- Lakik egy számtiszt a harmadik emeleten. Ez minden éjjel négyig kártyázik a kávéházban, s pont egynegyed ötre hazaér és becsönget. Ezt a viceházmester beereszti és aztán fölver engem, én fölverem a szobaleányt, a szobaleány fölveri a nagyságos urat.

- No jó, ebben megnyugszom. Csak résen legyenek. Megjegyzem, hogy maga is kap egy koronát, a viceházmester is kap egy koronát. A számtisztnek ne szóljanak, mert az nem kap semmit.

A házfelügyelő eltávozott. De egy félóra múlva kinos kételyek kezdtek marni májam és vesém. Megbízhatunk-e a számtisztben? Ez az éjszakázó, rendetlen lump vajjon rendet tart-e a hazajövetelben? Lehet-e egy éjjeli kártyásba reményeink horgonyát vetni?

Fölhívtam a viceházmestert. Turóc vármegyei jóra való tót ember.

- Mondja csak, Siska, hány órakor szokott Koncsay ur rendesen hazajönni?

- Ha megnizek orat, mindig ngy vagy fertal öt latok.

- Sohase későbben?

- Nyem. Vagyizs lehet, ha nyem nizek orat. De nyem hiszeg.

- Melyik kávéházban szokott Koncsay ur kártyázni?

- Aztat nem tudok.

Önök keresni fogják ennek a kérdésnek az értelmét és azt hiszem, gyorsan meg fogják találni. Az az ötletem támadt, hogy az illető kávéház éjjeli fizetőpincérét is megvesztegetem, hogy hajnali négy órakor figyelmeztesse Koncsay urat a hazamenetelre. Azonban erről a kávéházzal egy másik közelebb fekvő kávéház jutott az eszembe. Az, a mely alattam feküdt. A Szilágyi-kávéház. Ott is van egy éjjeli fizetőpincér, a kinek hivatása egész éjjel ébren maradni, ez tehát a végzettől arra van kiszemelve, hogy álmaim fölött virrasszon. Ezzel lépek összeköttetésbe.

De miképp?

Megvan.

Ebben a nagyterjedelmű és bonyolódott műveletben, melyet az utókor a *nagyságos ur fölkelése* cím alatt fog ismerni, egy pont nagyon ingatag és kétes.

A számtiszt csöngetése.

Arra az esetre tehát, ha ez nem vág be, valami másról kell gondoskodnom.

Ez is megvan.

A házunk előtt van egy konflis-állomás, ehhez mentem le csütörtökön éjjel.

- Mondják csak, van-e itt olyan kocsis, a ki minden éjjel itt szokott állni?

Előlépett egy alak.

- Én vagyok, Szabó Pál.

- Nézze, Szabó Pál, maga holnap, péntekről szombatra virradóra is itt lesz?

- Itt.

- Tegyen meg nekem egy szivességet.

- Mit?

- Szombaton hajnalban egyfertály ötkor csöngessen be ide a házunkba, s a viceházmesternek mondja meg, hogy keltse föl a házfelügyelő urat.

- Meglesz.

- Ha megteszi, kap egy koronát.

- Most már biztosan meglesz.

Most következett a főpincér. Ennek is egy koronát ígértem, ha reggel négy órakor figyelmezteti Szabó Pál kocsisát, hogy egyfertály ötkor csöngesse föl a viceházmestert.

És ekkor megkönnyebbülten lélekzettem föl. Végre rendben vagyunk. Gazember, a ki még többféle intézkedéssel kelteti föl magát.

Ezek után engedjék meg, hogy a nevezetes éjszaka történetét röviden a következőkben irjam meg:

Tetszik emlékezni, azon az éjszakán óriási vihar dühöngött, s a szélvész Róth fűszeres tábláját leszakította. Az óriási robajra ijedten kiugrottam az ágyból s megnéztem az órát.

Háromnegyed négy volt.

Mit csináljak. Vissza nem fekehetem, mert hátha?

Hátha a számtiszt nem jön haza? Hátha a gyerek nem kér tejet? Hátha a kocsis részeg?

A lezuhant táblát a sors intésének tekintettem és felöltöztem. Felöltöztvén, kikönyököltem az ablakon.

Négy órakor kiszólt Szabó Pálnak a főpincér.

Pont egynegyed ötkor dudolva megjelent a számtiszt. A kocsis csöngetett be neki.

Ekkor kisiettem a folyosóra.

Miközben a viceházmester a házfelügyelő lakása felé irányította lépteit, már hallottam üvölteni és tejért kiabálni a gyereket.

Csodálatosan klappolt minden.

A házfelügyelő felöltözött s jött föl az emeletre, fölkelteni a szobaleányt.

De még föl se ért, már megjelent szobámban az Örzi, a ki egész éjjel le se hunyta a szemét, mert a foga fájt.

S az Örzi még a kilincsre se tette a kezét, én már teljesen föl voltam öltözködve, mert, mint főntebb említém Rothnak a leszakadt cégtáblája fölrázott sulyos álmaimból.

S mindezek után a fölkelés percében háromnegyed ötkor beállított Sándor, a függetlenségi kör szolgálja, Papp Elek kedves bátyám megbízásából, nehogy valahogy el találjak késni.

Én tehát pontosan megjelentem, s tudják-e mi történt?

A vonat két órát késett.

Utoljára keltem föl korán!

Dr. BONCSEV KALANDJAI.

I.

Előre is kijelentem, hogy ebben a történetben az összes személyek álnév alatt fognak szerepelni.

Ma déli egy óra tájban a képviselőházban francianyelvű levelet kaptam, melyben Boncsev dr., mint mondja, *régi ismerősöm* Szófiából, arra kér, hogy nagyon lekötelezném, ha meglátogatnám. Utóiratban azt is hozzátette, hogy ha nem emlékszem is rá, mégis menjek el, keresztény felebaráti kötelességből, mert meg van sebesülve.

Ez hatott. Azonnal kocsiba ültem és a jelzett fogadóba hajtottam. (Nem elsőrendű fogadó volt.)

A megjelölt szobában egy harminc-harmincöt éves bozontos ur fogadott, a kinek balkarja és egész válla föl volt kötve.

- Nagyon köszönöm, uram, hogy engedett kérésemnek. Nem emlékszik rám?

- Öszintén szólva, nem.

- Hát a három év előtti szófiai látogatásának részleteire emlékszik-e?

- Meglehetősen.

- Nos, akkor bizonyára nem felejtette el azt a kirándulást a város mellett fekvő nagy hegyre, honnan olyan gyönyörű kilátás nyílik a bolgár fővárosra.

- Sőt nagyon jól emlékszem rá.

- Nos, akkor ismerkedtünk meg. Egy fiakkerben, egy vasuti kocsiban mentünk, haza is együtt jöttünk, sőt az estét is együtt töltöttük.

- Megálljon csak. Sörös pohárból ittuk a pezsgőt s együtt mind kólót táncoltunk, katonazene mellett... Egy ur akkor beszédet is mondott, melyben azt állította, hogy a bolgárok tulajdonképpen elszlávosodott magyarok.

- Ez az ur én voltam.

- És mondja csak, doktor ur, ön csak olyankor szokott ilyeneket közzétenni, mikor sörös-pohárból iszsza a pezsgőt?

- Nem, ezt nálunk sokan hiszik és vallják. És a mennyiben mi különbek volnánk a többi szlávnál, ezt a turáni alapnak tulajdonítjuk... No, de térjünk a dologra, a miért fárasztottam.

- Rendelkezésére állok.

- Azon az estén névjegyét is cseréltünk, a melyet én máig is magamnál hordozok. Ezért találtam meg oly biztosan... Én, uram, azt kérem öntől, szerezzen nekem egy jó orvost, a ki a sebemet megnézzé és újra bekötözzé, mert mióta kaptam, még nem részesült tisztességes kezelésben.

- Mitől kapta?

- Török puskagolyótól.

Kissé megütődve nézhettem rá, mert rögtön így szólt:

- Ne ijedjen meg, nem macedón lázadóval vagy bolgár-macedón komité-taggal van dolga. Majd elmondom.

- Kérem, nekem mindegy; ön szenved, első dolgunk ezen segíteni.

Beleültettem egy kocsiba, s kivitettem egy kórházba, a hol jó ismerőseim vannak. A doktorok azonnal, ebédjüket abbahagyva, a bolgárhoz láttak s leszedték a kötését. Hát biz ez csunya egy seb volt. Szegény embernek a balvállá jóformán össze volt törve. Mikor kibontották, a bolgár elájult, de mikor kitisztították és bekötözték, kijelentette, hogy úgy érzi magát, mintha ujjászületett volna. Pláne, mikor az orvosok megmondták neki, hogy karja meg fog gyógyulni s használhatni fogja.

Visszamentünk a fogadóba s ekkor mesélte el nekem az ő kalandjait, melyeknek sebéit köszönheti.

*

- Azt tudja rólam, hogy Párisban végeztem az orvosi egyetemet s most Szófiában gyakorló orvos vagyok. Praxisom nem valami fényes, mert az intelligencia kevés és szegény, a polgári osztály meg a paraszt pedig inkább bizik felcserekekben, javasasszonyokban és kuruzslókban, mint a diplomás doktorokban. Még az a szerencse, hogy néhány szerencsés eredménnyel a külföldi kolóniákba, különösen a diplomáciai karba be tudtam venni magamat, s így mégis van mit aprítanom a tejbe. A külföldiek előtt különösen az emelte a jó híremet, hogy politikával absolute nem foglalkoztam, a mi a délszlávoknál vajmi ritka dolog. Mert az tény, hogy a politikával és az ország dolgával is kell szakadatlanul foglalkoznia egy csomó embernek, de a többinek meg ezalatt a rendes mesterségét kell folytatnia, mert az élet nem állhat meg. Ezt az axiómát azonban a délszlávok nem ösmerik és szenvedélyesen és mindig politizálnak, minden egyéb tevékenység rovására. S tudja, nálunk a dolog annál veszedelmesebb, mert ott a politika nemcsak szavakból, hanem tettekből áll, s a szobranye egy határozatát igen könnyen követheti egy betörés Macedóniába, vagy egy kis parázs lázadás Ó-Szerbiában.

A Balkán politikai viszonyaival csak akkor kezdtem egy kicsit megismerkedni, mikor ebbe családi ügyek erővel belevontak. Zakovóban, az albán-macedón határon atyámnak egy bátyja él, a ki ott kis- és nagykereskedést folytat. A mi annyit jelent, hogy mindenre elfogad megrendelést és mindent liferál. Egyformán összeköttetésben áll a macedónokkal, bolgárokkal, törökökkel, szerbekkel, s mindig azt szolgálja, a ki jobban megfizeti. De épp ezért egyik se bizik benne, s mindenik nép szigorú felügyelet alatt tartja.

Egy napon az öreg Petkónak (így hívták nagybátyámat) egy ifju segédje toppant be Szófiába, apámnak (a ki nyugalmazott ezredes) a házához egy hosszú levéllel. A levélben az volt, hogy ő szeretne elmenekülni veszedelmes helyéről, hol csak eddig szerzett tekintélyes vagyoncskáját kockáztatná, s e végből kéri apámat, hogy Prokopot, vagyis engem, küldjön le hozzá, majd együtt kieszélünk valamit.

Összeültünk apámmal tanakodni. S nekem támadt is egy mentő eszmém. Épp akkor gyógyítottam ki a török főkonzult, egy elhanyagolt, mérges és rendkívül veszedelmes karbunkulusból. A főkonzul nagyon hálás volt érte s ígérte, hogy bármikor és bármiben segítségemre lesz. Nos, gondolám, itt az idő.

A főkonzul adott egy nagy, pecsétetes írást, mely minden török hatóságok és katonai parancsnokságok támogatását kérte számomra. Ez jó.

De egyuttal adott mellém egy görög dragománt. S ez már nem jó.

Mert a dragomán tulajdonképp spicli volt, a kinek vigyázni kellett rám, hogy nem forradalmi ügynöknek megyek-e, török salvus conductussal?

Mint afféle becsületes ujjörög: megmondta ezt nekem maga a dragomán, mindjárt utazásunk első napján. Hozzátevén, hogy jó pénzért ő nem lát és nem hall semmit, mert maga is a ronda török kiüzése mellett van.

Fölvilágosítottam a tisztos férfit, hogy nekem semmiféle forradalmi céljaim nincsenek, csupán a nagybátyám üzletét segítek lebonyolítani, s főtörekvésem az, hogy mindaketten, Petkó bácsi és én, minél hamarabb friss egészségben Szófiába visszatérhessünk.

A dragomán vállalat vont. Ő azt se bánja, de őt mindenképp fizessük meg.

Én is vállalat vontam. Jól van, dragomán barátom, csak meg kell szolgálni.

A mire a dragomán esküdözni kezdett minden szentekre. A mire én még kevésbé kezdtem benne bízni.

Négy hét előtt, a mikor utra keltem, meglehetősen hideg, havas, szeles idő volt. A fagyott uton gyorsan ment az utazás és sehol nem háborgattak, mert a macedón fölkelők széteszlottak a falvakba.

Bulgária határán túl mindenütt a legjártabb országutat választottam, a hol mindenfelé török katonai őrségeket találtam. A legkisebb őrségnél is megálltam s láttamoztattam a főkonzul utlevelét. Mindenütt úgy vették, hogy én a főkonzul háziiorvosa vagyok, a ki megmentettem őt számos és nagy betegségekől, melyek kinozták testének békéjét és zavarták lelkének nyugalma. (Szépen meg volt ez írva az utlevélben.)

A bizonytalanabb vidékeken még lovascsendőröket is kaptam kíséretül, szóval az utazás pompásan ment, s ötödik nap szerencsésen megérkeztem Zahovóba.

Petkó bácsi és felesége nagy örömmel fogadtak s az öreg jelentette, hogy már minden ingatlant eladta, kintlevő üzleteit pedig lebonyolította.

- Hogyan?

Az öreg ravaszul hunyorgatott.

- Bizony, Prokop öcsém, ezt ti Európában soha meg nem tanuljátok. Irással bizonyítható követeléseimet eladtam felébe a csekoji katonai parancsnoknak, az majd behajtja.

- S a parancsnok kifizette?

- Nem. De még ma elhozom. Akkor kezdődik aztán a neheze.

- Hogy-hogy?

- Majd megtudod.

Estefelé el is jött a miralaj, s ezer darab aranyat adott át Petkó bácsinak, a kinek e szerint kétezer darab arany kintheverő követelése lehetett. A parancsnok nagyon beszédes ember lehetett, mert tövéről-hegyére kikérdezte Petkót, hogy merre utazik? Az öreg szintolyan bőbeszédűséggel elmondta, hogy Prokop öcsöcske most jött végig Macedónián, meséli, hogy az utak kitünőek, a banditák szét vannak szórva, s azért ő is arra veszi hazafelé az útját. A szekeret reggelre már meg is rendelte.

A parancsnok összenézett a bimbásijával. Ők is helyeselték a tervet és szerencsés utat kívánván, elvágattak.

Mikor magunk maradtunk, az öreg így szólt hozzám:

- Most jön a te szereped, fiam. Tudd meg, hogy e pillanatban tizezer arany vagyonom van... annyi, mintha a magadét védenéd, mert tudod, gyerekem, nincs, mindenem a tied... Egy óra múlva a pénzzel, az asszonnyal, s tiz megfogadott albán fegyveressel, a kik jó barátaim és vértestvéreim, lóháton utra kelünk Albánián át Szalonikibe, te pedig hétszáz aranynyal hajnalban az ötlovas szekéren arra mégy, a merre a miralajnak mondtam, vagyis a honnan jöttél...

- Nem értem.

- A parancsnok katonái meg fognak állítani és kirabolnak. Az biztos.

- S talán meg is ölnek?

- Ez nem biztos.

- Miért ne mehetnék én is Szaloniki felé?

- Ha a kocsi hajnalban innen Belső-Macedónia felé el nem indul, fölverik előttünk dróton Albániát, elcsipnek, s mint bolgár ügynököt, nyomban agyonvernek és kifosztanak. Nem lehet itt tréfálni. Így meg az én szekeremet titokban, semmit sem sejtve követik estig s akkor megállítják. De akkor én már Szalonikiben leszek.

- Jól van, bácsi, életünk az Isten kezében van.

Lódobogás hallatszott. Az albán jóbarátok érkeztek. Keresztény albánok voltak. A bácsi megcsókolt, áhitatosan imádkozott, megint megcsókolt, a felesége is, lóra ült kincseivel együtt, az asszony is, s kivágtattak a mezőre, hátrahagyván a nagy várszerű házat, melynek az ő távozása után összes ablakait kivilágítottam, mintha a távozó gazda a vendégeinek egy nagy bucsulakomát rendezne.

Igazában pedig nem volt ott más, mint én, a dragománom, a ki nem volt beavatva semmibe s az új tulajdonos, egy jó módú rác, a ki már délután átvett mindent, s most részegen hortyogott az ebédlőszoba asztala alatt.

II.

Egyedül maradván, azon kezdtem tünődni, hogy vajjon kutyakötelességem-e nekem arra felé menekülni, a merre a bácsi terve kiszabta, s a merre biztosan a török parancsnok hatalmába esem? Nem volna-e jobb egyáltalán el nem indulni reggel, mint a hogy a bácsi a török parancsnoknak megígérte, hanem itt bevárni, mi lesz, s ezalatt Petkó bácsi nyugodtan Szalonikibe jut.

Elhatároztam, hogy tanácskozom a szófiai török főkonzultól mellém adott dragománnal.

Mikor megtudta, hogy nekünk föladatunk a bácsi utazását leplezni s szekerünk rudját észak felé fordítani, mintha mi volnánk a bácsi: teljes erejéből tiltakozott ellene. Ő is úgy vélekedett, hogy a parancsnok megállít bennünket s visszakéri a Petkónak adott pénzt és mivel mi ezt visszaadni nem tudjuk: a halál fiai leszünk. Ő pedig meg van elégedve az apjával s nem akar a halál fia lenni.

- Hát mondjon okosabbat.

- Azonnal keljünk utra a bácsi után.

- Ez nem jó, mert akkor a törökök észreveszik a szökést s őt is föltartóztatják, minket is.

- Hát kérem, csináljon, a mit akar, én szököm.

Kihúztam a revolvért a zsebemből.

- Efendim, értem. Maga a török parancsnokhoz akar menni, elárulni a dolgot és sápot csinálni az üzletből.

A derék görög elnevette magát.

- Ördöge van, doktor ur, hogy eltalálta. De vallja be, ez jobb üzlet volna, mint ha magával itt maradok s holnap holmi macedón vadkörtefákon fogunk együtt lógni, érett gyümölcsként.

- Ez igaz. De gondolja meg, hogy nekem se ingyen dolgozik. Ha hiven kitart mellettem, száz aranyat kap abban a percben, mikor teljes biztosságban leszünk.

- Ez már beszéd. Így az öné vagyok, testestől-lelkestől.

- Esküdjék meg.

- Ugyan mire? Keresztény vagyok, törököt szolgállok, nem hiszek semmiben.

- Gyermekai boldogságára.

A görög nevetett.

- Megtehetném, de minek bolondítsam? Nincsenek gyermekeim.

- Pedig én nem hiszek magának, dragomán ur.

- Jól teszi. Nem is veszem rossz néven.

- Azt se veszi rossz néven, ha bizalmam csekély jeléül ide kötözöm a plafont tartó oszlophoz?

- Mivel önnek már föl van huzva a revolvere, az enyém pedig még a zsebemben vesztegel, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy azt se veszem rossz néven... de enyhítse valamivel.

- Mivel?

- Adjon mindenesetre ötven arany előleget. A mi biztos, az biztos.

- Szívesen, de előbb dobja oda az asztalra a revolverét.

A dragomán megtette.

- Nincs még egy revolver a zsebében?

A görög tiltakozott.

- No csak ki vele!

Ujra elnevette magát, s még egy revolvert hajított az asztalra.

- No lássa!

Ezzel fogtam egy jó erős ruhaszáritó kötelet, a két karját hátul össze és az oszlophoz kötöttem. Nyugodtan állta, csak mikor készen voltam, szólalt meg:

- Az aranyakat csusztassa az ingembe.

Megtettem.

- Adjon egy pohár vizet, dugjon a számba egy cigarettát, gyujtsa meg.

- Így, most jó barátok vagyunk.

Zsebre dugtam a revolvereket s kimentem az éjszakába, körülnézni.

Hideg, világos éjjel volt, holdfénybe borult a hóval födött táj. Petkó bácsi háza az ut fölött, egy szikladombon állt. Erős kőház volt, szükség esetén nagyobb ostromot is kiállt volna. A háztól vagy ötven lépésnyire kezdődött Zakovo falu, s nyult be messze, pár órára, a hegyek közé. Lakói mindenféle nemzetiséghez és mindenféle felekezethez tartoztak, a szerint, hogy

ki akarta őket kirabolni? Persze, mindig annak a hitét vallották, a ki éppen bántani akarta őket, hogy több kegyelemre hangolják.

Egyszerre a szembe levő hegy tetején két lovas jelent meg, s ereszkedett le egyenesen a ház felé.

Gyorsan visszasuhanam a házba, a nagy vasajtót behuztam, becsuktam és vártam, hogy mi lesz.

A lovasok egyenesen odajöttek, leszálltak s hosszú puskájukkal megdöngették a vasajtót. Vajjon az álnok török parancsnok katonái volnának?

- Hé, vén Petkó, itthon vagy?

- Itthon, - feleltem.

- Nyisd ki az ajtót.

- Mi járatban vagytok, jó emberek? Én titeket nem ismerlek.

- Nem vagyunk rossz járatban. Kirándulásból hazajövő arnauták vagyunk, s tizenöt sebesültünket akarjuk itt elhelyezni, mert elpusztulnak a hidegben. Készíts el mindent a fogadásukra.

- Jól van. Mindent elkészitek, de csak akkor nyitom ki az ajtót, ha itt lesz a vezér.

- Üssön beléd a ménkü, ha a jó harcost idekünt fagyoskodni hagyod.

Erre már nem feleltem, hanem ágyat, divánt, földre teregetett pokrócokat, vánkosoakat elkészítettem a sebesültek elhelyezésére.

A vagy száz főből álló csapat husz perc múlva megérkezett, s a főnök saját puskájával újlag megdöngette az ajtót. Mielőtt kinyitottam, természetesen a dragománt szabadon eresztettem.

A főnök csak harmadmagával jött be. Ölmagas, vad külsejű, öreg bandita alak volt, a ki rám nem is ügyelve, körülnézett, aztán intett s erre négy ember egy pokrócba burkolt embert hozott be, s tett a főnök utasítására a tűz mellé.

A vadember odalépett és szétvetette a pokrócot. Egy nyájasképű, halotthalvány ifju feküdt benne.

- A fia! - suttogá a fülembé az egyik arnauta.

A főnök megsimitotta a fiu homlokát, aztán körülnézett.

- Hol van a vén Petkó és ki vagy te?

- Petkó nincs itthon, én az öcscse vagyok és szerencsés ember vagy, vezér, ha súlyos és kedves sebesültjeid vannak, mert tudd meg, hogy én orvos vagyok s rendelkezésedre állok.

Az arnauta fölugrott.

- Igazán?

Ráütött a vállamra.

- Ha segítesz, fiam vagy és én az apád vagyok.

- Parancsold meg, hogy parancsaimat megfogadják.

- Hallottátok? - kiáltott a vezér, - úgy vegyétek minden szavát, mintha én parancsolnám. Beszélj!

- Először is a dragománomat (és rámutattam) vegyétek őrizet alá, hogy meg ne szökjék.

Két ember baljóslatu tekintettel a görög mellé állt.

- Másodszor, a vezér fiát fektessétek ebbe a széles, fehér ágyba, s a többi sebesültet mind sorba, a hová lehet. Ti, többiek, vödörbe hozzatok be vizet, meg a mi fehérneműt találtok, tépjétek hosszú rongysávokká. Vetkeztessétek le a sebesülteket, a ki vizet kér, adjatok neki inni.

Parancsaimat szó nélkül, pontosan teljesítették. Azalatt magam is nekivetkeztem s először is a vezér fiához láttam. Valami kard tört bele az oldalába, de nemesebb részeket nem ért s golyó furta át a jobb karját. Elővettem a műszereimet, melyeket mindig magammal hordok s félórai munka után kivettem a kardot, kitisztítottam, bekötöttem mind a két sebet s fölemelkedve így szóltam az öreghez:

- Vezér, légy nyugodt, fiadnak nincs semmi baja, s két hét alatt olyan egészséges lesz, mint a makk.

A vezér megcsókolt és szólt:

- Most pedig végezz a többiekkel!

Reggelig tartott, míg a többiekkel végeztem. Ekkor trombitaszó hallatszott odakint s megérkezett a török parancsnok, a ki meghallotta, hogy arnauták törtek az ő biztos zsákmányára. Azt követelte, hogy a vén Petkót mindenestől szolgáltassák ki neki.

Az öreg rám nézett.

- Ha atyám vagy, véd meg gyermekedet. Ne adj ki s a mint lehet, juttass Szalonikibe.

A főnök elutasította a parancsnokot. Erre dühös ostrom következett. De az albánok az erős házból kitűnően védelmezték magukat s iszonyu veszteséggel vertek vissza minden támadást.

Ekkor a parancsnok visszavonult segítségért, a főnök pedig lóra ültetett egy husz főből álló csapatot, hogy vágtaessen Albániába, lármázza föl az arnautákat és engem vigyen Szalonikibe.

Mikor áttörtünk a hátramaradt örök vonalán, akkor kaptam a vállamba a lövést. De azért a dragománnal együtt, pár órával Petkó bácsi után, Szalonikibe értem, s onnan hajón Fiumén és Budapesten át Bécsbe akartam menni a sebem végett. De itt már oly rosszul lettem, hogy nem mehettam tovább. Köszönöm, hogy segített rajtam, most már itt is maradok, míg meg nem gyógyulok.

Én pedig ezen gondolkoztam: hogy van az, hogy Keleten se fejedelemnek, se államférfinak, se semmiféle előkelő alaknak a szavára adni nem lehet és benne bizni nem lehet. Ellenben a zshivány, ha valamit ígér, halálba megy, ha másképp nem tarthatja meg.

HOGY FŐZTEM BE CSERESZNYÉT?

Megírtam már egyszer, hogy nyáron, mikor magam vagyok itthon, s nem tépem le a szalma-özvegyi fátyolt, tartok egy Jakab nevű inast, a kinek nincs egyéb dolga, mint hogy engem pontosan fölkeltsen.

Az időt, melyben ezt neki meg kell tennie, mindig írásban adom ki neki, éjjel, mikor hazamegyek.

Ha nincs írás, akkor minden körülmények közt tíz órákor kell végeznie a fölkelés mesterségét.

Nehogy azt higgyék rólam, hogy én urhatnámságból tartok inast. Nem úgy van. Szánalomból tartok. Jakabnak ugyanis olyan mestersége van, mely nyáron - enyhén szólva - pang. A szerencsétlen ugyanis korcsolyafelkötőző a városligeti tavon. Tessék ebből megélni olyan időszakban, mikor az aszfalt olvad.

A minap, mivel nem hagytam kint cédulát, Jakab pont tíz órákor fölkelített, s két táviratot tartott a kezében.

Az egyik hajnalban öt órákor jött.

- Hát miért nem keltett föl, maga bamba? Hát nem tudja, hogy a távirat sürgős üzenet, mert ha nem volna az, levélben küldenék?

Jakab nagyot bámult és vállat vont.

- Sürgős annak, a ki küldi, - felelt egykedvűen, - de miért volna sürgős a nagyságos urnak?

Most én rajtam volt az elbámulás sora: ennek a fickónak igaza van.

- No, ide vele!

Átvettem a két sürgönyt. Az első így szólt:

Képzelse, elfelejtettem cseresznyét befőzni, azonnal intézkedjék husz üveggel.

A feleségem küldte! Kifordult a kezemből a távirat! Ilyen megbízást még nem kaptam! Reménykedve nyultam a második távirat után: hátba az asszony visszavonja a komissiót.

A második távirat, mely félhétkor érkezett, egy rendes asszonyi utóirat volt, mely így szólt:

De siessen, mert a szezon már vége felé jár.

Kiugrottam az ágyból.

- Jakab! - ordítám, - cipőt, ruhát!

Miközben öltözködtem, jött a takarítónő (ezt már Jakab nem végzi, ez nálam külön rubrika).

- Mondja csak, Gizella, - tapogatóztam, - főzött már maga be cseresznyét?

- Nagyon sokszor.

- És sikerült?

- A fele mindig megpenészedett.

(Ezt is jó tudni. Ha tehát husz üveg cseresznyét akarok befőzni, akkor - negyven üveg cseresznyét kell befőznöm.)

- Nézze, Gizella, a feleségem elfeledkezett róla, s most nekem kell intézkedni a befőzésről. Vállalkoznék?

- Hja, a nagysága nagyon kényes.

Szép kilátások. Egész jövő télen én leszek felelős a rossz cseresznye-befőttért. Nem vesztettem több szót, hanem meglehetősen desperátus kedélyhangulatban elrohantam a Rákóczi-téri vásárcsarnokba.

Irodalmi és politikai bizottságokban lett volna dolgom és mentem befőttnek való cseresznyét keresni. Agyamban regényfejezetek sétáltak karöltve drámai jelenetekkel s minduntalan utjukat állotta a cseresznye. Fontos napi teendőimen törtem a fejemet, de minden gondolatom félbemaradt s a cseresznye foglalta el a helyét. Ismerőseimnek szórakozottan köszöntem s csak olyan szempontból nyugtattam rajtuk a szememet: vajjon itthon van-e a feleségük és tudna-e nekem jó tanácsokat adni?

Benn voltam a vásárcsarnokban s bámulva néztem a zsibongó életet. A következő percben mellettem termett egy ember.

- Ha valamit venni tetszik, majd én hazaviszem.

- Jó, hát csak kövessen.

Megálltam a cseresznyés-kofák közt s műértő szemekkel vizsgáltam a nagy, tele kosarakat.

- Tessék, nagyságos ur! - biztattak.

- Nézze, hugomasszony, én befőzni való cseresznyét keresek.

- Ez mind az.

- Biztosan tudja!

- Hogyne tudnám, egész életemben cseresznyével foglalkoztam.

Vegyek? Ne vegyek? Eh, a cseresznyebefőzéshez mindenesetre elsősorban cseresznye kell, hát vegyünk. Majd csak akad, a ki befőzze.

- No, adjon egy kosárral, ebből a fehérből.

Rögtön átadták kíséremnek a kosarat.

- Hát fekete nem tetszik?

- Nem bánom, adjon abból is egy kosárral.

Kisérem letette az első számú kosarat, s egy kis türelemre kért: csak a kocsijáért ment.

Mialatt ott álldogálva vártam rá, hallottam, a mint a kofák egymás közt tárgyalták, hogy a Rókus-kórházi nagy megrendelést már megint Trézsi néni csipte el.

Trézsi néni: ez az én kofám volt.

Bennem meghült a vér. Szent Isten, hát mennyi cseresznyét találtam venni?

- Mondja csak, Trézsi néni, hány üveg telik ki ebből a cseresznyéből?

- Hát, nagyságos ur, számítani kell arra, hogy összeesik... de kétszáz üveg lesz.

Most már értem, hogy miért néztek a Rókus-kórház megrendelőjének. De ki volt fizetve, nem hátrálhattam meg, sőt zavaromban valami olyast motyogtam, hogy biz' az kevés, mert én kétszázötven üvegre számítottam.

Sulyos gondokba merülve mentem haza, mögöttem nyikorgott a talyiga, s azon mosolygott, még pedig gúnyosan mosolygott a kétszinű (piros és fehér) cseresznye.

A hány gyerekkel utközben találkoztam, mindegyiknek adtam egy marék cseresznyét, hogy kevesebb föltűnéssel vonuljak be otthon a házba. Ennek az lett az eredménye, hogy a hány rikkancs és utcagyerek a Józsefvárosban van, az mind mögém szegődött, s én óriási csődület közt, mint egy második hammelni patkányfogó vonultam végig a városon.

Végre megállított a rendőr, fölirta a nevemet s aztán hozzám szegődött. Erre pláne óriási csődület keletkezett. Mindenki azt hitte, hogy loptam a cseresznyét s most bekísérnek.

Nagy nehezen utat törtünk a házig, ott vártak Jakab és a takarítóné, a kik fölvitték a lakásba a cseresznyét, a nép pedig csalódottan szétoszlott.

Most jött csak a neheze a dolognak: mi a hét ördögöt csináljak ezzel a rengeteg gyümölcsessel. Elnökletem alatt értekezletet tartottunk a takarítónéval és Jakabbal s az értekezlet eredménye csak annyi lett, hogy Jakab vállalkozott arra, hogy ha két napi időt adunk neki, ő az egyik kosarat megeszi.

Kisvártatva a takarítóné eszmélni kezdett, hogy van a nagyságának egy megbizott asszonya, a ki tavaly is befőzött, arra kéne bizni.

- Hol lakik?

- Azt holnapra megtudhatom.

- Jó, hát tudja meg.

Aznap a házban még egy csomó cseresznyét szétosztogattam, Jakab meg én fogyasztgattunk egy keveset, de bizony alig volt hujja.

Másnap jött a takarítóné s mindjárt hozta magával a befőzőnőt.

Első látásra megmondta, hogy a cseresznye rossz. Fekete cseresznyét már egyáltalán nem lehet befőzni, mert kukacos, ezt a fehéret pedig, a mit én vettem, egyáltalán nem lehet befőzésre használni, mert ma már uri házaknál hámozva teszik el a cseresznyét.

Itt aztán ellátott egy csomó jó tanácscsal, hogy milyen cseresznyét és mennyit vegyek, milyen cukrot és mennyit vegyek hozzá; általában a cseresznyebefőzésről egy olyan remek doktori disszertációt tartott, hogy az országos nőképző egyesület azonnal tanszékkal kínálhatná meg. Végül pedig kijelentette:

- Én azonban, kérem, nem vállalom el a munkát.

- Miért?

- Mert most ugyanebben fáradok Auliczky nál.

- Ki az?

- A sarki fűszeres.

- Mit csinál az vele?

- Hát eladja.

Hop, megvan. Kint vagyok a vizből. Ha Auliczky eladja, hát én megveszem tőle. A cseresznyét azonnal elajándékoztam és siettem Auliczkyhez. Rendben van.

Az asszony azonban nem fog erről tudni semmit. Családom előtt pózolni fogom a cseresznyebefőzést. Ugy teszek, mint az a vasárnapi vadász, a ki a véres nyulat a vadkereskedésben veszi.

UTAZÁS A VÁGON.

Mivel a lapok szivesek voltak foglalkozni kisdéd fölfedező utazásommal, kénytelen vagyok nyilvánosan beszámolni a *Talpra Magyar* tutaj sorsával. Mindenekelőtt megjegyzem, hogy a gyalogutazás se rossz vidékek megismerésére, s diákkoromban magam is gyakoroltam ezt, de kissé kényelmetlen s csak kevés podgyász vitelét teszi lehetségessé. A vasutazás is kényelmes, gyors, de az ördögös vasut ott áll meg, a hol neki tetszik, s nem ott, a hol nekünk tetszik, - a mi turisztikai szempontból hézagossá teszi az utazást. Ezért mi (én és öt jó barátom) elhatároztuk, hogy régen tervezett vágvölgyi utazásunkat tutajon fogjuk megtenni.

A tutaj ősrégi találmány. A perzsák használták, mikor nagy embertömegeket szállítottak át a Boszporuson. A longobárdok használták folyamokon való átkelésre, mikor Itáliába betörték. A hunnok nem egyszer vertek össze tutajt, mikor európai kalandozásukban vizre bukkantak. S ma is, mikor a járműveket villámos erő hajtja, s a vizeket minden modern kényelemmel és találmánynyal felszerelt hajóóriások szelik, - ott uszik el mellettük az ősrégi tutaj, ugyanolyan primitív módon összetákolva, faháncsból font kötelekkel összekötözve, mint ezelőtt két-háromezer esztendővel. S a rajtuk álló hegyi lakók talán ugyanolyan primitív emberek, mint a két-háromezer év előttiek, az ő egyszerűségükben, tudatlanságukban és igénytelenségükben. Ez a régi származás teszi a tutajt tiszteletreméltóvá.

Csalódik azonban, a ki azt hiszi, hogy mi egy ilyen egyszerű, de tiszteletreméltó őslényen tettük meg öt napra terjedő viziutazásunkat. Akadt egy rózsahegyi uriember, Glasner Jakab gyáros, a ki teljesen megértette intenciónk, mely nem egyéb, mint új ösvényt jelezni a hazai turistáknak s megmutatni, hogyan lehet új, romantikus és érdekes oldalról hozzáférni a Vág-völgy csodás szépségeihez. Glasner ur, mondhatom, lelkes szeretettel karolta föl tervünket, s a fiával, Rikárddal, a ki mérnök, egy oly remek, fődélzettel, hálóteremmel és konyhával ellátott kényelmes dupla tutajt építtetett, hogy akár a Fekete-tengerig leutazhattunk volna rajta. És rendelkezésünkre bocsátotta Liptó vármegye három legjobb, legedzettebb tutajosát, a kik úgy ismerik Komáromig a Vágot, mint a tenyerüket.

A mult szerdán reggel berakodtunk a tutajra minden podgyászunkkal egyetemben. Egy napra való friss hus volt a jégen, hat napra való konzerv a kamrában, azonkívül szalámi, sajt, szalonna s százféle, a főzéshez szükséges kellék s teljes konyhai felszerelés. Az asszonyok nevettek volna, ha ezt a berendezkedést látják, annyi fölösleges dolgot vásároltunk. Így például habverőnk volt három, ellenben fakanalunk egy se, úgy, hogy utközben faragtunk deszkából. Sáfrányunk, mint egy szép asszony konstátálta, a kit Trencséntől Pöstyénig vittünk, volt vagy két esztendőre való, krumplink egy hónapra való, aixi olajunk annyi, hogy ötven birkozó tetőtől-talpig bekenhette volna a testét. S miközben tutajunk a Vágon lefelé uszott, s mi a fődélzeten ülve elmerültünk a vidék vad és fenséges szépségeibe, - egyuttal burgonyát hámoztunk, hagymát szeleteltünk, hust vagdaltunk, parmezánt reszeltünk, makarónit tördeltünk s az ételeket kavargattuk, pipáltunk, csevegtünk, sétálgattunk, heverésztünk. Ez az a ritka élvezet, a mit se gyalog, se gyorsvonaton, se gőzhajón utazó turista el nem érhet. Mintha páholyban ülve néztük volna a mozgó dekorációk elvonulását. Csakhogy ez élő valóság volt s szemünk nem tudott betelni nézésével, miközben tüdők az erdők balzsamos levegőjét szítták.

Mielőtt Rózsahegyről elindulnánk, teljesítenem kell egy ígéretet. Elzász vendéglős ur, a kinél megháltunk, megkért, hogy csináljak reklámot neki. Megígértem, meg is tartom. Még pedig úgy, hogy fölemlitem, hogy egy bajtársunknak az ajtó elé tett cipőjét éjjel ellopták s Elzász ur habozás nélkül ujat vett neki helyette. Ajánlom, a kinek rossz cipője van, töltsön Elzász ur fogadójában egy éjszakát.

Keddről szerdára virradóra zuhogott az eső, nehéz köd ült a hegyeken, s a Vág hullámai ugyancsak szilajon zuhogtak. A vizállás rendkívül magas volt s a rózsahegyiek aggodalmukat fejezték ki utazásunk irányában. Ha még ötven centimétert emelkedik a víz, nem mehetünk el. De szerdán gyönyörű napra virradtunk, a völgyekből fölszakadt a köd, a csúcsok lassanként föltetszettek, s a mi lelkünkben is elpusztult az aggodalom, - történjék bármi, neki vágunk. Halálos szerencsétlenség különben se fenyegetett, legföljebb hajónk összezúzódik valami sziklán, s mi mint hajótöröttek partra mászunk, nem hogy ott Robinzon-életet éljünk, hanem hogy egy szál ruhában a legközelebbi gyorsvonattal visszatérjünk Budapestre.

Szerdán délelőtt tizkor lökték el pezsgővel *Talpra Magyar*-ra keresztelt tutajunkat puskaropogás közt Rózsahegy földjétől, s a látszólag otromba alkotmány egyszerre egész könnyedén a víz közepén termett s meglepő sebességgel iramodott neki. Az első órákban, ha méréseink pontosságában megbízhatunk, husz-huszonöt kilométer sebességgel haladtunk, s tüstént befurakodtunk a hatalmas hegyek közé. A víz hol összeszorult, annyira, hogy hajjai fehér tajtékot turva, zúgva ragadtak magukkal, hol meg egy percre kiszélesedett, s csak itt-ott tört meg egy-egy kiálló szikladarabon, mely ki tudja mikor gördült le a hegyekről a folyamba. Néha hirtelen árnyék borult ránk, de nem felhő homályosította el a napot, hanem a hegyek hajoltak össze annyira, hogy elfogták a világosságot. Fényben és árnyban váltakozva suhantunk tova, megdöbbenően hallgatva a sziklákon megtörő víz dörgő robaját, s csodálva a két oldalt tornyosuló hegyek ijesztő meredekségét. Festői és megkapó látvány, melynek érdekességét növeli, hogy egy kényelmes födélzetten, gukerrel a kezében, föl s alá sétálva élvezheted és minden porcikáját jól szemügyre veheted. Érdekes alak volt a mi három tótunk, kettő az elől levő két kormánylapátnál, egy meg hátul. Mily nyugodtan, biztos szemmel s óriás erőt kívánó munkával igazgatták a hajót a sellők, zátonyok, szikladarabok között. Ha jól emlékszem, mind a három Litaváról való, mely egy olyan lipthómegei falu, a melynek minden férfitagja tutajos. Mint a hogy Dalmáciában és Isztria partvidékein vannak községek, melyekben egy férfi sincs, mert valamennyi messze tengereken jár, úgy Litava is férfiatlan nyáron, mert minden férfi a vizeken keresi kenyerét. A velünk volt három tót mindegyike tutajon járt már egész Bulgáriáig s kitünően értette a mesterségét. (De csak egy, a Józsi tudott közülük magyarul, mert a honvédségnél megtanították.) A hol a víz egészen sima, legalább a mi szemünknek sima, ők ott, egy kis gyenge fodrozódásból meglátják a zátonyt s gondosan elvezetik mellette a hajót. Micsoda rendkívüli erőre és lélekjelenlétre volt nekik szükségük, hogy mindjárt első nap elkormányozzák tutajunkat a besszinai szorosban s a Margit-szikla mellett, hol az utolsó percig úgy tetszett, mintha meredeken a vízből kiemelkedő pusztasziklának rohannánk neki a harsogva rohanó vízzel. Tótjaink előre figyelmeztettek is rá, mint olyan helyekre, a hol, ha erős a víz sodra, sok szegény tutajos zúzza halálra magát s pusztul el az örvénylő folyóban. Ezuttal is annyira kellett nekik dolgozni, hogy csurgott róluk a verejték, szemük és karizmusuk kidagadt s csak úgy zihált a lélekzetük. S mikor tul voltunk egy-egy kritikus ponton, jól esett nekik egy pohár bor, melyet a jégszekrényből vitt nekik Tóni, pincemesternek kinevezett bajtársunk, a ki különben a polgári életben pesti háziúr, sőt azt az egyenesen diszkvalifikáló hirt suttozják róla, hogy tizennégy háza van Budapesten. Mikor aztán Józsi fölhajtotta a bort, aggódva megszólalt:

- Nagy víz, nagy víz, nagyobb, mint gondoltuk, de nem baj.

Az előadásuk szerint a Vág most igen dagadt, de azért még jó fiú. Azonban rettenetes rossz fiú volt a múlt hónapokban. A mit nem is kellett mondaniok, mert szemünkkel láttuk a partokon az irtóztató juliusi rombolás nyomait. És pedig végig az egész Vágon. Láttuk az elszakított partok friss földjéről, a kitépett hatalmas fákról, melyek szerteszét két oldalt hevertek, sőt a vízben is feküdtek, zúgva törvén át rajtuk az ár. Láttuk az új mederről, melyben most vágattunk s melyet juliusban tört magának az áradat. Láttuk a kassa-oderbergi vasut több kilométerre elszagattott töltéseiről, s a vízparton heverő régi sinekről. Láttuk az összedől

parti házakról és fűrészmalomokról... Nagyon rossz fiu tud lenni a Vág, szilaj, kőborló, rakoncátlan, áldása és átká egy nagy vidéknek. Életet visz bele, de halált hord szét, ha neki tetszik.

... S a felséges völgy csúcsait koronázó várromok a régi lovagkorba ragadják vissza a képzeletet. A barna, mohos, viharvert falakról a Thurzók, Illésházyak, Zápolyák, Bercsényi, Csák Máté s más kisebb kaliberű vitézek története néz le reánk. Mi, a XX. század fiai, méla csöndben suhanunk el Beczkó vára, Lednic, Somlyó, Lietava, Óvár, Oroszlánkő, Csejthe, Sztrecsnó, Trencsén romjai alatt, s a víz zugásán keresztül - hallga! - mintha hallanók a vasba öltözött vitézek kemény lépteinek dübörgését, s elménkben forgatjuk a regéket, melyek hervadhatatlan koszorúval fűzik körül a komor falat. Majd lesz alkalmam könyvben beszámolni ez utazásról, itt csak annyit mondok, hogy nem ismerek Európában ennél szebb és regényesebb uti partit (mi e mellett a Rajna és a szász Svájc!) s ha honfitársaimnak érzékük volna saját hazájuk szépségei iránt, évenként száz meg száz tutajnak kellene végigsiklania a Vágon, tele apró turista-csoportokkal. Ismétlem, *tutajnak*, mert ezt a túrát másféle vízi alkotmányon megtenni nem lehet.

Első nap Zsolnáig haladtunk, hol megnéztük az igazán csinos iparkiallitást. Másnap Tepláig mentünk, mely Trencsén-Teplicnek az állomása. Ki is rándultunk ebbe a fürdőbe. S azt tapasztaltuk, hogy németebb, mint valaha. A harmadik nap estéjén Pöstyén alatt vetettünk horgonyt s konstatáltuk, hogy a fürdő már teljesen kiheverte a múlt hónapi árvíz által okozott rombolásokat. Másnap villásreggelit adtunk hajónkon, melyre meghívtuk a pöstyéni fürdőigazgatóságot s néhány jó ismerősünket. Az eset vége nagy pezsgőzés és cigányozás lett. Az igazságnak tartozom azzal a vallomással, hogy a pezsgővel az igazgatóság szolgált, mert mi csak a tutajon a rózsahegy indulás percében csapraütött száztizennégy hektoliter kitűnő borból szolgáltunk itallal.

Szombaton déli tizenkét órakor vettünk bucsut Pöstyéntől, de konstátálom, hogy tájképi szépségek szempontjából lejjebb már nem érdemes menni. De mi mentünk, mert még biztunk benne, hogy vasárnap megérkezünk Komáromba s hétfőn délelőtt (vasuton) Budapestre, a képviselőház ülésére. Este fél kilenc órakor kiszálltunk Vág-Szereden s az intelligenciával a Kucsera-kávéházban mulattunk éjfélután egyig. Konstatáltuk, hogy Kucsera urnak a söre jó, de kávéja rossz, ezt nyilván ő is tudja, mert a kávéját nyolc krajcárért adja. Mi a mennykőből örölheti Kucsera ur kávéját?

Éjfélután tutajra szálltunk, a hová lekisérték cigánynyal, s mivel remek holdas éj volt, azonnal elindultunk. Mentünk szakadatlanul vasárnap délután háromig. Pokoli hőség, tikkasztó levegő volt s itt a tutaj csak két kilométer utat tett óránként. Tótjaink kiszámították, hogy csak hétfőn délre érkezünk Komáromba... A mire mi tanácsot ültünk, a minek az eredménye az lett, hogy mint az északi sarki utasok, Kamocsánál ott hagytuk a hajót, s kocsin Érsekujvárig mentünk, hogy a kormány lemondásán jelen lehessünk.

(Megjegyzem, ezt a hirt a negyedi révnél kiáltotta be nekünk egy kaputos ember, mint a legfrissebb ujságot.)

KÉT APRÓSÁG.

A katonai copf.

Valamikor régen az orvos levegőváltoztatást ajánlott és én átmentem Budára lakni. Bizonyos, hogy Budán a halálozás percentje kisebb, mint Pesten, bizonyos, hogy ott a kávéház kevesebb, mint Pesten, az is bizonyos, hogy pálinkamérés is kevesebb van, mint a baloldali városban, a miből az következik, hogy az erkölcsök, tehát az egészség is jobb, mint a balparti városrészekben.

Nem mondhatom, hogy az erkölceim Budán megjavultak, de az tény, hogy elveszett jó egészségemet újra megtaláltam.

Lakásomat a lőportárdülő vidékén ütöttem föl, hol csupa kert között laktam egy sirkőfaragó házában, s a madarak dala mellett elgyönyörködtem abban, hogyan faragják más embereknek a sirköveit.

(Azt csak zárójel között jegyzem meg, hogy mikor elhagytam a lakást, a sirkőfaragó műveiből egy tiszteletpéldányt nyújtott át, nagyon szép siremlék volt, sóskuti kőből kifaragva; elfogadtam s igen jól föl is használtam, a mennyiben szabóm halálakor szives használat végett átadtam özvegyének, a kit ez annyira meghatott, hogy minden további számlabeküldésről egyszer s mindenkorra lemondott. S az a kő, mely ezáltal szívemről legördült, azt mondhatni, most mint sirkő nyomja egykori szabóm kihült hamvait.)

A vidéknek egyetlen látványossága a katonai őrség volt, mely egy kis mezőn foglalt helyet. A mező szélén egy bakterház formájú épület, abban egy *führer* és két baka. A harmadik baka mindig őrt állt a mező tulsó szélén, hol a földbe sülyesztett deszkán föl s alá sétálhatott.

Egyszer megkérdeztem a fűhrt:

- Mit őriznek tulajdonképpen itten?
- Azt biz' én nem tudom, kérem.
- Talán a közbiztosság érdeke kívánja?
- Tőlem lehet.

Hát ebbe belenyugodtam. De egy vasárnap egy jó barátom, bakafőhadnagy, jött hozzám, s elkezdtem dicsérni neki Lobkovitzot, hogy olyan szépen gondoskodik a budai részek közbiztosságáról.

- Barátom, az nem lehet.
- Hogy-hogy?
- Mert a közbiztosság nem a katonaság dolga. A katonaság mint *assistenz* kirukkolhat, ha a rendőrség nem bír a tömeggel, de rendes szolgálatot nem végez. Azok őriznek valamit.
- De mit?
- Valamit, a mi a kincstár tulajdona.
- Azt a kis mezőt? Azt csak nem lopja el senki.
- No, majd én utána járok, s értesitelek.

Nem sok idő múlva találkoztam a főhadnaggyal.

- Nos, mit süttöttél ki?
- Még semmit. Senki se tudja, hogy mit jelent ez az őrség a lőportárdülőn.
- Tehát tévedésből áll ott.
- Az nem lehet.
- No majd meglátod.
- Most már, ha törik, ha szakad, ki fogom kutatni, még pedig a katonai arkivumokból.
- Erre kíváncsi vagyok.

Egy hónap telt el, a főhadnagyot nem láttam. Végre levelet kaptam tőle, hogy vasárnap délután meglátogat.

Türelmetlenül vártam.

- Nos? - kiáltottam feléje, mikor betoppant.
- Mindent kiderítettem.
- És?
- Hát az őrség nem tévedésből áll ott.
- Hanem?
- Azon a kis mezőn 1765-től 1834-ig puskaporraktár állt.
- Hát aztán?
- Nos, a puskaporraktárt 1834-ben lebontották, de az őrség visszavonásáról nem intézkedtek. Az tehát hatvan év óta őrzik ott a semmit.
- S szóltál erről a felsőbbségnek?
- Hogyne. Kimerítő jelentést tettem. Azt felelték rá, ne üssem az orromat olyan dolgokba, a melyekhez semmi közöm nincs, s ne igyekezzem a hadsereget nevetségessé tenni. Az ezredesem még külön is megdorgált, s meghagyta, hogy ne beszéljek a dologról, mert oda egész titokban egy új puskaporraktárt fognak építeni, s a hatvan évi hiábavaló őrzést a felsőbbség meg nem történtnek tekinti.
- ... S én elgondolkoztam azon, hogy mi akarjuk a katonai büntető törvénykönyvet reformálni, s egyéb katonai copfokat megnyirbálni... No, ugyan jó helyen kopogtatunk.

Az irodalom fejlődése.

Nagyon különös két író-csemetével volt dolgom, az egyikkel tavaly, a másikkal régebbi időkben.

Az utóbbi még azokban az időkben történt, mikor színházi és könyvkritikákat szoktam írni.

Valami fiatal óriás egy kötet verset írt, s azt szíves ismertetés végett beküldte a Budapesti Hirlaphoz. De attól tartván, hogy a fővárosi hirlapíró fázik a vidéki költők ismertetésétől, *mindjárt a kritikát is mellékelte*, kefelevonatban, közlés céljából.

A kritikát elolvastam. Megdicsérte magát benne a kis lírai kereskedő nagyon, de olyan okos volt, hogy le is szólt, így adván a kritikának olyan jelleget, mintha a szerkesztőségben készült volna. Természetes, hogy félretettem úgy a verskötetet, mint a bírálatot.

De eljött a nyár. A főszerkesztő elment Norvégiába, a felelős szerkesztő Zircre, a segéd-szerkesztő örökségi ügyben Szatmárra ment, az éjjeli szerkesztő leesett a bicikliről, s a lapcsinálást az én nyakamba sózták.

Nekem nem volt egyéb bajom, mint hogy kurizáltam a budai szinkör aranyhaju naivájának, s ennek következtében a Krisztinavárosban nyaraltam.

Ilyen körülmények közt a lapcsinálás jókor is jött, meg rosszkor is jött.

Jókor jött, mert a naivát agyba-főbe dicsérhettem. Rosszkor jött, mert épp este lévén a legtöbb dolgom, nem jelenhettem meg pontosan a szinkörben.

Egy este éppen nagyon szorongattak kéziratért, s nekem kezembe akadt a lírai költészet kis szélfhámosának önkritikája.

Két kézzel kaptam rajta. Csak épp annyi időt szakítottam magamnak, hogy a dicséreteket kihuzzam. Csupán a szidalmakat hagytam benne.

Harmadnap a szerkesztőség levelet kap a verskötet szerzőjétől, a ki kemény hangon követelte, hogy a kritika íróját azonnal nevezzük meg, mert ő attól fegyveres elégtételt szándékozik kérni.

Megállt az eszem, hogy itt mi történhetett? Ugy látszik, azóta barátainak dicsérete a fejébe szállt, s a kis tökéletlen elfelejtette, hogy micsoda önkritikát írt.

Eleinte a lapban akartam leleplezni, de aztán inkább megírtam neki, hogy kérdéses kritikánk írója Sztrakay Norbert, az ismert kiváló vivómester, a ki maga is gyakorló költő.

Erre a költő elhallgatott. Remélem, a múzsája is.

A másik species is jeles fiu lehet.

Tavaly levelet kaptam egy teljesen ismeretlen nevű embertől, mondjuk Tulsó Gergelytől.

Arra kért, hogy megjelenendő novellakötetéhez írjak előszót. Ez eddig rendben van.

De a mint fordítottam, a levél tulsó oldalán furcsa dolog kezdődött. Ott Gergely íróársam arra kért, hogy *tudván azt, hogy nagyságod becses idejének minden perce igénybe van véve, bátor-kodtam az előszót magam megírni, melyet is nagyságodnak nagybecsű aláírásával kell ellátnia.*

Ezek után roppant kíváncsian nyultam az előszóért, melyet csak nagybecsű aláírásommal kellett ellátnom.

Ez volt az első passzus: *Tulsó Gergely neve ismeretlenül cseng még irodalmunkban, de rövid idő alatt a legismertebbek közé fog tartozni.*

Azután: *Van benne valami Turgenyev vadászhangulataiból és Maupassant merészségéből... Csak haladjon, fiatal ember, haladjon bátran e rögzös pályán, mely lehet, hogy töviseket is fog Önnek teremni, de babérokat biztosan... Én mondom Önnek: előre!*

Ilyen svihákok is próbálkoznak a Parnasszus felé törni. Még játszani se tudnak, s a mint leülnek kártyázni, rögtön hamisan játszanak.

TAVASZ.

Tudja az Isten miért, én tavasz kezdetekor rendszeren rosszul érzem magamat. Mikor az első meleg déli szél megcsap, elbágyadok, a fejem megfájdul, s kell egy kis idő, míg megszokom a langyos időt. És boszant, busit, elkeserít, hogy ilyenkor mennyi hiábavaló remény fakad a szivben és odakint a természetben. Az öntudatlan fán megjelennek a rügyek, s én tudom, hogy ebből lomb, virág, gyümölcs lesz, de akármi lesz is, pár hónap múlva ismét elpusztul az egész, s a fa, mint egy csontváz, pusztán fog ott állni és mereszti száraz karjait. A füvet, a virágot is kicsalja a napsugár, s talán halálra válik, mielőtt egész pompájában kifejezett volna. Jön egy északi szél, zimankót hoz magával, vad táncot jár egy éjszaka, s másnap fonnyadtan csüngenek a szép virágszálak. Aztán a főváros népe is leveti meleg köntösét és kitódul a széles utakra, sütkérezni a verőfényben. És mikor a kellemes melegség végigbizsereg a hátán, a szeme is fölragyog, a vére is megpezsdül és kihajt benne a remény, hogy az Isten jóra fordítja az ő dolgát. Muló melegség, fakadás, reménység mind, a mit ez a csalfa tavasz nekünk ígér.

Abban a házban, a melyben én lakom, egynéhány beteg ember és egynéhány beteg fa van. Az udvarból csak kormos tűzfalakat látunk, s az ég úgy látszik fölöttünk, mintha valami kutból néznők. Sápadt asszonyok kihozzák a sápadt gyerekeket, s ezek csöndesen, szomoruan járkálnak és közömbösen néznek maguk elé. Zajt se tudnak csapni, mert már kétéves koruk óta, a mikor legelőször álltak angolkóros görbe lábukra, fülükbe cseng a durva házfelügyelő rettentő fenyegetése, mely az esetre válik valóvá, ha a kis penészvirágok lármát ütnének, játszván. A fenyegetés az, hogy a ház fölött futó drótokra akasztja őket. S a gyerekek remegve néznek föl a magasságba, a honnan olyan különös zengés hallatszik le. Nem a hazatérő vándormadarak zengése, hanem a telefondrótok zümmögése. És ez az ő egész világuk. Ha fölnéznek, az eget is látják, mely ritkán kék, legtöbbször szürke, mert komor füstfelhők csapnak át szakadatlanul rajta. Néha egy nagyobb madár vagy egy tizkrajcáros léggömb is átrepül az égből ide látszó kis területen. De hamar elfárad ám a nyakuk a fölfelé nézésben, s tekintetük szárnyaszegetten leesik az udvar kövére. Mert kövel van ott a föld lefojtva, s ezek itt felnőnek a nélkül, hogy a földet látnák. Azt hiszik, hogy az egész világ ilyen kőből áll, s az emberekkel való érintkezés csak megerősíti őket ebben a hiedelmükben.

És akkor (körülnéznek az udvarban, bámulják a csicseregve ugráló verebet, elnézegetnek egy-egy bogarat, megtapogatják a fákat, majd, mikor a nap delelőre hágott és sárga fényét leküldi a kutba, ösztönszerűleg odakusznak, s az isteni melegben, napfényben megfürödnek.

Világraszóló nagy esemény, mikor a háziasszony kiteszi aranykalickáját a napra, s az aranykalickában ugrál egy csudálatos madár, a szárnya vörös, a háta zöld, a feje sárga, s éles hangon százszor egymásután azt kiabálja: *Pepi, Pepi*. Üvegvályuból kristálytisztá vizet iszik, cukor és sárgarépa van a drótok közé csiptetve. Ha valamelyik gyerek közel megy, odaugrik és szemtelenül fixirozza, s a gyerek boldog, hogy nem tud kijönni a kalickából, mert bizonyosan kivájná mind a két szemét a görbe csőrével.

Nagy esemény volt az udvarban, mikor a pincében lakó Kovács Andrásnak a fia kiszedte a kalicka drótjai közül a cukrot és elvitte. A gyerekek bámulva nézték a merészséget, mert a papagáj odaugrott és csőrével vagdalta a fiu kezét, de Kovács nem tágitott. Egy fiu, a Karcsi, a ki már látott valamit a világból, mert két hónapig lapot és gyujtót árult a köruton, tette meg azt, hogy odaállt a Kovács-gyerek elé és azt mondta neki: *Adj nekem is egy darab cukrot, különben megmondom a házmesternek*. A mire a felelet egy hatalmas pofon volt és Kovács elinalt a zsákmányával.

Épp akkor léptem ki az udvarra, mikor a Karcsi bömbölt, a házmester pedig káromkodott és a gyerekeket a lakásukra akarta kergetni. Azonnal megállítottam az exekuciót.

- Mi bajod, Karcsi?

- A Kovács pofonütött.

- Miért?

- Elvette a papagáj cukrát és én is kértem tőle.

- Ne sirj, hozok én mindjárt nektek árpacukrot.

Karcsi rögtön elhallgatott, a többi gyerek halvány arcán pedig mintha az örömnek egy kis derüje futott volna át.

Mire visszajöttem, már a Kovács-fiu is ott volt. Kiosztottam az árpacukrot, de neki nem adtam. Az egyik gyereket félrehuzta, s láttam, hogy gombot ajánlott neki árpacukorért. Kovács jó módu fiu volt. Mindig volt a zsebében egypár gomb, toll, golyó, gumipuska, matric, elhasznált bélyeg, kavics. Ezuttal azonban bármit ígért, nem kapott árpacukrot. Láttam jól a kinlódását s elővettem:

- Ugy kell, miért vetted el a papagáj cukrát.

- Minek neki a cukor? Van sárgarépája, meg salátája is.

- Azért még se szabad elvenni tőle. A mi a másé, az nem a tied.

- Nem magamnak vettem el.

- Hát?

- A kis öcsémnek. Beteg és mindig cukorért könyörög.

- Ez nem ment téged, fiu, de megbocsátok. Nesze, neked is két szál árpacukor. Maga meg, házmester, ne csináljon nagy históriát a dologból. Nem dül össze a világ, ha ez a cifra madár egyszer nem eszik cukrot. Vannak emberek, a kiknek még kenyér se jut.

Ettől a naptól kezdve, a hányszor csak kiléptem az udvarra, mint a nap felé, úgy fordultak felém a csemeték, s halvány arcukon az örömnek egy bágyadt sugára játszadozott. S én mindennap elmentem a sarokboltba, s hoztam nekik egy kis cukrot. S ők a cukrot ropogatva, boldogan és halkán szaladgáltak ott a sötét kut fenekén, abban a csuf, budapesti udvarban, melynek csatornájából, pincéjéből, levegőjéből a skárlát, difteritisz, tüdővész leselkedett rájuk. S nekem eszembe jutottak a legszegényebb falusi napszámosgyerekek, a kik egy szál ingben a puha, édes anyaföldön, a zöld pázsiton hemperegnek, a tiszta kék ég alatt, a balzsamos, tavaszi levegőben. Csak mi, pestiek vagyunk igazán szegények, nyomorultak és szerencsétlenek.

SIPOS PÉTER HALÁLA.

Debrecen bizony modern város lett. Átalakult a város külseje is, a polgársága is, a diáksága is.

Ott áll a nagy templom, örökre híres arról az egészséges ökölcsapásról, melyet a századokon keresztül tiprott nemzet végre az arcába mért zsarnokainak; mögötte a kollégium, melyet letűnt századok krónikái máig is kedves, romantikus színben tüntetnek föl előttünk. De a kisbotos, nagybotos, s általában a régi diákélet megszűnt; száz meg száz ifju készül odabent, a hatalmas épületben az élet sulyos harcaira s az ódon szép diákszokások lassankint kihaltak az ő életükből.

Hát a civis? Megvan-e még a *civis debreceniensis*, a munkásságnak, a soha meggondolatlanságra föl nem lobbanó, nyugodt bölcsességnak, a takarékoságnak mintaképe? Megvan-e még, vagy az utolsót is kivitték már a temetőbe, mint a 48-as kőoroszlánt?

Nem tudom. Nem is kutatom, de elmondom szájhagyomány után az egyik régi civisnek a halálát, a ki egyszerü, rendes polgárember volt, csupán elhunytásának egynémely körülményei tevék őt nevezetessé.

Sipos Péter uramról leszen itt szó, a ki elérkezvén az ideje, földjét átadta a gyerekeinek, ő maga pedig lakván a házában, tisztán a közdolgok megfigyelésére adta magát.

A közdolgok megfigyelését ő vasárnaponként a városház előtt, a piacon végezte, többi polgártársai között, hétköznapi pedig *Az egy galambokhoz* címzett kocsmában, hol a vacsora előtt lepergő órákat töltötte.

Az egy galambokhoz címzett fogadónak is megvolt a maga története. Eredetileg *Az két galambokhoz* volt címezve, a mint a cégér, két kőből kifaragott galamb mutatta, de az idők folyamán az egyik galamb letörött és leesett. A mire figyelmeztették a kocsmárost, hogy jó lesz a fölírást e szerint átalakítani.

A kocsmáros belátta, hogy hát ez úgy van, s elhivatván a cseh mázsolót, megkérdezte tőle, hogy mennyiért alakítja át a címtáblát, a galambok megfogyatkozásához képest?

A cseh megnézi. Ugy tesz, mintha számítana, aztán kiböki:

- Két forintért.

A kocsmáros hallgat egy darabig. Végre megszólal:

- Hallja, sógor, messze van ide Csehország?

- Elég messze.

- Hát azért méri olyan drágán a föstéket. Az utiköltség végett.

Azzal otthagya a jámbort az utcán. Bement a diákokhoz, a kik ott iddogáltak és hárman valának. Elpanaszolta nekik, hogy a cseh (a kinek, megjegyzendő, már az apja költözködött Debrecenbe, ő maga ott született, s egy szót se tudott másképp, mint magyarul), vele akarja megfizettetni az utiköcscséget Csehországról idáig.

A diákok rövid tanácskozás után kijelentették, hogy megcsinálják ők ezt ingyen, csak egy liter bort adjék nekik.

- Emmeg ócsó.

- Csakhogy mi tehetjük, mer' mi nem az egészet főstjük meg, hanem a *két* helyett (ezt fehérrel bemázolva) *egy*-et főstünk a táblára. Hiszen egyéb nem történt, mint hogy *két* galamb helyett most *egy* galamb van a cimerbe.

- Az igaz.

- Nohát!

- Nem bánom.

A diákok szépen megcsinálták, s így lett *Vendégfogadó az egy galambokhoz*.

Ez a fogadó volt Sipos Péter uramnak estvéli tanyája, a hol vacsora előtt magába szedte a városi híreket és az áldást. Nem mintha odahaza nem lett volna neki bora. Dehogyan, a hadházi szőlejét (híres bortermő hely az ott a környéken) megtartotta, a Veszprémi István ur tőszomszédságában, termett is annyi bora, a mennyi neki otthon kellett, de tudja Isten: a kocsmai bor, talán a társaság miatt, tán azért, mer' jobban *szédit*, jobban esik az embernek.

Hát Sipos Péter uram gyerekkora óta ezen a jó hadházi boron nevelkedett föl (olyan az, mint a tej, magam is azt iszom, aztán mikor iszom, mindig az jut az eszembe, csak egyszer, nem többször, csak egyszer kapnának fejszére a szőlősgazdák és vernék agyon a borhamisitókat, amerikai módra; hogy nem átalják hamis bort gyártani olyan országban, a hol ilyen finom bort ilyen olcsón lehet kapni.) Mikor aztán Sipos uram a maga gazdája lett, a *Galambok* borát is befogadta. Jóeszű ember volt, négy éves koráig mindenre vissza tudott emlékezni; de arra nem, hogy ő valaha vizet ivott volna. Minek iszik az ember vizet? Hogy a szomszúságát eloltsa. De ha valakinek a szomszúságát a bor is eloltja, akkor bolond ember, ha mégis vizet iszik. Sipos uram pedig nem volt bolond ember.

A boron kívül egyetlen szórakozása a pipa volt.

A pipa a magyar embernek a legjobb barátja. Nem a bölcsőnél kezdődik, de elkíséri a sirig s a Kárpátoktól az Adriáig. Elősegíti a gondolkozást, lecsillapítja a boszuságot, elűzi az unalmat. A pipa társaságában a hosszú idő gyorsan repül, s az emésztés is kifogástalanul folyik. Sipos uram nagy pipás volt, csak az evés idejére tette maga mellé a szerszámot, de akkor is nézte. A kocsmában is csak akkor vette ki a szájából, ha ivott, különben soha.

És ez okozta halálát szegénynek.

Egy téli, csikorgó este is az egy galamboknál üldögéltek. A hét órai harangszó jelezte az oszlást. Ilyenkor Sipos Péter uram kiverte a pipáját, aztán frisset töltött és rágyújtott. A harmadik szippantás után biztos volt, hogy begyulladt, hát lezárta a kupakot, nyugodalmas jóéccakát kívánt, fogta az ezüstvégű botját és kifelé indult.

Az ajtótól három lépcső vitt le az utcára; bizony a szél odahordta rá a havat, a mit nem söpört le senki, mert ugyis majd odább viszi a szél; de nem mind vitte. Odaagyott, sikosra fagyott, s bizony szegény Sipos kománk megcsuszván, arccal előre bukott. Az ezüstbotját tüstént eleresztette, de a pipáját nem. Sőt érezvén, hogy esik, annál keményebben szorította a foga közé.

Ez volt a hiba. Öreg hiba. A mint a földre zuhant, a pipa oly erővel taszítódott a szájába, hogy a szára hátul kijött a nyakán.

Szegény Sipos bácsit vérbe-fagyba vitték haza. Elhívták hozzá az öreg Ujházi doktort, a ki lefektette, kimosta, bekötözte. Másnap megint. Harmadnap szintugy. Eleinte egy kicsit válságos volt az állapot, de aztán mintha jóra fordult volna minden. Az öreg Ujházi azt mondta rá: Most már tán megél.

Belenézett a páciens torkába és szólt:

- Hát én most irok kigyelmednek orvosságot. Aztán azzal öblíti a torkát, vagyis gargarizál. Megértette?

- Meg.

- De látom, valami furja az oldalát.

- Furja. Azt nem mondta meg a tekintetes ur, hogy mibe tevődjék az az orvosság?

- Hát vízbe.

Az öreg arcán nyugtalanság látszott.

- Nem lehetne borba?

- Nem azt, komám.

Itt az öreg arcán valóságos rémület jelent meg.

- Hát tekintetes ur...

Csak nyögve beszélt.

- Csak ki vele, mit akar? - biztatta az orvos.

- Hátha le találom nyelni a vizet?

- Abba se hal bele.

- Bele én.

- Más mód pedig nincs, hogy a torkát tisztán tartsuk.

És megírta a receptet és Sipos Péter uram gargarizált.

És belehalt.

A pipa csutorája kijött a nyakán; föl se vette. De azt az utált vizet nem vette be a gyomra.

Ez a legendája (nem története!) Sipos Péter halálának. Így beszéltek nekem Pap Gyurka kocsmájában, a hová néhai való jó öreg gróf Teleki Sándor vitt el egyszer.

MEGSEBESÜLÉSEM TÖRTÉNETE.

A héten két napig bekötözve hordtam a balkezemet. E bekötött kézzel kapcsolatban barátaim tág körében oly legendák jöttek rólam forgalomba, hogy az igazság kiderítésének megnehezítése végett kénytelen vagyok magam a tollhoz nyulni, vagyis, mint a bácskai lapok írni szokták, az ügyet a közvélemény ítélőszéke elé terjeszteni.

Előre is megjegyzem, hogy csupán azért tartom szükségesnek privátügyem nyilvános szellőztetését, mert szalmaözvegy vagyok (lakom József-körut 5.) s szüleimnél vidéken tartózkodó nőm előtt, ki a legendákról névtelen levelek alakjában bizonyára már értesült, csakis ezen az uton tisztázhatom magamat.

Előre is megjegyzem, hogy az itt elbeszélt dolgok oly igazak, hogy értük *legjobb barátom* kezét tűzbe merném tenni.

Hétfőn reggel a képviselőházban vagyok, mikor utánam rohan Jakab és egy kék cédulát nyom a kezembe.

Álljunk meg.

Meg kell önöknek tudniok, hogy Jakab az én szolgálattevő kamarásom, személyem körüli inasom, a ki akkor lép akcióba, mikor én szalmaözvegy vagyok. Husvétkor csupán rövid ideig vendégszerepel, szezonja azonban nyáron kezdődik és több hónapig tart.

Vagy három évvel ezelőtt jött hozzám először, s egészen nyugodt, hideg üzleti hangon bebizonyította, hogy először: két nap óta nem evett; másodszor: ha én meg nem fogadom, a legközelebbi jövőben egyáltalán kénytelen lesz az evéstől tartózkodni. A mi ránézve mindenestre éhenhalással fog végződni.

Ilyen körülmények közt kénytelen voltam őt megfogadni. A cselédszobában elhelyezkedett. Egész nap nem volt más dolga, mint engem reggel fölkelteni (ezért kapta a *józsefvárosi költő* címet), teát és két lány tojást főzni. De a gazember mindig oly későn keltett föl, hogy a tojást és teát neki hagyva, ebédelni mentem.

Jakab tehát utánam rohant a Házba és átadta a kék cédulát, miközben nyugtalan pislogással nézett rám.

- Mi bajod, Jakab? Sohse szoktál te utánam hozni semmit.

- Ez kivétel nagyságos ur, most jövőm miatt tettem...

- Hogyhogy...

- Ha a nagyságos urat becsuknák...

- Mi jut eszedbe?

- A házmesterné azt mondta, hogy ez valami párbajügy, s a nagyságos urat becsukják. Ugy-e megmaradhatok a lakásban?

- Légy nyugodt, Jakab, csak tanúnak vagyok beidézve. Menj a pokolba...

Az idézés aznapra szólt, s mivel már harmadik volt ez ügyben, jónak láttam engedni a vizsgálóbíró hívó szavának. A képviselőházból kimentem a Múzeum-körutra, hogy a villámosra üljek. És itt történt a katasztrófa. A mint sebesen fölugrom, valami élesre csiszolódott vaspánt balkezem hüvelykujjának a csücskéről lecsapta a bőrt és egy jókora darab hust.

Mondhatom, hogy fölszisszentem a fájdalomtól. Vérem bőven ömlött, s zsebkendővel igyekeztem visszafojtani. Ott állt mellettem gyorsírodalmunk egy kiváló, jeles tagja, a ki az országgyűlési gyorsírodában dolgozik és nyájasan így szólt:

- Mi baja?
- Megsértettem az ujjamat.
- Parancsol egy kis angol flastromot?
- Nagyon köszönöm.

Leragasztottam a sebet, de hiába, a vér csak úgy dült alá.

- Sajnálom, nincs több flastromom, - szólt a derék gyorsíró.
- Van nekem, - avatkozott belé egy idegen ur, s azonnal elő is vette.

Ezt is elfogadtam. Az angol flastrom iránt már gyermekkorom óta különös hajlandósággal viseltetem. Rendjeleket vissza lehet utasítani, de angol flastromot nem. Gyermekkoromban mindig verést kaptam, ha megpróbáltam az angol flastromot visszautasítani.

Az újabb adományt a másikra, de keresztbe ragasztottam; hiába, vérem csak ömlött tovább. Ekkor már mindenki engem nézett; az egész kocsi az esetet tárgyalta. A szivarosok körében, a kik kint álltak és nem láttak semmit, úgy szerepeltem, mint egy öngyilkos, a ki keresztüllőtt mellel és átlukasztott jegygyel villanyosozom. A közelebb levők már inkább úgy fogták föl, hogy külföldi levélbélyeg- és angoltapaszgyűjtő vagyok.

A tény azonban az volt, hogy a tapasz még mindig kevésnek látszott vérem visszaszorítására. Ekkor egy fiatal és nagyon csinos lány, a ki elegáns drapszinü ruhát és piros harisnyát viselt, megszólalt:

- Én is szolgálhatok angol flastrommal...
- Óh, kisasszony...

(Ez, úgy látszik, a bizalmatlansághoz címzett közuti villámos vasut: mindenki angol tapasztal a zsebében száll föl.)

A kisasszony folytatta:

- Csak egy baj van. Az én tapasztom rózsaszínű...

Szende mosolylyal feleltem:

- Nem vagyok bár szerelmes, de elfogadom.

A rózsaszín flastromot is a többire ragasztottam, de láttam, hogy ide egy kilométer tapasz is kevés. S minthogy körülnézve észrevettem, hogy még négy ember kaparász a zsebében, flastrom irányában, s mivel sehol sincs megírva, hogy Budapest összes tapasztainak rám kell ragasztódnia: jónak láttam a távozás mezejére lépni. Azért tehát fölemelkedve és kalapomat megemelve, a következő beszéddel bucsuztam el jóltevőimtől:

- Hölgyeim és uraim! Mondhatom, hogy a mai napon sok tapaszt, de még több tapasztalatot szereztem. Azt tapasztaltam ugyanis, hogy Budapest lakosságának aranyos jó szíve van, mely hogy bajba került embertársán segítsen, képes arra, hogy az utolsó falat angol flastromot kivegye a szájából és a szenvedőnek nyújtsa. A másik tapasztalat az, hogy fővárosunk lakosságának vagyoni viszonyai oly kedvezőek, hogy itt ma már minden ember, még a legszegényebb szakaszjegyes is, angol flastrommal kél utra, a mit ötven-hatvan évvel ezelőtt bizony még nem lehetett elmondani. Még egyszer köszönöm szívjóságukat, s csak azt sajnálom, hogy ezt az angol flastromot nem ürithetem az önök egészségére. Az ég áldja meg önöket!

A közönség élénk meghatottsága közt távoztam. Az urak a kalapjukat, az asszonyok gyermeküket lengették. Ugy vonultam el, mint ahogy egy üstökös tova tűnik az égen s bizonyosra veszem, hogy a *flastromos* urat még sokáig fogják emlegetni a Kálvin-tér-Nyugati pályaudvar között.

Ott állt előttem komor méltósággal a törvénykezési palota, mint mondják, egyike hazánk azon csekély-számu középületeinek, melyek rendeltetésüknek megfelelnek. A harmadik emeleten tartózkodott az az ur, a ki látogatásomat a törvényes következmények terhe mellett várta. Mikor bejelenttettem magamat a szolgálával, kijött elém, kezét szoritott, kijelentette, hogy régi tisztelóm s már régen óhajtott velem megismerkedni. El voltam ragadtatva szeretetreméltósága által, s csak az fájt, hogy viszont nem mondhattam el, hogy régen óhajtottam vele megismerkedni, lévén ő a vizsgálóbíró. Miután kifogástalan udvariassággal csevegtünk vagy két percig, intett, hogy foglaljak helyet. És ekkor egy csodás látványnak voltam szemtanuja. Láttam, a mint egy uriember egy ugrással visszatér a hivatalos életnek egy pillanatra elhagyott mezejére. Ő is leült, aktákat vett elő, pápaszemet tett föl s egészen új, rideg, száraz hangon szólt:

- Hogy hívják?

Bámulva néztem rá.

- Ön kérdi ezt, régi tisztelóm?

- Hogy hívják? - szólt majdnem fenyegetőleg.

Megmondtam.

- Hány éves?

Megmondtam.

- Milyen vallásu?

Megmondtam. Nincs azon mit szégyelni.

- Nős?

- Igen.

- És most, tanu ur, mondja meg nekem, kik forszírozták, hogy a Kropacsek-Prindl-ügy fegyverrel intéztessék el?

Ime, hallván ezt a kérdést, azonnal tisztában voltam vele, miért kérdezték meg tőlem vallásomat, éveim számát és családi állapotomat. Valóban, a Kropacsek-Prindl-ügy mibenlétének kiderítésére döntő befolyást gyakorolhat az, hogy én pápista vagyok-e, vagy pedig Mezei Mórt vallom pápámnak. Higgadtan feleltem a hozzám intézett kérdésekre, csupán azt hallgatva el, hogy Prindl urat, mint vezető segéd, én láttam el egy hatalmas vágással, mert *halt* után még úgy vagdalkozott, mint a bolond. De miután a legfontosabb dolgokat, koromat, éveim számát, vallásomat bediktáltam: azt hiszem, joggal mellőzhettem egy olyan alárendelt körülményt, hogy Prindl urat tulajdonképp nem is az ellenfele vágta meg.

Miután a jegyzőkönyvet, mely életrajzi adataimról pontos fölvilágosításokkal szolgál, ellenben a Kropacsek-Prindl-ügyet teljesen homályban hagyja, aláírtam, a bíró újra visszaesett az ő privátmodorába, úgy, hogy én már nem is mertem viszont ő hozzá kérdéseket intézni, melyek azonban csupán vallási viszonyaira vonatkoztak volna. Én nem vagyok olyan indiszkrét, mint ő.

Barátságosan kezet fogtunk és távoztam. Ekkor már az egész zsebkendőm csupa vér volt. Mit csináljak? A mint kiléptem a kapun, a Markó-utcában egy mentő gondolatom támadt: bekötöttem sebemet a mentőkkel, kiknek tanyája ide látszott a sarokról.

A mentő urak zajos óvációkkal fogadtak, a mit annak tulajdonítok, hogy helybe jöttem s nem kellett értem a város végére kivonulniok.

- Parancsol? - kérdék nyájasan, miközben öten is megragadtak s az operáló terem felé hurcoltak.

Sajnáltam a szegény fiukat, a kik talán egy érdekes esetre, legalább is karlevágásra számítottak.

- Első segélyt kérek.

- Tessék helyet foglalni.

Egy hatalmas karosszékbe nyomtak le s annyi kést, tűt, ollót, vattát láttam magam körül fölmerülni, hogy a waterlooi csata sebkötöző helyén képzelhettem magam.

- Kérem, kössék be az ujjamat.

S levettem a balkezemről a véres zsebkendőt. Az igazgató előrehajolt, a mentők is. A jól nevelt mentő mindig előrehajol, ha az igazgatója azt teszi. Az igazgató egy rokonszenves külsejű és jómodoru uriember, a ki bizonyára a láblevágásra is rá tudná beszélni azt az embert, a kinek csak szálla ment a körme alá, elszörnyűködve így szólt:

- Ki volt az a tökfilkó, a ki ennyi flastromot ragasztott uraságodra?

Szerény mosolylyal így feleltem:

- Ez a tökfilkó, uraim, én voltam.

- Mossa le! - szólt az igazgató a mentők legifjabbikához.

Elhárító mozdulatot tettem s pillanatnyi türelmet kérve, rövid beszédet intéztem a jelenlevőkhöz. Hivatkoztam arra, hogy most jöttem a törvényszéki palotából, a hol megtanultam, hogy mi a hivatalos eljárás. Ennek értelmében, nehogy mulasztással vádoljanak, ezennel vegyék tudomásul, hogy nevem ez, vallásom emez, korom amaz és nő ember vagyok. Most pedig előre, ifju ember.

És ekkor láttam, hogy az én ujjam nem majális, mert nem tombolával, hanem vattával kötötték össze. Azután bevezettek egy nagy könyvbe, a *Mentési esetek* nagy könyvébe, melyben előttem egy napszámos állt, a kiben meggyult a pálinka.

Ez az én bekötözött kezem története. Nem igaz tehát, hogy én voltam az, a ki a Frühauf-kávéházban a nagy velencei tükröt ököllel beütötte. Mert: 1. Én tükröt mindig bottal ütök be. 2. A Frühauf-kávéházba sohse járok. 3. Mikor én azon az éjjelen a Frühauf-kávéházban megjelentem, a tükör már be volt ütve.

A TANÁCSOS UR TITKA.

Barlay Olivér miniszteri tanácsos egy nyári napon kigyalogolt a budai hegyek közé, kimelegedett és szomjas lett. Tehát megivott egy pohár sört.

Hétfői nap lévén, a sör vasárnapi maradék volt. Hogy a kocsmáros ezt elleplezze, jég közé tette. A sör tehát hideg volt. Barlay ellenben, mint említettem, meleg volt. Mi következik ebből? Nem az, hogy a sör melegszik föl, hanem az, hogy Barlay hül meg.

Meg is hült.

És meg is halt.

Nem volt olyan híres ember hogy a lapok külön tudósításokban regisztrálják haldoklásának egyes fázisait. Akkora alakja közéletünknek meg éppen nem volt, hogy a lapok előre megcsinálták volna az életrajzát, mely kiszedve áll s csak betördelik, mikor a reporter jó s pihegve szól, hogy a nagy ember nincs többé. De melegen irtak róla, mert nálunk mindenkiről melegen irnak, a ki ki van terítve és többé nem áll útjában senkinek és nem irigyelhető.

A temetésen megjelent egy csomó kegyelmes ur, az egész minisztérium, néhány képviselő (de csak a kibocsátók és az aláírók), s az a kis, beteges külsejű zsidó fiú, aki az összes lapoknak a tudósítást szokta írni, s a kit ezért *könyomatosnak* szoktak csufolni. Hej, hideg téli napokon sok nagy urat kísért ki már ez a gyerek a temetőbe, s ő még mindig itt van, kísér, fázik, jegygez, köhög és paroláz az előkelőségekkel, a kik jól tudják, hogy ő a közvéleményt képviseli.

A pap előlépett s miután egy percre magába merültek látszott, a következő beszédet mondotta:

(A beszédből csupán a megboldogult érdemeinek méltatását vesszük ki.)

- ... A mai léha korban igazán elmondhatjuk, hogy e hideg koporsóban a munkának egy valódi bajnoka nyugszik. Ereiben a vérré vált kötelességérzet lüktetett. Nem azért dolgozott, mert dolgoznunk kell, hogy a mindennapi kenyeret megszerezhessük, hanem dolgozott, mert ez volt a szenvedélye. Óh áldott, óh nemes szenvedély, vajha lobognál a mai nemzedékben úgy, a hogy a megboldogultban lobogtál! Mily üdv fakadna ebből hazánkra. Már pályája kezdetén észrevették főlebbvalói az ő jeles tulajdonságait és különösen odaadó munkásságát, melylyel minden idejét hivatásának szentelte. A jól betöltött kötelesség tudata: ez volt az ő egyetlen öröme. Halála nagy rést ütött közéletünk bástyáján, mely sokáig betölthetetlen marad...

Igy folyt a beszéd tovább, egyformán, emelkedés és süllyedés nélkül. Az öregedő pap sok ember koporsója mellett állt és beszélt már, s megszokta a temetést nem érzelmi aktusnak, hanem aktaelintézésnek tekinteni. A halál elveszítette előtte borzalmas jellegét, mert az ő hivatalos életének mindennapi jelensége volt. Még a hátramaradottak meghatottsága és gyásza (mert csak ez a kínos és szivettépő ilyenkor, a halottat tán okosabb irigyelni) se érintette őt különösebben.

A miniszter volt oly kedves, hogy a temetés után fölment az özvegyhez s egy száraz, hivatalos vigasztalogatás keretében sziveskedett az elhunytat több ízben jobb kezének nevezni. Ez a példa hatott, sokan fölmentek a családhoz, s vigasztalólag variálták a pap beszédét: Barlay munkaszemélyét.

Mikor az utolsó látogató is eltávozott, a család özvegy Barlayné vezetése alatt összegyűlt az elhunyt faragványos íróasztala körül, s a hátrahagyott papirok átvizsgálásához fogott.

Mindjárt legfölül feküdt egy hatalmas, szembetűnő levélboríték, melyre nagy betűkkel ez volt írva:

Halálom után bontandó föl.

Egy levél volt benne, a következő megszólítással:

Édes Rózám, imádott gyermekeim!

A sirból szólok már hozzátok, hogy eláruljak egy titkot, a melyet sohse mondtam meg senkinek.

Eddig nem szóltam senkinek, mert hallgatásommal nem ártottam senkinek és semmi- nek. De valahányszor halálomra gondolk, elfog a vágy, hogy titkomat írásban hátra- hagyjam számotokra, okulásul fiaimnak és azért is, hogy engem is, a viszonyokat is, igazi világításban lássanak.

Sokszor hallhattátok azt, hogy én a munka embere voltam. Valószínű, hogy koporsóm fölött a pap is erről fog beszélni, s a ti fületekben, tán e pillanatban, mikor ezt olvas- sátok, még csengenek az ő szavai.

Nohát, ez nem igaz. Legenda. Több: hazugság.

Nem mondhatom, hogy a munkát gyűlöltem. Nem, de nem dolgoztam soha egy szikrá- val se többet, mint más tisztviselőtársam. Fájdalom, engem is úgy neveltek, hogy diák- koromban a tanulást, későbbi koromban pedig a munkát tehernek tekintettem.

Karriéremet tisztán a vak véletlennek köszönhetem. Tisztán a véletlen műve, hogy másokat, érdemesebbeket megelőzve, gyorsan haladtam előre pályámon.

Az eset a következő:

Fogalmazógyakornok voltam a minisztériumban. Egy ragyogó tavaszi napon, mely az egész várost az utcákra csalta, mi is korábban elsöktünk a minisztériumból, hogy a friss levegőt egy kicsit élvezhessük.

Miután kísértálm magamat s előre abonált és elsején kifizetett ebédemet megettem, hazamentem egyet aludni.

Négyig szundítottam, ekkor fölkeltem, hogy barátaim közé a kávéházba menjek.

Ekkor veszem észre, hogy a tárcámat valahogy elhagytam. Nem sok pénz volt benne, de egész vagyonom.

Rohantam a kocsmába. Ott nem tudtak róla semmit. Akkor csak a hivatalban lehet. Azonnal odasiettem, de utközben kivettem a főpostán egy posztresztant levelet. Bocsás- satok meg: egy fiatalember életében egy posztresztant levél nem olyan nagy bűn.

Félőt lehetett, mikor a hivatalba értem. Irtóztató elhagyottság. A sötét szobák kísérteties csöndbe borultak. Még a portás is sétálni ment, csak a felesége volt otthon. A szolgák is mind hiányoztak.

Szobámba érve, meggyújtottam a gázlángot, melynek első sugarai kedves tárcámra esnek.

A megkönnyebbülés sóhajával teszem zsebre, s el akarom oltani a lámpást. Ekkor jut eszembe a posztresztant levél. No, egy füst alatt ezt is elolvasom.

Ha már olvasok, leülök, cigarettára is rágyujtok. Szóval kényelmesen elhelyezkedtem az aktákkal megrakott asztal mellett, s a levelet kezdtem olvasni.

Egyszerre csak a hátam mögött lépteket hallok. Még pedig micsoda lépteket! A minisz- terem jól ismert, kemény, nehéz lépéseit.

Szent Isten! Mi lesz itt!

A szerelmes levelet eltüntetni, a délelőtt abbahagyott aktát előrántani, a pennát a tintába ütni: mindez egy pillanat műve volt csupán.

A következő percben a léptek zaja az ajtóban megállt, s egy érdes hang beszólt:

- Hát maga mit csinál itt?

Fölugrottam, s megfordultam. A nagy ur öles alakja állt előttem az ajtó fekete keretéből kidomborodva. Szigorúan nézett rám.

- Nos?

- Jó napot kívánok, kegyelmes uram. Dolgozom.

- Hogy jut magának eszébe dolgozni, mikor egy macska sincs a hivatalban?

- Kegyelmes uram... azt hittem, nincs megtiltva a hivatalos órán túl is dolgozni...

A kegyelmes ur mosolygott.

- Nincs, nincs. Hogy' hívják?

- Barlay Olivér.

- Miféle rangosztályban van?

- Fogalmazó-gyakornok vagyok...

- Mióta?

- Két év óta.

A nagy ur mindent följegyzett. Aztán egy mozdulatot tett, mintha el akarna menni, de egyet gondolt és visszafordult.

- Jöjjön a szobámba.

Bementem. Valami nagy tervezetet diktált. A munka késő estig tartott, én körmöltem, a hogy' csak tudtam... A kegyelmes ur aztán megsajnált és elvitt magához vacsorára.

Kedvence lettem, karrierem meg volt alapítva, s vele a legendakör is, hogy a minisztérium leghasznavehetőbb fiatal tagja vagyok. Sokan strébernek neveztek, de nálunk hamar strébernek nevezik azt, a ki boldogul.

Mikor már felsőbb állásokba rukkoltam, könnyen ment minden. Mert ha én, a *munka embere*, csak a szememmel hunyorítottam: alantasaim eszeveszetten dolgoztak, s így kezem alatt mégis kitünőbbben mentek az ügyek, mint mások keze alatt.

Életem tehát ez:

Eleinte nem dolgoztam.

Akkor beütött a szerencse, s dolgoznom is kellett.

Később csak önmagamot adminisztráltam.

És a tanulság?

Ne bámuljatok mindenkit, a kiket a világ mint a munka bajnokait ünnepel.

És ne szidjátok azokat, a kik névtelen munkával huzzák az igát, s a kiket csak akkor emlegetnek, ha szidnak.

Ne feledjétek: a siker sokszor csak az ügyes gruppirozás és önadminisztrálás eredménye.

AZ ÉN PÁRTFOGOLTAM.

Vannak élelmes és élhetetlen emberek. Vannak, a kiken semmi protekció sem segít, vannak, a kik a legcsekélyebb segítséget csodálatosan ki tudják aknázni.

A boldoguláshoz is tehetség kell.

Némely vízbefuló ember után Európa leghiresebb uszóbajnoka ugrik, s a szerencsétlen a mestert is lehuzza magával a mélységbe, a halálba. Más vergődő után jóformán csak egy fogpiszkálót dobnak, s az abba kapaszkodva, kimászik a biztos enyészetből.

Sok emberrel van dolgom, a ki ügyes-bajos dolgában hozzám fordul, s a magam tapasztalásból mondom azt, a mit mondok.

A minap bejön hozzám egy ur, s szomorú arccal elpanaszolja, hogy őt nagy csapás érte: megfosztották a *K* betűtől.

Elbámulva néztem rá. Azt hittem, hogy csendes örülléssel van dolgom, s megfogtam azt a csinos bronzkezet, mely mindig az asztalomon fekszik, s mely egy spanyol táncosnő kezének az öntvénye. A halálos ágyán nekem hagyta örökül. Levélnyomtatónak nagyon jó, de szükség esetén verekedni is lehet vele.

- Önt megfosztották a *K* betűjétől?

- Meg.

- Kicsoda?

- Az adófelügyelő.

(Tessék, az adófizetésbe örült bele.)

- Hogy hívják?

- Koltai.

- Tehát most Oltai?

Bámulva nézett rám. Ugy vettem észre tekintetéből, hogy most meg ő néz engem örülni. Föl kellett világosítanom.

- Nézze, Oltai ur...

- Mondom, hogy Koltai!

- De ha önt megfosztották a *K* betűtől, akkor Oltai!

A csendes örült hangosan elnevette magát.

- Vagy úgy? Nem tetszett megérteni. Én végrehajtó vagyok...

- Nos?

- Nos, a végrehajtók munkakörét nem úgy osztják be, hogy nesze néked a X. kerület, neked a III. kerület, neked a Bimbó-utca, Soroksári-utca és így tovább, hanem...

- Hanem?

- Hanem a lakosokat osztják szét köztük, még pedig betű szerint.

- Nem értem.

- Pedig világos. Én most a Cs betűvel kezdődő lakosokat hajtom végre. Sovány betű, gyenge betű, nem igen élek meg belőle gyermekeimmel.

- Most már értem. Hát a K betű jobb?

- Hogyne? Tessék a budapesti cím- és lakjegyzéket megnézni. A legtöbb lakos K betűvel kezdődik. Csak Kis, Klein, Kohn és Kovács ezrekre rug. Ez hát zsiros falat a végrehajtónak és ezt elintrikálták tőlem. Arra kérem uraságodat, hogy szerezze vissza nekem a K betűt.

Sok időbe került megmagyarázni neki, hogy az lehetetlen. Ilyesmibe nem avatkozhatom bele. Fogalmam sincs arról, hogy az adófelügyelőség mily elvek szerint osztogat szét bennünket a végrehajtók közt. S ha valakit a sors azzal bizott meg, hogy a Cs-vel kezdődő földlakókat egzekválja, hát nyugodjék bele, - ha már a Cs betűs emberek is belenyugodtak.

Mikor a legutolsó népszámlálás volt, rengeteg sokan jöttek hozzám, hogy a statisztikai hivatalba, hol akkor a személyzetet nagyon megszaaporították, bepártfogoljam őket. Hát még mennyien mehettek a statisztikai hivatal igazgatóságának a nyakára! Nálunk (s ez mutatja az ország szomorú állapotát) mindig valóságos népvándorlás indul meg, ha egy megüresedett hivatal, és bárminő kis hivatal, elnyeréséről van szó. Egy hivatal kijárására nálunk semmi fáradságot se sajnálnak, ha magát a hivatalt is hasonló szorgalommal és szívésséggel tölténék be: akkor minden pártfogoltunk kitünően beválnék.

Néhány embert, a kit már régebben ismertem, ajánlottam, s egy közülök be is jutott. Eljött megköszönni, különös örömmel jelentette, hogy a fizetését előre megkapta, s aztán nem láttam egy jódarabig.

Egy este odaült a kávéházban az asztalomhoz.

- No, hogy' van, Szabó?

- Nem a legjobban.

- Miért?

- Borzasztó sok dolgom van.

- Mi az?

- Reggeltől estig a cserépfödeleket olvasom.

- A cserépfödeleket? Szép kis olvasmány.

- Bizony, Jókait szívesebben olvasnám.

- Hát aztán miről jó az?

- Ez a statisztika. Én a házosztályban vagyok és cédulák szerint szortiroznom kell a cserépfödeles, nádfödeles és zsuppal földött házakat, mert ebből aztán nálamnál okosabb emberek levonják a konzekvenciákat és megítélik az ország vagyoni állapotát.

- Ez érdekes.

- Érdekes annak, a ki már az ítéletet készen kapja az ujságban, de nem érdekes annak, a ki a cserepezést végezi. Ki beszél a szegény kőmivesekről, a kik a téglákat egymás mellé rakják, a miből századokra szóló épületek lesznek? Ellenben Hauszmant, Cziglert, Alpárt mindenki ismeri...

- Hja barátom, maga filozofál. Ez baj. Ki ismeri azt a negyvenezer közvitét, a ki Waterloonál elesett; ellenben ki nem ismeri Napoleont, Wellingtont, Blüchert? De maga, ugy tudom, nem a dicsőségért ment a statisztikai hivatalba, hanem hogy mindennapi kenyerét megkeresse.

- Az igaz, de nem ilyen elcsigázó munkával, melybe az ember egészen belezavarodik. Minden cserépfödeles háznál egy vonást huzok, az ötödiket aztán keresztre huzom, a többin végig. Ez öt ház. És ez így megy egész nap. S ezt nekem kell megszámlálnom, a kinek nincs cserepes tanyám...

Egypár nap múlva újra találkoztam vele.

- Elcsaptak.

Ez volt az első szava.

- No, maga szépen meghálálta a protekciómat. Hogy történt?

- Belezavarodtam.

- Ugyan ne bolondozzék.

- De úgy van. A cédulákat nem is néztem, csak huztam a vonásokat. Reggeltől estig huztam, mint az örült, ki letépte láncát, úgy, hogy estére görcs állt a kezembe, s kocsin vittek haza.

- Nos?

- Beadtam a felsőbbbségnek, s harmadnap a revizor átvizsgálta. Egész nap vizsgált, este már ő is félig el volt ájulva, de hidegfürdőt vett, két fekete kávé ivott, s újra nekiült. Mert tetszik tudni, nem klappolt.

- Azt gondoltam.

- Reggel, a mint bementem a hivatalba, maga elé citált. Szigoruan végignézett rajtam, rámutatott egy halom cédulára, s kérdé:

- Mi ez?

Megnéztem.

- A cserépfödeles házak statisztikája.

- De mi ez a halom vonás, a mi itt fekszik mellette?

- Az az én munkám.

- Szép kis munka. Maga nem sejti, hogy itt, bár szerény állásban, micsoda fontos tudományt szolgál, melyen a népek jólléte alapul. S maga elég vakmerő és lelkiismeretlen ezt fölületesen csinálni és meghamisítani.

- Igazán?

- Persze. A maga összeállítása szerint több cserépfedél van az országban, mint ház egyáltalán, s így az derülne ki, hogy egész csomó fedél a levegőben lóg, nincs alatta ház.

- Ez érdekes.

- Maga ezt érdekesnek tartja? Takarodjék! Maradjon! Ki ajánlotta magát?

Erre már én kiáltottam föl:

- Nos és megmondta?

- Meg.

- Hallatlan. És mit felelt rá a revizor?

- Azt felelte: no, szép kis lelkiismeretesség, az is lesheti, míg az ő ajánlatára valakit fölveszünk. Ezzel elcsapott.

- Hallatlan! Többet a szemem elé ne kerüljön, s ne merje magát ajánlani.

Fölsóhajtott s szólt:

- Ajánlom magamat.

A TENGERPARTON.

Az Adriai-tengeren kóboroltam, gőzösön, vitorlás hajón, halászbárkán, s szívtam magamba a déli nap melegét és a tenger sós illatát. Valamelyik vasárnap egy kis dalmát tengerparti faluban ért, a *Vörös lóhoz* címzett fogadóban, s mikor reggel mély harangzugás ébresztett föl, elhatároztam, hogy templomba megyek.

Tudja az ég miért, én a szabadban jobban az Istenhez tudom emelni gondolataimat, mint a templomban. A végtelen tenger közepén, a svájci glecserek tetején, a norvég fjordok között magányosan állva, az Alföld napsugaras pusztáin merengve, lelkem önkénytelenül a Mindenható felé emelkedett, a kit mintha lebegni éreztem volna az Óceán, a jeges csúcsok, a fényes levegőjü pusztaság s a mély csöndességü, sötét fjordok fölött. A templomban az emberek jelenléte megzavar áhítatomban.

Ezt a tengerparti kis templomban tartott istentiszteletet azonban mái napig se felejtettem el.

Mikor a szobám ablakát kinyitottam, a padrone, a ki a kertben foglalatoskodott, hangosan rám köszöntötte a jó reggelt és megkérdezte, hogy mit parancsolok reggelire.

Felelet helyett azt kérdeztem tőle, hány órakor kezdődik a mise?

- Kilenc órakor. El akar menni uraságod?

- El.

- Helyes! Zsutka, vigyetek tejet ő nagyságának! Ugy-e, jó lesz tej reggelire?

- Jó, csak hozzák.

Lent a virágzó fák alatt megreggeliztem, vagyis megittam egy pohár kecsketejet, mely elég jó lehet annak, a ki a tehéntejet nem ismeri, de nekem nagyon rossz volt. Azalatt a kocsmáros, vagyis a padrone szemlét tartott fölöttem.

- Uraságod nagyon is jól van öltözködve minekünk. Nagyon föl fog tűnni a népnek. Azért, ha szabad valamit ajánlani, megengedjen...

- Csak ki vele!

- Tessék a mellényét levetni és a derekára vörös sált csavarni. Majd én adok.

- Mire jó az?

- Ezt nálunk a hajótulajdonosok viselik. Akkor a nép rögtön tudni fogja, hogy uraságod egy gazdag hajótulajdonos, s többet nem izgatja a dolog.

- Jó, nem bánom.

- Parancsol imakönyvet is? De az enyém olasz. Tetszik tudni, én olasz vagyok.

Itt megállt és bizalmatlanul nézett rám. Az a gondolat villanhatott meg a fejében: Hátha ez az ember horvát, a ártalmamra lesz, ha nyiltan beszélek vele?

- Azaz tetszik tudni, olasz származásu, s még nem felejtettem el a nyelvet, de bizony a faluban nem tudnak már négyen se olaszul.

- Nézze, padrone, nekem az mindegy e pillanatban, maga akármiféle náció, csak mint vendég-lős tisztességesen teljesítse velem szemben kötelességét. Én különben magyar vagyok.

- Magyar? Hála Isten! De akkor ne tessék a templomba menni, nem latin mise van ám itt, hanem horvát.

- Horvát? Mióta?

- Nem rég óta. Veszett papok, uram, ezek. Nem tudom, önöknél is olyanok-e? Itt olyan vad horvátok, hogy egy kanál vízben megfojtának mindenkit, a ki nem az... No, de hozom az imádságos könyvet.

Eltávozott, s ezalatt jött a családja, egy gömbölyű asszony, két fehérbe öltözött fiatal lány s egy suhancgyerek. Az asszony átadta a vörös sált, s miközben derekamra csavartam, megkért, hogy velük menjek a templomba, mert ez házuknak tekintélyt fog adni. Szívesen beleegyeztem. Eközben kijött a padrone. Nemcsak imádságos könyvet hozott, hanem egy jatagánszerű hosszú kést, s egy ezüstveretű albán pisztolyt. Mind a kettőt a vörös sálom mellé dugta. Most már egészen stilszerű hajótulajdonos voltam, s önkéntelenül is töprengeni kezdtem, hogy nem usznak-e csakugyan hajóim az ismeretlen tengereken.

A gazda megmagyarázta az imádságos könyvet.

- Ez a rész a betegekért való imádságokat foglalja magában. Ez az uralkodóért szól. Ez a jóbarátokat illeti. Itt van a szülőkért, asszonyért, gyerekekért való rész. A száztizedik lapon kezdődnek a hazáért, a nemzet javáért, s az általános békességért való imádságok. Itt van a halottakért...

Beharangoztak, s elindultunk. Egy domb tetején állt a templom, barna, mohos falakkal, egészen külön állt a tornya. Udvarán besüppedt sirok, töredezett sirkövek álltak.

- Nézze, uram, - szólt a gazda, - a sirköveken csupa olasz fölirat van. A mult el van temetve, olasz volt. Mondhatom, hogy ennek az országnak a java a föld alatt van.

Nagyot sóhajtott, az olasz lélek kesergett benne.

- Mikor erdeink kipusztultak, elköltöztek a dalos madarak is. Kigyók és férgek csuszkálnak itt, de madarak már nem. Az olasz is ilyen dalos madár volt, elröpült szép hazájába, tul a tengeren, s helyét elfoglalták a szlávok, nehézkes járásukkal, nehéz beszédükkel. Itt nem táncolnak, nem dalolnak többé. Táncuk robajos ugrálás, énekük összhangtalan rikácsolás. Ha néha olasz halászokat ver ide a vihar, bámulva hallgatjuk édes dalaikat. Mintha rég meghalt melódiák kelnének életre...

Mindenünnen a virágos fák és barna sziklák közül jött a nép a misére. Fehérbe öltözött asszonyok, gyerekek, hatvan évet meghaladt férfiak, de legény vagy javakorbeli férfi egy se.

- Hol vannak a férfiak, padrone?

- Nincs, uram, nálunk egy szál se. Egy része a katonaságnál vagy a haditengerészetnél szolgál. Más része a kereskedelmi tengerészetnél matrózkodik; de legnagyobb része Dél-Amerikában van.

- Melyik részében?

- Ez a partvidék Braziliába és Argentiniába szokott menni, a hol őserdőket irt és kávé, cukornádat vagy tudja isten mit ültet. Legnagyobb részük ott pusztul, a láz elöli őket. A kiket itt lát, annak valamennyinek van valakije Amerikában. Itt egy család se teljes. Néha egy-egy nyomorék hazakerül, majd olyanokat is fog látni.

Beléptünk a templomba. Régi épület lehetett, barok és román stílus nyomai voltak fölfedezhetők rajta. Néhány római sírkő volt a falakba beillesztve. Bizonyára magyar katonák csontjai is porladhattak itt valahol a templom alatt, az Árpádok idejéből. Ha az a föld mind a mienk volna, a melyet magyar vér öntözött, de hatalmas nemzete volnánk a világnak!

Különös, megható látványt nyújtott a templom belseje. Európa legszebb, aranyos, márványos székesegyházaiból, a hol híres orgonisták és híres énekesnők működnek a mise alatt, aligha

száll buzgóbb fohász ég felé, mint ebből a düledező, ócska kis falusi templomból. Ott térdelnek az anyák, a kik fiaikért, az asszonyok, a kik férjükért, a gyerekek, a kik apjukért imádkoznak... Van olyan ott, a ki már tíz éve nem hallott kedves jó fiáról hirt, de az anyai szív csodálatos, törhetetlen reményével imádkozik érte a templomban, s alkonyatkor kiáll a tengerparti sziklára, lesve azt a vitorlát, mely a fiát végre-valahára erre röpitse.

Oh, megható volt és feledhetetlen, mikor ezek az egyszerű asszonyok a Szűz Mária képe elé egy-egy kis égő gyertyát tűztek, a mivel a távollevő szeretteik javáért való imádkozást befejezték. S arcukon látszott a hit, hogy ez használni fog az idegenben küzködőknek... kiknek legtöbbje talán már mint csontváz fehérlik Brazília őserdőiben.

És ekkor kinyitottam az olasz imádságos könyvet és imádkoztam az élők boldogságáért és a halottak nyugalmaért.

MÓRICKA NAPJA.

Váry Gedeonéknál egész télen nem voltam zsuron. A telet januárius elsejétől számítva. Nem voltam pedig azért, mert Mandula Mór özvegye, a zsur egyik állandó alakja, örökké az én tárcáim fölolvásával mulattatta a vendégeket. Én a más tárcáit sem szívesen hallgatom, de a magamétól pláne irtózom. Ösmerem minden betűjét, minden alakját, s újra hallanom kell, a mint egy kövér özvegy kellemetlen hangon, de édes mosolylyal föltálalja az egészet. Nem tagadom, hogy elmaradásomnak ezenkívül az az indító oka is volt, hogy Mandula Mórné e fölolvadásokkal - mint mondani szokás - *rám utazott*, föl akarta kelteni rokonszenvedet, s nőül akarta velem vétetni magát, nem ismervén irányelvemet, hogy inkább vagyok Hispániában első, mint Rómában második. Ezért olvasta föl, mint említettem, édes mosolygással.

Örömmel értesültem, hogy távollétemben békét hagyott irodalmi munkálataimnak s még nagyobb örömmel hallottam, hogy kificamította a lábát, s így a legutolsó zsurok egyikéről elmarad.

Én tehát elmentem erre a zsurra.

Váryéknál volt két felnőtt leány és egy nyolc éves fiúcska. A csunyábbik, a ki azonban az idősebbik volt, a *Parasztbecsület* intermezzóját szokta játszani, Móricka pedig, a fiú, el szokta rontani a gyomrát. Ez a két kiemelkedő mozzanata volt a Váryék zsurjának. Egyébre nem emlékszem.

Ezutal Váryné ezzel fogadott:

- No, szép, hogy valahára látjuk, bár sajnálhatja, hogy a szép özvegy nem lesz itt.

(A *szép özvegy* Manduláné volt. Meg kell jegyezni, hogy Váryné ezzel a véleményével teljesen elszigetelten állt. Ő, mint öregedő, de még mindig takaros asszony, nem is hivta volna meg Mandula Mórét, ha az szép özvegy lett volna, a konkurrencia szempontjából. De erősen leplezni akarta ebbeli gyöngeségét, s azért szuggerálta nekünk, hogy Manduláné szép, pedig Istenemre csunya volt.)

- Talán beteg?

- Kificamította a lábát. No, de se baj! Örülök, hogy eljött, mert ma a Móricka zsurját tartjuk.

- Micsoda alkalomból?

- Ma van a nyolcadik születésnapja.

- Brávó, éljen! Szervusz Móríc, gratulálok.

S mint ilyenkor szokás, magasra föllóditottam a levegőbe, s azt kiáltottam:

- Nagyra nőjj, kis cimbora!

Móricka nagyot visitott örömeiben, s úgy rugott oldalba, hogy két hétig fájt a májam (vagy a lépem? ezt a kettőt mindig összetévesztem).

Mikor a vendégek együtt voltak, egy miniszteri titkár, ki verseket szokott irni, előlépett s költeményt olvasott föl a család szemefényének tiszteletére. Váryné sirva fakadt, - pedig nem volt igaza, a vers nem volt olyan rossz. Most rá került volna a sor Móricka köszönő szavaira, de a nap hősét nem lehetett előkeríteni. Mindenki őt kereste, nem volt ágy, mely alá be ne néztek volna, nem volt szekrény, melyet ki ne nyitottak volna. Végre is a költőt titkár húzta elő a cselédszobából, a szakácsnő ágya alól. De milyen állapotban. A boldogtalan feldöntött egy üveg sárga olajfestéket, a minővel az előszobákat szokták beereszteni, s meghempergett

benne. Az elszörnyedés moraja zúgott végig a vendégeken, persze a fiut ki kellett mosdatni és újra felöltöztetni. Mindenki az esetet tárgyalta. Végre elkészültek a mosdatással s előhurcolták. Minden gyerek rosszkedvű, a ki frissen meg van mosdatva. Móricka bőgött és mindenáron ki akarta magát szakítani a titkár vaskarmából. Eközben olyanokat rugott rajta, hogy száz titkár közül kilencvenkilenc eleresztette volna. Abból, hogy ez az egy nem eresztette el, azt következtettem, hogy csakugyan nőül szándékozik venni Váryék idősebbik leányát - azért az idősebbiket, mert ez több hozományt volt kapandó, azért volt több hozományt kapandó, mert csunyasabb volt. Ilyenek a mai költők!

A kapálódzó Mórickát az egész család és baráti kör elkezdte kérlelni, hogy szavalja el mondókáját. Minél többen és minél behatóbban könyörögtek neki, a fiu annál jobban rikoltozott, úgy, hogy végre egészen belekékült, a titkár homlokáról pedig a verejték nagy csöppekben kezdett gyöngyözni. És ekkor láttam, hogy a gyöngy csak a borban megy fölfelé, a titkáron nem.

A mama megrettent. A fiu kékülésétől-e vagy a titkár gyöngyözésétől, azt nem tudom, de denique rákiáltott leendő vejére: *Ereszsze el!* Együttal szólt nekem (a kit intelligensebb embernek tartott, valószínűleg azért, mert nem irtam verseket), hogy próbáljak én szerencsét a gyerekekkel.

A titkár dühösen rám nézett, de én nyugodtan torkon ragadtam Mórickát, s elkezdtem neki egy meglepő históriát mesélni, mert egy híres pedagógustól hallottam, hogy a meglepő történetekre a gyerekek szája tátva marad. A meglepő történet az volt, hogy egy kis fiu a sirástól felpuffadt, úgy hogy elszállt, mint egy léggömb. Mikor aztán már a toronynál is magasabban repült, megpukkadt és leesett a földre. A fiu szája tényleg tátva maradt, de a bömbölés annál erősebben tört elő belőle. Erről a híres pedagógus megfélekezett. Pukkadj meg! - mondtam nyugodtan Mórickának és visszaléptem a cselekvés színteréről. Ekkor egy idősebb ember, a ki árvaházi igazgató volt, azt tanácsolta, hogy nem kell törődni vele, majd elhallgat. Okos tanács volt, látszik, hogy árvák voltak a gondjaira bízva. Az idősebbik leány elkezdte játszani az intermezzót, oly erővel és hamisan, hogy ez igazán kínos intermezzo volt. Mi zajos társalgást kezdtünk, s még zajosabban ropogtattuk a kőkemény császárszemlyére kent káviárt, holmi kis sonkacafatokkal. Móricka egy kis ideig bömbölt, aztán lassan-lassan lecsillapodott. Karakteres fiu nem is sir, ha nincs publikuma.

Rövid idő alatt mindenki megfélekezett Mórickáról s a társaság mintha lidércnyomástól szabadult volna meg. Egyszerre csak meghuzza valaki a kabátomat. Móricka volt.

- Bácsi, elmondom a versemet.

- Ne mondd el, Móricka!

- De elmondom. Százat is el tudok mondani, ha akarok.

- Hát mért nem mondtad el?

- Mert nem akartam.

- Most pedig már vége.

- De én elmondom magának.

- Nekem ne mondd el, fiam, mert én süket vagyok.

- Majd én ordítani fogok.

- Ne ordits, Móricka, mert olyan barackot nyomok a fejed bubjára, hogy magam is megsajnálom.

A kisebbik leány e percben fogott bele az *Aida* nagy áriájába, mire általános csend lett. A tizenötödik taktus közepén Móricka hirtelen fölugrott a zongorára, s kiabálva szavalni kezdte a köszönő verset. A titkár a mama intésére elszántan odaugrott, s kihurcolta. A harminc-negyedik taktusig nyugalom, volt. Akkor Móricka hirtelen a szekrény tetején termett, s onnan szavalta:

*Hinta, palinta,
Kukutyini Katinka,
Hallod- e, hogy dalolgat
A mezei pacsirta.*

És ugrált hozzá, mint egy bolond. A következő percben leröpült egy váza s ezer darabra tört, a titkár elájult, a mama sirógörcsöket kapott. A vendégek egy része a zavarban eltávozott. Ekkor végre Váry papa megemberelte magát. Először is szódavizet fröcscsentett a titkár szeme közé, a ki azonnal magához tért és a szódavizhez egy pohár tiszta bort kért. Azután a papa lehuzta csemetéjét a szekrényről s becsületesen elverte.

Ez volt a Móricka zsurjának második része.

A harmadik rész tompa bögésből állt, mintha a föld alá elásott eleven ember halálhörgése volna. A fürdőszobába zárt Móric hangja volt. Ez a föld alól hangzó montekrisztói hang uralkodott a zsur hátralevő részén.

Nem álltam soká. A szivem elfacsarodott. Kivonultam a cselédszobába. A szobalánynyal, a kit még kóristáné korából ismertem, terittettem magamnak, megettem egy jó tányér déli káposztát, főtt disznóhussal, két darab kenyérrel, aztán angolosan, vagyis bucsu nélkül távoztam.

Csak azt röstellem (ez az én szerencsétlen feledékeny természetem!), hogy a cselédeknek elfelejtettem borralalót adni. Ha rá gondolok, kiég a zsebem a szégyentől.

A JÓSLAT.

I.

Valamelyik napon nagy meglepetés ért. Éppen ebédnél ültem, mikor táviratot hoztak, mely így szólt:

Gyere azonnal, nagyfontosságú dolgokat akarok veled megbeszélni.

Baltai.

Ez a Baltai az én anyai nagybátyám volt, a kinek már vagy tizenöt év óta a hírét se hallottam. Különös ember volt teljes életében. Tizenhatéves korában minden ok nélkül Amerikába szökött, s ott utcai ujságáruláson kezdve, milliomos lett, a mennyiben egy ötven-holdas birtokon, melyet a rabszolgaháboruban való részvételéért ingyen kapott, dús kőszénbányát fedezett föl, a melyet vagy háromezrezer dollárért eladott. Ettől kezdve szenvedélyesen kezdett tanulni. Párisban, Londonban, Berlinben tanulmányozta a természettudományokat, aztán hazajött és itt Erdő-Telegden csillagvizsgáló-intézetet rendezett be magának. Európa legelső csillagászai, a kik mind jól ismerték, segítettek neki a berendezésben, s a legtökéletesebb csillagászati műszerek mellett még nagyszerű kémiai és fizikai laboratóriuma is volt.

Mikor hazajött Amerikából, meglátogatott, hogy tudományos működésénél az én segítségemet is igénybe vegye. De megtudván, hogy már határozott pályát választottam, sőt mi több, kiskorúságom dacára megházasodtam s így nem vagyok hajlandó szakképzés végett külföldre menni: dühbe jött, összeszidott, kijelentette, hogy egy krajcárt se fogok a vagyonából örökölni, többet hallani se akar rólam, s ott hagyott.

Én vállat vontam és haladtam tovább a magam útján.

Azóta tizenöt év telt el a fentemlitett táviratig. Mutattam a feleségemnek, a ki azt mondta rá, hogy a bácsi bizonyosan beteg, s nem akar idegenek keze közt meghalni.

Másnap reggel elutaztam. Nem mentem egyedül, elvittem legidősebb fiamat is, a tiz éves Gyurkát, a kiről az volt a családi közvélemény, hogy nagyon hasonlít Baltaihoz.

Vasuton csak Vácig kellett menni. Ott hintó várt, két jó szürke lóval, s a Naszály-csucs irányában nekivágtunk a hegyeknek, s úgy körülbelül harmadfél óra hosszat mentünk.

Mondhatom, hogy nagyon különös érzelmek töltöttek el. Vajjon micsoda meglepetést tartogat a vén tudós? Egy elaszott öreg embert fogok találni, a kivel zokogások közt kibékülök, s aztán átnyújtja a végrendeletét, melyben engem tesz meg általános örökösének. Bevallom, hogy ez a kilátás nem volt kellemetlen.

- Itthon vagyunk, - szólt a kocsis, s ostorával lemutatott a völgybe.

Egy szépen épített, virágzó kis falu tünt föl előtttem. A falun túl egy magas domb, azon egy görög stílusban épített ház, mellette magas torony, körülötte apróbb épületek. A domb lent körül volt kerítve magas kőfallal. A kertben volt angol parkrészlet, a ház előtt pedig rengeteg tömeg rózsza, azalea, cinerea, muskátli teljes virágzásban.

A kapu nyitva volt, berobogtunk.

II.

A homlokzat oszlopsora alatt várt a bácsi. Hófehér öreg ur, csillogó sötét szemmel, markáns vonásokkal. Tehát nem beteg!

És ekkor az történt, a mire nem voltam elkészülve. Melegen megrázta a kezemet, megölelt, kétszer megcsókolt. Aztán meglepetve nézett Gyurkára.

- Hát ez a kis ember kicsoda?

- Gyurka, a legidősebbik fiam.

- Hogy hasonlít az édesanyádra!

- Meg magára is, bácsi, csak nézze meg jól.

Sokáig nézett rá.

- Igaz, én is ilyen barnabőrű, feketeszemű kis kölyök lehettem.

Gyurkát is megölelte, megcsókolta.

- Jól tetted, hogy elhoztad, kedves volt tőled.

Különös benyomást tett rám, hogy az öreg mintha folyton valami nagy meghatottságot akart volna leküzdeni. Nagyon érzékeny hangulatban lehetett.

Miközben az ebédlőben helyet foglaltunk, megkérdezte, hogy mit gondoltunk, miért hivat?

- Megmondom, bácsi, őszintén. Azt hittem, hogy haldoklik...

Mereven nézett maga elé, s ezt morogta:

- Talán van is benne valami. Mindnyájan haldoklunk, fiam.

Aztán hirtelen fölnézett.

- Az élet egy hosszú haldoklás, melynek bizonyosan halál a vége... No, de itt a leves, ebédeljünk.

Kivertem a fejemből a rejtélyes szavak által keltett rossz impressziókat, s biz én kitűnő étvágygyal ebédeltam. Gyurka dettó. Az öreg nem sokat evett. De minket folyton biztatott.

- Ne törődjete semmivel. Boldog, a ki a pillanatnak tud élni...

- Ez megvan bennem, bácsi, olyanformán, hogy a mit a pillanat nyújt, jókedvvel veszem, akár rossz, akár jó. Ha jó, nem kívánok még többet, ha rossz, nem haragszom érte.

- Okos filozófia.

Ebéd után szivarra gyújtottunk, s kérdőleg néztem a bácsira.

- Most nem, majd este nyilatkozom, ha a csillagaim feljönnek. A délutánt a kertben töltjük.

Kimentünk. Egy kocsi robogott az udvarra, s arról egy sápadt, erőteljes fiatalember ugrott le. A bácsi eléje sietett.

- Nos, Erik? - szólt neki az öreg.

- Halad a dolog, halad.

- A rezgések száma?

- Hatszázkilencven.

A bácsi összehuzta szemöldökeit.

- Gyorsabban megy, mint gondoltam.

Ez a rövid beszélgetés francia nyelven folyt. Csak aztán mutatta be a bácsi, mint Niel Erik svéd bányamérnököt és aszisztensét.

Erik bement ebédelni. A bácsi utána nézett.

- Derék fiu. Ő a jobb kezem, tetőtől-talpig tudós, a tudományon kívül semmire érdeklő.

- Van valami bányája?

- Van, de csak üres üregek, melyekben mélyen a föld alá szállhatok tudományos kutatások végett. Egyéb céljuk nincs.

Némán haladtunk tova a kert utjain, Gyurka vidám zajjal pillangókat kergetett, a bácsi nekem magyarázgatta a virágait, de nagyon szórakozottnak látszott. Mintha a svéd mérnök jelentése újabb gonddal terhelte volna meg.

Csakhamar magamra is hagyott. Én még jó sokáig járkáltam a fiuval, aztán bevonultam, egy inas megmutatta a szobámat, s egy kicsit lepihentem.

Este volt már, mikor a bácsi benyitott hozzám. Sápadtabb volt, mint nappal, s elrekedt hangon mondá:

- Gyertek vacsorálni!

Most már magamnak se igen volt étvágyam. Izgatott voltam. Éreztem, hogy rövid idő alatt valami nagy titoknak fogok a birtokába jutni. A bácsi csöngetett, egy jóképű öreg asszony jött be, az álmos Gyurkát elvitte lefektetni, a bácsi intett, s elindult. Én pedig mentem utána, a csillagvizsgáló-toronyba.

III.

A tornyot elektromos fény világította meg. Berendezése gyönyörű volt, a mi tökéletes csillagászati műszert a világon gyártottak, annak a java ott volt.

Az égen fénylett a hold és szikráztak a csillagok. A bácsi odaültetett a nagy messzelátó mellé, s miközben sorba néztem egypár égitestet, egy nagy költőhöz méltó ihlettel magyarázta a mennyboltozat titkait.

- Látod, én a földön lakom, de az égben élek. S büszkeséggel tölt el az a gondolat, hogy lelkem a végtelenségben kalandozik, kikutatja a törvényeit, s a legapróbb részletekig megállapítja, hogy mi van odafönt, a hová ember nem ér... Nem is volna ez rossz élet, csak az a baj, hogy ez a nyomorult föld cserben hágy...

Megfogta a karomat és így szólt:

- Gyujts rá és figyelj ide. Figyelemmel kísérted a martinik-szigeti katasztrófát?

- A lapokban mindent elolvastam.

- Hát azt tudod-e, hogy rá öt napra kitörtek az összes európai tűzhányók: a Vezuv, az Etna, a Stromboli?

- Olvastam.

- Azt azonban nem tudod, hogy e pillanatban már a világ összes vulkánjai működnek. Amerikában, Ázsiában, az izlandi gejzerek pedig száz méteres oszlopokban okádják a forró, kénes vizet?

- Ezt még nem tudtam.

- Jól figyelj. Tudod, mit jelent ez? Ne reszkess! Légy férfi: a világ végét. A föld egész belseje ebben a percben egy irtóztató vulkán, a választófalak ledőltek, egységes kohó az egész. Ennek a feszítő erejét a föld nem bírja ki, ha millió vasabroncsot huznának is körülötte. A föld kérgét a tűz belülről folyton ássa-vájja, s közeledik a fölszín felé. De azt nem érzük meg, hogy a földet ez az alattunk izzó tűz elnyelje. Nem, akkor még volna egypár esztendőnk. Más vég vár ránk: az Atlanti Óceán fenéke beszakad, az irtóztató vízmassa egyszerre eltűnik a föld méhében, azonnal gőzzé válik, s mi, az összes világrészek, a levegőbe repülünk...

Szivarom régen elaludt már, görcsös ujjakkal kapaszkodtam az asztalba, s halálsápadtan néztem az öregre, a ki hátratett kezekkel sétált, s nyugodt hangon prelekciót tartott.

És ő folytatta:

- A robbanás után a sarkok elolvadt jege vízzel borítja el a földet, egy új özönvizzel, melyből azonban senkise fog megmenekülni. Valami távoli csillag lakói, a kik épp úgy néznek minket, mint mi őket, konstatálni fogják, hogy ezen a kis bolygón, melyet mi földnek nevezünk, valami változás történhetett, kevesebb a folt rajta, másnemű a fénye... de hogy micsoda világ pusztult el, azt senkise fogja tudni soha.

Itt nagyot sóhajtott és kinézett a holdas éjszakába, s csak úgy magában mormogta:

- Egyetlen teremtetett lény se marad életben a földön, a robbanás, a forró gőz, víz megöl mindent, a lég madarait, a víz halait és legkisebb ázalgjait. Ha meggondolom, hogy micsoda munkát végez itt az ember attól a korszaktól kezdve, mikor meztelenen, kőbaltával védelmezte magát a fenevadak ellen, hát igazán szomorúság tölt el. Hogy egy csapásra összedőljenek az egyiptomi gúlák, a Louvre, a British Muzeum, a Vatikáni Muzeum, a kölni dóm, Szent Péter temploma, a Notre Dame; hogy egy pillanat alatt megsemmisüljön a krisztusi szeretet és a napoleoni ambíció, hatezer évi gondolkodás, fáradság eredménye; semmivé legyenek, piszkos vízzé váljanak a hősök, a vértanúk, az apostolok, a költők, a tudósok: ez irtóztató gondolat... Mit nézel rám úgy? Azt hiszed, megbolondultam?

Hirtelen visszafordulva intézte hozzám ezt a kérdést.

- Azt hiszem.

- Sajnos, nem úgy van. A mit itt beszéltem, pár nap kérdése. Sokkal gyorsabban jön ránk a vég, mintsem magam is gondoltam. Erik délután a bányából jött, a föld mélyéből, hol mi a saját magunk fölhalálta készülékekkel rezgésekből pontosan kiszámítjuk a világkatasztrófát. Maximum két hét, minimum három nap.

- Nem lehet elhárítani? - kértem lihegve, miközben verejtékes homlokomat törölgettem.

- Nem.

- Hátha a katasztrófa kisebb lesz, s csupán erősebb földrengés alakjában fog megnyilvánulni.

- Lehet, de akármilyen gyöngé lesz is, a tenger végigsöpri a szárazföldet s elpusztít mindent. Lehet, hogy a Kárpátok csucsán megmarad néhány ember. Mondd meg őszintén, óhajtanál azok közt lenni? Lenézve a messze völgybe, a zugó erdők, a virágos mezők, a nyájas faluk, a daloló nép helyett ordító tenger, mely hátán hozza London háztetőit, s a fölpuffadt holttestek millióit... S a harsogó víz alatt temetője mindannak, a mi előtted drága volt: a haza, a nemzet, szülőfalud nyájas képe, édesapád sirja, polgártársaid tisztelete, családot és barátaid szeretete... Megőrülnél e látványtól, ne kívánozzál életben maradni.

Megragadtam a vén ember kezét.

- Hátha beteges agyrém az egész? - suttogtam rekedten.

- Nem az, szegény fiu, különben a jelekből látni fogod, hogy igazat beszélek. Figyelj ide. Rendkívüli tünetek fognak következni. Először a csorbai tó fog eltűnni. Azután a kovásznai pokolsár átalakul gejzerré. A torjai Bűdösbarlang fölött lévő hegy tűzhányóvá alakul át. Majd nekiindulnak a budai hőforrások, s széles utat törve, Niagaraként tódulnak elő a föld alól. Aztán az alföldi artézi kutak válnak rettentő bőforrásává és forróvizüvé. Mikor pedig a Tisza-Duna vize most, nyár közepén füstölögni kezd, akkor feküdjél le és várd a halált...

Minden tagomban reszkettem. Fölálltam, megittam egy vizespohár pálinkát, szivarra gyújtottam, egy darabig járkáltam, aztán rettentő erővel kezdett bennem jelentkezni a menekülési vágy.

- Bátyám, kérem, fogasson be.

- El akarsz menni?

- Tüstént.

- Azt hittem, inkább ide fogsz jönni egész családdal.

- Lehet, de most emberek közé, városba vágyom.

- Igazad van.

Megölelt, megcsókolt, aztán lementünk a lakásba. Velem jött Gyurkát fölkelteni. Mikor a nyugodtan pihegő gyermek üde arcát megpillantotta, egy könnyet láttam végiggördülni az arcán. Így szólt:

- Azt, hogy én, vén, magányos, mogorva ember elpusztulok, nem bánom. Sőt mint tudós örülök, hogy ezt a nagy kataklizmát, ha már be kell következnie, megérem. De titeket sajnálak, a kik az életet oly kedvesen be tudtátok magatoknak rendezni, asszonyokkal, gyerekekkel, szerelemmel, boldogsággal fölvirágozni. Ez ér valamit, a többi üres csillogás...

Lehajolt, megcsókolta a fiut, aztán meleg pokrócba takarta, s föltette mellém a kocsira. Kihajoltam én is a kocsiból, még egyszer megöleltem az öreget.

- Köszönöm, hogy eljöttél, egészen fölfrissültem a látogatásodtól. Nézd, milliárd csillag ragyog fölöttünk. Odafönt valahol találkozunk.

- Hiszem.

- Isten veled!

A kocsi elrobogott. A hegytetőről visszanéztem. A kivilágított torony tetején egy fehér szárny lebbent meg. Az öreg tudós intett végbucsut a halálba menő embereknek.

IV.

A kocsis sürgetésemre jól megnógatta a lovakat, s a két nemes paripa sebes ügetésben haladt hegynek föl, völgynek le. Igazán nem tudnék számot adni arról, hogy milyen érzés kergetett. A vágy, hogy szabadulok abból a völgyből, hol egy bolond ember oly rettenetes dolgokat beszélt? Vagy az a kínzó sejtelem, hogy hátha otthon baj van? Nem tudom. A fejem észbontó gondolatokkal volt tele. Néha filozófiai magaslatra tudtam emelkedni. Azt mondtam: Istenem, hisz nem mindegy, ha magam halok-e meg, vagy az egész világgal egyszerre? Hisz ha én magam halok is meg, annyi rám nézve, mintha az egész világ összedőlné. Nem esik-e le a nap az égről, nem szakad-e be a föld, nem szűnik-e meg az egész civilizáció rám nézve, mikor leeresztenek abba a gödörbe, hová biztosan eljut mindenki?

Ez igaz, de ez nem vigasz nekem, a ki halhatatlanságról álmodoztam. Nem szoborról, festményről, lexikonról - nem, ez engem nem izgat. Hanem arról, melyet gyermekeim, unokáim, dédunokáim biztosítanak, a kik majd eljárnak egy ciprus tövében domboruló sirhoz, virágot ültetnek rá minden tavaszon, s fönntartják, átviszik emlékemet jövő századokba.

Mikor a hegyek tetejére értem, akkor kelt föl a nap. Lent a fejedelmi Duna s Vác városa a hajnal párájában uszott, a madarak daloltak, harmat csillogott a fákon... S a mint a nap emelkedett, a szemhatár is megnyult s én gyönyörködtem a Visegrádtól Budapestig terjedő felséges panorámában.

Milyen szépen meg van teremtvé a világ, fog-e még egyszer így sikerülni, ha ez romba dől?

Mikor a váci állomásra érkeztem, akkor robogott be oda az első vonat Budapestről. A postakocsiból kidobtak egy nagy csomó lapot, s mikor én a perronra léptem, egy rikkancs ezzel a kiáltással rohant meg:

- Mai lap, tessék venni! Természeti csoda a Tátrában. Eltűnt a csorbai tó. Nagyon érdekes!

A falhoz kellett támaszkodnom, hogy el ne essem.

Az első jel.

Ettől kezdve mintha álmomban láttam volna mindent. A fejem zugott, minden bizonytalan világitásban jelent meg előttem s a legélesebb hangokat is tompáknak hallottam.

Ugy emlékszem, egy fiatal pár szállt föl a budapesti vonatra. Egyenesen a lakodalomból jöhettek, az egész násznép kikisérté őket. Tele voltak virággal, mosolygással. Csak egy öreg asszonyt láttam sirni. Talán egyetlen, édes kis leánya volt, s most valami gazember elviszi és boldogtalanná teszi?

Meg akartam az ifju párnak mondani, hogy ne örüljön és ne ábrándozzon a jövőről. S meg akartam mondani az öreg asszonnak, hogy ne sirjon. Három nap múlva nem lesz itt se boldog, se boldogtalan senki.

Az este a lapok jelentették már vastag betűkkel a kovásznai pokolsár vizének kitörését, mely oly irtóztató, hogy három vármegye területén nem menekül előle a nép.

Másnap egy sürgős interpellációra a miniszterelnök kijelentette, hogy a fenyegetett vidékre két század katona ment. Több a nagy hadgyakorlatok miatt nem jut. Azonfelül a legközelebbi minisztertanács foglalkozni fog az eszmével, hogy az érdekelt egyesületek meghallgatásával kormánybiztost küldjön ki teljhatalommal fölruházva, a szükséges intézkedések megtétele végett.

Aznap este nehéz léptekkel róttam az utcákat. A kávéházakban vigan húzta a cigány, mindenfelé hemzsegett a sétáló közönség s a gondatlanság vidám zsivaja töltötte meg a levegőt. Benéztem néhány színházba és mulatóhelyre. Mindenütt félmeztelen hölgyek táncoltak és urak trágár kuplékat énekeltek. Sápadt, sóvár, sovány alakok nézték és hallgatták őket, az egészségtelen, a groteszk, a dekadens műélvezetek barátai.

Harmadnap a lapokban a tudósok megnyilatkoztak, hogy bár nagyszabású földrengés készül, ne tessék félni. És akkor egy csapásra megürült a város, vasuton, hajón, gyalog, kocsin menekült mindenki, a szegények csak a Rákos mezejére vonultak ki, a gazdagok messzebbre.

Aznap az esti lapok már csak két oldalon jelentek meg. De a mit jelentettek, az borzasztó volt. Az alföldi artézi kutak vad zuhatagként törtek ki és elárasztják a sikot, a Duna és Tisza forrni kezd.

Erre az utolsó ember is elszökött.

V.

Magam maradtam a városban. A boltok, kocsmák, kávéházak zárva voltak, irtóztató csend és néptelenség honolt mindenfelé.

Haza mentem. Eddig három család lakott a kis egyemeletes házban. Mind elvonultak, csak a háziur Dingó kutyája maradt ott. Az udvar közepén ült és vonított. Gyurka és a kisebb gyerekek éppen vacsoráltak, az asszony halálsápadtan ült köztük. Mikor beléptem, elém sietett, az udvarra hitt és remegve szólt:

- Mit tegyünk?

Tekintetéből láttam, hogy most már én itt lévén, semmitől se fél. Tehát a haláltól se.

Megcsókoltam az édes, szép szőke asszonyt, még egyszer megcsókoltam, s halkán feleltem:

- Nincs menekülés, meg kell halnunk. Még ma összeomlik a világ.

- Jól van, édes jó uram, csak te légy velem.

És nem reszketett többé és sápadtsága megszűnt. A gyerekeket lefektettük és nagyon jók, nagyon engedelmesek voltak, mert én megígértem nekik, hogy másnap elviszem őket az állatkertbe, megmutatni a beduinkaravánt.

És az asszonynyal kiültünk az erkélyre és lenéztünk a kihalt városra. A kutya üvöltött odalent, az asszony vállamra hajtotta a fejét, átölelte a nyakamat és boldog volt. És szeliden, csöndesen elaludt.

Igy ért véget az én korábbi életem abban a másik csillagban, a hol azelőtt laktam.

NEM ESZEM TÖBBÉ SÜKETFAJDOT.

Sokan azt hitték, hogy hirtelen megbolondultam, mert barátaimat vacsorára hívtam magamhoz, s a vacsora idejét éjfél után három órára tűztem ki.

Nem, ez idő szerint még szabadlábon vagyok, s nem tartozom azon kevés számu okos emberek közé, a kiket nálunk lakat alatt, a bolondok házában tartanak. Az éjfélutáni vacsorának nem elmém rendellenes állapota, hanem egyszerűen a fajdkakas, más néven a süketfajd az oka.

Elmondom a históriáját, melyből egyuttal kitűnik, hogy nekem a vadállatokkal mindig bajom volt.

Pár esztendővel ezelőtt egy kisasszonynyal kimentem az állatkertbe, mert még sohse látott tevét. Azt állította, hogy sokkal jobban fog szeretni, ha megmutatom neki a tevét.

Szép nyári nap volt, mikor kimentünk, természetesen féláru jegyekkel fölszerelve, melyek a kör szolgájánál kaphatók. Sohse voltam annyira szerelmes, hogy a féláru jegyek beszerzéséről elfeledkeztem volna. Az állatkertben nagyon kevesen jártak, a fenevadak hangos horkolással aludtak, s én éppen az édes angyal derekára akartam fűzni jobb karomat, mikor futva közeledik egy szolga, s lihegve megszólít:

- Nem látták kérem a krokodilust?
- Nem. Mi történt vele?
- Megszökött a ketrecéből.
- Szent Isten, így hát menekülnünk kell?
- Bizony jól teszik, - felelt a szolga és tovább szaladt.

Ekkor Malvinra néztem, a ki mozdulatlanul és nyugodtan állt a helyén.

- Édes Malvin, nem hallotta a veszélyt?
- Hallottam, Elemér, és bámulok a maga rettegésén. Maga fél az én jelenlétemben?

A boldogtalan sok regényt olvasott és azok úgy feküdtek a gyomrában, mint a struccéban a kavicsok. Ő azt hitte, hogy a szerelem az életben is olyan, mint a regényekben, s a hősnek első és legszentebb kötelessége imádottjáért meghalni.

- Malvin, én szeretem magát, s épp azért akarok menekülni, hogy életben maradván, minél tovább szerethessem...
- Ki mondja, hogy haljon meg? Ölje meg a krokodilust!...
- Ezzel a parapléval?
- Minek adott az Isten önnek két kart?
- Hogy magát öleljem.
- Nem, hogy a krokodilust megfojtsa.
- Maga, úgy látszik, nem tudja, hogy a krokodilus pikkelyes állat, s eddig mindenkit elnyelt, a ki meg akarta fojtani.
- Lárifári, a három testőr, Athosz, Porthosz, Aramis, nem így tett volna...

- Hja, az ő idejünkben a krokodilus még nem volt föltalálva. Aztán, édes Malvin, tegyük föl, hogy megfojtom a krokodilust, mi történik akkor? Az állatkert bepöröl és kétezer forint kártérítést követel rajtam...

- Ha pedig a krokodilus magát elnyeli, én pörölöm be az állatkertet és tizezer forint kártérítést követelek.

- Kisasszony, ez engem nem vigasztal. Azonfelül el fogják utasítani, mert vőlegényt kaphat maga ingyen, de ők krokodilust csak pénzért.

- A krokodil, a krokodil! - hallatszott a távolból.

- Már nem menekülhetünk, Malvin, legalább jöjjön, fölsegitem erre a fára.

- Soha, maga gyáva!

Én azonban, bevallom, sietve fölmásztam a fára, nem lévén barátja annak, hogy életem hátralevő napjait egy ganges-parti hulló gyomrában töltssem egyedül, elhagyottan, a nap fényétől és az asszonyok rokonszenvétől megfosztva.

Malvin lenéző tekintettel nézett föl rám.

- Ha egy csöpp igazság van a földön, úgy a krokodilus fölmászik maga után és lehuzza a fáról.

(És itt mindjárt szomorodott szívvél konstátálom, hogy úgy látszik, egy csöpp igazság sincs a földön, mert a krokodilus, és ez becsületére válik, nem mászott föl a fára.)

Még mielőtt felelhettem volna, egy tűzértiszt robogott felénk kivont karddal.

- Férfi ön? - kiáltott rá Malvin.

- Még pedig a 6-ik számú reitende batterietől.

- Ugy mentsem meg a krokodilustól, miután ez az ur gyáván elhagyott.

És rám mutatott. No már engedelmet kérek, inkább vagyok gyáva a fa tetején, mint bátor ott lent a szörnyeteg torkában.

- Gyáva! - kiáltott az altiszt.

Nekem beszélhetsz, én tudom, hogy mikor a krokodilusok szabad lábon vannak, a bátorság fogalmai jelentékeny változásokon mennek át.

Az altiszt ismerhette azt a közmondást, hogy ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel. Mert ennek a megfordítottját alkalmazta, tudniillik, ha hosszú a kardod, hátrálj egy lépéssel. Malvint karon ragadta, s az örök lármájával ellenkező irányban elvonult.

Igy történt szakításom Malvinnal, a kit pedig őszintén szerettem, s négy hétbe telt, míg el tudtam feledni.

A ki még kíváncsi, annak megmondom, hogy a krokodilust ugynevezett kloroform-puskával meglőtték, a szörnyeteg elkábult, akkor hurkot kötöttek a derekára és visszacipelték börtönébe.

A tűzérkatona pedig hüvelybe dugta kardját s hóna alá vette Malvint, a ki ott helyben, az állatkertben, még aznap tizenöt megvető pillantást lövelt rám.

Hogy egyéb vadállatokkal még micsoda bajom volt, nem mondhatom el, mert rá kell térnem a fajdkakasra.

Egyszer egy vacsorán mellettem ült Lendl Adolf tanár, képviselő, hirneves zoológus és állatkitömő. Beszélgetés közben azt kérdi tőlem:

- Szeretted a süketfajdot?
- Nagyon szeretem.
- Hát legközelebb küldök kettőt.
- Rendkívül lekötelezel.

Megjegyzem: uritársaságban a főelv, hogy semmitől sincs meglepve az ember. Én hamarjában nem is voltam tisztában vele, hogy madár-e vagy emlősállat ez a fajd, de azért természetesen hidegvérrel elfogadtam az ajánlatot.

Másnap délelőtt a szobalány jelentette, hogy egy inas két lekoppasztott madarat hozott. Kissé boszantott a dolog. Lekoppasztott madár? Föltéve, hogy fajd, hogyan győződjem meg róla, hogy süket?

Nagyobb volt, mint a csirke, de kisebb, mint a pulyka. Szóval akkora volt, mint egy süketfajd.

Az asszonynak persze roppant földicsértem, hogy ilyen meg olyan finom husu madár, jobb mint a fácán, izletesebb, mint a fogoly, s ritka, mint a fehér holló. Kiadtam a rendeletet, hogy egyiket mindjárt süssék is meg ebédre.

- Spékelve vagy a nélkül? - kérde a szakácsné.

- Persze, hogy spékelve, - feleltem boszusan, - hol látott maga süketfajdot spékeletlenül?

A szakácsné bevallotta, hogy sehol se látott. Magamban én is bevallottam. De ezt már eltitkoltam, hogy még egyáltalán sohase láttam süketfajdot. Süketüljek meg, ha láttam. A gyerekek persze óriási érdeklődést tanusítottak, főképp az iránt érdeklődtek, hogy miért süket ez a szerencsétlen madár, s hogy ugy született-e, vagy később lett azzá. Némelyek egyenesen a fülére pályáztak, hogy azt akarják megenni, azt hívnék, hogy az valami olyan finom, ropogós holmi, mint a malac füle.

A szakácsné pompás fejes salátát készített hozzá, s délben betálalta. Szép, kövér, barnás-fehér pecsenyéje volt, mindnyájan vágyó szemekkel vettük körül és már előre nagyokat nyeltünk.

Az asszony kiosztogatta a gyerekek közt a legszebb falatokat, én egy hatalmas combot szurtam lándzsára és vitézül hozzáfogtam elfogyasztásához.

És ekkor fölöttébb kínos jelenetek következtek.

Egy darabig némán rágott mindenki. Azt mondom, hogy rágott, de kijelentem, hogy ez a szó nem fejezi ki azt a munkát, melyet a fogak és az állkapcsok e pillanatban végeztek.

Az orcák elvörösödtek, a szemek kidülledtek az óriási munkában. Így működik a bengáliai tigris, mikor kisdedei számára porhanyósra akarja rágni az elefántot.

Az egyik gyereknek görcs állt az állába. A másiknak az Ádámcsutkája lejebb csuszott, a harmadiknak kidőlt egy foga mandulástól. A negyedik kettéharapta a nyelvét, csak a fajdot nem tudta kettéharapni. Az ötödik és a hatodik még aznap este kanyarót kapott. A feleségem sirva fakadt, én bementem a szobámba és egész délután jeges borogatást raktam az államra.

Itt valami hiba történt. Ennek utána kell nézni.

Elővettem a lexikont és kikerestem ezt a szót: *süketfajd*. Ott azt olvastam: *lásd fajdkakas*. Ezt is kikerestem, ott meg az volt: *lásd kakas*. Még ezt se rösteltem felböngészni. Ott aztán nem találtam róla semmit.

Nem csüggedtem. Elővettem a szakácskönyvet. És itt azonnal ráakadtam a hibára: az volt ott a használati utasítás, hogy be kell pácolni és nyolcvannégy óráig pácban hagyni.

Hála Isten, csakhogy kint vagyok a pácból.

A feleségem már nem igen bizott a dologban, de azért másnap, hétfőn déli tizenkét órákor mégis rászánta magát és bepácolta.

Mikor hazamentem ebédelni, mutatta.

- Puhulsz gazember, ugy-e? - mondtam kárörvendve.

De hirtelen a homlokomra ütöttem.

- Most pácolta be, tizenkét órákor?

- Most.

- Borzasztó. Mikorra jön ki a nyolcvannégy óra?

- Tudom is én.

- De tudom én. Szerencsétlen asszony: csütörtökön éjfél tizenkét órákor véget ér a pác, akkor ki kell venni, megsütni és rögtön megenni.

Igy történt, hogy nálam csütörtökön éjfél után három órákor süketfajd-vacsora volt, mely csak a kora reggeli órákban ért véget.

Vendégeim kapupénzt nem fizettek, ellenben mind elrontották a gyomrukat, mert a süketfajd így is kemény volt.

Sohasem eszem többé süketfajdot.

A MUZSA.

Vidékről jöttem hazafelé a gyorsvonaton. A hőség, a rázás elálmosított. Egyedül és ingujjban ültem a kupéban. Lehúztam tehát a cipőmet s elnyújtózkodtam az ülésen. Egy darabig még láttam a világossárga harisnyámat, aztán elaludtam.

A vonat egyet zökkent, fölébredtem. A folyosóról női hang hallatszott. Gyorsan fölrántottam a kabátomat, de a cipőmmel már nem értem rá ezt tenni. Belöktem az ülés alá, s uti köpönyegemet hamar a térdemre vetettem. Egy pillantással meggyőződtem arról, hogy a földig betakar. A következő pillantással már arról győződtem meg, hogy a belépő hölgy (mert csakugyan az én kupémba jött) csinos és fiatal. Láttam, hogy ő is rám nézett, de fájdalom, nem is sejtettem, hogy viszont milyen véleménynyel van rólam.

Ő leült, a vonat elindult. Boszantóan ostoba helyzetben voltam. Szerettem volna a táskából könyveket kivenni, de akkor kitűnt volna, hogy meztláb ülök ott, s ezt a hölgynek a világért el nem árultam volna. Ilyen furcsa istenteremtése az ember.

Untam magam, mint egy tutajos. A hölgyet nézni: illetlenség. Az ablakon kitekinteni: unalom. Olvasni: nincs mit. Végre szemem a menetrendre esett, mely mellettem hevert. Gépiesen utána nyultam, s elkezdtem olvasni, hogy a hetedik számú vegyesvonat egy óra hat perckor érkezik Kurd-Csibrákra, s már öt óra tizennégy perckor elhagyja Karaszó-Szörcsököt. Az olvasmányt nem tartottam fölöttébb mulatságosnak, s a hölgyre pillantottam.

Ő is rám nézett, sőt meg is szólalt:

- Bocsánat, nem volna szives megnézni, mikor érkezünk Mező-Turra?

Kikerestem.

- Tíz óra huszonöt perckor.

- Köszönöm. S meddig maradunk ott?

- Ez itt nincs feltüntetve, a miből azt következtetem, hogy a megállás egy perc.

- De kár, mert a hugom ott akar szállni...

- Egy perc alatt kényelmesen be lehet szállni.

- Az igaz, de nem lehet beszélgetni az öt kikísérő családtagokkal.

- Ha szabad tudnom, hányan lesznek?

- Hatan.

- Bizony, erre talán egy félóra is kevés volna.

A hölgy elnevette magát.

- Csak legalább megcsókolhatnám mindegyiket.

- Csak tessék. Igérem, hogy ha a vonat nagysád nélkül el találna indulni, meghuzom a vészféket.

A hölgy újra elnevette magát, aztán figyelmesen rámnézett s egész kedélyes tónusban megszólalt:

- Ugy rémlik, hogy én magát ismerem. De mintha az arca azelőtt merevebb lett volna. Ugyan hol láttam?

- Ne törje kérem a fejét, megmondom: a képes lapokban látott.
- Az igaz, csak az arcképéről ismerem. Sokszor megjelenhetett.
- Sokszor.
- Közpályán működik?
- Azon. Író ember vagyok.

- Író? Az érdekes. Szobrászt, festőt, muzsikust, színészt már ismerek, írot még egyet se.

Itt a nevemet kérdezte. Azt is megmondtam. Erre rögtön az a kérdése jött, hogy' van az, hogy néha olyan kicsapongó vidámságu, máskor meg olyan mély szomorúságu történeteket írok?

Vállalt vontam. Bevallottam, hogy bizony én erről nem tudnék elméleti előadást tartani.

- De mondja meg, hogy' keletkezik egy tárcá, szindarab vagy regény?

- Az ember elővesz egy csomó tiszta papirost, beleüti a tollát a tintába, s elkezd írni. Az egyik verset, a másik prózát. Az egyik tárcát, a másik szindarabot.

- Ez csak tréfa. Azt is szeretném tudni, hogy önök is csinálnak-e maguknak olyan művészi otthont, mint a piktorok? Szőnyegekkel, szobrokkal, képekkel?

- A kinek van pénze, az csinál. Az én dolgozószobám tele van különböző utazásaim emlékeivel, fegyverekkel, képekkel, de különösen koszorúkkal és szalagokkal.

- Azt el tudom képzelni, hogy festeni vagy agyagból művészi alakot gyurni passzió. De hogy az írás is passzió: ezt nem tudom elképzelni.

- A legnagyobb passzió, asszonyom, a hivatott írónak, a ki komolyan veszi a tehetségét. Képzeld el, hová magasztosul az író, mikor az alkotás isteni láza elfogja. Én bennem mindig az az érzés uralkodik ilyenkor, hogy a Teremtő halhatatlan lelkéből elloptam egy szikrát, s most magam is alkotok. S micsoda végtelenség áll a mi rendelkezésünkre a piktor és a szobrász korlátolt teréhez képest. A szobrásznak gátat vet a márvány, a piktor csak egy jelenetet fixírozhat, de én az emberek százait mozgósíthatom, s hatalmas drámává állíthatom össze tetteiket, festve a kezdetet, a csúcspontot, a katasztrófát, egyszer plasztikusan, egyszer szimpompásan, ecsettel és vésővel egyaránt dolgozva. Higyje el, asszonyom, ez az egy irigylésre méltó hivatás van a világon. Megteremteni rengeteg sok alakot. Az egyiknek bolondságain, félszégein nevetnek, a másinak szenvedéseit megkönyezik. S alakjaink futnak szét az egész világon, s mint kedves ismerősök bekopogtatnak mindenütt, beszélve rólunk írókról, s magukkal együtt minket is belopva az olvasók szívébe. Tudom jól, hogy a többi íróval szemben én is olvasó vagyok...

Az asszony gondolkozott.

- Érdekes, a mit beszél, de az írás technikájáról nem mondott semmit. Azt például tudom, hogy a festő szénnel megskizzeli a témáját, modelleket keres, alakokat fest...

- Mi pedig tágra nyitott szemekkel figyeljük és folyton figyeljük a körülöttünk zajló életet, mely száz meg ezer témával kínálkozik. Én jegyzeteket is csinállok, történeteket, gondolatokat, neveket, figurákat, ötleteket beleírok a noteszembe, mely mindig nálam van...

- No, azért én mégis szeretnék egyszer belepillantani egy író műhelyébe. Az első gondolattól végig, hogyan csinál meg egy novellát vagy tárcát.

Elővette a legyezőt.

- Borzasztó meleg van. Nini, most veszem csak észre, hogy ön betakarja magát a felöltőjével. Hogy' jut eszébe ilyen melegben!

(Az ördög vigyen el minden kíváncsi asszonyt. Éreztem, hogy elvörösödöm.)

- Annak megvan a maga oka, asszonyom.

(Mi a csudát mondjak neki?)

- S mi volna az?

Ekkor egy borzasztó gondolatom támadt.

- Ne ijedjen meg. A jobb lábam le van vágva, s a helyett mülábat viselek.

(Inkább tartson nyomoréknak, mint a jó izlést megsértő embernek.)

Az asszony elsápadt.

- Igazán? Ez borzasztó! Sohse hallottam róla.

- Az ilyesmit nem kürtölik. Ha egy borjunak öt lába van, azt kiírják az ujságba, de ha egy írónak csak fél lába van, mi lehet azon írni való?

- S hol vesztette el a lábát?

- A bosnyák lázadás alkalmával.

- Ütközetben?

- Nem. Érdekesebb története van annak.

(Most már benne voltam, ment, mint a karikacsapás.)

- Ugyan mondja el.

- Az Airoldi-ezredben szolgáltam, mint egyéves önkéntes-káplár. Egy éjjel öt emberrel élelmiszeres-szekeret kísértünk. Arnauta rablók megtámadtak. Katonáim egyrészét lekasza-bolták, mi is lepuffogtattunk néhányat, de én meg egy baka elevenen a kezükbe kerültünk. Az volt a szerencsénk, hogy ezek nem holmi vérszomjas gyilkosok voltak, hanem komoly, professzionátus kereskedők, még pedig emberkereskedők...

- Eladták önt, mint rabszolgát, egy kis ázsiai basának?

- Ezt nem tették. Ez ma már divatból kiment ócska dolog, ők pedig a macedóniai felsőbb kereskedelmi kurzusban kiművelt modern emberek voltak. Hallgasson jól ide. A zshiványok a hegyek közt tanácsot ültek fölöttünk. Abból, hogy nem nyiszálták le a fejünket tüstént, rögtön sejtettem, hogy valami üzletet szándékoznak velünk csinálni, mert a rendes banditák azonnal darabokra vagdalták a foglyaikat. Nem értettem, hogy mit beszéltek, de láttam, hogy csalód-tak a fogásban, mert tiszt nem került horogra. Egypárnak köztük nagy kedve volt ahhoz, hogy bennünket a legelső fára felkötessen. Odaszóltam a mellettem összekötözve heverő Airoldi-bakához:

- Te, Miska, tudsz rácul?

- Zombori fiu vagyok.

- Mondd meg nekik, hogy én káplár vagyok, uri fiu, önkéntes, s vagy elcserélhetik velem valamelyik fogolylyá lett emberüket, vagy pénzt kapnak értem. Ha kérdik mennyit, mondj száz aranyat kettőnkért.

Miska hiven lefordította a rábizottakat. A brigantik figyelmesen meghallgatták, aztán fölszólitottak, hogy hát irjam meg a történeteket az ezredemnek, de váltságdíjul tizezer forintot tegyek bele.

Gondoltam, jó. A nagy summa arra való, hogy legyen miből lealkudni. A levélhordó elment az írással, mi pedig beljebb vonultunk a hegyek közé, egy faluba.

A küldött két nap alatt visszatért. Hozott az ezredestől egy levelet, németül és bosnyákul. Az ezredes azt írja, várjanak tíz napig, mialatt a tisztek összeszedik a pénzt.

- És a míg minket bekerítenek, - mormogá a cégvezető, - így nem alkuszunk. Gyevo, nem követett senki?

- De igen, - felelt a küldött, - hat óra hosszat másztak utánam a gaz Musics Iván kémei, s csak nagy-nehezen tudtam egérutat találni.

- Akkor másképp beszélünk. Hívjátok a sebészt.

Valami elzúllott görög doktor került elő a faluból, a részvénytársaság külön orvosa, a ki az efféle üzleti operációkat végezni szokta...

A hölgy egészen sápadt volt.

- Ne folytassa. Levágták a lábát?

- Gyönyörűen. A budapesti klinikán nem operálhatnak szebben. A gazember előre megnyugtatót, hogy ne féljek, mert fiatalkorában Párisban tanult s óriási praxisa van. Még a bakancsot, a nadrágomat se huzzák le. A lábat gondosan bepakolva másnap az ezredes megkapta, azzal az üzenettel, hogy két nap múlva jön a másik láb, aztán a jobb kar, majd a balkar, és végül a fej, ha nem küld az ezred azonnal kétszáz aranyat. Én is irtam neki, hogy az ég szerelmére küldjék a pénzt, hisz az apám majd otthon megtéríti.

Képzelteri, milyen érzések közt feküdtem két napig abban a nyomorult, piszkos házban, én, husz éves gyerek, egész életemre nyomorékká téve.

Két nap múlva visszajött a hírvívő a kétszáz arannyal, engem pedig saraglyára téve levittek a völgybe s otthagytak egy városnak a végén, melyben katonai őrség volt.

- Szerencsétlen ember! - sóhajtott a hölgy s mély megindulással nézett rám.

- Mezőtur! - kiáltott a kalauz.

A hölgy kiszaladt, én meg fölhumtam a cipőmet. A vonat tovább ment, a hölgy nem tért vissza, se egyedül, se a hugával. Talán lemaradt. Elővettem egy érdekes könyvet s biz én meg is feledkeztem róla. De délfelé járván az idő, megéheztem, s átbullagtam az étkező kocsiba. Kit látok ott? Az én szapora beszédű hölgyemet, egy másik, fiatalabb nő társaságában.

Én, a ki féllábam legendájáról már teljesen megfeledkeztem s ruganyos léptekkel siettem be, most ugy álltam ott, mintha gyökeret vertem volna. Ő összevont szemöldökkel nézett rám, méregetett tetőtől-talpig, s különösen hosszabb állomásokat tartott a térdeim körül.

- Önnek vagy a legtökéletesebb mülába van, vagy engem egyszerűen bolonddá tett.

Hirtelen magamhoz tértem.

- Egyik eset se áll, asszonyom. Én egyszerűen meg akartam önnek mutatni, mert érdeklődött iránta, *hogyan készül egy tárca*.

Az asszony arca földerült.

- Ah, ez igazán pompás. Abból indultunk ki, hogy a térde le volt takarva...

- Ugy van. A többi mese...

- Bravó, nagyon érdekes volt, de mégse tökéletes a dolog.

- Hogy' érti ezt?

- Ugy, hogy az írónak nem áll ám mindig rendelkezésére egy ilyen kíváncsi asszony, a ki a kérdéseivel zaklassa, s ezzel a fantáziáját működésbe hozza.
- Dehogy nem áll!
- Ugyan miféle asszony?
- A muzsa.

MARISKA.

Nagy kellemetlenségeim keletkeztek abból, hogy az unokaöcsém mint joghallgató vizsgázott az egyetemen.

Nem értem a fiut, hogy mi történhetett vele. Még a télen egészen normálisan folyton billiárdozott. Kora tavasztól kezdve szakadatlanul labdát rugott. Soha a kezében egy könyvet nem láttam, de a lába alatt mindig gurult egy labda. Ő volt az a hires ifju, a ki az oxfordiaknak az egyetlen gólt berugta. Remekül tud driblizni, centerezni, suttolni, tacsolni. Minden anyának öröme telhetik benne, mert *száz match*-ben egyetlen *hand*-et se adott, s *back* létre hat gólt adott be életében.

És ezen a fiun a mult hetekben valami sajnos változást vettünk észre: elkezdett tanulni. Sőt mindnyájunk őszinte aggodalmára abbeli szándékának adott kifejezést, hogy szigorlatozni akar.

Tanakodtunk a dolgon, s kisütöttük, hogy a gyerek az oxfordiak ittléte alkalmával az angol kapus által visszarugott labdát fejfel vágta vissza, s e közben agyveleje egy kissé megrázódott. Csakis így támadhatott föl benne a tanulási és szigorlatozási vágy.

Denique, a fiu eljött hozzám és bejelentette szándékát.

- Nagyon helyes. Elvégre tagadhatatlan, hogy valamikor csak tanulni is kell. Bravó!

A fiu bizonytalan tekintetet vetett rám.

- Nos, mit akarsz még?

- Egy kis protekciót.

- Hja öcsém, itt a protekció nem, segít. El vagy-e készülve?

- El vagyok készülve, de ha tudom, hogy bátyám protegál, nyugodtabban megyek a tanárok elé. Azután egy kis rosszindulattal a legjobb tanulót is el lehet buktatni, viszont egy kis jóindulattal a gyöngébben felelő diákban is meg lehet látni azt, hogy tanult és képességei vannak.

- Jó. Hát kitől félsz?

- Mariskától.

- Helyes. Majd beszélek vele. Hol lakik?

- Hold-utca 17.

Beirtam a jegyzőkönyvembe: *Mariska, Hold-utca 17.*

- Igaz, miből vizsgázol nála?

- Pénzügyjogból és pénzügytanból.

- Jó, majd utána nézek.

A fiu eltávozott, én pedig folytattam a rendes napi életemet. Egészen megfeledkeztem ígéremről. Egy reggel az asszony fölkel, azzal, hogy elküldheti-e a téli ruhámat, bundámat a szabóhoz, nyaralás végett. Persze. Hol lakik a szabóm?

- A pontos adresszét nem tudom, de keresse ki a jegyzőkönyvemben.

Az asszony az éjjeli szekrényről elveszi a jegyzőkönyvem, s távozik. Én pedig, mint nyugodt lelkiismeretű ember, alszom tovább.

De végre a legnyugodtabb lelkiismeretű ember is betelik alvással, tehát én is fölkeltem kilenc órakor. Felöltöztem és nem vettem észre semmit. Kimentem az ebédlőbe, a szobalány behozta a reggelimet és ki-kibámulva az udvaromon nyíló, pompás orgonabokrokra, kényelmesen fogyasztottam a zsemlyeszeleteket. Az ötödik szeletnél eszembe jutott: nini, az asszony nincs itt, holott mindig itt szokott ülni velem szemben s rendesen megállapítjuk a nap programját.

Csengetek. A szobalány bejön.

- Hol van az asszonya?

- Pakkol.

- Pakkol?

- Igen, kérem nagyságos ur, és sir.

Megijedtem.

- Hallja, Örzsi, nem jött a mamától valami levél ma reggel?

- Nem, a postás még nem is járt ma itt.

- Így hát rossz hírekről szó se lehet. Küldje ide az asszonyt azonnal.

Két perc múlva ott állt előttem az asszony. Vörös szemekkel. Sötéten, mint egy skót ballada. Szuró tekintettel nézett rám. És én hirtelenében lesütöttem a szememet.

Tetszik tudni, én nem tartom magamat rossz férjnek, de őszintén szólva, kitűnőnek se. A napnak, e dicső égitestnek is vannak foltjai, hát hogyne lennének a férjnek, e kevésbbé dicső földi testnek? Igazán mondom, boldog családi életet élek, még pedig azért, mert a feleségem teljesen az én gusztusom szerint él, viszont nekem megengedi, hogy teljesen a magam gusztusa szerint éljek. Mondhatom, hogy a lelkiismeretem egészen tiszta, de mikor az asszonyt ilyen kétségbeesett ábrázattal belépni láttam: megdobbant a szívem. S azt a kérdést intéztem önmagamhoz: vajjon mit is tettem én a közelmúltban?

Kezet csókoltam, jó reggel kívántam, s kérdém:

- Hát magának mi baja?

- Nékem semmi.

- Ugyan ne mondjon ilyet, hisz mindjárt sirva fakad.

Erre az asszony tényleg sirva fakadt.

Nem vagyok tulságosan érzékeny az asszonyi könnyek iránt, melyek a családi életben a legtöbb esetben teljesen alaptalanul folydogálnak, de mégse szeretem, ha az asszony sir.

- Ne sirjon kérem, hanem feleljen.

Ezt nagyon száraz hangon mondtam, hogy az asszony dühbe jöjjön. Mert akkor abbahagyja a sirást. A manőver sikerült. Az asszony levette zsebkendőjét arcáról s szólt:

- Maga rutul visszaélt az én bizalmammal. Maga az orromnál fogva vezet engem. Én sohase bontottam föl egy levelét se, sohase néztem bele a noteszébe, melyben állítólag regénytárgyak vannak, sohase kutattam az íróasztalában. S mi a jutalmam? Hogy megcsal...

Összevontam a szemöldökeimet, s hidegen feleltem:

- Bizonyítékokat kérek.

- Adja ide a jegyzőkönyvét.

- Tessék!

Átadtam. Az asszony hevesen lapozott benne, végre megállt.

- Ime, itt van.

Kíváncsian néztem bele, s mit látok: *Mariska, Hold-utca 17.*

- Ime, a kedvese!

Mondhatom, hogy nincs az a bohózat, melyen jobbizüt kacagtam volna. Mariska, no de kérem, hogy Mariska az én kedvesem! Hahaha!

Az asszony elbámulva nézett rám.

- Magyarázatot kérek.

Megszüntem nevetni. A homlokomra ütöttem. Hányadika van ma? Hány óra? Szent Isten, az a boldogtalan fiu ma vizsgázik és én elfelejtettem protegálni. Talán még otthon találom Mariskát. Örzi, hamar kocsit!

Az asszony a vállamra tette kezét.

- Magyarázatot kérek! Nem hallotta?

Egy perc alatt elmondtam. Az asszony rám bámult. Nem hitte. Persze, mert igaz volt. Ha valami fantasztikus mesét hazudtam volna, elhitte volna.

- No hát jöjjön velem Mariskához.

- El is megyek! - kiáltott az asszony vészjóslóan.

E pillanatban lépett be Bandi bánatosan, mint egy nagypénteki hollófiu, a kit mosnak.

- Nos?

- Megbuktam.

- Ki buktatott meg?

- Mariska.

Diadalmasan néztem az asszonyra, kinek arca egyszerre kiderült.

- Mit kérdezett tőled?

- Azt, hogy mi a pénzügyjog.

- S mit feleltél?

- Hogy mindenkinek joga van pénzére ügyelni.

- Hahaha, bravó!

A szegény fiu azt hitte, hogy megbolondultunk, mert most már az asszony is nevetett... Adtam a gyereknek öt pengőt és ott fogtam ebédre... örömben, hogy a dolog oly szerencsésen végződött, mert két lappal odább az asszony ezt olvashatta volna a noteszében: *Annuska, Szív-utca 53.*

LOVAGIAS ÜGYEM AZ AUTOMATÁVAL.

A nyaralás nagyon kellemes dolog, különösen ilyen hideg időben, mikor az ember az ország legelső fürdőjéből is szívesen hazaszöknék, hogy megszokott klubjából vagy kávéházától nézze a szakadó esőt.

De ha a nyaralás magában véve kellemes is, az a nap, mikor az ember a családjával odautazik, legkevésbé sem mulatságos.

Bizonyos, hogy a gyerekek az utazásnak végtelenül örülnek. Már napokkal előbb vasuti szerencsétlenséget játszanak, a mi számos karcollással, lehorzsolts arccal, zúzott orral és térdel s rettentő sok bőgéssel jár. Minden esztendőben a Balaton mellé szoktunk menni, s ennek az utazásnak fénypontjai, melyeket a gyerekek nagy örömmel előre lesnek és emlegetnek, a következők:

Először a budai alagut, melyen keresztül megyünk.

Másodszor az ebéd a Márványmenyasszonynál.

Harmadszor az automata kifosztása a budai állomás folyosóján.

Negyedszer a déli vasut alagutja a Gellérthegy folytatása alatt.

Ötödször a szobalány felültetése, a kivel elhitetik, hogy a velencei tó a Balaton.

Hatodszor támadás a székesfejérvári perronon álló automata ellen.

Mindez az utazást rendkívül változatossá, sőt izgalmassá teszi, s néha a kedélyek hullámlása oly magas, hogy a hátbaütések kiosztása rendszeren már a Márványmenyasszonynál megkezdődik.

Én a családi ügyekben csupán bagatell-ügyekre berendezett járásbiróság vagyok, az asszony ellenben a törvényszék, a tábla és a kuria szerepét viszi.

A csemeték indulatban kiosztott fricskáimat gyakran fölebbezik az asszonyhoz, a ki aztán igazságot tesz köztünk. Dicséretére legyen mondván, sohase ítelt úgy, hogy a fricskát visszakapjam.

Az idén a Márványmenyasszonyban nem történt egyéb baj, mint az, hogy Palkó a hosszúra vágott finom metéltes csirkeleveset magára borította, s a tésztát szálankint kellett leszedni ujdonaúj szép, fehér nyári ruhájáról, melyen akkora zsirfoltok maradtak, mint egy borbélycintányér.

Nehogy Palkót intelligencia hiányával vádolják, ezennel kijelentem, hogy ő nem ok nélkül borította föl a tányérját. Nem, ő alaposan meg akarta nézni, hogy kapott-e a levesbe annyi nyakat, mint Gyurka. Mert az egész ebéden a csirkenyak dominált, a mi csak megerősíti a lapoknak azt a hírét, hogy a Buda környékén levő falvakban kiütött a csirkevész.

A budai állomás automatája szintén megfelelt a közóhajnak. Adta a cukrot, mint a parancsolat. S a csemeték arca örömtől ragyogott, mikor az ásatag cukros mandulát megpillantották. De még jobban ragyogott az arca e jelenet láttára egy ismeretlen urnak, a ki, mint később kiderült, fogorvos volt, s jól tudta, hogy a cukros mandula fogyasztásának mily óriási hatása van a fogászat föllendülésére.

Elindulásunk pillanatában a nap oly szépen ragyogott, mintha nem is június végén, hanem valamikor januáriusban volnánk. De már Martonvásáron megemberelte magát az idő s kövér cseppekben hullani kezdett az eső. A vonat (mely Budáról délután kettőkor indult) úgy

látszik, nagy beteget vitt, mert rendkívül lassan haladt s minden kis állomáson megállt. Vagy ez a vasut tán abból a lelkes szempontból indult ki, hogy a Balaton oly gyönyörű, hogy mindenkinek meg kell néznie. Hogy azonban mindenki megnézhesse, nekem vonatnak mindenütt meg kell állanom, nehogy valaki elmaradjon a kirándulásról. Így tehát van időnk a vidéket szemügyre venni s konstatálni, hogy tavalyi utunk óta mi változott. Bizony nem sok. Ugyanazok a bakterházak és ugyanazok a bakterek vannak, a kik tavaly. Nem tudom, hogy a népszámlálás a Dunántul mennyi szaporodást jegyzett, én nem vettem észre, hogy ezen a vidéken többen volnának, mint azelőtt. Sőt két év előtt Polgárdin sokkal többen voltak, mert akkor ott vasuti szerencsétlenség történt s az állomáson százával dolgoztak a munkások.

Végre föltűntek a távolból Székesfejérvár tornyai s a gyerekek, a kik a budai automata cukros manduláját már régen elfelejtették, tapsolva üdvözölték az ős koronázó várost, természetesen az újabb automata miatt. A mint a vonat megállt, a közfigyelem felém fordult s én hatosaim közt nagy csörömpölést vive véghez, ünnepélyesen a perronra léptem s az automata felé közeledtem. Régi, de egyoldalú ösmerősöm, mert csak én üdvözlöm, de ő sohase viszonozza. Beledobok egy hatost az üditő bonbon nyílásába, a pénz leesik, a fogantyut meghuzom, de bonbon nincs. Rázom az automatát, de hiába rázom. Megpróbálom a cukros mandula hasadékat. A hatost elnyeli, de semmi eredmény. Most jön a csokoládé egy hatos erejéig. Semmi válasz. A gazember három hatosomat elnyelte s nem adott érte semmit. A gyerekek tomboltak a kupé ablakában s láttam, hogy e pillanatban az automatát jellemtelen fickónak tekintik.

- Nézze csak, portás, - szóltam egy embernek, a ki lapot árult és e mellett föl s alá járva egyre csöngetett, - az automata három hatosomat elnyelte s nem adott semmit.

- Az összes lyukakat meg tetszett próbálni?

- A kölni vizeset és a bajuszpedrőset nem.

- Tessék azt is megpróbálni.

- Miért?

- Akkor legalább megtudjuk, hogy valamennyi el van-e romolva.

- Köszönöm. Tudják ezt meg más költségén. Nekem pedig adják vissza a három hatosomat.

- Az bajos leszen.

- Miért?

- Mert a kulcsa a pénztárnok urnál van, ő pedig most jegyek kiadásával foglalkozik.

- Én pedig a pénzemet nem hagyom.

Ezzel az inspekciós vasuti tiszthez mentem, a ki a vörös karszalagot sétáltatta és jelentést tettem nála.

- Kérem, a társaság az automatáért nem felelős. Az automatának helyet ad, de nincs vele szerves összefüggésben. Mi helyet adunk csupán az automatának, egyéb közünk nincs hozzá.

- Köszönöm. Elismerem, hogy az automata jogi helyzete ezzel tisztázva van, de mi lesz az én három hatosommal?

- Uraságod nem hal bele abba a három hatosba.

- Ezt nem tagadom. De először a gyerekeimnek cukor kell, másodszor kié lesz a jogtalan három hatos? Ezennel követelem.

- Rajtam?

- Nem, a pénztároson, a kinek kulcsa van.

- Az nem ér rá.

- Majd ráér.

S a következés nekem adott igazat. A pénztáros ráért és jött, kinyitotta az automatát és kivett három pakli cukrot s átnyújtotta, mely látványra a gyerekek a szíu-indiánok csatakiáltását hallatták... És én jól megnéztem az automatát... osztrák gyártmány volt... Épp olyan, mint szülőházaja: elnyeli a magyar pénzt és nem ad érte semmit.

NYARALÁS.

Pollák ur, a kávé, aki Karlszbad s az orvosok érdekeit egy barnaszínű rejtélyes folyadékkal szolgálja, melyet pincérei bizonyos makacssággal évek óta kávének neveznek, kitette a nyarat a kávéház elé, s fölszólított, hogy ezentul ott reggelizzem.

A Pollák ur nyara áll hordóban tenyésztő leanderekből, melyeknek egyikére szép sárga citrom van felkötve, s a vendégek közül senkise sejt, hogy a citromnak épp oly kevés köze van a leanderhez, mint azoknak a bizonyos arabiai babszemeknek az ő kávéjához.

De én azért nyugodtan reggelizem, mert tudom, hogy Budapesten, a világ első nyaralóhelyén és első fürdővárosában vagyok, s napomat okvetetlenül kellemesen fogom eltölteni.

Reggeli után a Dunába, vagy Budára megyek fürödni. A fürdés után visszajövök a Vampetics-be ebédelni, s gyönyörködöm az egyetlen üzletben, mely ma Budapesten virágzik. Vampetics elém tesz egy olyan csirkelevest, a minőt sehol a világon nem kapni. Utána már az ember nem kíván semmit enni, legföljebb - még egy csirkelevest.

Ebéd után az *Otthon* kertjében kártyáztunk, s miután jól kiveszekedünk magunkat azon, hogy helyes volt-e a töltést lazsirozni, következik a Margitsziget.

Hogy a Margitsziget milyen hely, arról fölösleges sokat beszélnem, tudja azt Magyarországon minden ember, sőt még a budapestiek is. A Margitszigeten csak egyet nem értek: miért kell a napszámos személyzetnek tótnak lennie? Azt nem hiszem el még József főhercegnek se, hogy kaszálni és locsolni csak a tót ember tud.

Ha az ember a szigeten jól kijárja magát, ott az Atléta-ház, a hol pompásan megvacsorálhat és kipihenheti magát.

Hol nyaralhat másutt ilyen pompásan az ember?

Itt, ha rosszul étkezel, nem boszankodol - hisz Budapesten vagyunk! Itt, ha drágán étkezel, nem boszankodol - hisz Budapesten vagyunk. Itt, ha németül beszélnek hozzád, nem bosszankodol - hisz Budapesten vagyunk, s minden rosszba beletörődtünk már. Idegen helyen, fürdőben, minden kicsiség izgatja, ingerli az embert.

A napokban mégis meguntam már magamat, s elhatároztam, hogy meglátogatom egy falun lakó barátomat.

Ez a barátom, miután végigette Budapest összes vendéglőit, végigveszekedte magát Budapest összes pincéireivel, miután meggyőződött róla, hogy itt nincs igazság, csak hamisság, nincs vaj, csak margarin, nincs kávé, csak cikória: megházasodott, visszaköltözött ősi fészkébe, abba a házba, melyben született s most boldog ember.

Sétál a jegenyefák árnyékában, melyekkel együtt nőtt föl. Nem olyan magasra, mint a jegenyék, hanem - még magasabbra, mert híres poéta, a ki a felhők között szárnyal.

Ugy él a falujában, mint egy törzsfőnök, vagy mint a hétvezérek egyike a maga sátoraljában. A fele lakosság atyjafia. Csakhogy az atyfiak megmaradtak a földet művelő, baromtenyésztő gazdának, ő volt az egyetlen, ki elment túl a völgyön, a hegyeken a nagyvilágba, s ur lett belőle.

Őszülő fejjel tért vissza a régi házba, a kis faluba, hol tárt karokkal, forró szeretettel fogadták. Őt látogattam meg.

Nem azt ecsetelem, hogy milyen napokat töltöttem a zugó patak mellett, az árnyékos fák alatt, kint a földön, hol acélkaru barna parasztok kaszasuhintása alatt rendekbe dőlt a kalásztenger.

Ott kezdem, mikor a civilizáció fölébredt bennem.

A fölébredt civilizációnak nem voltak nagy kívánságai. Egyszerűen azt parancsolta, hogy borotválkozzam meg.

Én nem tudom, más is úgy van-e vele, mint én, de bennem a borotválkozási vágy oly elemi erővel nyilatkozik meg, mint a nagy éhség vagy a kínzó szomjúság.

Három napig még el vagyok borotvátlanul, de a harmadik nap végén már úgy érzem, mintha sün-disznó-tüskékkel volna borítva az állam.

A hogy az ember nem tud meglenni mosdatlanul, nem tud meglenni borotvátlanul se. Mindig az államot dörgölöm, s kerülöm az embereket, mert azt hiszem, közfeltűnést keltő módon elhanyagolt és kellemetlen a külsőm.

- Te Lajos, - mondom a gazdámnak, - nem lehetne itt egy borbélyt találni?

- Én szakállat viselek, bizony nem tudom, hogy van-e a faluban ilyen mesterségű ember.

- Vagy ha van is, bizonyosan olyan paraszt-borbély.

- Az sem igen. Itt minden parasztember maga borotválkozik. Különben majd kidoboltatom.

Egy félóra múlva már dobolta a kisbiró, hogy a rozmaringos házban lakó pesti ur borotválkozni óhajt, ha valaki ért hozzá, jelentkeznek.

Másik félóra múlva két alak kopogtatott be. Egy fiatal parasztlegény és egy cigány.

A legény katonakorában a cugot borotválta, de az már régen volt, s maga bevallotta, hogy két év óta nem borotválta. Ezt tehát elejtettem.

A cigánynak, azt hiszem, nem volt még ennyi kvalifikációja sem, de volt egy rossz borotvája, melyet lopott valahol. De hát a cigány mindenre vállalkozik, miért ne vállalkoznék borotválásra is, mikor abban ő aktív szerepet játszik, s legföljebb ő vághatja meg a másikat.

Elutasítottam.

- Rosszul teszi a nagyságos ur, mert borotváltam én már a főszolgabíró urat is. És csak háromszor vágtam meg.

Mikor ragaszkodtam elutasító határozatomhoz, hízegő hangon szólt:

- De estére eljöhetek a nótáját elhuzni?

No, ebbe már beleegyeztem.

- És most mit tegyek? - fordultam a gazdámhoz.

- Eredj be Écsre.

- Mi az?

- Egy kis mezőváros itt a szomszédban.

- Van-e ott borbély?

- Bobély? Van ott még patika, nagyvendéglő, meg csendőrség is.

- Szent Isten! Csak a harmadik egyetem hiányzik. Megyek.

Másnap reggel befogattunk. De mivel már a városba mentem, az asszonynak természetesen voltak megbízásai. Még pedig a patikára. Mandula-szappan, szódabikarbona, köhögés ellen való pasztilla, meg angol tapasz.

Szép nyári reggelen kocogtam be a városkába. Mivel a patika hamarabb utba esett, kocsisom először ott állt meg. Nagy bámulatomra zárva volt, de az ajtaján egy cédulát láttam, mely így szólt:

Ha keresnek, Kovács tanító urnál vagyok névnapot köszönteni.

Jó, hát előbb menjünk a borbélyhoz. Nem volt nehéz odatalálni, mert az egy szál cintányér itt is kint fityegett. De nagy ámulatomra az ajtó itt is zárva volt, s a cédula rajta. Így szólt:

A csendőröknél borotválók.

A ház udvarán egy tizenkét-tizennégy éves gyerek egy kis gyereket ringatott.

- Öcsém, te vagy a borbélyinas?

- Én.

- Nem borotválnál meg?

- Szívesen, de a Pista nem akar elaludni.

- Hát bizd az anyjára.

- Nem lehet, mert rétest nyujt, azt pedig nem hagyhatja ott.

- Az bizonyos, mert annak oly vékonynek kell lenni, mint a papiros. De hátha a Pista elalszik?

- Akkor se tehetem, mert a majszter uram elvitte a *borotvát*.

Tetszett ezt érteni: a borotvát, a Borotvát, a BOROTVÁT. Nem tudom a város egyetlen borotváját elég nagy betűkkel jelezni.

Nem volt mást mit tenni, kimentem a csendőrkaszárnnyába. Ott nem várt semmiféle cédula, de a csendőrök arról értesítettek, hogy a borbély a Kubinyiak kastélyába ment, a honnan este ha hazatér.

Kétségbeesve és dühösen dörgöltem sörtéimet, s azon gondolkoztam, hogy ki volt az a számár, a ki a borotválást föltalálta.

De mivel ez a gondolkozás semmi eredményre se vezetett, visszatértem a patikába.

Zárt ajtó és ugyanaz a cédula fogadott. De most a ház kapujában egy kis lány álldogált.

- Te kis lány, tudod, hol lakik a Kovács tanító ur?

- Tudom.

- Nesze egy krajcár, szaladj el a patikusért és mondd meg neki, hogy egy ur a patikába akar menni.

- Igenis.

A kis lány eltrappolt. Láttam, a mint bemegy a fűszerkereskedésbe. (Abból következtettem, hogy fűszerkereskedés, mert sok ostor és két hordó kocsikenőcs volt eléje kitéve.) Jó félóráig volt bent. Nem vettem tőle rossz néven. Talán életében először volt egy krajcárnyi vagyona, sokáig tarthatott, míg azon cukrot választott. Végre kijött, trappolt tovább és eltűnt.

Delet harangoznak. Még rá egy félóra eltelt. Se patikus, se kislány. Végre az utóbbi előkerült.

- Nem jöhettem kérem hamarább, mert táncolnak és nem beszélhettem a patikás urral.

- Jön, vagy nem jön?

- Azt kérde az urtól, hogy nagybetegnek tetszik-e lenni, mert egy kis bajuszpedróért ott nem hagyja a mulatságot.

- Beteg az öreganyja, - kiáltám mérgesen és otthagytam a gyermeket.

Megebédeltam a fogadóban, aztán boszusan a kocsira ültem, s nagyobb sörtékkal, mint valaha, haza mentem.

Otthon zárva volt a kapu, s már messziről egy cédulát láttam fehérteni rajta. Rosszat sejtve, leugrottam a kocsiról. A cédula így szólt:

Garabócra mentünk a paphoz. Gyere utánunk!

Itt is cédula! Nohát, most már én is a cédulázás mezejére lépek! Kiszakitottam egy lapot a noteszemből s ráírtam a következőket:

Én pedig hazamentem Budapestre - borotválkozni!

Egy szeggel a másik alá tűztem, kocsiba vágtam magamat és most itthon vagyok.

A KÁLÓCZYAK.

A jó minapában, egyikén azoknak a kellemes tavaszi napoknak, a mikor még se hideg, se meleg nem volt, az első békakuruttyolást és tücsökhangversenyt élvezni kimentünk az Akvinkum mellett levő Római-fürdőbe.

Kevesen tudják Budapest lakói közül, hogy ez micsoda csodálatos tiszta forrást, fényes, átlátszó vztükröt és minő eszményi tejfeles csirkepaprikást jelent.

Talán egy sötét pontja van e kies fürdőnek, s ez az, hogy az ó-budai kocadalkörök első szárnypróbálgatásukat ezen a helyen végézik, s behemóti üvöltésükkel messze vidékek nyugalma fölverik.

Mert a dalárda igen szép, nemes, hasznos találmány, ha már készen van, de a mig össze nem tanul s a mig a különböző hangok szépen egymás mellé nem helyezkednek, addig inkább rokona a beduin falvak körül üvöltöző éjjeli sakálnak, mint Euterpe istenasszonynak.

Tudom jól, hisz magam is voltam diákkoromban dalárdista s zilált hallásom idővel oly szépen rendbe jött, nyers hangom olyan használható baritonná fejlődött, hogy külföldi barangolásaim közt ezzel arattam legnagyobb sikereimet. Áldottam is érte Sárosi (az *Atala* szerzője) és Pfeiffer tanár urakat, a kiknek megvolt az az isteni türelmük, hogy hatvan vásott és basibozuk módjára bömbölő gyerek torkából fáradhatatlan buzgalmukkal lassanként mennyei harmóniát csaljanak ki.

De nem a dalárdákról akarok én itt elmélkedni. Két jeles dalárdának, melyek nekem sok-sok gyönyörűséget szereztek, a hajdunánásinak és a pécsinek magam is tagja vagyok, s bizony, ha rákerül a sor, reggelig étlen-szomjan elhallgatom éneküket. De hát ezeket készen kapom s a próbákat nem szenvedem át. Pedig ezek épp olyanok, mint a szindarabok próbái. Minden össze-vissza megy, s az ember azt hiszi, hogy a premiérből botrány lesz. Az első előadáson mégis gyönyörűen (beszéljünk magyarul) *klappol* minden.

E kis kirándulás után áttérek tulajdonképpeni tárgyamra.

Tehát kimentünk a Római fürdőbe, s ott örvendetes meglepetésünkre egy ismerősökből álló nagy társaságot találtunk. Fiatal asszonyok, világos tavaszi ruhában, arcukon még a tél beteges sápadtságával, de szemükben már a virulás közeledő évszakának tűzével, vidám kacajjal tereferéltek a friss lombu fák alatt. Az élet öröme lüktetett végig az ereken, s mindenki egy oktávával följebb csavarta a hangját, hogy erősebb működésre kényszerített tüdeje annál hatalmasabbakat szippantson a balzsamos levegőből. Az urak mind intim barátaim voltak, egy téli asztaltársaság révén.

A társaság összekeveredve leült a nagy asztal körül. Én egy fiatal asszony mellé kerültem, a kinek az ura, egy jó barátom, azzal mutatott be, hogy ifjúságunk legviharosabb éveit egy hónapos szobában éltük át. Az ura azzal tovább szaladt, én pedig leültem.

Az asszony figyelmesen nézett reám. Aztán megszólalt:

- Ugy-e, maga most azt hiszi, hogy én az uram legénykori kalandjairól fogok kérdezősködni?
- Tessék egész bátran. Be vagyok rendezve az ilyen kérdésekre.
- Nem élek az engedelemmel. A mit el lehetett mondani, azt az uram ugyanis elmondta már.
- Akkor mindent tud. Mert mi olyant nem tettünk, a mit el ne lehetne mondani.
- Nono, nem firtatom. Én egészen mást óhajtok tudni. Nem is képzeli.

- Nem.
- A *Kálóczyakról* szeretnék fölvilágosításokat.
- Miről?
- A *Kálóczyakról*.
- Mi legyen az, kérem szeretettel?
- Ugyan ne tettesse magát! Az uram már mindent elárult.
- De hát ha ő már mindent elárult, mi marad nekem hátra?
- Csak érdekesebb, ha a szerző szájából hallom?
- Mit, könyörgöm?
- Ez már mégis sok. Hát én mondjam meg magának, hogy maga A *Kalóczyak* cím alatt egy novellát írt, melyet a múlt héten fölolvastam az esti Söröző Asztalnál, a melynek a férjem is, maga is tagja?
- De kérem...

Tovább nem folytattam. Hirtelen eszembe jutott, hogy e mögött valami csalafinta rejlik. Ha okosan nem viselem magamat, a férj valami pácba jut. Ezt ösztönszerűleg éreztem.

Boszankodó arcot vágtam.

- Hát kifecsegték? Pedig mondtam, hogy hallgassanak.
- Tudja, én vagyok a hibás. Miska nyolc órára szokott hazajönni vacsorára, s a kérdéses napon tíz órakor állított be. Én persze dühöngtem, durcáskodtam, sőt sirtam, is, de ő egyszerűen átölelt, megcsókolt és így szólt:
- No már akárhogy haragszol is, kicsikém, ezuttal nincs igazad. Rendkívüli műélvezetben volt részem, fölért két színházzal.
- Hogy-hogy?
- Sipulusz fölolvasta legújabb novelláját, mely igazán remekmű. Csak nem hagyhatom ott az Asztalt, mikor ilyesmiről van szó? Tudod, ő régi jó pajtásom, meg az írók roppant hiuk is, csak nem sérthetem őt meg.
- Mi az a novella?
- A *Kálóczyak*.

- Ugyan Miska, mondd el nekem is... De az uram fáradt is volt, álmos is volt, meg nincs is annyi érzéke az irodalom iránt, mint nekem, hát nagyon tökéletlenül mesélte el a tartalmát... Azért kérek most magától bővebb fölvilágosításokat.

Végigsodortam egypárszor a bajuszomat, hogy a mosolygásomat eltakarjam. A nyomorult egészen jól kivágta magát az asszonynál. De mi az ördögöt meséljek én a *Kálóczyakról*?

- És mit mesélt Miska? Tudja, engem ez nagyon érdekel, mert ebből ítéltem meg, hogy milyen mély impressziót tett rá.

Erre az asszony hűségesen elkezdte nekem mesélni Beniczkynek *Rang és mód* című regényét. Még magamhoz se tértem ámulatomból ezen a vakmerőségen, mikor a férj karoncsipett és a fák alá vonszolt.

- Te, a *Kálóczyakról* volt köztetek szó?

- Azokról.

- Remélem, nem hagytál cserben?

- Nyugodt lehetsz.

- Köszönöm. Bocsáss meg, nem értesíthettelek kis cselemről, azóta nem voltál az Asztalnál; de a többieknek elmondtam, s mind kitűnően mulattak rajta. De most vissza ne menj az asszonyhoz, mert valahogy ki találod kottyantani az igazságot.

Megfogadtam a jó tanácsot és Sándornak a felesége mellé telepedtem.

Az asszony jól megrázta a kezemet.

- Gratulálok!

- Mihez?

- A Kálóczyakhoz.

(Ez is?)

- Hja, igen, bizonyosan Miskának a felesége beszélt róla.

- Dehogy, Sanyi, az uram mesélte. Nagyon érdekes regény lehet. Alig várjuk.

- Regény? Novella az.

- Nem lehet, Sanyi határozottan regényt, még pedig kétkötetes regényt mondott.

Rábámultam az asszonyra. Miért bőviti ez a Kálóczyakat kétkötetes regényre?

- Látja, - szólt az asszony szemrehányólag, - mikor a sörzsürjüket irodalmi csemegével fűszerezik, minket, szegény asszonyokat is meghivhatnának.

- Csak nem mondja komolyan? Nagyon unalmas ám az ilyen fölolvadás.

- Hogy' mondhat ilyet? Mikor Sanyi, a ki nem igen szereti a szépirodalmat, éjfélután félháromig el tudja hallgatni...

(Értem. Sanyi félháromkor ment haza, innen a Kálóczyak regénynyé bűvölése.)

Innen is elkotródtam. Boszantott a dolog. Soha megírt műveimről ennyit nem beszéltek, mint a nem létező Kálóczyakról, kiknek árnyékában perfid családapák kedélyesen lumpolnak.

De már Muki felesége elcsipett.

- Mondja csak, melyik színházba megy?

- Mi?

- A Kálóczyak.

Bamba képpel tekintettem az asszonykára.

- Vagy tán be se nyujtotta még?

- Mit?

- A Kálóczyakat.

- A Kálóczyakat? De igen, benyujtottam.

- Hová?

- Hová? Ugyan mit gondol, hová nyujthattam be?

Az asszony tüstént megfelelt:

- A Nemzetibe. Hát hova nyujthatna be egy ötfelvonásos tragédiát?

Ötfelvonásos tragédia? A dolog szépen fejlődik. De mit jelent ez a metamorfózis?... Hopp! megvan! Muki reggel öt óra tájban mehetett haza. A lumpolás foka szerint nyulik a munka.

No megálljatok! Fölálltam egy székre.

- Hölgyeim és uraim! - kezdém, - néhány barátom indiskréciója folytán időnap előtt kitudódott, hogy én a *Kálóczyak* cím alatt egy munkát irtam.

Miska, Sándor és Muki mellettem termettek és rángattak.

- Ne bolondozz te, csak nem akarsz minket elárulni?

- Ez a munka, - folytatám stentori hangon, - legközelebb diszes kiállításban meg fog jelenni a könyvpiacon. Én tehát indiskrét barátaimat ezennel fölszólítom, hogy erre az egész itt jelenlevő társaság számára előfizessenek. Egy példány ára két forint. Huszan vagyunk, Miska, Sándor, Muki, lépjetelek elő és adjatok át három egyenlő részletben összesen negyven forintot.

- Éljen, éljen! - kiabálták az asszonyok. Leszálltam a székről és suttogva így fejeztem be a szónoklatot:

- Ha nem fizettek, mindent elárulok. Az összeg söralapra megy.

Fizettek a lumpok, mint a köles. És ekkor egy kéz nehezedett a vállamra. Hátrafordultam. Egy összakállu idegen aggastyán állt előttem. A kezében két forintot tartott.

- Vörös Boldizsár, régi tisztelője vagyok.

(Szép cím!)

- Jegyezzen be engem is az előfizetők közé.

Megvakartam a fejemet.

- Hány éves uraságod?

- Hatvanöt.

- Akkor nem fogadhatom el. Az irodalmi törvények szerint gyermekek és katonák a felét fizetik, hatvan éven felüli honpolgárok pedig ingyen kapják.

- Az még jobb, - felelt a hatvan éven felüli honpolgár és eltette a két forintot, - lakásom Zsigmond-utca 58.

... Az egész dologban ez az öreg ember nyugtalanít, a ki, mint Barbarossza a barlangban, a Zsigmond-utcában ül és várja a Kálóczyak tiszteletpéldányát.

VÉGE A NYARALÁSNAK.

Hála Isten, vége a nyárnak, nem kell többé fűteni, itt vannak a jó meleg őszi napok. Még javában halljuk a fecskék csicsergését, úgy látszik, egyelőre eszük ágában sincs melegebb éghajlat alá költözködni - tán abból az egyszerű okból, hogy e pillanatban melegebb éghajlatot egyáltalán nem találnának. Én is megjöttem fürdözésemből, utazásaimból, kalandozásaimból, s ime beszámolok arról, hogyan töltöttem el az aratás és cséplés hónapjait.

Vannak, a kik nyáron a sósvizekre mennek, sokan a savanyuvizet kultiválják, én az édesvizekre vágyom. Ezért már évek óta a Balaton mellett nyaralok, s ha önök, gyors- és személyvonati utasok, e nyáron láttak a partvidéken egy bronzszobrot, a mely fürdőlepedővel fáradhatatlanul integetett, tudják meg, hogy az én voltam. Tudja isten, ki kezdte, de ez az integetés a Balaton partján ma már egészen szenvedélylyé fajult, s olyan emberek, a kik különben őszinte megvetéssel viseltetnek egymás iránt, ilyenkor agyon lobogtatják magukat egymásnak. Még Batthyány grófék földvári villájából is lobogtattak egyszer, - mint utóbb kiderült, a szobaleány, a ki a törlőrongyot rázta ki.

Én már végignyaraltam az egész Balatont, voltam Balaton-Bikityen, Bivaly-Füreden, az idén Balaton-Gyöngyét választottam ki, nem is bántam meg, mert egész nyáron (erről gondos statisztikát vezetek), csak huszonnégy szunyog csipett meg, ellenben Balaton-Berényben három nap alatt kétszázharminckettő. A kétszázharminckettőből agyoncsaptam százhuszat, de a huszonnégyből egyetlen egyet se. Miért? Erre a felelet igen egyszerű. Meggondoltam a dolgot és a szunyogokkal szemben új eljárást léptettem életbe. Ugyanis a következő kérdéseket intéztem magamhoz: 1. Fogy-e a szunyogok száma, ha én minden elém kerülő szunyogot agyonütök? (Felelet: nem!) 2. Miért csapjam én agyon az engem csipő szunyogokat? Ha engem megcsiptek, csipjenek meg másokat is. Hadd dühöngjön más is, ne csak én. Ezen a nyáron tehát teljes mozdulatlansággal fogadtam a körülöttem csavargó moszkitók zenéjét. De elmém annál viharosabban mozgott. A következő gondolatok hullámozottak benne: Mért nem üt ki a szunyogok közt a filloxéra, a peronoszpóra vagy a sertésvész? Miért pusztítja az ilyen betegség azt a jóra való disznót, meg azt az ennivaló szőlőt? A hasznos állatokat mindenféle betegség kínozza, a haszontalan állatok pedig minket kínoznak.

A szunyogcsipést még kellemetlenebbé teszik a hozzáfűződő legendák. Az egyik az, hogy a malária az ő csipéseik következtében terjed. A mi lehet, hogy igaz Olaszországban, Róma vidékén, de nálunk nem. A másik, hogy vannak szunyogcsipések, melyek fájdalmas daganatokat, sőt halált is okozhatnak. A lapok nyaratszaka nem is mulasztják el soha vizes vidéken nyaraló olvasóik mulattatására ilyen című ujdonságokat közölni: *Halálthozó szunyogcsipés*. Az olcsóbb lapok, melyek olvasóiknak ugynevezett hideg verejtékéből élnek, a boldogtalan megcsipettnék haláltusáját is leírják, rémületes színekkel. A képes lapok le is rajzolják a végső fetrengést, oly óvatosan, hogy később ugyanezt a képet ilyen címen is ki lehessen adni: *Kigyómarás Indiában*.

Ilyen legendák közt fölnevelkedett emberfia, képzelhető, milyen érzelmek közt hallja a szunyogok átkozott dongását. Sokan azt hiszik, ütött végső órájuk. Legtöbben kapkodnak, mint Lear király az utolsó fölvonásban. De bele nem nyugszik senki. Ki nyugszik bele a méhcsipésbe? Pedig a jó édes méz hányszor szerzett nekünk élvezetet. Mennyivel kevésbé nyugodhatunk bele a szunyogcsipésbe, melyért ez a csepp állat semmiféle kárpótlást nem nyújt.

De nem akarom folytatni, mert két év alatt irtam már a sirályokról, a bivalyokról és a hangyákról s ideje, hogy a szunyogokkal lezárjam a balatoni állatvilág sorozatát.

Balaton-Gyöngye, idei bronz-kurám színhelye, rendkívül előkelő hely, mely tele van szép asszonnyal és szép gyerekkel. Az urak szombaton érkeznek csak meg; egész héten mély csend van, szombaton aztán zajos multság következik. Sokszor egymagam voltam férfi a mi villasorunkon; de szerencsére az idén nem keveredtem olyan kalandba, mint tavaly, a mikor a *Katalin*-villában erőnek-erejével rablót akartak velem fogatni. Akkor is magam voltam Balaton-Gyöngyén, s bárhogy szabadkoztam is, egy gyümölcshámozó késsel és egy szőlőkaróval fölfegyverkezve helyet kellett foglalnom egy ablak alatt, mely abból a szobából nyílt a kertre, a melyben állítólag a rabló rejtőzött. Nagy megnyugvásomra szolgált, hogy az ablakon vasrács volt s így én abszolút biztosságnak örvendtettem. Végre jött a fürdőcsendőr, a ki éppen rohicsi kuráját végezte, s a törvény nevében behatolt a szobába, a hol senkit se talált. A vaklármá abból keletkezett, hogy a szobában, állítólag az ágy alatt rejtőző alak megcsipte a szobaleány lábát, mire az sikoltozva kirohant. Én aztán megmagyaráztam neki, hogy tisztességes szobaleány nem sikoltoz, a mikor megcsípik, mert a ki rabol, az nem csíp, a ki pedig csíp, az nem rabol. Megjegyzem, hogy a csendőr a kiállott izgalmaktól rosszul lett s fürdőre kellett mennie. Ő is olyan fürdőcsendőr volt, a kit üdülni küldtek Balaton-Gyöngyére.

Tavaly jöttem rá arra is, hogy az irodalom nem nyári multság, mert fölolvastartottam a fölrobbant benzinmotoros csolnak szerencsétlenül járt gépésze javára s fölolvastartottam a zajos bukással végződött. Én is csak olyan ember vagyok, mint többi íróársam, s a magam sikerei és tehetsége iránt teljes elismeréssel viseltetem. De őszintén mondván, tavalyi szereplésem, enyhén szólva, élénk eredménytelenséggel járt. Pedig legismertebb humoreszkjeim egyikét olvastam föl, melyet úgy Budapesten, mint több vidéki városban folytonos tetszés és derűtség kíséretében kipróbáltam. Sőt ugyanezért a fölolvastartásért Kaposvárott koszorút is kaptam, melynek szalagján ez a fölírás volt: *Somogy megye intelligenciája - a nemzet pacsirtájának*. Később értesültem, hogy ezt a koszorút eredetileg Blahánénak szánták, de a vendégszereplés elmaradt és én kaptam. Máig is őrzöm, pedig megvallom, hogy a pacsirta kvalifikációi nincsenek meg bennem. Nem mintha nem tudnék énekelni, ezt tudok, - de nem szeretek korán fölkelni.

Ha a balatoni fürdők szépségeiről fogalmat akarunk magunknak szerezni, hiába fordulunk a férjekhez és apákhoz, a kik öt-hat év óta odalent nyaralnak. Mert ezek nyári életüket Budapest és Balaton közt, a vasuton töltik. És mivel töltik? Kártyázással. Így aztán az utvonatról is hiába tudakozódik náluk az ember, mert folyton kártyáznak, akár áll a vonat, akár megy. Így a mi két doktorunk azon disputált, hogy Martonvásár az ut mellett fekszik-e? Az egyik doktor azt állította, hogy nem itt, hanem Torontál vármegyében fekszik, a másik azt vitatta, hogy igenis itt, még pedig Szemes és Szántód közt. Ugy látszik, Zamárdyval tévesztette össze.

Miután a török közmondás azt tartja, hogy nyugalom után édes a pihenés, engedjék meg, hogy ezuttal befejezzem.

PEPI NÉNI LEVELET IR.

Pepi néni anyámnak egyetlen élő testvére. Régi asszony, jó asszony. Nagyon érzékeny, mindig panaszkodik, e mellett kitűnően eszik és pompásan alszik. Könnyekkel el van látva az áradásig, akár sir, akár nevet, rögtön patakok folynak végig az arcán. Ennek az a haszna, hogy bánatát hamar elmosás. Boldog teremtések azok, a kik jóízűen, záporoszerűleg tudnak sirni: utána hamar fölkel a jókedv napja.

Szeretek az öregekkel beszélgetni, mert így az élő szó útján hatolhatok be apáink, nagyapáink életébe, gondolatvilágába. Pepi néni nagy időköt megélt. A forradalomban már szép, hajadon lány volt, látott diadalmas hősöket, táncolt babérkoszoruzott ifju honvédekkel, látott futó ellenséget, égő falvakat, látta a gyászt, a zsandárvilágot, osztrák börtönök sápadt lakóit... s a romország lassu fölépülését.

De minderről nem igen tudott nekem beszélni, hiába faggattam, hiába intéztem hozzá kérdéseket. Arra nagyon jól emlékezett, hogy mit ebédelték ezernyolcszáznegyvenhétben, mikor az alispán ült vendégül az asztalunknál. Még azt is tudta, hogy az alispán patvaristája hat darabot megevett a baracklekváros palacsintából, de a nagy, érdekes események, még ha közel hozzája történtek is meg, elmosódtak előtte.

Pepi néni férjhez ment, özvegységre is jutott, megöregedett, elnehezedett, s most a gazdafiánál falun lakik, unokáit nevelvén. Engem nagyon szeret, mert régebbi időkben jó publikum voltam, a feleségemet meg különösen kedveli, mert az asszony minden hónap végén levelet ír neki, s abban elmondja, hogy egy hónap alatt mi történt az atyafiság körében. Nem mondhatnám, hogy a feleségem levelei irodalmi alkotások volnának, de ebben tán a kor hibás, mert ha azokat a XI-ik században írta volna most mint nyelvemlékeket bizonyára az iskolában tanítanák. A levelekben előkelő helyet foglalnak el a gyermekek, hogy' megy az iskolázás, hogy' állunk a kanyarójárvánnyal, hogyan nőtt a Katának egyszerre két árpa a szemén, hogyan vették ki a Gyuri manduláit, milyen jó a rizskása gombával és parmezánnal olasz módra elkészítve.

A levél Pepi néninek mindig nagy örömet okoz, fölteszi a csontrámás, nehéz okuláróját és végigböngészi. Valószínűnek tartom, hogy néha össze is keveri a dolgokat egy kicsit, s a Gyuri mandulái révén gomba helyett mandulát reszel az olasz rizsbe.

Mikor már a decemberi levelet is megkapja, mely a karácsonyi előkészületekről s a játékszerek drágaságáról szól, akkor Pepi nénit a lelkiismeret kezdi mardosni.

- Olyan régen tartozom a Jolánnak egy levéllel.
- Hát írja meg, mama, - biztatja a fia.
- Van idehaza abból a nagyobb fajta, széles levélpapírosból?
- Nincs, de ha tetszik, hozatok Debrecenből.
- Azért ugyan nem érdemes, majd írok a Vilma papírosán.

(Ez a menyé.)

Ezzel persze a dolog abba marad egypár napra. De akkor kezébe veszi a Vilma levélpapírjait s nézi.

- Ez nekem mégis nagyon kicsi. Nehéz a kezem, öreg betűket vetek, alig fér rá pár sor. Mégis jobb lesz, ha hozatunk Debrecenből.

- Helyes, holnap úgy is bemegyek, - felel a fia, - mennyit hozzak?

- Hozz *mindjárt* kettőt.

Másnap azonban valami vevő jelentette érkezését, a maradék buza ügyében s Ferkó otthon maradt. A levélpapiros is elmaradt. De mikor Pepi néni említette a fiának, ez megszólalt:

- Mást gondoltam már édes anyám. Egy árkus írópapirból olyan jó levélpapírt csinállok magának, mint a pinty.

Pepi néni megdöbbenve nézett rá. Hát ilyen közel volna a levélírás órája?

- Hát a boríték?

- Azt ad hozzá a jegyző.

Ebéd után Ferkó rögtön meg is tette, a mit ígért s Pepi néni alig kelt föl délutáni alvásából, a gyerekek hozták a papirost, kopertát.

Pepi néni föltette a pápaszemet, s vizsgálta a papírt. Vizsgálta olyan arccal, mint mikor egy fáradt ember a hegytetőről néz le egy hosszú utra, melyet neki be kell gyalogolnia.

Mikor a papirossal tisztába jött, a tintakérdésre került a sor.

- Te, Ferkó, hisz ez a tintád nagyon zöld, halványzöld.

- De megfeketedik, míg Pestre ér.

- Biztos? Én azt hiszem, inkább egészen elsápad és olvashatatlan lesz.

- Nem, mama, ennek ez a sajátsága: minél tovább áll írásba, annál feketébb lesz.

- Az apád házánál olyan jó fekete bécsi tinta volt, a nagyapád meg gubacsból maga tudott tintát készíteni.

- Csak próbálja meg mama, még okmányok írására is ezt a tintát használják, hogy sokáig tartson.

Ekkor Pepi néni a tollkérdés mögé sáncolta magát. Emlékezett valami sárgaréz tollra, melylyel ezelőtt harminc évvel olyan pompásan tudott írni: olyat óhajtana most is. Csak nagy nehezen tudta rávenni Ferkó, hogy egy vadonatuji alumínium tollal nekivágjon a vállalatnak.

... Így történt ez mind, szakasztott így történt, hitet mernék rá tenni, bár nem voltam ott.

Most már önök, a kik az én jó, öreg Pepi nénémet nem ismerik, bizonyosan azt hiszik, hogy ő leült és tüstént megírta a levelet minekünk. Ó dehogy!

Tessék most a hozzánk érkezett levelet figyelembe venni. Ugy június derekán, mikor mi már fürdőre készülünk, betoppan a levél. Pepi nénitől van, kellő áhitattal bontjuk föl, mert örömmel tölt el a hír öreg rokonainkról, a kik öreg szüleinkkel együtt gyerekeskedtek, s családunk multját áthozták miközénk.

A levél így szól:

Kovácsháza, dec. 22.

Szeretett kedves drága lányom!

Boldog karácsonyi ünnepet kívánok nektek, kívánom, hogy együtt sok boldog Karácsonyt érzetek meg friss egészségben. Minálunk ugyan fekete Karácsony lesz, eddig, egy szem nem sok, annyi hó se esett. Hát nálatok? Ha nagyon drága Pesten a malac, írj, küldünk egy jó kövéret, had turja új év napján előre a gazdaságot. Két kilós...

Januárus 23.

A szalkai uri vadásztársaság betérése miatt nem folytathattam leveletem. Négyen voltak és itt vacsoráltak, még cigányt is keritettek és reggelig mulattak. A képviselőnk is köztük volt és olyan betegen jött vissza másnap, hogy egy hétig itt feküdt, nekem kellett a szobámat átengedni, én a gyerekekkel háltam egy szobában. Sokan jöttek hozzá látogatóba, azok mind nálunk ebédeltek vagy vacsoráltak, képzelheted, milyen sok dolgunk volt. Január közepén nagy hó esett, ki se mehettünk a házból. A jegyzőnél itt lakik az apja, 80 éves ember, van ugyan két lánya férjnél, de azokkal nem fér össze, az is ritkaság, hogy valaki a lányaival ne férjen össze, a fiával meg igen, szegény Bódi bátyád volt ilyen, ha emlékszel még rá, hát a jegyző apja mondta, hogy 1848 óta nem volt ekkora hó. De most már tegnap óta olvad, s én

Március 1.

Képzelheted, hogy hiába nem szakítottam meg a leveletem, de Vilma borzasztó a gyerekeivel. Ha sokat esznek: jaj, ne egyetek, elrontjátok a gyomrotokat, ha keveset esznek: jaj, már olyan soványak vagytok, mint a fogpiszkáló, mi lesz veletek. Ha csendesen alusznak, föl-fölugrik az ágyból, hogy Istenem, tán megfulladtak, ha álmukban kiabálnak: Szent isten, micsoda idegbajt fognak már megint kapni. Javába irok, mikor beütött a láz. Láz, láz, tudja isten mi lesz belőle. Képzelheted, milyen nyugtalan heteink voltak...

Itt. Pepi néni megint megszakitotta a levelét, a további április, május és júniusi dátumok alatt folytatólag arról értesített, hogy a gyerekeket bevitte Debrecenbe, s ott az orvos kivette a mandulájukat. Ezt a levelet azzal fejezte be, hogy legközelebbi levelében bővebben fog írni magáról, Ferkóról és a menyéről.

Ez az egész levél, melyen félévig dolgozott, csak mentetetőzésekből állt!

KALANDJAIM AZ AUTOMOBILLAL.

Nem tagadom, sőt nyílt homlokkal bevallom, hogy ezentul minden modern haladásnak ellene leszek. El vagyok készülve arra, hogy a nép ezért ablakaimat be fogja verni, s azért már a legközelebbi november elsején a harmadik emeletre költözködöm; el vagyok készülve arra is, hogy a demokrata ujságok ezért ezüst-kanállopással fognak gyanusítani, s akkor provokálni fogom Kardhordó Árpádot, a ki mint demokrata, remélem, nem huzza ki a kardot, a melyet hord. Mindenre el vagyok készülve, s elhatározásom megingathatatlan.

Hogyan jutottam én erre a megdöbbentő elhatározásra? Elmondom a történetét s önök nekem igazat fognak adni.

Azon a környéken, a hol lakom, a szomszédságomban üzött kisipart erőteljesen szoktam támogatni. Adok én munkát az asztalosnak, cipésznek, virágkereskedőnek, fokozom a forgalmát füszeresnek, patikusnak, hentesnek, s legföljebb fogat huzatni megyek a belvárosba, mert a borbélyom ellen már kétszer megindítottam a kihágási eljárást tiltott foghuzás miatt.

Igy én meglehetősen népszerű alak vagyok a környékemen s felekezeti különbség nélkül mindenki köszön, mikor végigmegyek az utcán.

Ennek a közkedveltségnek köszönhetem, hogy a cipészem egy napon fölött hozzám, s újszülött fia keresztelési költségeinek fedezésére két forint előleget kért, melyet ő majd le fog foltozni.

Adtam neki.

Mikor ezt látta, azonnal fölért keresztapának.

- Nem tehetem, mester, mert nem volna illő, hogy két forintot adjak, s azt még leenni is segítsek.

- Hát adjon az ur négy forintot. Akkor aztán nyugodtan ehetik.

- Köszönöm. Nyugodtabban eszem, ha csak két forintot adok. Tessék.

A suszter eltávozott. Mi elmentünk nyaralni, s nem nyílt alkalma az előleget ledolgozni. Augusztus közepén megtudta, hogy én magam már itthon vagyok s fölkeresett.

- Tekintetes ur, nincs munka?

- Nincs.

- Baj, baj, mert így a két forint adósság megmarad. Hanem van egy gondolatom.

- Micsoda?

- A segédem vett egy hatosért tíz darab ősbudavári sorsjegyet, tessék átvenni ezt a két forintban.

- Mit lehet rajta nyerni?

- Többek közt egy automobil masinát is.

- No jó, adja ide, hogy legalább a maga lelkiismeretét ne nyomja az adósság terhe.

A suszter átadta a tíz darab huszkrajcáros sorsjegyet és elégedetten távozott.

A sorsolás estéjén magam is kimentem Ős-Budavárába, s mondhatom, hogy az automobil-díj óriás érdeklődést keltett a sorshuzás iránt. Nagy tömegek lestek az eredményt. Én is ott

hemzsegettem, nem kíváncsiságból, hanem inkább olyan rossz pesti szokásból. A pestiek, hiába, szeretnek olyan helyen csavarogni, a hol néhány száz ember ok nélkül lökdösi egymást.

Majdnem sóbálvánnyá változtam, mikor kikiáltották, majd kiszögezték azt a számot, mely az autóbilát megnyerte: tiz sorsjegyemnek egyike viselte ezt a számot.

Sokszor lobogtattam már zsebkendőt szeretteimnek, mikor elutaztam s ők itthon maradtak; lobogtattam olyankor is, mikor más világrészbe indulva, Európának a tengerből fölnyuló utolsó csücskétől búcsúztam; de soha kendőt oly lelkesen, melegen és őszintén nem lobogtattam, mint a nyertes sorsjegyet.

De mikor közirigységtől kísérve, a tömegben áttörtem, ott találtam a zsűrit s azonkívül egy urat, a ki a kezét az autóbilára tette.

- Ön a nyertes? - kérdé a zsűri elnöke.

- Én. Itt a sorsjegy.

- Helyes, de ez az ur itt azt állítja, hogy a sorsjegyet ő tőle lopták.

Kissé kényelmetlenül éreztem magamat.

- És be is tudja bizonyítani?

- Be, - szólt az állítólag meglopott ur, - tanum az Erzsébet-téri trafik, a hol vettem s a számokat följegyeztem.

Éreztem, hogy egy kéz a vállamra nehezedik. Az inspekciós rendőrtiszté volt, a ki nyájasan megszólalt:

- Beismeri uraságod, hogy lopta ezeket a sorsjegyeket?

Bármily rábeszélő, mondhatnám behizelgő hangon mondta is, kénytelen voltam határozottan tagadólag felelni.

- Akkor az urak lesznek szivesek velem jönni az inspekciós szobába.

- Mi célból?

- Jegyzőkönyvet fölvenni.

Azonnal láttam, hogy olyan rendőrtiszttel van dolgom, a ki elveszettnek tartja a napját, ha legalább három jegyzőkönyvet föl nem vesz. Minek rontsam a kedvét? Gyerünk.

A szobában a tiszt leült, de minket nem ültetett le. Friss tintát öntött a tartóba, új tollat tett a nyelébe, elővette a hivatalos papirokat, szivarra gyujtott, s egész passzióval kezdte:

- Vádlott, mi a neve?

- Bocsánat, ha így kezdi, megtagadom a vallomást. Én Kádár Ambrus, a fővárosi illetőségi ügyosztály iktatója vagyok, a ki ezeket a sorsjegyeket egy másik tisztességes polgártól vettem.

- Kérem, kérem... Erre rátérünk később. Hány éves?

Miután szépen kitöltötte az összes rubrikákat, a másikhöz fordult. Ez is bevallotta az ítélet meghozatalához szükséges összes adatokat, s akkor áttértünk a tényállásra.

Én természetesen az igazsághoz hiven elmondtam a dolgot, úgy, a hogy' történt.

A másik ur nem tudott semmi bővebbet, csak azt, hogy egy csomó ősbudavári sorsjegyet elloptak tőle, közte a nyerő számot is.

A rendőrtiszt arca fölragyogott, az affér köre tágult, ott volt már mint megidézendő személy az én suszterem, a legénye, s az Erzsébet-téri trafik egész személyzete.

Két órai rövid kihallgatás után fáradtan távoztunk Répay urral, mert így hívták ezt a kellemtelen alakot.

Odakint megfogtam.

- Hallja, én bebizonyítom, hogy a sorsjegyet vettem és kitől vettem, s mivel a sorsjegy az én birtokomban van, az automobil biztosan az enyém lesz.

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt, hogy elkerülhetnők a hónapokig tartó bírósági herce-hurcát, egyezzünk ki.

- Hogy érti ezt?

- Legyünk mind a ketten fölváltva automobiltulajdonosok. Ez csak elég nemeslelkű ajánlat.

- Az. Elfogadom Répay Orbán.

(Látszik, hogy sok váltót irt alá életében.)

- Talán gyerünk vissza a tiszthez és intézzük el?

- Helyes.

Az inspekciós rendőrtiszt éppen bevégezte és leitatta a jegyzőkönyvet. Ha még pár percig késünk, a szerencsétlen jegyzőkönyvet holtrészegen találjuk.

- Inspekciós ur! - kezdém.

Szigoruan nézett rám.

- Miféle megszólítás ez! Én fogalmazó vagyok, ez a hivatalom, az inspekciós csupán ideiglenes állapot.

- Fogalmazó ur!

- Mi tetszik?

- Visszavonunk mindent.

Nyugtalanul nézett ránk.

- Hogy' értik ezt?

- Ez az ur, Répay ur, visszavonja a följelentést. Tessék az eljárást megszüntetni.

- Hahaha! - nevetett gunyosan a fogalmazó, - láttak már önök lavinát?

Bevallottuk, hogy nem láttunk.

- Hát visszafelé, a hegy teteje felé gördülő lavinát?

Bevallottuk, hogy ezt pláne nem láttunk.

- Nos, valamint nem lehet a lavinát megállítani és visszafelé gördíteni, épp úgy nem lehet a hivatalos eljárást megállítani és visszafelé gördíteni.

- De kérem, ha ön összetépi ezeket a jegyzőkönyveket, a lavina azonnal megáll!

- Micsoda vakmerőség az öntől, azt kívánni, hogy a hivatalos iratokat elsikkasztam?

- Én nem kívánom, hogy elsikkasztja; csak azt kívánom, hogy összetépje.

- Elég! Távozzanak.

... Megjegyzem, hogy az Ős-Budavarában hagyott és lepecsételt automobilt három nappal az eset után ellopták; de azért a lavina gurul. Csak a jövő hétre kétszer meg vagyunk idézve, holott én is, Répay is körömszakadtig és ernyedetlenül tagadunk mindent.

Ezért vagyok én most már ellensége minden modern haladásnak. Mert a világ hiába halad, a hivatalos copf megmarad.

A HÓ ALATT.

Gyönyörű odakint az ország, mikor a tél fehér leple borítja, csodaszép fehér Tündérország, de azért nem ajánlom senkinek, hogy az utazást megpróbálja. Kocsin, csilingelő szánon még csak elmehet az ember, jó farkasbundában, lábát botosba dugva, de a vasut most kiállhatatlan. A legjobb akarat mellett se tudják fűteni. Pedig fűtetlen vonaton ülni még farkasbundában is utálatos. Budapestről a múlt szombaton elindultam a kolozsvári gyorsvonaton, s azt a kellemetlen fölfedezést tettem, hogy a négy utolsó kocsi nincs fűtve. Mikor a kalauz belépett, azonnal fölkertem, hogy adja ide a panaszkönyvet.

- A vonaton, instálom, nincs.

- Hát hol van?

- Az állomásokon.

- Hát majd Szolnokon szóljon.

- Igenis. Miért tetszik?

- A fűtés miatt.

- Nem segíthetünk, instálom, ha befagyott a gőzfűtés. Erre a rendkívüli hidegre senkise volt elkészülve.

Igaza, volt, de azért szidtam a felsőbbiséget, mert nekem is, neki is jól esett. Ha az ember dühöng, annyi, mintha meleg bort innék.

- Tessék az étkezőkocsiba menni, az jó meleg.

Ezzel otthagytam. Utitársam egy vékony lakkcipőben, könnyű felöltőben topogó ifjú ember volt, a ki tüstént hozzám fordult:

- Uraságod az étkezőkocsiba megy?

- Ugy látszik, azt kell tennem.

- Legyen szíves akkor a bundáját kölcsönadni. Nagy-Kátára megyek bálba, s bálisan vagyok öltözködve. Nem számítottam ilyen irtóztató hidegre.

Ránéztem. Vacogott a foga. Eszembe jutott, hogy boldogult fiatalkoromban, mikor még Dezsőffy Emil főszolgabírónak nem volt olyan ezüstös a haja, mint most, s mikor még Krajcsik doktor többször adta a becsületszavát, mint most: azokban a régi jó időkben magam is jártam Kátára bálozni, s megsajnálta a fiatallembert.

- Jól van, barátom, én odaadom magának a bundát, de szent áhitattal bujjék bele, mert ez nem olyan közönséges bunda. Ez *pártbunda*. A 48-as párt bundája. Ugyanis: valahányszor téli korteskedésre küldték a képviselőket, a legtöbbnek az volt a kifogása, hogy nincs bundája. Akkor a pártelnökség vett két olcsó, de nagyon meleg farkasbundát, s a mióta ezek a bundáink megvannak, pártunk vagy harminc taggal szaporodott. Most én kértem el a párttól, mert korteskedés sehol sincs, én pedig a kerületembe megyek beszámolni. Hát megbecsülje!

A fiatal ember már ezalatt nyakig temetkezett a bundába, s onnan hallgatta előadásomat. Én pedig átmentem az étkezőkocsiba.

Az étkezőkocsiban csak egy figyelemreméltó ember volt, egy porosz ur, a ki Bécsben fogadott kalauzzal utazott le Erdélybe.

Nem sikerült többet megtudnom róluk, annyit vettem csak észre, hogy a kalauz nagyon adta a porosz előtt a magyart, ellenben a pincérrel nagyon hibásan beszélt magyarul.

Az utasok közt a beszélgetés kizárólag a hideg körül forgott. Verebek, sőt tyukok tömeges megfagyásáról regéltek, sőt valaki azt mesélte, hogy a foglyok és nyulak annyira el vannak gémberedve, hogy bottal is agyon lehet őket verni. A szomszédom említette, hogy vadászás közben pusztá kézzel nyult a puskájához, s az ujjabőre odaragadt a vashoz. Egy másik, - szintén vadászember, - azt állította, hogy fegyverének a fölvtont kakasa megfagyott, úgy, hogy nem tudta sehogyse elsütni a puskát. A mire én elmeséltem nekik, hogy milyenek a tél borzalmi Trencsénmegyében, mert így utazásközben a fő, hogy az ember ne maradjon el a többi utas mögött. Csak azt hallgattam el, hogy ezeket a borzalmakat a *Protestáns Árvaházi Képes Naptár*-ban olvastam tíz év előtt, de nem Trencsénmegyéről, hanem Norvégiáról. E mellett az utasok iszonyuan egymásra licitáltak a Celsius-fokokkal. A szegény öreget 18 és 28 fok között taszigálták ide-oda. De mindnyájan le voltunk pipálva és elhallgattunk, mikor megszólalt egy eddig hallgató ur és azt állította, hogy náluk, a fogarasi havasokon megfagyott a higany a hőmérőben. Ez is az árvaházi naptár rendes vevői közé tarthatott.

Szolnokon elélem toppan a kalauz:

- Reflektál még uraságod a panaszkönyvre?
- Miért?
- Mert elveszett a kulcsa annak a szobának, a melyikben van.

Különös, hogy az ilyen szobáknak a kulcsa mindig el szokott veszni.

- Hát ha majd megkerül, szóljon.
- Igenis, instálom.

Ha valaha egy ilyen kulcs megkerülne, első panaszul bizonyosan ezt írnám bele, hogy miért szokott elveszni?

Püspök-Ladányban a barátságos étkezőkocsi elhagyott bennünket, s mi vártuk, hogy összeállítsák a debreceni vonatot. Az állomás étterme zsufozásig megtelt didergő utasokkal s arra a hirre, hogy minden kut befagyott, a lokomotív nem kap vizet és egy óra előtt nem indulunk, kényelembe helyezkedtünk. Püspök-Ladány elég kis város ahhoz, hogy az állomáson való mérgelődés még a szórakozáshoz tartozzék. Tehát a helybeliek nagy számmal melegedtek az étteremben. Megalakultak az alsóspartik, uhuval és Fedák Sárival, tíz perc múlva már nagy disputáktól és gorombaságoktól zúgott a levegő s nem telt bele egy félóra, már döntvényileg kellett kimondanunk: 1. Hogy a játékos ellen a tuletroát nem egy embernek kell megcsinálni, hanem akkor is számít, ha a kilencezt az egyik, az alsót a másik viszi haza; 2. hogy a mi a tuletroából fekszik, az a fölvevő ellen számít; 3. hogyha tők az ágyu, akkor a vörös ászszal kell az uhut megcsinálni.

Nem beszélt ott senki az indemnitásról, az obstrukcióról, az obstrukció leszereléséről, a közeledő katonai javaslatokról. Minden érzelmet elnyelt és indulatot a maga számára lefoglalt az alsós. Én már tudom, hogy lehetne Magyarországon forradalmat csinálni? Ha betiltanák az alsóskalábert.

A várakozás kezdett nagyon sokáig tartani, s már-már fölszólitottam az állomásfőnök kedves nejét, hogy álljon élére, mint lady patronesse, egy rögtönzendő táncvigalomnak, mely tombolával és disznóöléssel lenne összekötendő, mikor hozzám lép egy ur és meghív harmadiknak. Természetesen azonnal leültem és vigan kártyáztunk. Egyszerre csak megszólal mögöttem egy álló kibic:

- Mi az adu?

- Vörös.

- Menjen haza a blank kilencesével.

Hátrafordultam.

- Talán már járnak a vonatok?

- Nem.

- Hát akkor hogy menjek haza a blank kilencesemmel?

A kibicek nevettek.

- Ha különben unja magát, menjen haza maga a blank kilencesemmel. Tessék!

És a kezébe nyomtam. Általános kacagás támadt... Az ismeretlen egy vizes üveg felé nyult. Némi jártasságom van a lovagias ügyeket megelőzni szokott eseményekben, s tisztában voltam azzal, hogy a nyájnak nem nevezhető idegen az üveget a fejéhez akarja vágni. Fölálltam. Ekkor nyílt az étterem ajtaja és beszólt a portás, hogy a vonat indul. Erre minden elsimult, összedobtam a következő kvart-kasszát, az idegen ivott az üvegből, fizettünk és kirohantunk a perrenra.

... Hétfőn jöttem vissza, ugyanezen a vonalon. Gyorsvonatunk (a lassu vonatokról nem is beszélve) csekély egy órai késéssel érkezett meg Budapestre. A beszélgetés megint az időjárásról folyt, s újra beadtunk egymásnak néhány szibériai farkas-történetet.

Nagy-Kátán fölszállt az a fiatalember, a kinek a párt-bundámat kölcsönadtam. Mivel ezuttal nem találkozott jólelkű bundatulajdonos, ő is az étkező-kocsiba jött.

- Nos, ifju ember, hogy' mulatott?

- Köszönöm, nagyon jól.

- És mi célra volt a multság?

- A város világításának céljaira.

- Teringettét, én már tizenhét év előtt mulattam ott ugyanazon célra. Ott tán egy millió forintot akarnak összetáncolni s mindjárt villámos-világítást csinálni?

- Nem, hanem nyáron mindig elhordják a lámpásokat, s télen újra össze kell szerezni.

- S nagy jövedelem volt?

- Ráfizettünk. Tetszik tudni, nagyon jó kedvünk volt és a nagyvendéglőben beütöttünk két tükröt és leütöttük a csillárt.

- A mai sanyaru viszonyok közt elég szép eredmény.

- Hja kérem, első a multság. Minek lámpás Nagy-Kátán?

A MI SZEGÉNYÜNK.

A legnagyobb hidegben, mikor a kutak, gázkályhák és ferblizők egyaránt befagytak, egyszerűen, de izléstelenül berendezett szerkesztőségi helyiségembe beállit egy ur és kérdi, hogy mikor találhat meg engemet itt a szerkesztőségben?

Azonnal láttam, hogy nem ismer, a mit őszintén szólva, csodálok, mert Révaiék összegyűjtött munkáimnak arcképes prospektusát kétszáznegyvenezer példányban terjesztették el ország-szerte, s büszkeséggel mondhatom, hogy hazánkban ma nincs cipő, gesztenye, alma, melyet ne az én arcképembe pakkolnának.

Hogy tehát ez az ember engem nem ismer, ebből az következik, hogy csak egy pár cipője van, melyet mindig a lábán visel, gesztenyére és almára pedig nem jut neki.

Tehát szegény.

Tehát koldulni jött.

Azért is nyugodtan így szóltam:

- A szerkesztő ur beteg.
- Nem lehetne a lakására menni?
- Nem bocsát senkit magához.
- Én megpróbálom.

Pokoli gondolatom támadt. Van itt Budapesten egy tézstagyáros, a kit egészen úgy hívnak, mint engem. Igen jól ismerem, mert a régi jó időkben öt évig az én adómat is fizette, s mikor rájött, az öt évi adótöbbletet először az adóhivatalon, aztán rajtam akarta pörrel megvenni. Természetesen egyik se sikerült, sőt az adóhivatal a tévedés kiderülése után se szállította le tisztelt névrokonom adóját; ellenben rám is kivetette az adót, még pedig mérgében épp annyit, mint a tézstagyárosra. Az adóhivatal persze nem sejti, hogy a tézstagyártás hazánkban jóval jövedelmezőbb, mint az irodalom. S a legrosszabb esetben is a gyáros eltáplálkozhatik a maga tézstájával, én azonban nem ehetem meg a könyveimet. Ez a gyáros jutott eszembe.

- Megpróbálja? Hát akkor megmondom a lakását, Liliom-utca 7.
- Köszönöm.

Az ismeretlen csak mondta, hogy *köszönöm*, de nem köszönt és elment.

Ekkor különös dolgok történtek. A tézstagyáros nagyon szívesen fogadta, s mivel az üzlet pang (mi nem pang mostanában?), adott neki vagy két liter csigatészta.

Ez nem baj. Baj azonban az, hogy a csigatészta a Révai-féle prospektusba pakkolta, s az ismeretlen a legelső utcai lámpás alatt rájött arra, hogy én őt rászedtem.

A tézstával együtt nyargalt vissza hozzám a szerkesztőségbe. Ott a tézstát kiterjesztett újságpapírosra rázta, a prospektus arcképes felét pedig elém terjesztette.

- Ön engemet megcsalt.

Lesütöttem a szememet.

- Nem tagadom.
- Miért tette?

- Rossz szokásból. Különben ne panaszkodjék, látom, nem tért vissza üres kézzel.
 - Ugyan hagyja! Mit csinálók én két liter csigatésztával. Nincs háztartásom.
 - Adja el.
 - Vegye meg.
 - Nekem sincs háztartásom.
 - Hát akkor adjon ajánlólevelet valami kocsmároshoz.
 - Ugyan! Két liter csigatésztát ajánlólevél nélkül is megvesznek.
 - Helyes. Akkor térjünk valahára a dologra. Uram, szegény ember vagyok, most jöttem ki a kórházból, nincs lakásom, nincs betevő falatom...
 - Mihez ért?
 - Mindenhez és semmihez. Egypár iskolát elvégeztem, de nem tökéletesen, úgy, hogy afféle uri proletár lett belőlem...
 - De bármi munkára vállalkozik?
 - Azt nem mondhatnám. Tetszik tudni, a kórház, a betegeskedés nagyon elgyöngített...
- (Kezdett érdekelni ez az ember.)
- De hát mi szeretne lenni?
- Egy kis ideig gondolkozott.
- Tetszik tudni, a főváros most melegedő szobákat nyit az összes kerületekben. Valamelyikben felügyelő szeretnék lenni...
 - És egész nap üldögélve melegedni? Nem is rossz hivatal.
 - Én is azt hiszem, hogy ez nekem való hivatal lenne. Addig is azonban, míg ezt elnyerem, úgy-e számíthatok becses pénzbeli támogatására?
 - Nem.
 - Nem? Ez az utolsó szava?
 - Igen.
 - Hát a kétségbeesésbe hajt? A Dunába kerget? Az öngyilkosságba üz? Azt akarja, hogy itt akaszszam föl magamat az ön kilincsére?
- Oly betanultan, folyékonyan, szinpadi pátoszszaal csörgedeztek ajkáról a frázisok, hogy elhatároztam, hogy tovább megyek.
- Azt nem akarom, hogy jelenlétemben fölakaszsa magát. Ezért megengedi, hogy távozzam?
- Az idegennek tátva maradt a szája. Formaliter rám förmedt:
- No, akkor Ágai szerkesztő ur különb ember.
 - Kicsoda?
 - Ágai Adolf ur.
 - Ő küldte magát ide?
 - Ő. Azt mondta, hogy uraságod a legjobb szívű ember Magyarországon. Pedig mennyivel jobbszívű ő! Valahányszor öngyilkosságot emlegettem, mindig adott egy forintot.

Hát Ágai rázta le őt a magáéről az én nyakamba? Megunta az állandó pumpolást és megijedt, hogy egyszer csakugyan ott lövi főbe magát előtte.

- Mondja csak, hogy' hívják?

- Vasuti Péter.

- De különös név.

- Vasuton születtem, Monor és Alberti-Irsa közt.

- Becsületes ember?

- Az.

- Nincs büntett a multjában?

Habozva felelt:

- Egy.

- Micsoda. Csak ki vele őszintén.

- Egyszer, kávéházban, zajos mulatság alkalmával, boros fővel leszurtam...

- Hah! Egy embert?

- Nem, egy ezrest a cigánynak.

- Vagy ugy? Hát e szerint egykor gazdag ember volt?

- A mig az apám élt.

- Nos, határoztam, adok...

- Pénzt? - kérdé mohón.

- Nem, ajánlólevelet.

- Kihez?

- Egy barátomhoz, a ki jobbszivü nálam is, Ágainál is, szóval a legjobbszivü ember a világon...

- Ki az?

- Bartók Lajos, a Petőfi-Társaság alelnöke.

Az idegen elfordult.

- Nem lehet.

- Miért?

- Ő küldött Ágaihoz.

- Mi az ördög? Hát maga az összes élclapszerkesztőket végigpumpolta?

- Végig.

- És mit tapasztalt?

- Azt, hogy ha az emberiség csupa élclapszerkesztőből állana, nagyon szomorú világ volna ránc nézve. Ajánlom magamat.

- Hé, a tésztáját vigye el.

- Kell is nekem.

- Hát itt van érte egy korona.

- Ez már beszéd.

Eltette a koronát és eltávozott. Később vettem észre, hogy az én cilinderemben távozott. Ott hagyott egy rossz kalapot *Á. A.* betűkkel (Ágai Adolf) s benne egy zsebkendőt *B. L.* betűkkel (Bartók Lajos).

A téasztát beleöntöttem *Á. A.* kalapjába, betakartam *B. L.* zsebkendőjével s az egészet a házmesteremnek adtam. S most gyönyörködöm benne, hogy házmester létére milyen előkelő irodalmi összeköttetései vannak, mert melyik házmester mondhatja el magáról, hogy *R. V.* csigatésztáját eszi, *Á. A.* kalapjával köszön és *B. L.* zsebkendőjébe törüli a - szemét?

ALSÓS.

Ha én ezernyolcszázkilencvenkilencben, március huszonharmadikán, délután négy órakor ki nem hívom a tök hetest: ma boldog férje vagyok Elvirának.

Akkor az a három gyerek, a ki Korábby Mór vegyeskereskedőt vallja vasárnaponkint, a mikor a bolt zárva s Mór otthon van, apjának, ma tőlem kérné a mindennapi kenyeret, a mi nem mindennapi látvány volna.

Akkor Elvira papájának, röviden apósomnak, én zsiráltam volna a házasság után két évvel váltót, s Korábby Mór helyett rajtam hajtana be a pénzt *A Pióca* című köz- és váltóuzsorát üző koronatakarékpénztár, mint bünszöveget.

Akkor az én apósomat, nem a Korábby apósát csukták volna be hamis bukás miatt.

Ebből láthatják, hogy a tök hetes kihívása ugynevezett fordulópontja volt nem éppen zajos, de szerencsétlen életemnek.

Elfogadott udvarlója, sőt vőlegénye voltam Elvirának. Ebédeltem a házuknál, vacsoráltam a házuknál, sőt, s ez a szomorú, alsóztam a házuknál.

Partnereink voltak egy nyugalmazott pék, egy nem nyugalmazott pék, azután Elvira atyja és én.

Ezek után az alsós kaláberről kell szólanom néhány rövid szót.

Az alsóshoz kell intelligencia és szerencse. A nyugalmazott pékben volt intelligencia, de pechje volt. A nem nyugalmazott pékben nem volt intelligencia, de örült szerencséjével játszott. Leendő apósom (most már nyíltan megmondhatom) sült szamár volt s e mellett gyáván játszott, s a saját gyávaságát a *pech* enyhe szócskával igyekezett takarni.

Legjobban jellemzi az ostobaságukat az, hogy mindegyik azt hitte és hirdette, hogy csak ő tud játszani.

Pedig - s most már ezt is őszintén megmondhatom - négyünk közül csak én tudtam játszani.

A ny. péknek az ultimózás volt a szenvedélye. Természetesen, mint minden szenvedély, ez is elvakítja az embert, úgy hogy ő sokszor a nyolcasra mondotta be az ultimót, s mikor mi ilyenkor megkontráztuk, ezt vakságával való visszaélésnek nevezte.

A nem ny. pék viszont az *uhuért* lángett. Hazánkban nagyon sokan nem tudják, hogy Magyarországnak hány millió lakosa van. Arra is kevesen emlékeznek ma már, hogy II. András mikor bocsátotta ki az aranybullát. Akad olyan ember is, a ki nem tudja, hogy Sümeginek mi a keresztnéve. De olyan nincs széles nagy Magyarországon, a ki ne tudná, hogy mi az uhu.

De mivel én a kapcsolt részek számára is irok tárcát, ezek kedvéért kénytelen vagyok megmondani, hogy az uhu az, mikor az ember az alsósban a tök ászszal az utolsóelőtti ütést megcsinálja.

Leendő apósomnak is volt egy rögeszméje, az, hogy minden partit magára vett. Akármilyen rossz kártyája volt, nem hagyta a partnerét ütni, nem *smirott* a világért se, a *tercét* bemondta, még ha *betli* kártyája volt is, a minek eredménye az lett, hogy vele soha partit nyerni nem lehetett.

Hozzájárult még föntemlitett gyávasága, mely őt képtelenné tette arra, hogy egy tizest kihívjon, annyira reszketett a gondolatától, hogy egy disznóval le találják ütni.

Az is édes örömmel töltötte el őt, ha *szenglit* hívhatott, a mivel mindig a *blank adujának* hazavitelét akarta biztosítani.

Most áttérek a magam karakterizálására.

Blank bélára sohasem megyek be, két ászra, kilences-királylyal mindig. Nem vagyok perfid játékos, nem tartozom azok közé, a kik, mikor *terc-király-béla* van a kezükben, csupán kasszát mondanak, hogy így az utánuk következő kilences-hetessel a kezében *tuletroát* mondjon, a mire ők kontra *tuletroával* felelnek, persze, mert az elhallgatott alsó is náluk van. Általában nem tudom a kártyámat kiaknázni. S ha biztos ultimóm van is, csak *tuletroát* merek mondani, megelégedvén a csendes ultimóval.

Most térjünk át a történeti nevezetességü partira.

Ezernyolcszázkilencvenkilenc március huszonharmadikán délután félnégykor kezdődött a játék. A döntő parti pont négykor.

A ny. pék osztott, egyszer licitáltunk, másodszor én, mint első, *Makó Ábrist* mondtam, a mi annyit tesz, hogy makkra bemegyek.

L. apósom: Zöldre van a rácsos kapu festve. (Azaz, fölveszi zöldre.)

A nem ny. pék: Tököli a tanulóknak. (Ez annyit tesz, hogy rontja tökre.)

Nálam volt a tökhetes és tizes. Apósomnál tök kilences, nyolcas, király és disznó, a fölvevőnél tök alsó és felső.

Apósom zöldet mondván, én zöldet híttam, a mire ő kivételképp vérszemet kap, tercet, kontrát és uhut mond.

A zöld ász a nem ny. péknél volt s kvarttal rekontrát és kontra uhut mond, lévén neki olyan vörös színe, a melylyel az adutokat ugrathatóknak vélte.

Apósom elsápad és rám néz. Erre én, nehogy azt higgye, hogy az én aduim a fölvevőnél vannak, alája hívom a tök hetest.

A szerencsétlen erre a nyolcast tette rá, a mit a fölvevő az adu felsővel ütött s újra egy ugratós vörös színt hívott.

Jól hallottam, hogy apósom a foga közt azon állat nevével illetett, melyből vendéglőkben a párolt marhaszegy készül.

Mikor a nem ny. pék az apósom uhuját kiugratta, fölugrott s a talont a fejemhez vágta.

Nehéz helyzetben voltam. Először azért, mert azt hiszem, én valék az első ember, a kinek a fejéhez talont vágta. Másodszor, mert az az ember vágta a fejemhez, a kit én abba a kellemes helyzetbe akartam hozni, hogy egykor unokákat ringasson a térdén.

Egy pillanat alatt a következő kérdéseket intéztem magamhoz: Becsületsértés-e az, ha valakinek a talont a fejéhez vágják?

Az.

Első- vagy másodrendű becsületsértés?

Másodrendű.

Mit parancsol ilyenkor a gentleman-kódex?

Parancsolja, hogy ezt egy elsőrendű becsületsértéssel kell viszonzni.

Körülnéztem. Ott feküdt előttem a ny. pékmester hatalmas tajték szivarszívó szopókája, melyet a soroksári kenyér föltalálásának ötvenedik évfordulóján kartársaitól kapott.

Ezt a szipkát vágtam leendő apósom fejéhez s a nyugalmazott pékmester őszinte sajnálatára a szipka törött darabokra és nem apósom feje.

A pékek erre széket ragadtak, a mi már sablonossá tette a küzdelmet s engem arra ösztönzött, hogy a gyors távozás terére lépjek.

De kalapom és szivem ott maradt.

Füstbe ment apósom feje vérzett, de erősebben vérzett Elvira szive.

Apósom fejét bekötözte Elvira, Elvira szívét bekötözte Koráby Mór.

Tört szipka és tört szivek jelezték viszonyunk megszakadását.

Igy akadályozta meg a nyomorult kártyaszennvedély azt, hogy magaménak vallhassam azokat a gyermekeket, a kik Elvirát mamájuknak szolítják.

Elvira visszaküldte az arcképet, melyen foltokat fedeztem föl. Az édes tehát megsiratott! Később jöttem rá, hogy azok zsirfoltok. S így jöttem rá arra is, hogy a kedves anyja a zsiros bődönt az én nagy Makart-alaku arcképemmel takarta le.

Az arcképet az inasomnak, Jakabnak ajándékoztam, a ki viszont a magáé gyanánt a házmester leányának adta, a kinek egész megjegyzése ez volt rá:

- Érdekes, Jakab, hogy maga mennyire hasonlít a nagyságos urhoz.

Én viszont visszaküldtem Elvirának a hajfűrtjeit, melyeket most Koráby Mór visel egy medaillonban, az óraláncán.

Koráby urról van még egy szó.

Mikor eljegyezte Elvirát, elmentem hozzá gratulálni s egyuttal kértem, hogy mint méltányos ember, vegyen nekem az ott hagyott kalap helyett egy másikat.

Koráby ur belátta, hogy boldogságát nekem köszönheti, s vett egy kalapot.

Mikor azonban apósa hamisan megbukott s lakat alá került, ő jött el hozzám és kért, hogy mint méltányos ember, most én vegyek neki egy kalapot.

Beláttam, hogy boldogtalanságát nekem köszönheti, s vettem neki egy kalapot.

Igy intéztük el az ügyet a lovagiasság szabályai szerint.

Ugyanezen szabályok értelmében két ifju barátomat elküldtem volt, azaz sohasem volt apósomhoz, provokálni.

Az öreg kidobta őket, mire a heves ifjak nyílttérben gyávának nevezték.

Ezért a becsületsértésért a törvényszék kétszáz forint pénzbírságra ítélte őket, s mivel én ezt nem akartam nekik megtéríteni, kigolyóztak az önkéntes tűzoltóság csővezetői karának betegsegítő egyesületéből.

Ez volt végső hullámcsapása a nevezetes alsóspartinak.

BESZÉLGETÉS A DIÓFA ALATT.

Szép, késő szeptemberi nap volt, mikor öreg barátomhoz Kisfaluba megérkeztem. Évek óta irogatta nekem Tar Mihály, hogy ő egész életében pártfogolt engem, ideje hogy már egyszer én is pártfogoljam őt. Az ő pártfogása alatt az értendő, hogy mindazon lapokra előfizetett, a melyekbe dolgoztam; az én pártfogásom alatt pedig azt értette, hogy menjek le egyszer az ő falujába, s tartsam becsületbeli kötelességemnek őt két hét alatt kienni mindenéből. Mikor aztán nyáron hazajöttem fürdőből s az orvos azt mondta, hogy most menjek csak el pihenni valami csöndes faluba, eszembe jutott Tar Mihály, s elhatároztam, hogy végre pártfogásomba veszem őt.

A burgonyát még szedték, de a kukorica még lábán állt költőiebben szólva, még zöldelt a nyárfa az ablak előtt, mikor Tar Mihály két pejlován az ősi kuria elé robogtam. A torzonborz férfi a verandán állt, tárt karokkal, csókkal, szüzdohánynyal és jó borral várt. Öt perc múlva már falatoztam, ittam, füstöltem s egy karos-székbe elhelyezkedve, úgy éreztem magamat, mintha a tulajdon házamnál lettem volna.

Az öreg nagy meglepéssel szemlélt, s mikor látta, hogy jóllaktam, megszólított, hogy minek köszönheti a szerencsét. Mert ő évek óta hítt, miért toppantam be éppen most?

- Beteg vagyok, öregem, s az orvos ajánlotta a falusi nyugalmat.

- Te, beteg? Ezzel a bronzszínű arccal?

- Az csak látszat. Ezt mi pestiek nyáron hamar magunkra szedjük, s aztán ősszel Budapesten két hét alatt lekopik s olyan sápadtak leszünk, mint a fal.

- No, itt nyugalmat találhatsz, de egyebet aztán nem. Élj úgy, a hogy' neked tetszik, én nem korlátozlak semmiben. Ez a két pejlo rendelkezésedre áll, barangolhatsz a határban, aztán vadászhatsz a rogyásig.

Korán besötétedett s hétkor már vacsoránál ültünk. Párdányi helybeli jegyző volt még kivülem vendég. Tar Mihály már vagy tizenöt éve gyermektelen özvegy volt s magányosan élt. Ez a jegyző, a pap, meg a két tanító volt az egész társasága. Falujából soha ki nem mozdult, örökké azt mondta, nem ér rá. A jegyzőt ma azért hívta meg, mert titokban remélte, hogy vacsora után egy kicsit kártyázunk. Én azonban nem éreztem hozzá kedvet, jóízűen ettem, keveset beszéltem, nagyokat ásitottam s olyan unalmas voltam, mint egy ködös téli éjszaka.

Vacsora alatt a jegyző közigazgatási mizériákkal mulattatta a gazdát, de mikor áttértünk a borozásra, hozzám fordult:

- A feleségem nagy tisztelője uraságodnak.

Máskor egy ilyen banalitással szoktam felelni: Nagyon köszönöm, kérem, adja át ő nagyságának ismeretlenül a kézsókomat. De már erre is röst voltam, mindenre röst voltam. Néma fejbólintással feleltem, koccintottunk s fölhajtottuk a borunkat. A jegyző folytatta:

- Tetszik tudni, az asszonyok jobban ráérnek az irodalomra, mint mi. A mindennapi kenyérért való munka után már nem igen vágyik olvasni az ember...

- Iskoláink hibája, - feleltem nyugodtan, - az iskolák föladata volna az olvasás szenvedélyét, a tudás vágyát beoltani az emberekbe.

- Igaz, - járult hozzá Miska, - ebben a tekintetben nagyon rosszul neveltek bennünket. Emlékszem, hogy az érettségi után milyen gyűlölettel vágtam könyveimet a falhoz, a fölött való örömben, hogy a gyűlölt nyolc esztendei rabságtól megszabadultam.

Ez volt még a legkomolyabb téma, a mit az este feszegettünk. Az erős bor a fejembe szállt, fölálltam s a verandán sétáltam. Alattunk a faluból zongora töredezett hangjai szálltak felénk. Figyeltem.

- A feleségem játszik, - szólt a jegyző, a ki észrevette.

- Nagy szórakozás az faluhelyen.

Miska megszólalt:

- Álmos vagy?

- Az.

- Lefekhetsz. Szobád készen vár.

Ekkor eszembe jutott, hogy készakarva semmi könyvet se hoztam magammal s most éreztem, hogy lefekvés előtt szükségem volna egy kis olvasásra.

- Van valami könyved, Miska?

Miska zavartan köhögött.

- Csak nem akarsz olvasni?

- Miért ne?

- Pihenni jöttél.

- A szokás rabja vagyok.

- Adhatok egy *Protestáns Árvaházi Képesnaptárt*.

- Ez az egész könyvtárad? - szóltam nevetve.

- Ez.

- Ezt se vennéd meg, ha a tiszteletes ur nem hozná a nyakadra.

- Bizony nem, - vakkantotta ki Miska őszintén, - hja, a rossz rendszer, iskolai nevelésünk hiányai.

A vége az lett, hogy magamhoz vettem a *Protestáns Árvaházi Képesnaptár*-t.

Egypár nap eltelt, a nélkül, hogy a Tar-portáról és kertjéből kimozdultam volna. Miskával nagyokat ittunk, nagyokat pipáztunk s mikor már nagyon fenekére néztünk a kancsónak, a rendes búsmagyar eszmecserét folytattuk... ha a török be nem jött volna hazánkba... ha Mátyás király dinasztiát tudott volna alapítani... ha az oroszokat negyvenkilencben elvitte volna a kolera... azután azzal a még rendesebb vigasztalással: *több is veszett Mohácsnál* - aludni mentünk.

Ötödik napon, jó meleg időben, vadászni mentünk. Az ebédet előre megjelölt helyen, egy árnyékos erdőben, hűs forrás viz mellett fogyasztottuk el, s estig boroztunk. Ott aztán a jegyző elárulta, hogy a felesége mindennap diszbe öltözködik és várja, hogy látogatást tegyen náluk.

- Szép asszony, megérdemli, - tette hozzá Miska.

A jegyző jóra való, dolgos embernek látszott, a ki nemcsak rubrikákat tölt be, hanem komolyan is foglalkozik a nép bajaival. Egy lelkiismeretes, emberszerető, becsületes jegyző valóságos kincse a falunak. És Miskától hallottam, hogy Párdányi ilyen jegyző.

El is határoztam, hogy meglátogatom.

Másnap délelőtt a Tar-kertből kimentem a mezőre s a kertek alatt sétáltam. Egyszerre csak látom, hogy a községháza irányában vagyok. Bevágtam a jegyzőék kertjébe s pár perc alatt az udvarukban voltam.

Nagy diófa alatt egy kékpettyes fehér ruhába öltözködött, hamvas arcú, szőke asszony üldögélt és krumplit hámozott. Előtte a porban két kis inges gyerek játszadozott.

- Kezét csókolom...

Meghajoltam és bemutatam magamat. Az asszony vérvörös lett és a tálat félre tévén, gyorsan leeresztette fölgürt ruhaujjait. Aztán fölugrott.

- Kérem, ne menjen el. Sőt folytassa a krumpli-hámozást. Én leülök ide a padra és nézem...

- De talán bemennénk a szalonba.

- Isten ments. Én a napi munkát egy percre sem akarom megakasztani. Higyje el, utálok minden komédiát.

- De a hajam is kócos, a kezem is piszkos, a ruhám is pecsétos.

- Ez mind nem baj. Ha akarja, inkább magam is segítek hámozni.

Az asszony nevetett.

- De a kabátját, tudom, nem vetné le.

- Azt már nem, mert illetlenség volna.

- No látja, hát én is illetlenségnek tartom, magát ilyen pongyolában fogadni...

- Ne öltözzék át, mert még elhiszem, a mit az ura mondott.

- Mit? - s az asszony nagy, őszinte, sugárzó szemét kíváncsian emelte rám.

- Azt, hogy mindennap diszbe öltözködve várta látogatásomat.

Most lett még csak vérvörös az asszony.

- Az uram olyan becsületes számár, azt mindent kifecseg... Hát igaz, persze, hogy igaz... Nincs miért tagadjam. Maga a kedvenc írónk, a kiért már az édesanyám rajongott - lánykorában...

(Ezt a pofont megérdemeltem.)

- Hány éves?

- Én?

- Maga.

- Huszonegy.

- Nem stimmel a dolog, mert akkor a mama lánykorában én nem annyira híres író, mint inkább elsőéves joghallgató voltam. Elismerem, hogy esetleg táncoltam a kedves mamával lánykorában, de írni nem irtam neki, - legföljebb a táncrendjébe.

- Tudja, mi nők olyan felületesek vagyunk. Lehet, hogy maga híres táncos volt s a mama kegyeit ezen a réven szerezte meg, melyeket aztán ő átvitt az íróra, s a kétféle érdemeket összekeverte.

- Tegyük hozzá: hála istennek, mert én jóvérű fickó voltam mindig s írói reputációm, a nőknél tánccal és kurizálással, nem pedig írói működésemmel alapítottam meg.

- Annyit mulatott?

- Tudja, nekem minden vármegyében vannak barátaim és minden második vármegyében atyámfiái... volt idő, mikor sorra vettem őket... Hja, de hát megvénültünk, vége...

Az asszony kerekre nyílt szemekkel nézett rám.

- Igaz, látom, a haja őszül már, de mit törődik az az öregséggel, a ki a halhatatlanságra törekszik?

Most én bámultam rá kerekre nyílt szemekkel.

- Halhatatlanság? Tudja maga, mi az? Ez a két kis gyerek, a ki a térdébe kapaszkodik s rám néz - ez a halhatatlanság. Az ön kék szemét, szőke haját, talán hangja rezgését és lelki tulajdonságait átviszik a jövő nemzedékbe. Talán kétszáz év múlva lesz egy lány a családjukban, a ki tökéletesen olyan lesz, mint maga. S az őt körülrajongó ifjaknak a maga fakó arcképét fogja mutatni és mondja: *ez az én dédanyám, lássák, mindenki azt mondja, hogy egészen ráüjtöttem.* Ez a halhatatlanság! Családunk késő nemzedéke, mely virágot ültet sirunkra, kegyelettel őrzi nevünket, emlékünket, rólunk nevezi el a dédunokákat, rólunk mesél nekik, szeretettel nagyitván tetteinket és műveinket, hogy nemes például szolgálhassunk... Ez a halhatatlanság! A jelenkor nagyjait fölülbirálja az utókor, a Pantheon-ból kidobálja a hőseket, az írókat, a tudósokat... lekicsinyli, kicsufolja őket... de lelkünk és vérünk ivadékai megőriznek szívükben... Csak a szeretet lehet halhatatlan!

Megálltam és megtörültem a homlokomat. Aztán megnéztem az órám.

- Különben, - mondtam, - folytassuk a krumplihámozást, mert mindjárt dél lesz.

Az asszony lehajolt, átölelte a két kis gyermeket, szorosán, erősen magához ölelte s csókolgatta. Valami kimondhatatlan, nagy indulat zúgott végig rajta. Végre fölemelte a fejét s halkan szólt:

- Köszönöm, köszönöm, hogy megmagyarázta. Lássa, én egy szegény falusi asszony vagyok, egyszerű körben élő, prózai munkakört betöltő... De nekem is van csapongó lelkem, mely néha nagy képzelődésekre ragad, másról álmodozván, mely gyakran elégedetlen, boldogtalan, fájó... s most maga engem is belekapcsolt egy hatalmas eszmébe, mely megvigasztal, mely boldoggá tesz... én hittem, hogy lelkem tovább él valahol a halál után... s most már hiszem, hogy itt, ezen a szép, kedves, virágot termő, gyümölcsöt érlelő földön is tovább fogok élni, s halálom után is terem még számomra itt lent virág, könny és jó szó... Köszönöm!

Az asszony kezet nyújtott s én megcsókoltam. Szél zúgott végig a diófa koronáján s én össze-rezzenem. Nem hazudtam-e? Nem az elfeledettek, az emberi halátlanság áldozatai zúgnak-e tiltakozólag fölöttem? Az elhagyott temetők, a besüppedt sirok lakói...

AZ ISPÁN FELESÉGE.

A puszta-kereki erdőben vadásztunk egy szép napon, mi, egy balatoni fürdőhelyen nyaraló pestiek.

A pestiek vadászata nem az állatok tömeges elejtésére van fektetve; nekünk teljesen mindegy, akár ötven nyulat ejtünk el, akár egyet se; a szép őszi verőfényben való barangolás a fő. Egy csomó patront elpuffogtatunk, ha más nem akad, hát varjura. Élvezzük az isteni levegőt, s kora délután összeülünk az erdőnek valamelyik nagyobb tisztásán ebédelni. Ez aztán a legfőbb.

A gulyást odaérkeztünkkel már puhának találjuk, letelepszünk tehát a tűz körül s ebédelünk a favágók és téglahordó napszámosok fölséges étvágyával. Jön a szalámi, sajt, hideg hus, puha kenyér, s tetejébe a tihanyi papok pompás bora, no meg Szimplicius bandájának kitűnő muzsikája.

Hogyne kerekednék ilyen helyen jókedve az embernek?

Először megvertük azokat, a kik először lőttek ma vadat. Azután versben és prózában felköszöntöttük őket. Oly temérdek titulust találtunk ott az ivásra, hogy a legjózanabb ember is kénytelen volt bornemissza-elveivel szakítani (különben a legbecstelenebb jelzőkkel illették) s a berugas terén kirándulásokat tenni.

Nem tagadom, hogy ezen a napon velem is megesett az, hogy mint Polyák doktor szokta mondani: *heveny alkoholmérgezés* tünetei mutatkoztak rajtam.

Ilyenkor én nem mulatok, hanem búsulok. Minél több bort iszom, annál szomorubb vagyok s végre elalszom. Mialatt vadásztársaim tele torokkal énekeltek bele az erdőbe, én már hallgatag voltam, mint a hal, s előre láttam, hogy nemsokára teljesen hasznavehetetlen leszek. Mellettem ült egy napbarnított, fekete körszakállas, ismeretlen ur, a kit eddig észre se vettem.

- Pajtás, - szóltam hozzá, - egy szivességre kérnélek.

- Parancsolj.

- Van itt kocsid?

- Van.

- Alkonyatkor észrevétlenül lopj ki a kompániából és vigy haza a kocsidon. Nem akarok reggelig itt hemperegni. Megígéred?

- Meg.

- Kezet rá.

Kezet adott. Ezután már vidáman poharaztam, mert megvolt a pátrónusom.

Eltünésem közelebbi részleteire nem emlékszem. Hogyan loptak el, hogyan tettek kocsira, minderről nincs tudomásom. Csak azt tudom, hogy másnap egy idegen szobában ébredtem föl, nagy fejfájással és rossz gyomorral. Körülnéztem. Ágyam, a melyben feküdtem, egy egyszerűen butorozott férfiszobában állt, pipákkal, puskákkal és átható dohányszaggal. Hol az ördögbe lehetek?

Ágyam fölött egy bojtos végű zöld zsinór lógott, megrántottam, csengettyűhang felelt rá a folyosón s egy szolgáló bedugta a fejét.

- Mi tetszik?

- Mondja csak, lelkem, hol vagyok én?

- A szadai ispány ur házánál.

- Hogy kerültem ide?

- Az urral tetszett kocsin gyünni az este.

Ugy, hát ismeretlen szomszédom nem a fürdőhelyre, hanem magához vitt. Ez is jó.

- Nézze csak, lelkem, az órák megállt, ugyan tudja meg valahol, hány óra.

Kis idő múlva visszajött.

- Az ispány ur még a cséplésnél van, a tekintetes asszony virágot szed a kertben, én meg nem ösmerem az órát, de a Panni a leves rottyogásából azt hiszi, hogy mindjárt delet harangoznak.

- No, lelkem, akkor kefélje ki a ruhámat, cipőmet, hozzon mosdóvizet, mert fölkelek.

Hát asszony is van a háznál. No, ennek ugyan szépen bemutatkoztam. Képzem, nagyot nézett, mikor az este a béresek leemeltek. Csak gyorsan öltözzünk föl és menekülünk, mielőtt az asszony bejön a kertből. Kimostam a mámort szememből, egy ott talált ruhakefével megfésülködtem, egy heverő bajuszkötővel hamarjában fölkontároztam a bajuszomat, aztán magamra kapkodtam zöldhajtókás, sárgakamáslis, lóden vadászu ruhámat, fogtam a puskámat és óvatosan elindultam.

A folyosón senki. De mikor kinyitottam az udvarra, egy asszony állt előttem, fehér ruhában, hajában és kezében sok-sok virággal. Meg voltam csipve. Bemutattam magamat.

- Csak nem akar elszökni?

- Olyanformán.

- És miért?

- Tegnap estéli különös beköszöntésem...

Az asszony csodálkozó szemmel nézett rám.

- Mi van abban? Az uram kimagyarázta, hogy nagyon rosszul lett a vadászaton...

(Bravó, hisz ez egy szellemes ember és derék fiu.)

- Azt mondta, hogy fejkörcsei vannak...

- Igen, ez nekem rendes nyavalyám. Néha annyira elővesz, hogy az eszméletemet is elveszítem.

- Igen, tegnap is eszméletén kívül volt, mikor hozták.

(Nekem mondja?)

- Hát most csak tegye le a puskáját, mert pompás ebédet készítettem.

- Óh, nagyon szívesen itt maradok...

- Lesz káposztaleves.

Gyanakodva néztem az asszonyra.

- Nagyon jó a - fejkörcs ellen.

S az asszony hamis nevetéssel nézett a szemem közé. Én is őszintén, leplezetlenül vissza-nevettem. Ettől a perctől kezdve jó barátok voltunk. Ő nagysága nagyon jól tudta, hogy engem borközi állapotban (de genere: *sárga föld*) hoztak ide.

Néhány perc multával megtudtam, hogy pesti lány volt, a ki itt nyaralt a vidéken s így ismerkedett meg a szadai ispánnal, a kihez hozzá is ment feleségül.

- Nem kívánczik Budapestre?

- Még nem. Hisz csak három éves asszony vagyok. Aztán olyan kényelemben élek, a minőt Budapesten legföljebb egy miniszteri osztálytanácsos tudna nekem biztosítani. Fizetés nem sok, de lótartás, tehén-tartás, nagy kert, föld, percent a jövedelemből.

- De télen, mikor korán sötétedik.

- Akkor gondolkodok a pesti életemre... Meséljen valamit Budapestről.

Hát meséltem neki egy csomó ostobaságot, miközben néztem. Legföljebb huszonegy éves lehetett. Arca fehér, szempillái hosszúak, orcáin két édes kis gödör. Éreztem, hogy a szívem fölmelegszik, a mint vele beszélek.

- Nem szoktak bejönni a fürdőre?

- De igen, minden szombaton este bent vacsorálunk.

- Hisz közel is vagyunk.

- Kocsiuton nagy kerülő, de gyalog, ezen a hegyen, a melyik ide látszik, alig egy fél óra.

(Ezt megjegyeztem magamnak.)

Ekkor jött haza az ura, ismeretlen jóbarátom, a ki az este haza hozott. Tudja az Isten, hogy, hogy nem, ettől kezdve nem tudtam az asszonynyal oly intim beszélgetni. Ebéd előtt be- mentem a szobába, még egyszer felkötöttem a bajuszomat, lesimitottam a hajamat, lekeféltam a ruhámat s úgy jelentem meg az ebédlőben.

A káposztaleves, a paprikás csirke és juhturós galuska egyaránt kitűnő volt, a férj is tűrhető, rendes, jóízű ember, a ki nagyon örült, hogy a házánál ebédelek. Ebéd után megmutatta az egész háza táját, aztán elbucsuztam az asszonytól, kimentünk a csépléshez és onnan hazaküldött kocsin.

Az erdőben egy fordulónál az asszonyt pillantottam meg. Persze a kocsit rögtön megállittattam.

- A virágait ott felejtette.

S egy csomó szép virágot adott át. Megcsókoltam a virágot s azután az asszony kezét.

- Hová megy?

- Minden délután föl szoktam sétálni a gyugyi tetőre, honnan az egész Balatont látni.

- Hánykor?

- Négykor már ott vagyok. Maguktól, a fürdőből az csak husz perc.

És rám nézett. Meghajtottam magamat, fölszálltam a kocsira s elhajtattam.

De másnap délután már félnégykor a gyugyi tetőn voltam.

Gyönyörű onnan a kilátás. Előttünk a nyárutói nap hevében sugárzó Balaton, s tul rajta a remek zalai hegyek. Messze, balra a távol átlátszó párafátyolából kiemelkedő koporsóalaku Badacsony, szembe velünk a tihanyi félsziget, messze jobbra a fehér, meszes, magas kenessei partok. Lomhán haladt egy-egy fehér vitorlásjakt a vizen, mint egy fáradt, beteg albatrosz.

Az asszony már ott ült egy fa alatt, s elmerengve nézett maga elé. Melléje ültem. Egész uton föltettem magamban, hogy kurizálni fogok neki életre-halálra, s épp ennek a nagy neki-készülődésnek köszönhetem, hogy sokkal hallgatagabb voltam, mint rendesen.

Az asszony úgy oldalvást rám nézett s megszólalt:

- Talán megint fejfőrcse van?

Elneveltük magunkat. A jég meg volt törve, csevegtünk. Ostobaságokat fecsegtünk, de mit is fecseghettünk volna mást, mikor lelkünk nemesebb része a természetnek alattunk elterülő csodáiba volt elmerülve.

Másnap előadtam neki egy szindarabot, mely az elmúlt évadnak egyik legérdekesebb estéje volt. Előadás közben megfogtam a kezét s valami négyszer megcsókoltam.

Az asszony egyszerre csak összerázkódott, elpirult; fölugrott és otthagytott.

Harmadnap nem jött el, de negyednap ismét ott volt.

- Talán zavarom?

- Nem.

Ezt nagyon halkán mondta. De nem ült le. Háttal rendes fájának támaszkodott s tekintetét végigjáratta a szemhatáron.

- Vihar lesz.

A társalgás megakadt.

- Nem engedi, hogy a kezét megcsókoljam?

- Majd ha elmegyek.

Tíz percig beszéltünk lassan, vontatottan s nem vettük észre, hogy az erdő zúg s már felhős az ég. Ezuttal nem a külsőségekkel, hanem belső világunkkal voltunk elfoglalva.

- Sarolta, Sarolta, hol vagy? - kiáltott egy hang az erdőből.

- A férjem.

Kedvem lett volna hirtelen a bokorok közé kuszni. De ez nevetségesnek tetszett.

A férj kibukkant, két esernyővel és egy esőköpenyeggel. Mikor engem meglátott, mintha meghökkent volna.

- Szervusz, - mondtam nyugodtan.

- Szervusz, - felelt ő.

Valami mesét akartam neki mondani, hogy hogyan találkoztam itt véletlenül ő nagyságával, de szégyeltem az asszony előtt hazudni, mert azt hihette volna, hogy valami veszedelemből akarok kimászni. Hát hallgattam.

A férj föladta az esőköpenyeget az asszonyra, átadta neki az egyik esernyőt, aztán felém fordult s szólt:

- Szervusz.

- Szervusz. Kezét csókolom.

Az asszony lopva egy pillantást vetett rám, aztán eltűntek az erdőben. Nem tudom, mennyi ideig néztem utánuk, de mikor észretértem, dörgött az ég s a záporosó folyt rajtam végig.

Másnap épp azon tűnődtem, hogy fölmenjek-e a gyugyi csúcsra, mikor egy szadai gyalogbéres állított be hozzám az ispánnak következő levelével:

Tisztelt barátom!

Örömmel vettem tudomásul, hogy nőm iránt benső vonzalommal viseltetel. Még nagyobb örömmel vettem észre, hogy nőm viszonozza érzelmeidet. Intézzük el az ügyet barátságosan. Én régóta válni készülök nőmtől, ő pesti lány, szereti a puccot, zajos életet, Szadán unja magát s örökös szemrehányásaival, szekaturáival életemet pokollá teszi. Én tehát haza küldöm őt feltűnés nélkül szüleihez, Budapestre, beadom egyuttal a válókeresetet s ti egy félév múlva minden botrány nélkül egymáséi lehettek...

Hisz ez egy hallatlan ember! Nyári kurizálásból házasság? Én szabadítsam meg egy kellemetlen asszonytól? Csak az kéne még, hogy így varrjanak a nyakamba egy megunt asszonyt. Ez az ember óriási számárnak tarthat engem. Leültem és a következő levelet irtam vissza:

Tisztelt barátom!

Engedd meg, te egyszerűen megörültél. Én nem vagyok szerelmes ő nagyságába és ő nagysága nem szerelmes belém. Téged valaki bolonddá tett. Ha én minden asszonyt oltárhoz vezetnék, a kivel valaha a Balaton szépségeit együtt csodáltuk, akkor a feleségek száma tekintetében ötven főtt adhatnék a török császárnak. Ha boldogtalan vagy, nagyon sajnállak, de én nem segíthetek rajta...

Egy hét múlva a posta egy képes levelezőlapot hozott. Nem volt más rajta, mint egy óriási számárfej és aláírva: *küldi a szadai ispánné.*

Tanulság: Csak akkor udvaroljon az ember egy asszonynak, ha biztosan tudja, hogy több esze van (az udvarlónak), mint a férjnek.

REGÉNYÜNK.

Egyszer egy előkelő kiadóval utaztam együtt, a kinek három háza van Budapest legelőkelőbb utcáiban. Én azt állítom, hogy e házait az írók verejtékéből építette; ő azt állítja, hogy a feleségével kapta hozományba. Erről különben most nincs szó.

Utközben vasuti szerencsétlenség ért bennünket. Valamelyik állomáson névnapot ünnepeltek s a váltóőr elment a kuglibabákat állogatni. A váltót ennél fogva senki sem igazította meg úgy, a hogy kellett volna, s mi kisiklottunk. Még hozzá sötét este siklottunk ki.

A nagy ütődéstől a kiadó urnak betörött az orra, egy uborkásüveg leesett a hálóból a fejemre s összetörött, mire az uborka tulajdonosnője napernyőjével verni kezdte a kiadót. Erről különben most nincs szó.

Tény az, hogy én erről a szerencsétlenségről nagy tudósítást irtam egyik elterjedt budapesti lapba, még pedig az egykrajcáros ujságok szájaize szerint: az igazságnak gondos és következetes mellőzésével. Halottakkal nem mertem előrukkolni, nem azért, mert nem voltak (ilyen szempont a zurnalisztikában mellékes), hanem azért, mert tudtam, hogy ha az ember az ujságnak csak akkora halottat mutat, mint az ujjam, az már egész vidékek kihalásáról beszél.

Mivel azonban volt két könnyű sebesült, megeresztettem négy súlyos sebesültet. Mindent föleresztettem egy nagy amerikai vasuti katasztrófa részleteivel, melyekre nagyon jól emlékeztem, körülteremtettéztam a Misziszippibe zuhant villámvonat ecsetéből elcsent színekkel, - s azonnal fölküldöttem Budapestre.

Arról nem beszélek, hogy a lapok a betört orru kiadót is a halottak közé tették.

Arról se beszélek, hogy mennyi pénzébe került neki, hogy a cáfolatot bőven, rokonszenves sorok kíséretében közlétegyék.

Hanem arról beszélek, hogy a kiadónak annyira imponált minden szolid alapot nélkülöző tudósításom, melyet az összes hivatalos körök aljas koholmányának jelentettek ki, s büszkén mondhatom, hogy teljes joggal: mondom annyira imponáltam az igazságot brutálisan elgázoló tudósításommal, hogy fölkeresett.

- Maga irta azt a vasuti tudósítást?

- Én.

- Gratulálok.

- Mihez? A hivatalos körök cáfolatához?

- Eh, baj is az. A dolog úgy áll, hogy a közönség az ujságnak se hisz, de a hivatalos körök cáfolatának se hisz. Semminek se hisz. Ellenben a színes, érdekes tudósítást élvezi s ez neki elég...

- Nekem is.

- Mondja csak, nem volna hajlandó ezzel a kitűnő fantáziájával egy regényt írni?

- Van talán valami témája?

- Nincs. De adok magának kétszáz forint előleget és váltok magának egy jegyet az Adria-hajóra, mely öt nap múlva indul Fiuméből s a Földközi-tengert körülutazza...

- Mi köze ennek az utazásnak a megírandó regényhez?

- Ezalatt az utazás alatt maga olyan regényt fog kigondolni, mint a pinty...

- No jó, elfogadom.

... Így kerültem a *Lehel* nevű Adria-hajóra, kétszáz forinttal, egy olasz szótárral s egy nagy csomó tiszta papirossal, mely nyögendő volt megírandó regényem terhe alatt.

Azt már eleve elhatároztam, hogy tengerészregényt fogok írni. A sima vizeken sokkal szabadban repül a fantázia, mint a girbe-gurba szárazföldön.

A kapitányunk nagyon derék isztriai olasz volt, a kinek azonban semmi érzéke nem volt a tenger szépségei iránt. A hajóját úgy fogta föl, hogy az az ő hivatala. Mikor ő a kapitányi hidon állt, az annyit tett, mintha ő az irodájában ülne. Ki szeret a bürójában ülni? Ki ne örülne annak, mikor a hivatalos óra véget ér? Ő is alig várta, hogy ott hagyhassa a hajóját, akár Máltában, akár Oránban, akár Rio-Janeiróban. Én velem, utassal, pedig úgy bánt, mint a hivatalokban az ügyfelekkel szokás. Unt és igyekezett lerázni a nyakáról.

Első eset volt életemben, hogy valaki a tengert hivatalnak fogja föl. De nem erről van szó. Egy napon, Maltához közel, meglehetősen nagy vihar rontott ránk, s én a földélzeten maradtam, hogy sajátkezű tanulmányokat tegyek nagy regényemhez, melyből addig egy betű, egy gondolat nem volt.

Vihar közben az történt, hogy egy sülyedni akaró halászbárkáról néhány ember örülten integetett, mire mi odagőzöltünk hozzájuk, s az integetők a lebocsátott hágcsón fölmásztak a hajónkra veszendő bárkájukról.

Foggiai halászok voltak.

Alig hagytuk el a maltai kikötőt, a kapitány eddig nem tapasztalt nyájassággal közeledett hozzám.

- Engedje meg, hogy egy kérdést intézzek uraságodhoz.

- Parancsoljon.

- Mi a foglalkozása?

(Örizzük meg inkognitónkat.)

- Marhakereskedő vagyok.

Hosszan és bizalmatlanul nézett rám. Láttam, hogy a marhát elhiszi, a kereskedőt nem.

- De különben művelt ember?

- Hogyne. Gimnáziumot és jogot végeztem.

- Akkor bravó. Bátor leszek önnek, mint közönségnek, fölolvadni hivatalos jelentésemet az olasz halászok megmentéséről.

- Kérem, kíváncsian várom.

És erre fölolvasta a szemtelen hazugságoknak egy olyan országos kongresszusát, hogy ahhoz képest az én vasuti katasztrófám Arisztidesz ajkairól mézként csöpögő tiszta színigazság volt. A viharak leírása, a mentés veszedelmessége, a kapitány és a személyzet hőstettei, kockára tett életük: ragyogó színekkel voltak ecsetelve.

A fölolvadás közben pokoli gondolatom támadt: ez az ember fogja megírni az én tengeri regényemet.

- Mondja csak, kapitány ur, nem szokott ön titokban regényeket írni?

- Még nem próbáltam, de életemnek egyik fő vágya, hogy író lehessenek.

- No hát, uram, ez a jelentés oly nagy írói alkotás, hogy én ezen az alapon az ön első regényére ezennel följánlok ötven korona előleget.

A kapitány hol elvörösödött, hol elsápadt.

- Komolyan beszél?

- Ha nem hiszi, ime, ezennel leteszem az ötven koronát.

A kapitány az elragadtatás kiáltásával ugrott föl, fél kezével átölelt, a másik fél kezével pedig eltette koronáimat.

Ugy látszik, az előleg a tengerészkapitányok életében is szerepet játszik.

Meg voltam győződve, hogy jó üzletet csináltam. A kapitány utunk végéig megírja a regényt, én átveszem, adok neki még ötven koronát, lefordítom, s haza viszem, hol még kétszáz koronát kapok érte a kiadótól.

Marad ötszáz korona tiszta nyereségem. S én vigan szivarozom a fődélzeten és nincs semmi dolgom.

A kapitány ez idő óta láthatatlan volt. Vagy kajütjében dolgozott, vagy a hajó orrán ült s a szétvágott hullámokat nézte.

Egy napon behítt magához, hogy az első fejezetet fölolvassa.

Egy érdektelen, lapos, prózai svájci pásztortörténet volt. A szeme közé néztem.

- Mondja csak, kapitány ur, járt valaha Svájcban?

- Soha.

- Hát miért ír ilyen dolgokat? Irjon egy regényt a tengerészeléből, melyet gyerekkora óta ösmer.

A fejére ütött.

- Az igaz. Lássa, ez olyan természetes s egészen megfeledeztem róla.

Ujra visszavonult öt napra. A mikor Palermó kikötőjébe beveztünk, megint behívott, s elémtette az ötven koronát.

- Tessék, vegye vissza. Nem vagyok képes. Nem megy. Csak akkor tudok hazudni, mikor tudom, hogy nem volna szabad. Ha rászabaditanak, nem izgatja a fantáziámat.

Lehorgasztottam a fejemet. Igaza volt, s ezzel kimondta rám is a halálos ítéletet. Ugyanezen oknál fogva nem írom meg én se azt a regényt soha.

S a négyszáz korona előleg?

Erről hallgatok. De ha önök a hivatalos lap apró betűs rovatában azt fogják olvasni, hogy százötven koronára becsült ingóságaim ekkor és ekkor fognak árvereztetni, tudni fogják, hogy a kiadó ur az előleg miatt bepörölt.

S tudják meg mindjárt azt is, hogy ez esetben én se becsülöm többre a kiadót, mint a mennyire ők becsülték az ingóságaimat.

A VÁMHÁZ TITKAI.

Papp László dr. ügyvéd (a szőke Papp László) tegnapelőtt megjelent a *Rodostói tanya* című asztaltársaságnál, s levette kalapját. Megdöbbenve láttuk, hogy hajában hosszú és számos ezüstsálak csillognak, mint tavasszal a vizerecskék a napsütötte réten.

- Valami nagy szerencsétlenség ért?

- Nem.

- Katasztrófától menekültél?

- Nem.

- Éjjeli támadásban volt részed?

- Nem. De ötszáz cigarettát kaptam a külföldről.

- S aztán?

- Hallgassatok ide, majd elmondom elejétől fogva.

Pöröltem egy külföldi szivar- és cigaretta-kereskedőt, s megnyertem ellene a pört. Kérésére azonban a perköltség kifizetésére halasztást adtam neki. A minek annyira megörült, hogy ötszáz darab finom cigarettát ígért. (Itt van nálam, kóstoljátok meg.)

Wasel ur ígétét meg is tartotta s a cigarettaküldeményre vonatkozó postai szállítólevelet október tizenhatodikán reggel megkaptam. A szállítólevélhez gombostűvel egy cédula volt fűzve, melyről a következő figyelmeztetést olvastam:

A küldemény a szállítólevél átadása ellenében az értesítést követő napon d. e. 10-től d. u. 2 óráig, vásár- és ünnepnapokon 10-12 óráig, az ezt követő napokon pedig 8-2, illetőleg 8-12 óráig a fővámhivatal postaosztályában (Csepel-rakpart 1. sz.) vehető át.

Október tizenhetedikén mit sem sejtve elindultam a Csepel-rakpart első szám alá. Tudtam, hogy a Vámház és a Vásárcsarnok közt van, rá is találtam, de az én régi utcámat Közraktár-utcának hívták. Végigjártam a Vámház egész környékét, láttam a távolból Csepelt, láttam a közelből rakpartot, de Csepel-rakpartot nem láttam sehol.

Mivel az eső zuhogni kezdett, beálltam a Közraktárak kapuja alá s ott a portástól azt a fölvilágosítást kaptam, hogy Csepel-rakpart ma már egyáltalán nincs is. Együttal megbeszéltük, hogy ki volna legjobb miniszterelnöknek, s hogy a Szent László-díjat melyik lónak kellett volna megnyerni.

Az eső kissé szünni kezdett s átsiettem a Vámházba, még pedig egyenesen a portáshoz, megtudni, hogy hol kaphatnám meg a cigarettáimat?

- Jobboldali folyosó, földszint első szám alatt.

Az L. alaku korlát által két részre osztott első számú szobában az első számú hivatalnoknak, a ki legközelebb dolgozott hozzám, megmondtam, hogy külföldi cigarettáimért jöttem. Átvette a szállítólevelet, kikereste a fuvarlevelet s mindkettőt azzal adta vissza, hogy most menjek ezzel földszint a huszonegyes számú szobába.

Itt elvették tőlem úgy a szállító-, mint a fuvarlevelet, s kiállították a vámbevallási ívet két példányban. Mindegyik alá odairtam a nevemet, foglalkozásomat, pontos lakcímemet, leszurtam egy koronát, - azzal újra visszaadták az okmányokat s fölszólítottak, hogy menjek földszint a harmadik szám alá.

Utközben néhány aggastyánnal találkoztam s szorongó érzés fogott el. Vajjon ezek nem gyermekkoruk óta keresik-e itt a külföldi cigarettáikat?

A harmadik szám alatt egy előszoba volt, melyből jobbra is, balra is nyílt egy ajtó. Egy szolga külsejű alaknak megmondtam, hogy a külföldi cigarettáimért jöttem.

- Jobboldali folyosó, földszint első szám.

Nem mondtam meg neki, hogy ott már jártam, mert nem ismerem a hivatalos élet rejtelseit, s lehet, hogy a vámhivatal is olyan, mint a kör, vagyis egy önmagába visszatérő görbe vonal. Mely esetben nekem csakugyan lehet ismét keresni valóm a jobboldali folyosón, földszint, első szám alatt.

Tehát újra odamentem. Ugyanaz az L. alaku korlát által kétfelé osztott szoba, s ugyanaz a tisztviselő várt rám. Mikor átadtam neki immár gazdag okmány-gyűjteményemet, rögtön visszaadta.

- Kérem, mi már végeztünk ezzel. Menjen földszint harmadik szám alá.

Szóval visszaküldött oda, a honnan jöttem, s én megtettem. Visszajutottam a már ismert előszobába s bizva szerencsecsillagomban, a jobboldali ajtón benyitottam.

Itt egy nagy termet találtam öt-hat dolgozó tisztviselővel és egy üres székkal. Az utóbbira letelepedtem, gondolván, hogy egy kicsit megpihenek. De miután jól kipihentem magamat s még mindig nem érdeklődött irántam senki, a legelső urhoz, a ki éppen cigarettára gyújtott, odamentem s átadtam neki az irataimat.

- Várjon.

Ühm! Ha ezt tudom, hamarabb átnyújtottam volna az írásaimat. Üldögéltem egy darabig, végre egy zöld posztóval bevont ajtó kinyílt, egy ur kijött rajta, s akkor a tisztviselő intett és így szólt:

- Most uraságodon a sor.

- Miféle sor?

- Itt vannak az okmányai, menjen be vele oda...

- Kit találok ott?

- A fővámigazgató-helyettes urat.

Ezt jó tudni. Kopogtattam és beléptem.

- Jó napot kívánok.

- Jó napot, mi tetszik?

- Ide utasítottak, hogy miért, azt magam se tudom, de az okmányaim itt vannak.

Mondhatom, hogy írásaimat lelkiismeretesen áttanulmányozta. Biztosra vettem, hogy most már csak a csengetés van hátra s egy szolga azonnal megjelenik a doboz cigarettával. Mennyire csalódtam! Föltolta a pápaszemét (minden szemüveges ember így tesz, ha jól akar látni) s hidegen így szólt:

- Sajnálom, de a cigarettákat nem adhatom ki.

- Nem-e? És ugyan miért?

- Mert nem tartozom uraságodnak elhinni, hogy csakugyan Papp László ügyvéd.

- No már kérem...

- Engedjen meg, mint privátember igazolás nélkül is elhiszem, de mint fővámigazgató-helyettes hivatalból kételkednem kell.

- De kérem, ez abszurdum. Egész délelőtt itt ácsorgok a Vámházban s most kisül, hogy nem kapom meg a cigarettáimat. Ha tudom, hogy ez ilyen torturával jár, inkább itt hagyom veszni az egész paksamétát.

- Kérem, mi a kiadott rendeletek szerint járunk el. Én a külföldről érkező dohánygyártmányok kiadását csak olyan, a társadalomban előkelő helyet elfoglaló emberek számára engedélyezhetem, a kikről föltehetem, hogy az ily gyártmányokat se pénzért, se ingyen forgalomba ne hozzák.

- Bocsásson meg, én okleveles ügyvéd vagyok... Egy ügyvédről csak nem teszi föl, hogy *ingyen* forgalomba hozza?

- Hogy tetszik mondani? - kérdé elbámulva.

(Azt se tudtam már mérgembe, hogy mit beszélek.)

- Nézze kérem, itt van egy ezüst- és egy platina-cigarettatárcám, monogrammal, smaragdokkal, tele cigarettával... nem tetszik tán gondolni, hogy én külföldről, ilyen nagy cigarettás létemre, potom ötszáz darabot eladás céljából hozatok? Különben is ajándék az egész...

S itt elmondtam a cigarettaküldemény történetét. Ekkor az igazgató ur nyájas mosolylyal így szólt:

- Nekem kötelességem ugyan kételkedni, de viszont, jogom is elhinni, hogy ön Papp László. S én elhiszem.

Erre a kiadhatóság jeléül a bevallási ivre irta a nevét. Végre! Melegen kezet szoritottam az igazgató urral s kérdőleg néztem rá.

- Parancsol még valamit?

- A cigarettámat szeretném.

- Nem rossz. Csak nem gondolta, hogy az én fiókomban van. Forduljon a szomszéd szobában jobbra az első asztalnál ülő tisztviselőhöz.

Fordultam.

A kérdéses tisztviselő átvette írásaimat és könyvelt, azután utasított, hogy jelentkezem földszint első szám alatt a *mérlegelőnél*!

Földszint első szám alatt több ur dolgozott. Egy darabig mérlegeltem a helyzetet, aztán a legelsőt megszólítottam.

- A mérlegelő urhoz van szerencsém?

- Az vagyok.

- Tessék! (És átadtam az írásaimat.) Áttanulmányozta, azután elővett egy dobozt.

Ahán, a cigarettáim! Végre! Fölbontotta s előtűnt az öt darab bádogskatulya. Kinyitott egyet, tudniillik skatulyát, kivett egyet, tudniillik cigarettát, megmérte, vagyis mérlegelte s a súlyt a bevallási ivbe bejegyezte. Én pedig kinyújtottam kezemet a cigarettáim után.

- Pardon, nem adhatom át. Tessék előbb földszint 21. szám alá, a vámügynök urhoz fáradni.

A vámügynök ur kiszámította a súly szerint fizetendő vámmilletéket, bejegyezte a bevallási ivbe, s intett, hogy menjek vissza földszint első szám alá, a mérlegelőhöz, hogy ez is elkönyvelhesse az illeték mennyiségét.

(Ahán, tehát nemcsak mérlegelő, hanem elkönyvelő is?)

Visszamentem. A mérlegelő elkönyvelt s én újra kitértam reszkető karom a cigarettámért.

- Pardon! - szólt az elkönyvelő mérlegelő, - tessék előbb a pénztárhoz menni.

- Mit csináljak a pénztárnál?

- Várja be, míg fölszólítják.

Tehát bementem a pénztári helyiségbe és vártam. Nem tudom, hogy percek, órák vagy évek multak-e el, de arra emlékszem, hogy egy ur kijött a pénztári rács elé és szólt:

- Papp László itt van?

- Itt! - kiáltottam örömmel és fölugrottam.

- Csak várjon. Most könyvelik az ivét.

Ujra leültem és tovább vártam. Végre az ellenőr átnyújtotta okmányaimat a pénztárosnak, de ez visszaadta neki azzal a megjegyzéssel, hogy a bevallási iv *Észrevétel* rovatában kitett szám mellől hiányzik egy A betű. Az ellenőr pótolta az A betűt, - melynek meg kell lenni, mert e nélkül bizonyára nem boldog a magyar, - ezzel 11 korona és 84 fillér lefizetése után visszakaptam okmányaimat, azzal az utasítással, hogy jelentkezsem a mérlegelőnél.

A mérlegelőnél? Hogyne? Öreg mérlegelő barátomnál, a ki néha bizonyára orvosai tanácsára elkönyvel is. Hisz már bizalmas viszonyban voltunk egymással s úgy rémlett nekem, mintha már iskolába is együtt jártunk volna. Rohanva siettem hozzá s tiz fillér postai költség lefizetése után, hihetetlen bár, de úgy van, megkaptam a

CSOMAGOT!

Már éppen el akartam rohanni, mikor derék barátom megragadott és figyelmeztetett, hogy a kijárással szemben ülő pénzügyőri fővigyázónál is jelentkezsem.

Jelentkeztem. Mit tegyek? Különben sohse szabadulok ki innen. És ekkor kiderült egy nagy titok: a fővigyázó ur is elkönyvel néha, üres óráiban. Legalább az én ügyemet elkönyvelte. Azzal átadott (az összes okmányokból megmaradt) egy darab írást, de gyöngéden figyelmeztetett, hogy az írás hátán van egy *Miheztartás* című rovat: azt olvassam el. Olvassam? Hogy én még *miheztartam* magamat? Soha!

Eltántorogtam a portásig a megkértem, telefonozzon a mentőknek, hogy vigyenek haza.

Meg is tették, a miért jutalmul száz cigarettát adtam nekik a külföldiből.

Ha pedig valaki nekem még egyszer külföldről cigarettát mer küldeni: hát én odautazom és megbotozom.

A PAPA ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI

Vannak, a kik szénát gyűjtenek a réten, vannak, a kik elhasznált levélbélyeget, ismét mások, a kik szivarvéget és megint mások, a kik munkákat gyűjtenek össze.

Az utóbbiak, tudniillik a legutóbbiak közé tartoznak a Révai Testvérek.

Nem tudom, a széna, a bélyeg és a szivar mit érez, mikor gyűjtik: de annyit mondhatok, hogy olyan írónak lenni, a kinek munkáit összegyűjtik, nem kellemetlen dolog.

Én is ilyen író vagyok.

Valami tizenöt év előtt egy somogymegyei bálon nagyon sokat táncoltam egy szőke lánnyal, csupa passzióból, a nélkül, hogy előbb a telekkönyvben lapozgattam volna.

A lány körül kivülem még egy megyei aljegyző forgolódott.

Mikor egy túrt elvégeztem, a mama meghuzta a frakkomat.

- Mondja csak, kérem, mi a maga foglalkozása tulajdonképp?

Akkor én már sokat firkáltam össze-vissza, s fiatal lévén, azt hittem, hogy mindenkinek kutyakötelessége az én becses nevemet ismerni. Azért tehát kidüllesztettem szépen vasalt fehér ingemet és így szóltam:

- Író vagyok, nagysád.

- Jó, jó, azt tudom, hogy szokott írni, de micsoda hivatala van?

- Nincs nekem, kérem, semmiféle hivatalom.

- Hát csak úgy él a világba?

- Bizony, csak úgy... Azaz kérem, tessék elhinni, meg lehet ám ebből szépen élni.

Az öreg asszony a száját biggyesztette. Aztán beszélgetett a lányával s én rögtön láttam, hogy napom lealkonyodott, ellenben az aljegyzőé fölkelt. Manapság azt mondanák, hogy *lefujtak*.

A kicsike apjának ugyanis hatszáz holdas tehermentes birtoka volt, a miből önkényt következik (ezt csak a vak nem látja!), hogy a szupé-csárdás mind a hat *ujrá*-ját csak az aljegyzővel járhatja, a kinek legalább van egy elegáns hivatala, melyből főispánságig kapaszkodhatik, mialatt talán a mi holttestünkön át fújó paripák száguldanak a kivívott diadalra.

Nem tudom, hogy az aljegyző ur elvette-e a kis szőkét (mely esetben a hatszáz hold további tehermentessége is érdekelne egy kicsit!). Azt se tudom, hogy dicső pályát futott-e be, vagy megrekedt valami közbülső hivatalban. De az öreg asszonyt e pillanatban szeretném magam elé varázsolni, átadni neki összegyűjtött munkáimat, s kicsikarni belőle azt a vallomást, hogy most már elfogad *megyeképesnek* (az *udvarképes* mintájára) hivatal nélkül is. S hozzám adná-e a lányát, ha időközben meg nem házasodtam volna? (A mire bizonyosan azt felelné: hozzám adná, ha a kisasszony időközben férjhez nem ment volna.)

Említettem, hogy a Révai Testvérek szenvedélye a munkagyűjtés; s említettem azt is, hogy ez mégse Révaiéknak esik jól, hanem annak, a kit gyűjtenek.

Jókaitól hallottam egyszer, mikor műveinek száz hatalmas kötetén végignézett:

- Szent Isten, ha én tudtam volna, hogy ennyi rengeteg betűt fogok leírni, soha életemben tollat se fogtam volna a kezembe.

A mi nagy kár lett volna.

Én is elbámulok, mikor a tizenhat kötetben szépen kimosdatva, megfésülve, felöltöztetve egymás mellett találom kócosan, gondtalanul világgá szalasztott szellemi gyermekeimet, kik, mint a *Nyitramegyei Ellenőr*-ben olvasom, *oly sok derült órát szereztek a magyar olvasóközönségnek, s mosolyt csaltak a legzordonabb arcra is.*

Az egészből csak egy ellen tiltakozom: nem, uraim, én sohase csaltam, még mosolyt se.

Tehát összegyűjtött munkáimból az első négy kötet megjelenvén, hónom alá csaptam és megindultam hazafelé, hogy elsősorban otthon imponáljak, a fiaimat megnyugtassam, hogy összegyűjtött adósságaimat ebből ki fogom fizetni, s rájuk egy tehermentes név fog maradni.

Odahaza zilált állapotok fogadtak. Gyuri verekedett az iskolában s összetépték a gallérját. Ezért az új családi bünvádi perrendtartás értelmében a kamarába záratott. Megjegyzem, hogy mióta az új perrendtartás életbe lépett, a gyerekek sokkal rosszabbak voltak. A kamara ugyanis tele volt almával, körtével, szőlővel s olyan aszalt szilvával, melybe dió volt dugdosva. A ki tehát börtönbe került, az valósággal lukullusi lakomákban részesült s a gyerekek lázas buzgalommal öntözték ki a tintát, karcolták a butorokat, tépték a képeskönyvet, hajigálták el az égő gyujtót, törték össze a poharakat, csak hogy tömlöcbe vettessenek. Így a Gyurkát most is ott találtam. Jenőke ellenben az én íróasztalom mellett ült, mélységes bánatba merülve, nyakig tintásan. Az orra, a füle, az ujja tele volt tintafoltokkal.

- Mi baj?

Elkezdett sirni.

- Rossz voltál?

Bőgés. Megjegyzem, hogy az urfi egy angyali türelmű kisasszony segítségével a második elemi osztályt végezi, s talán fölösleges megjegyezmem, hogy a tudományok iránt szuverén megvetéssel viseltetik.

- Ne bőgj, felelj!

- Nem csináltam meg a leckét, s a kisasszony most azt adta föl, irjam le harmincszor ezt a mondatot: *A kutya ugat.*

- S hozzá fogtál?

- Igen.

- Mutasd!

Megmutatta az írkát. Az eső mondatból ennyi volt leírva: *A kuty...*

E közben a gyerek figyelme a pakkomra terelődött. Könnyei villámgyorsan felszáradtak.

- Mit hozott, papa?

- Könyveket.

- Mutassa.

Kibontottam. Kibetűzte a címet.

- Papa, ezt maga írta?

- Én, - mondám meglehetősen büszkeséggel.

- Jó, mind maga írta?

- Mind.

Az urfi csodálattal nézett rám, de mintha tekintetébe némi szánakozás vegyült volna. Aztán lapozgatott benne, végre őszinte meggyőződéssel szólt:

- Papa, ez sokkal több, mint harmincszor *A kutya ugat*.

- Bizony több.

- Szegény papa! - szólt a gyerek meleg részvétellel, s e pillanatban bizonyára azon törte a fejét, hogy mit véhettem, hogy így irtóztató büntetésre ítélték.

Délután a szobámban heverésztem. Akkorra már Gyurka is kiszabadult a sáncfogságból, s hallottam, a mint az íróasztalomnál a könyveimet nézegetve, tanakodtak azon, hogy miféle bűn miatt ítélték ilyen kényszermunkára? Gyurka melegen ajánlotta Jenőkének, hogy azonnal folytassa a kutyát, mert különben a kisasszony neki is egész könyveket fog földadni. S a megszeppent fiú a könyökéig ütvén a tollat a tintába, végig megcsinálta a büntetés-földadatot.

Másnap sétálni vittem őket. Mind a hármat. A házi orvosunk testmozgást ajánlott nekik, hát sokat sétálnak. Különösen szeretnek velem sétálni, mert én unom a gyaloglást és villámoson szoktam velük sétálni. Most is a köruti kocsin elmentünk az Andrássy-utig. Onnan gyalog mentünk le a Váci-körut felé. A fiúk persze folyton a kirakatokat bámulták. Egyszerre csak megállnak egy könyvkereskedés előtt.

- Nini, papa!

- Mi az?

- A maga összegyűjtött munkái. Itt is. Ezt is maga írta?

- Én.

- Jé!

A fiúk összenéztek. Most már gonoszságom spangai és rózsasándori méreteket kezdett az ő szemükben ölteni.

De Palkó, a legkisebbik, az öt éves Palkó is nagyon érdeklődött s több ízben elmondta: *Nini, a papa összegyűjtött munkái!*

Mentünk tovább. A nagy fiúk egy automobilt néztek, Palkót vezettem s ő a boltok felé szemlélődött. A legközelebbi kirakatnál csak hallom:

- Nini, a papa összegyűjtött munkái!

Meglepetve odanézek. Hát uramfia, egy csomó disznóságot látok ott: kolbász, hurka, sonka, kocsonya. Egy hentes-kirakat előtt voltunk.

Elvonszoltam a gyereket, a ballagtunk tovább. Egyszer csak megint hallom Palkót:

- Nini, a papa összegyűjtött munkái!

Odanézek: susztermunkát látok, csizmát, cipőt.

A föld alá bujtam szégyeltemben. Még pedig a szó szoros értelmében, mert azonnal a földalatti villámosra szálltunk, s egyenesen hazaszállítottam a csemetéket.

Nem is megyek velük addig sétálni, míg összegyűjtött munkáimat a közönség szét nem szedi!